

**Polska. Kompendium wiedzy
«Країнознавство Польщі»**

**Aleksandra Cybulska
Цибульська Александра Зофья**

**Aleksandra Cybulska
Цибульська Александра Зофья**

Polska. Kompendium wiedzy

«Країнознавство Польщі»

Навчальний посібник

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Aleksandra Cybulska
Цибульська Александра Зофья

Polska. Kompendium wiedzy

Країнознавство Польщі

Навчальний посібник

Миколаїв – 2017

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 8 від 13.04.2017 р.).

Рецензенти:

Черниш Тетяна Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри слов'янської філології, інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Назарук-Стотська Ева, кандидат гуманітарних наук, викладач кафедри теорії та практики перекладу, навчально-науковий інститут іноземних мов Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького.

Гадамський Олександр, доктор філологічних наук, професор філологічно-історичного факультету Академії ім. Яна Длугоша в Ченстохові (Польща).

Тімофєєв Артур, доктор гуманітарних наук, професор інституту польської філології факультету гуманітарних наук Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Польща).

Ц 56

Цибульська А. З. Країнознавство Польщі : навч. посіб. / А. З. Цибульська. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. – 2017. – 292 с.

ISBN 978-966-336-382-0

„Polska. Kompendium wiedzy” to ciekawa pozycja dla studentów zainteresowanych Polską, jej kulturą, sztuką, polityką i nauką. Jest zintegrowaną i spójną pracą napisaną przystępnym językiem, która zapoznaje czytelnika z szeroko pojmowaną polskością. Praca składa się z 12 rozdziałów, poświęconych geografii, świętom, a także tradycyjnej kuchni polskiej. W kolejnych rozdziałach przedstawione są biografie wybitnych Polaków – poetów, pisarzy, artystów, działaczy religijnych, sportowców, naukowców, władców i polityków. Do tekstów na określony temat dodano pytania stymulujące i zadania sprawdzające zrozumienie tekstu, a także ćwiczenia kreatywne, logiczne i leksykalne, frazeologiczne, gramatyczne, słotwórcze oraz krzyżówki. Rozdział zatytułowany „Muzyka rozrywkowa” to przekrój przez polską muzykę – od utworów biesiadnych przez muzykę rockową, popową, jazzową i bluesową do muzyki najnowszej. Do rozdziału dodano zadania, które dają możliwość sprawdzenia rozumienia ze słuchu. Każdy rozdział kończy się częścią „Czy pamiętasz...”, tj. pytaniami dotyczącymi najważniejszych informacji zawartych w tekście. Książka zawiera polsko-ukraiński słowniczek oraz ilustracje. Dzięki czytelnej strukturze, niebanalnemu materiałowi i różnorodności zadań „Polska. Kompendium wiedzy” jest pełnowartościową pracą, która pomoże zapoznać się z podstawowymi danymi nt. Polski, a także utrwalić poznany materiał. Niniejsza pozycja przeznaczona jest do pracy w trakcie ćwiczeń i lektoratów z języka polskiego. Z pewnością poszerzy wiedzę czytelnika na temat Polski.

УДК 913(075.8)(438)=162.1

ISBN 978-966-336-382-0

© Цибульська А. З., 2017
© ЧНУ ім. Петра Могили, 2017

SPIS TREŚCI

PRZEDSŁOWIE / ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	7
GEOGRAFIA POLSKI	12
ŚWIĘTA	23
KUCHNIA.....	27
NAUKOWCY	32
Mikołaj Kopernik	32
Maria Skłodowska-Curie.....	34
PRZYWÓDCY RELIGIJNI	37
Stefan Wyszyński	37
Jan Paweł II	39
POLITYKA WŁADCY I WODZOWIE NARODU	43
Mieszko I.....	45
Bolesław Chrobry	47
Władysław Łokietek.....	49
Władysław II Jagiełło	50
Królowa Jadwiga.....	52
Jan III Sobieski	54
Tadeusz Kościuszko	57
Książe Józef Poniatowski	60
Józef Piłsudski	61
Władysław Bartoszewski	64
Tadeusz Mazowiecki	66
Jerzy Buzek	67
Lech Wałęsa	68
Lech Kaczyński	69
Bronisław Komorowski.....	71
Aleksander Kwaśniewski	72
ŁUDZIE PIÓRA.....	75
Adam Mickiewicz	79
Juliusz Słowacki	82
Cyprian Kamil Norwid.....	84
Adam Asnyk.....	87
Maria Konopnicka.....	89

Henryk Sienkiewicz	92
Władysław Reymont	94
Stanisław Wyspiański.....	96
Maria Pawlikowska-Jasnorzewska.....	99
Julian Tuwim.....	101
Stefan Wiechecki.....	103
Witold Gombrowicz	105
Czesław Miłosz	107
Tadeusz Różewicz.....	109
Stanisław Lem	111
Wisława Szymborska	113
Ryszard Kapuściński	117
Marek Hłasko	119
Halina Poświatowska	122
Agnieszka Osiecka	125
Edward Stachura.....	126
Rafał Wojacek	129
Andrzej Sapkowski.....	131
Jerzy Pilch	132
Janusz Leon Wiśniewski	133
Andrzej Stasiuk	135
Marcin Świetlicki	138
Olga Tokarczuk	139
Marcin Wroński.....	141
Dorota Masłowska.....	143
 ARTYŚCI MALARZE	 146
Juliusz Kossak	146
Jan Matejko	148
Józef Chełmoński	151
Aleksander Gierzyński.....	152
Wojciech Horacy Kossak.....	155
Olga Boznańska.....	157
Stanisław Ignacy Witkiewicz	161
Bruno Schulz	163
Nikifor Krynicki.....	165
Zdzisław Beksiński.....	167
Jacek Yerka	169
 ŁUDZIE KINA I TEATRU.....	 172
Tadeusz Kantor.....	172
Andrzej Wajda.....	175
Stanisław Bareja.....	177

Roman Polański.....	179
Maja Komorowska	181
Jerzy Skolimowski	183
Beata Tyszkiewicz.....	184
Krzysztof Kieślowski	185
Pola Raksa	186
Krystyna Janda	187
Jan Komasa.....	189
KOMPOZYTORZY.....	191
Fryderyk Chopin.....	191
Stanisław Moniuszko	192
Witold Lutosławski	194
Krzysztof Komeda.....	195
Krzysztof Penderecki	197
MUZYKA ROZRYWKOWA.....	199
<i>Hej, sokoły</i>	199
<i>Cyganeczka Zosia</i>	200
<i>My Cyganie</i>	200
Maryla Rodowicz – <i>Niech żyje bal</i>	201
Krystyna Janda – <i>Na zakręcie</i>	203
Kalina Jędrusik – <i>Bo we mnie jest seks</i>	204
Czesław Niemen – <i>Dziwny jest ten świat</i>	206
Czerwone Gitary – <i>Tak bardzo się starałem</i>	208
Ewa Demarczyk – <i>Grande Valse Brillante</i>	209
Michał Bajor – <i>Niepewność</i>	210
Budka Suflera – <i>Jest taki samotny dom</i>	211
Maanam – <i>Cykady na Cykladach</i>	212
Perfect – <i>Kołysanka dla nieznajomej</i>	214
Lady Pank – <i>Mała wojna</i>	215
Hey – <i>Teksański</i>	216
Strachy na Lachy – <i>Moralne Salto</i>	217
Pidżama Porno – <i>Bрудna Forsa</i>	218
T.Love – <i>King</i>	220
Maria Peszek – <i>Mam kota</i>	222
Elektryczne Gitary – <i>Nie pij, Piotrek</i>	223
Dżem – <i>Wehikuł czasu</i>	225
Enej – <i>Symetryczno-liryczna</i>	226
Raz dwa trzy – <i>Oczy tej małej</i>	227
Magda Umer – <i>Kiedy mnie już nie będzie</i>	229
Edyta Geppert – <i>Och, życie, kocham Cię nad życie</i>	230
Marek Grechuta – <i>Dni, których nie znamy</i>	231

Ania Dąbrowska – <i>Trudno mi się przyznać</i>	232
Violetta Villas – <i>Dla Ciebie, miły</i>	233
Edyta Górniak – <i>Dumka na dwa serca</i>	234
Grażyna Łobaszewska – <i>Czas nas uczy pogody</i>	236
Monika Brodka – <i>Miałeś być</i>	237
Bajm – <i>Co mi, Panie, dasz</i>	238
Virgin – <i>Dżaga</i>	239
Kult – <i>Celina</i>	240
Seweryn Krajewski – <i>Czekasz na tę jedną chwilę</i>	242
Ich Troje – <i>A wszystko to bo Ciebie kocham</i>	243
Akurat – <i>Do prostego człowieka</i>	245
Ewa Bem – <i>Moje serce to jest muzyk</i>	246
Urszula – <i>Konik na biegunach</i>	247
Czesław Mozil – <i>Nienawidzę Cię, Polsko</i>	248
SPORTOWCY	250
Marek Kamiński	250
Andrzej Gołota	251
Robert Korzeniowski	252
Adam Małysz	252
Justyna Kowalczyk	253
Robert Kubica	254
SŁOWNICZEK	255
BIBLIOGRAFIA	288

PRZEDSŁOWIE

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Вивчення іноземної мови означає не тільки володіння мовою, пізнання лексики та граматики. Освічена людина повинна знати також культуру, географію, музику, політику та історію країни, мову якої вивчає. Для зрозуміння менталітету мешканців даної країни потрібно володіти інформацією про важливі для них цінності, свята, людей, які змінювали історію народу, а також про їхній світогляд.

Цей навчальний посібник становить логічне доповнення до підручника для студентів відділу української філології, які вивчають польську мову.

Він містить розділи, які представляють географію, устрій та політичні партії Польщі, володарів, важливі події в історії польського народу, постаті, які змінювали долю народу (політиків, учених), діячів культури, мистецтва, кіно, музики та літератури, а також видатних спортсменів. У посібнику запрезентовано польські традиції, свята та особливості польської кухні – страви, які в святковий час споживають поляки.

З метою полегшення читання студентами текстів усі дати і цифри записано в дужках словами. Для кращого засвоєння студентами нової лексики до посібника додано польсько-український словник з вжитою в ньому лексику.

Посібник складається з 12 розділів. Перший з них – „Географія” – містить інформацію про адміністративний поділ Польщі, її сусідів, геополітичне розташування, клімат, річки, гори, головні міста з короткою характеристикою. Зрозуміло, що на початковому рівні навчання студенти можуть мати проблеми зі знайденням та зрозумінням сутності явища. Завдяки даному типу характеристики студенти мають змогу зрозуміти, з ким або чим певне місто асоціюється полякам і пов’язати його з постаттю чи подією, що дає повну картину міста або регіону.

До частині „Географія” додано мапи, які являють собою логічне доповнення до головного тексту і сприяють кращому запам’ятовуванню інформації візуалами.

Другий розділ – „Свята” – описує головні державні і католицькі свята, які святкуються в Польщі, тобто: Різдво, Пасху, День незалежності, День усіх святих, День конституції та Новий рік. Подаються у ньому дати свят та традиції, яких дотримуються поляки.

Третій розділ – „Кухня” – представляє традиційні польські страви (вареники, бігос, жур, бульйон, мазурки, хрустики, томатний суп, капуста тощо), рецепти та період їх споживання.

Наступний розділ – „Вчені” – розділений на 2 підрозділи і описує життя та професійний шлях найвидатніших польських дослідників – Миколая Коперника – автора геліоцентричної теорії побудови Сонячної системи та Марії Склодовської-Кюрі – подвійної лауреатки Нобелівської премії, відкривача двох радіоактивних елементів: полонію і радію.

П'ятий розділ „Релігійні вожді” також розділений на 2 підрозділи і зосереджений довкола постатей св. Івана Павла II – першого неіталійця Папи Римського від 1523 р., а також Стефана Вишинського – державного і релігійного діяча, примааса Польщі.

Шостий розділ, названий „Політика. Володарі та вожді народу”, розділений на 16 підрозділів. На початку розділу описується устрій Польщі, його характерні риси, подаються компетенції органів влади, головні політичні партії та актуальні напрямки політики. У підрозділах подано біографії та основні досягнення в галузі внутрішньої та зовнішньої політики польських володарів. Почато від X століття (Мешко I і християнізація польських земель, перший король Польщі Болеслав I Хоробрий), також запрезентовано постаті видатних королів, дії яких були спрямовані на закріплення позиції Польщі на міжнародній арені (Владислав I Локетек, Владислав Ягелло, Ян III Собеський), розвиток польської культури і науки (королева Ядвіґа I), вождей польського народу в тяжкі часи боротьби за незалежність (Тадеуш Костюшко, Юзеф Понятовський, Юзеф Пілсудський). Закінчено розділ на зламі XX і XXI століть описом великих польських політичних і державних діячів Владислава Бартошевського, Тадеуша Мазовецького, Єжи Бузека, а також президентів III Речі Посполитої (Лех Валенса, Александр Квасневський, Лех Качинський, Броніслав Коморовський).

У сьомому розділі, присвяченому літературі, подається характеристика польської писемності від X ст. („Генрикова книга”), описуються основні напрямки польської писемності латинською мовою (релігійна тематика), характеризуються літературні епохи до XVIII ст. (середньовіччя, відродження, бароко, просвітництво) та їх представники. Розділ складається з 30 підрозділів, у кожному з яких описується один автор. Перший підрозділ присвячений найвидатнішому польському поету – провидцю Адаму Міцкевичові. Наступні підрозділи описують творчість інших польських романтиків – Юліуша Словацького та Ципріана Каміля Норвіда. Постать, яка поєднує ідеї романтизму з позитивізмом – Адам Асник. За ним слідкують розділи про інших представників позитивізму (Марія Конопницька та Генрик Сенкевич – лауреат Нобелівської премії з літератури 1905 року). Подальші підрозділи трактують про Молоду Польщу, тобто польський модернізм. Його представник – Владислав Реймонт – лауреат Нобелівської премії з літератури 1924 року. У наступній частині представлено постать Станіслава Виспянського, який поєднував ідеї епохи Молодої Польщі з народними та фольклорними елементами.

Наступна літературна епоха, т.зв. „Міжвоєнне ХХ-річчя”, пов’язана з призвіщами поетеси і драматурга Марії Павликовської-Ясножевської і члена поетичної групи „Скамандр” Юліана Тувіма. Наступний підрозділ присвячений Стефану Вехецькому, який писав романи та феліетони варшавським говором, названим в його честь „вехом”. Наступні підрозділи описують творчість Вітольда Гомбровича, Чеслава Мілоша – лауреата Нобелівської премії з літератури 1980 року, Тадеуша Ружевича, письменника-фантаста Станіслава Лема і чергової лауреатки Нобелівської премії – Віслави Шимборської. У наступному підрозділі представлений Ришард Капусцінський – репортер, один з найчастіше перекладаних на інші мови польських авторів, в інших – бунтівний письменник Марек Хласко, емоційна поетеса Галина Посвятовська, авторка текстів пісень Агнешка Осецька, Едвард Стахура – поет, письменник та автор пісенної лірики та „проклятий поет” Рафал Воячек. У наступній частині розповідається про автора серії „Відьмак” – фантаста Анджея Сапковського, Єжи Пільха – автора натуралістичного роману „Під міцним янголом”, Януша Леона Вишневського – письменника, а також кандидата комп’ютерних наук та доктора хімії, відомого емоційним романом „Самотність в Мережі”; Анджея Стасюка, Марчіна Свєтліцького і Ольгу Токарчук. Розділ закінчується частиною про молоду та перспективну авторку – спірну Дороту Масловську.

Наступний розділ – „Художники живописці” поділений на 11 частин, кожна з яких присвячена одному живописцю. Описуються в ньому живописці, головна тематика яких – сцени історичного та батального жанрів: Юліуш Коссак, його син Войцех Коссак та майстер патріотичних сюжетів Ян Матейко. У наступних підрозділах описуються пейзажист-натураліст Юзеф Хелмонський, лумініст та провісник польського імпресіонізму Александр Ґеримський, представниця модернізму Ольга Бознанська та Станіслав Ігнаци Віткевич, який поєднує принципи сюрреалізму та експресіонізму. Чергові підрозділи дають інформацію про Бруно Шульца, більш відомого як письменника – автора „Динамонових крамниць”, про примітивіста Никифора, Здзіслава Бексінського – автора жакливого картин та фотографій, а також сюрреаліста Яцека Єрку.

Дев’ятий розділ ознайомлює читача з польськими діячами кіно та театру – режисерами та акторами. Починається з підрозділу про Тадеуша Кантора – художника, режисера та сценографа. Далі характеризуються постаті Анджея Вайди – лауреата Оскара, відомого м.ін. екранізацією роману „Пан Тадеуш” Міцкевича, Романа Полянського – нагородженого декількома Оскарами, Єжи Сколімовського – представника „нової хвилі” в польському кінематографі та Кшиштофа Кєсьльовського – представника „Кіно морального неспокою”. Презентуються також постаті відомих акторок: Маї Коморовської, Беати Тишкевич, Полі Ракси та Кристини Янди. Завершує розділ молодий режисер Ян Комаса – автор гучної воєнної драми „Місто 44”.

Десятий розділ присвячений польським композиторам – найвидатнішому романтикові Фридеріку Шопену, Станіславу Монюшкові – творцю польської опери, диригенту та піаністу Вітольду Лютославському, а також Кшиштофу Пендерецькому – сучасному композитору, автору музики до таких американських фільмів, як „Той, що виганяє диявола” чи „Сяйво”.

Мета наступного розділу „Розважальна музика” полягає не тільки в ознайомленні читача з польськими співаками та групами. Для різноманітності та покращення розуміння студентами усної інформації до нього додано (крім інформації про виконавця) один текст пісні з пробілами. Таким чином, частина „Розважальна музика” перевіряє вміння сприйняття на слух інформації та записання її після переслухання пісні. Запрезентовані в неї співаки – представники різних жанрів музики, напр., джаз (Ева Бем), поп (Аня Домбровська, Моніка Бродка), рок (Будка Суфлера, Перфект, Хей, Культ), панк-рок (Піджама Порно), біг-біт (Червоне гітари), ска (Акурат), блюз (Джем) та й фолк-рок (Еней).

Останній розділ зосереджений довкола польських спортсменів, які представляють різні дисципліни. Анджей Голота – боксер, бронзовий призер Літніх Олімпійських ігор 1988 року, бронзовий медаліст чемпіонату Європи 1989 р. Марек Камінський – полярник. Роберт Коженювський – 4-разовий олімпійський чемпіон зі спортивної ходьби. Адам Малиш – чотириразовий чемпіон світу, стрибун на лижах з трампліна, Юстина Ковальчик – лижниця, олімпійська чемпіонка, Роберт Кубіца – автогонщик. Таким чином, читачі знайомяться не тільки з черговими популярними поляками, але також поширюють термінологію, яка стосується різних спортивних дисциплін.

Кожен розділ посібника становить завершену частину. Великі за обсягом розділи діляться на підрозділи. Кожен розділ закінчується частиною „Чи пам’ятаєш?”, тобто питаннями, які стосуються загальної інформації, яку містять розділи.

Підрозділи мають таку структуру:

- текст на певну тему;
- питання на зрозуміння основного змісту тексту або чіткі питання, які передбачають відповідь так/не так.

Для різноманітності до розділів і підрозділів введено іншого типу вправи:

- питання перед читанням тексту, які дозволяють перевірити загальне знання студентів або їхні думки на певну тему;
- творчі завдання (напр., скласти речення з певними словами і вираженнями, скласти рецепт страви, висловити свою думку на тему музики, політики тощо, порівняти певні аспекти польської та української творчості, скласти рими або подати власні асоціації до слів);

– логічні завдання (знайти зайве слово, підібрати визначення до слова, скласти хронологічний порядок подій із життя постаті, підібрати правильне слово, упорядкувати речення, щоб отримати логічний текст, підібрати логічне завершення речення, підкреслити слова, які стосуються якоїсь теми тощо);

– граматичні вправи (напр., подати форму певного відмінка, створити форму множини, вибрати правильне закінчення слів, підібрати або створити правильне словосполучення, знайти дієслова в певному фрагменті тексту, подати форму інфінітиву, минулого або майбутнього часів в певній особі, провідміняти іменники, створити форми вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників);

– словотвірні вправи (напр., знайти дієприслівники або дієприкметники і подати форми дієслів, від яких були створені; створити іменник від дієслова);

– лексичні вправи (напр., пояснити слово, відшукати значення слова у тлумачному словнику);

– фразеологічні вправи (напр., пояснити значення фразеологізмів, подати синоніми або антоніми);

– кросворди.

При необхідності, до вправ додається зразок виконання.

Таким чином, посібник є повноцінним матеріалом для розвитку мовної компетенції серед студентів. Сприяє покращенні грамотності студентів, а також розвиває світогляд та знання, подаючи чітку та прозору інформацію із різних галузей.

GEOGRAFIA POLSKI

Pytania przed czytaniem tekstu:

- czy wiesz, z jakimi krajami sąsiaduje Polska?
- czy znasz podział administracyjny Polski?
- czy znasz jakieś polskie miasta, rzeki, góry? Jeśli tak, to gdzie się znajdują?
- czy warto poznawać nowe kraje? Dlaczego?
- czy byłeś/-łaś kiedyś w Polsce? Co tam widziałeś/-łaś?

Polska (Rzeczpospolita Polska) to kraj nad brzegiem Morza Bałtyckiego w Europie Środkowej, którego powierzchnia wynosi 312 679 km² (trzysta dwa tysiące sześćset siedemdziesiąt dziewięć kilometrów kwadratowych), co daje jej 9 (dziewiąte) miejsce pod względem wielkości terytorium w Europie oraz 70 (siedemdziesiąte) miejsce na świecie.

Według stanu na 2014 (dwa tysiące czternasty) rok populacja Polski liczy 38 483 957 (trzydzieści osiem milionów czterysta osiemdziesiąt trzy tysiące dziewięćset pięćdziesiąt siedem) osób, dzięki czemu zajmuje pod względem liczby ludności 34 (trzydzieste czwarte) miejsce na świecie, a 6 (szóste) w Unii Europejskiej.

Rzeczpospolita Polska graniczy z 7 (siedmioma) państwami:

- z Rosją (obwód kaliningradzki) na północy – 210 km (dwieście dziesięć kilometrów);
- z Litwą na północy – 104 km (sto cztery kilometry);
- z Białorusią na wschodzie i północnym wschodzie – 418 km (czterysta osiemnaście kilometrów);
- z Ukrainą na wschodzie i południowym wschodzie – 535 km (pięćset trzydzieści pięć kilometrów);
- ze Słowacją na południu – 541 km (pięćset czterdzieści jeden kilometrów);
- z Czechami na południu i południowym zachodzie – 796 km (siedemset dziewięćdziesiąt sześć kilometrów);
- z Niemcami na zachodzie i północnym zachodzie – 467 km (czterysta sześćdziesiąt siedem kilometrów).

Ogółem długość granic Polski wynosi 3511 km (trzy tysiące pięćset jedenaście kilometrów), z czego 440 km (czterysta czterdzieści kilometrów) stanowi granica morska.

Najdalej wysunięte punkty Polski to:

- miejscowość Jastrzębia Góra – kurort nad Morzem Bałtyckim;
- szczyt Opołonek w pasmie Bieszczadów Zachodnich;
- kolano Odry obok wsi Osinów Dolny;
- kolano Bugu we wsi Zosin.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Polska graniczy z siedmioma krajami.	X	
2. Na północnym wschodzie Polska graniczy z Łotwą.		
3. Polska ma najkrótszą granicę z Rosją.		
4. Polska ma dłuższą granicę morską niż lądową.		
5. Najdalej wysuniętym punktem na północ jest Jastrzębia Góra.		

Polska leży w strefie czasu środkowoeuropejskiego – różnica czasu między Polską a Ukrainą to jedna godzina; w chwili, gdy na Ukrainie jest godzina 12:00 (dwunasta), w Polsce jest dopiero 11:00 (jedenasta).

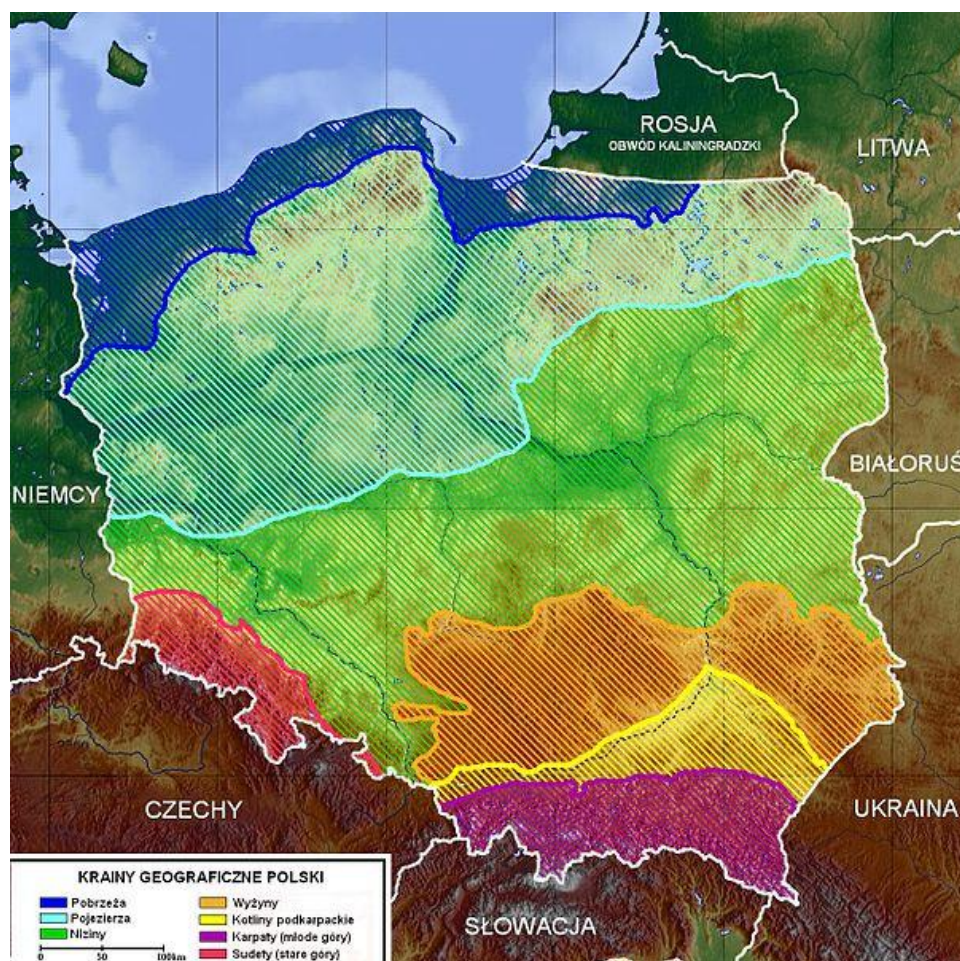
Terytorium Polski znajduje się w strefie wilgotnego klimatu kontynentalnego, tj. (to jest) klimatu przejściowego. Średnia roczna temperatura powietrza w Polsce wynosi 7-9°C (od siedmiu do dziewięciu stopni Celsjusza).

W Polsce zdecydowanie przeważają tereny nizinne, zajmujące aż 75% (siedemdziesiąt pięć procent) powierzchni kraju, średnia wysokość wynosi tylko 173 m n.p.m. (sto siedemdziesiąt trzy metry nad poziomem morza). Niziny występują na północy i w środkowej części kraju, a góry i wyżyny na południu. Najniższy punkt Polski – depresja – znajduje się na Żuławach Wiślanych w województwie pomorskim i wynosi 1,8 m p.p.m. (jeden i osiem dziesiątych metra poniżej poziomu morza).

W Polsce występują następujące góry:

- Góry Świętokrzyskie – masyw górski położony na Wyżynie Kieleckiej;
- Karpaty – łańcuch górski na terytorium 7 (siedmiu) krajów, w skład którego wchodzi w jego polskiej części m.in. (między innymi) Tatry – najwyższe pasmo w łańcuchu Karpat, Pieniny, Beskidy i Bieszczady;
- Sudety – łańcuch górski na obszarze południowo-zachodniej Polski i północnych Czech.

Na terytorium Polski jest 70 (siedemdziesiąt) szczytów powyżej 2000 (dwóch tysięcy) metrów wysokości, wszystkie w Tatrach. Najwyższy szczyt Polski to Rysy – góra położona na granicy polsko-słowackiej w Tatrach Wysokich. Po polskiej stronie szczyt ma wysokość 2499 m n.p.m. (dwa tysiące czterysta dziewięćdziesiąt dziewięć metrów nad poziomem morza).

Ze względu na różnorodność poszczególnych obszarów kraju Polska została podzielona na siedem krain geograficznych:

- pas młodych gór fałdowania alpejskiego (Karpaty);
- pas kotlin podkarpackich;
- pas wyżyn;
- pas starych gór (Sudety i Góry Świętokrzyskie);
- pas nizin środkowopolskich;
- pas pojezierzy;
- pas pobrzeży.

W skład Polski wchodzi dwie wyspy na Morzu Bałtyckim – Uznam i Wolin, a także wiele w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich na Pojezierzu Mazurskim. Ten właśnie region położony na północnym wschodzie Polski obfituje w wielkich rozmiarów jeziora. Jeziorność Polski wynosi 0,9% (dziewięć dziesiątych procenta) powierzchni kraju.

Największe polskie jezioro to Śniardwy o powierzchni ok. (około) 113 km² (stu trzynastu kilometrów kwadratowych), a najgłębsze – Hańcza o maksymalnej głębokości ok. (około) 106 m (stu sześciu metrów). Największym górskim jeziorem jest Morskie Oko o powierzchni około 35 ha (trzydziestu pięciu hektarów) i maksymalnej głębokości około 50 m (pięćdziesięciu metrów).

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. W Polsce jest taki sam czas, jak na Ukrainie.		X
2. Średnia temperatura w Polsce wynosi 17-19 °C (od siedemnastu do dziewiętnastu stopni Celsjusza).		
3. W Polsce rzadkością są tereny nizinne.		
4. Depresja wynosi 1,8 m. n.p.m. (jeden i osiem dziesiątych metra nad poziomem morza).		
5. Tatry są częścią Karpat.		
6. Na terytorium Polski jest 70 (siedemdziesiąt) szczytów powyżej 2000 (dwóch tysięcy) metrów.		
7. Polska dzieli się na 6 (sześć) krain geograficznych.		
8. Na Pojezierzu Mazurskim znajduje się najwyższy szczyt.		
9. Wolin to wyspa.		

Przez Polskę przepływa mnóstwo rzek, z których najdłuższą jest Wisła – jej długość to 1047 km (tysiąc czterdzieści siedem kilometrów). Jej źródło znajduje się na południu Polski w pasmie górskim Beskid Śląski, a kończy ona swój bieg w Zatoce Gdańskiej. Przepływa m.in. (między innymi) przez:

- Wisłę – miasto, z którego pochodzi Adam Małysz – znany skoczek narciarski, wielokrotny medalista olimpijski;

- Oświęcim – miasto, w którym w latach czterdziestych minionego wieku znajdował się niemiecki obóz koncentracyjny Auschwitz-Birkenau;

- Kraków – piękne zabytkowe miasto, drugą stolicę Polski z malowniczym Wzgórzem Wawelskim, na którym przez kilka setek lat byli koronowani polscy królowie, a także z najstarszym w Polsce Uniwersytetem Jagiellońskim;

- Tarnobrzeg – słynący z największych w Polsce złóż siarki;

- Sandomierz – rodzinne miasto Wincentego Kadłubka – biskupa, jednego z najbardziej znanych polskich kronikarzy XII (dwunastego) wieku, Mikołaja Gomółki – szesnastowiecznego kompozytora renesansowego, a także Stanisława Młodożeńca – współtwórcy polskiego futuryzmu;

- Kazimierz Dolny – malownicze zabytkowe miasteczko artystów, z którym związani są: polski aktor filmowy i teatralny Daniel Olbrychski (znany m.in. z roli Kmicica w „Potopie” w reżyserii Jerzego Hoffmana), malarz pejzażysta Stanisław Łazorek oraz Maria Kuncewiczowa – autorka powieści „Cudzoziemka”;

- Puławy – ośrodek przemysłu farmaceutycznego, chemicznego, w którym możemy podziwiać okazały Pałac Czartoryskich – magnackiego rodu książęcego;

- Dęblin – miasto, w którym funkcjonuje Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych, tzw. (tak zwana) Szkoła Orląt, *alma mater* wielu polskich generałów;

- Otwock – uzdrowisko, w którym polski noblista w dziedzinie literatury Władysław Reymont pisał powieść „Chłopi”;

- Warszawę – stolicę Polski, największe polskie miasto pod względem liczby ludności o populacji 1 732 707 (milion siedemset trzydzieści dwa tysiące siedemset siedem) osób, miasto praktycznie całkowicie zniszczone w czasie II (drugiej) wojny światowej i wysiłkiem mieszkańców odbudowane;
- Płock – we wczesnym średniowieczu ważny ośrodek kultu Słowian;
- Ciechocinek – znane polskie uzdrowisko z Parkiem Zdrojowym i pijalnią wód mineralnych;

- Toruń – miasto rodzinne Mikołaja Kopernika, który „wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię” – polskiego astronoma, który w swojej pracy „O obrotach sfer niebieskich” udowodnił, że Ziemia kręci się wokół Słońca, miasto, w którym działa zajmująca się produkcją pierników Fabryka Cukiernicza „Kopernik”;
- Bydgoszcz – miasto położone wśród lasów z niezwykłą starówką z okresu *belle époque*; do rozpoznawalnych marek bydgoskich należą: zakład produkcyjny „Jutrzenka” specjalizujący się w produkcji słodczy czy „Signal” – marka pasty do zębów;
- Malbork – w XIV–XV (czternastym–piętnastym) wieku siedziba Zakonu Krzyżackiego, miasto, w którym był kręcony film fantasy na podstawie książki Andrzeja Sapkowskiego „Wiedźmin” oraz „Krzyżacy” na podstawie powieści Henryka Sienkiewicza w reżyserii Aleksandra Forda;
- Gdańsk – miasto portowe ze słynną Stoczną Gdańską, z której wywodzi się Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” – ruch opozycyjny przeciw rządowi Polski Ludowej, którego jednym z liderów był

Lech Wałęsa – prezydent Polski w latach 1990-1995 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiąt – tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiąt pięć), laureat Pokojowej Nagrody Nobla, a także miasto rodzinne Güntera Grassa – niemieckiego pisarza narodowości kaszubskiej – autora „Blaszanego bębenka”; miasto tworzące wraz z Gdynią i Sopotem tzw. (tak zwane) *Trójmiasto*.

Ćwiczenie 3. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Wisła to najdłuższa polska rzeka.	X	
2. Wisła nie przepływa przez Kraków.		
3. Wisła płynie z północy na południe.		
4. W Sandomierzu nie urodził się żaden znany Polak.		
5. Lech Wałęsa i Gunter Grass związani byli z miastem portowym.		
6. W Bydgoszczy produkuje się cukierki.		
7. Mikołaj Kopernik to znany polski naukowiec.		
8. Wzgórze Wawelskie znajduje się w Warszawie.		

Drugą pod względem długości rzeką jest Odra, której długość wynosi 854,3 km (osiemset pięćdziesiąt cztery i trzy dziesiąte kilometra), z czego 742 km (siedemset czterdzieści dwa kilometry) przypadają na obszar Polski. Rzeka ta przepływa również przez Czechy – jest na krótkim odcinku rzeką graniczną między nimi a Polską. Stanowi także granicę naturalną między Polską a Niemcami na odcinku ponad 160 km (stu sześćdziesięciu kilometrów).

Odra przepływa m.in. (między innymi) przez:

– Opole – miasto kojarzące się z Krajowym Festiwałem Piosenki Polskiej oraz z programem muzycznym dla dzieci „Od przedszkola do Opola”;

– Wrocław – historyczną stolicę Śląska (kraina historyczna położona na terytorium Polski, Niemiec i Czech, region przemysłowy i górniczy znany z kopalni węgla kamiennego, hut miedzi; mieszkańcy tego regionu nazywają się Ślązakami i posługują się etnolektem śląskim), miasto ze starówką upiększoną przez kolorowe kamieniczki, w którym znajduje się Hala Stulecia wpisana na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, a także najstarszy ogród zoologiczny; jeden z organizatorów Euro 2012 (dwa tysiące dwanaście), Europejska Stolica Kultury 2016 (dwa tysiące szesnaście);

– Szczecin – miasto portowe nad Zalewem Szczecińskim, znane z paprykarza szczecińskiego (konserwy rybnej z ryżem, cebulą i koncentratem pomidorowym w oleju roślinnym).

Trzecią pod względem długości polską rzeką jest Warta – jej długość stanowi 808,2 km (osiemset osiem i dwie dziesiąte kilometra). Jest wspomniana w polskim hymnie państwowym: „*Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę / Będziem Polakami*”. Warta zaczyna swój bieg na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, kieruje się na północ, potem na zachód i kończy swój bieg przy granicy z Niemcami. Przepływa przez następujące miasta:

– Zawiercie – ośrodek przemysłu ciężkiego (huta żelaza), szklarskiego (huta szkła produkująca kryształ) i odlewniczego;

– Konin – miasto, które może się poszczycić najstarszym znakiem drogowym w Polsce, ustawionym w 1151 (tysiąc sto pięćdziesiątym pierwszym) roku w połowie drogi z Kruszwicy do Kalisza; niedaleko Konina we wsi Licheń Stary znajduje się Bazylika Matki Bożej Bolesnej Królowej Polski – największy polski kościół;

– Częstochowę – główne centrum religijne i pielgrzymkowe, w którym znajduje się sanktuarium, klasztor paulinów na Jasnej Górze z cudowną ikoną – obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej, przedstawiającym Bożą Rodzicielkę z Dzieciątkiem Jezus;

– Poznań – miasto, w którym funkcjonują Międzynarodowe Targi Poznańskie – największe i najstarsze centrum wystawiennicze w Polsce; jeden z organizatorów Euro 2012 (dwa tysiące dwanaście).

Przez wschodnią Polskę, zachodnią Ukrainę i południowo-zachodnią Białoruś przepływa kolejna rzeka – Bug, która mierzy 772 km (siedemset siedemdziesiąt dwa kilometry), z czego jej polski odcinek stanowi 587 km (pięćset osiemdziesiąt siedem kilometrów). Swoje źródło ma na Ukrainie, na odcinku 363 km (trzystu sześćdziesięciu trzech kilometrów) stanowi granicę z Ukrainą i Białorusią. Bug przepływa m.in. (między innymi) przez Zosin – wieś, w której znajduje się przejście graniczne z Ukrainą, Włodawę – wielokulturowe miasto, w którym przez wieki żyli w przyjaźni Polacy, Ukraińcy i Żydzi, i w którym odbywa się co roku Festiwal Trzech Kultur oraz przez Terespol – miasto, w którym znajduje się przejście graniczne z Białorusią.

Piąte miejsce w rankingu najdłuższych rzek zajmuje Narew znajdująca się na północnym wschodzie Polski, na odcinku 1 km (jednego kilometra) stanowiąca granicę polsko-białorską, szóste – San na odcinku około 55 km (pięćdziesięciu pięciu kilometrów) tworzący granicę między Polską a Ukrainą. Nad Sanem położone jest miasto Sanok – centrum powiatu sanockiego, który jest jednym z najstarszych ośrodków górnictwa naftowego na świecie – rafineria oraz kopalnie ropy naftowej istniały tu przed rokiem 1884 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym czwartym). Do 1946 (tysiąc dziewięćset czterdziestego szóstego) roku miasto zamieszkiwali przede wszystkim Łemkowie.

Kolejne miejsca w zestawieniu najdłuższych rzek zajmują: Noteć, Pilica oraz Wieprz. Pozostałe polskie rzeki nie przekraczają 300 km (trzystu kilometrów) długości.

Od 1999 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego dziewiątego) roku terytorium Polski podzielone jest na 16 (szesnaście) województw: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, lubelskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Każde województwo dzieli się na powiaty i miasta na prawach powiatu. Powiaty z kolei skupiają gminy.

W województwie śląskim znajduje się Pustynia Błędowska, która według legendy powstała przez zasypanie przez diabła piaskiem kopalni srebra. Na początku XX (dwudziestego) wieku była wykorzystywana jako poligon, a obecnie jest to atrakcyjny teren dla chcących odpocząć w ciszy spacerowiczów i

jeźdźców. Na terenie pustyni spotykano zjawisko fatamorgany. Tam kręcono film „Faraon” w reżyserii Jerzego Kawalerowicza na podstawie powieści Bolesława Prusa pod tym samym tytułem.

W Polsce znajdują się 23 (dwadzieścia trzy) parki narodowe, rozsięte po całym kraju. Do najbardziej znanych należą: Białowiecki Park Narodowy, Ojcowski Park Narodowy, Kampinoski Park Narodowy, Tatrzański Park Narodowy czy Roztoczański Park Narodowy.

Na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO zostało wpisanych 14 (czternaście) polskich obiektów, w tym właśnie Puszcza Białowiecka – ogromny rezerwat leśny, położony na polsko-białoruskiej granicy. Pozostałe pozycje to m.in. (między innymi):

- Stare Miasto w Krakowie, Warszawie i Zamościu;
- Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni;
- niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny Auschwitz–Birkenau;
- średniowieczny zespół miejski Torunia;
- zamek krzyżacki w Malborku;
- Hala Stulecia we Wrocławiu.

Ćwiczenie 4. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Odra przepływa tylko przez Polskę.		
2. Odra stanowi granicę między Polską a Słowacją.		
3. Poznań to centrum pielgrzymkowe i religijne.		
4. We Wrocławiu mieszkają Ślązacy.		
5. Bug ma długość 363 km (trzysta sześćdziesiąt trzy kilometry).		
6. Bug przepływa przez Ukrainę.		
7. W polskim hymnie wspomniane są góry.		
8. Zawiercie to miasto przemysłowe.		
9. Na północy Polski mieszkali Łemkowie.		
10. W Polsce od zawsze był podział na 16 (szesnaście) województw.		
11. Żaden polski zabytek nie jest wpisany na listę UNESCO.		

Ćwiczenie 5. Proszę znaleźć w tekście nazwy własne i podać ich formy miejscownika.

Przykład: Polska – w Polsce

Ćwiczenie 6. Proszę wybrać dowolną ukraińską rzekę i opisać jej bieg. Proszę użyć formy biernika.

Przykład: Boh przepływa przez: Winnicę, Mikołajów i Nową Odessę.

Ćwiczenie 7. Proszę napisać z kim graniczy Ukraina (forma narzędnika). Proszę zapisać słownie długość granic z poszczególnymi państwami.

Przykład: Ukraina graniczy z Polską. Długość wspólnej granicy wynosi pięćset trzydzieści pięć kilometrów.

Ćwiczenie 8. Proszę napisać liczebniki słownie.

Przykład: Mikołajów otrzymał prawa miejskie w 1789 roku. – Mikołajów otrzymał prawa miejskie w tysiąc siedemset osiemdziesiątym dziewiątym roku.

Wysokość Howerli – najwyższego szczytu Ukrainy – wynosi 2061 m. n.p.m.

.....
Budowa Ławry Peczerskiej w Kijowie rozpoczęła się w XI wieku.

.....
Powierzchnia Morza Czarnego wynosi 422 tys. km².

.....
Według danych statystycznych z 2013 roku populacja Mikołajowa stanowi ponad 496 tysięcy mieszkańców.

.....
Ogród zoologiczny w Mikołajowie został założony w 1901 roku.

.....
Ćwiczenie 9. Korzystając z mapek dołączonych do rozdziału, proszę zlokalizować miasta: Warszawa, Kielce, Legnica, Gorzów Wielkopolski, Lublin, Radom, Słupsk, Przemyśl, Nowy Sącz, Wałbrzych, Jelenia Góra, Zielona Góra, Piła, Suwałki, Katowice.

Przykład: Siedlce leżą na wschodzie Polski. – Siedlce leżą we wschodniej Polsce.

Ćwiczenie 10. Proszę rozwiązać krzyżówkę.

1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														
14														

1. Sąsiaduje z Polską na północnym wschodzie
2. Najwyższy punkt góry
3. Teren p.p.m.
4. Miasto będące głównym centrum religijnym Polski
5. Białowieska
6. Kawałek lądu w wodzie (rzece, morzu, oceanie)
7. Rzeka stanowiąca granicę z Niemcami i Czechami
8. Hala we Wrocławiu
9. Liczba ludności
10. „Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię”
11. Miasto z zabytkową kopalnią soli
12. Najdłuższa rzeka Polski
13. Najwyższe pasmo w łańcuchu Karpat
14. Miasto, w którym znajduje się znany zamek krzyżacki

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- jak się nazywa najwyższy szczyt w Polsce?
- jaka jest długość Wisły?
- jak nazywa się najgłębsze jezioro?
- jak nazywa się największe jezioro?
- z kim graniczy Polska?
- nad jakim morzem leży Polska?
- przez jakie miasta przepływa Wisła?

ŚWIĘTA

Pytania przed czytaniem tekstu:

- czy znasz jakieś polskie święta?
- jakie znasz różnice między obrządkiem katolickim a prawosławnym?
- jakie jest Twoje ulubione święto? Jak jest obchodzone?
- czy lubisz folklor?
- czy znasz jakieś obrzędy ludowe?

Boże Narodzenie to jedno z najważniejszych świąt chrześcijańskich w kalendarzu liturgicznym. Przypada na 25 (dwudziestego piątego) grudnia, jednak najbardziej uroczysty jest dzień poprzedzający Boże Narodzenie – Wigilia. Spotkanie z rodziną rozpoczyna dzielenie się opłatkiem i składanie sobie życzeń. Kolację wigilijną zaczyna się, gdy na niebie pojawi się pierwsza gwiazdka – symbol Gwiazdy Betlejemskiej, która ukazała Mędrcom ze Wschodu drogę do miejsca narodzin Jezusa. Święto to spędza się z rodziną przy stole suto zastawionym potrawami tradycyjnymi, śpiewając kolędy, modląc się i odpoczywając. Na stole wigilijnym nie może zabraknąć barszczu z uszkami lub zupy grzybowej, karpia, kutii, ryby po grecku, kapusty z grzybami, klusków z makiem i kompotu z suszonych owoców. Choć Kościół Katolicki zniósł post w czasie Wigilii, większość rodzin na ten dzień przyrządza wyłącznie postne potrawy. O północy katolicy odwiedzają kościoły i uczestniczą w corocznej mszy – pasterce.

Boże Narodzenie to czas pojednania, dobrych życzeń, miłosierdzia i przebaczenia. Ozdobą każdego domu jest ustrojona świecami, łańcuchami i bombkami choinka. W okresie Świąt Bożego Narodzenia obdarowuje się podarkami, urządza się jasełka, a w kościołach i miejscach centralnych miast stoją szopki ze żłóbkiem Pana Jezusa, często to arcydzieła sztuki ludowej. Boże Narodzenie to bardzo radosne święto.

Wielkanoc to najważniejsze święto chrześcijańskie. Obchodzone jest na pamiątkę zmartwychwstania Pana Jezusa. Przypada zawsze w niedzielę po pierwszej wiosennej pełni Księżyca. Niedzielę Wielkanocną zaczynamy od życzeń i podzielenia się święconką – jedzeniem, które złożono do koszyczka i poświęcono w kościele w Wielką Sobotę. Śniadanie jest uroczyste, stół zastawiony jest tradycyjnymi potrawami. Królują jaja, wędliny, wielkanocne baby i mazurki. Stoły są ozdobione pisankami i pierwszymi wiosennymi kwiatami. Tradycyjnie Wielkanoc spędza się w domu wraz z rodziną. Drugi dzień świąt – Wielki Poniedziałek (zwany także Lanym Poniedziałkiem) – to dzień, w którym Polacy oblewają się wodą. Zwyczaj ten zwany jest śmigusem-dyngusem i według wierzeń sprzyjać ma oczyszczeniu.

Dzień Niepodległości to polskie święto państwowe obchodzone 11 (jedenastego) listopada na pamiątkę odzyskania niepodległości w 1918 (tysiąc dziewięćset osiemnastym) roku po 123 (stu dwudziestu trzech) latach zaborów. Jest dniem wolnym od pracy. Święto to obchodzone jest bardzo uroczyście z udziałem władz państwowych. Grany jest hymn państwowy, podnoszone są flagi, a pod pomnikiem Józefa Piłsudskiego składane są kwiaty. Ponadto urządzane są koncerty patriotyczne, wykłady i inscenizacje historyczne, marsze niepodległościowe i parady.

Dzień Wszystkich Świętych obchodzimy 1 (pierwszego) listopada ku czci wszystkich zmarłych – świętych Kościoła Katolickiego. Tego dnia chodzi się na cmentarze, zapala się znicze ku pamięci bliskich i znajomych, którzy zmarli, wierząc, że już są w chwale w Domu Ojca. Tradycyjnie kładzie się również wiązanki kwiatów. Cmentarze tego dnia wyglądają bardzo uroczyście, mnóstwo ludzi modli się przy grobach, zbierana jest kwesta na rzecz odnowy zabytków cmentarnych.

Jan Matejko „Konstytucja 3 Maja 1791 roku”

3 (trzeci) maja to polskie święto narodowe obchodzone w rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 (trzeciego) maja Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Od 2007 (dwa tysiące siódmego) roku jest również świętem narodowym Litwy. Projekt konstytucji został opracowany m.in. (między innymi) przez Hugona Kołłątaja i Ignacego Potockiego; jej tekst został zatwierdzony przez króla Stanisława Augusta. Konstytucja została ogłoszona w 1791 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku i przyznawała władzę narodowi, a ograniczała przywileje prawne i polityczne szlachty zagrodowej. To pierwsza konstytucja w nowożytnej Europie, a druga na świecie. Na wiele lat święto

zostało zawieszone z powodu rozbiorów Polski, potem w okresie władzy komunistycznej zabronione, by w 1990 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym) roku stać się oficjalnym świętem państwowym. 3 (trzeci) maja jest dniem wolnym od pracy. Święto obchodzone jest bardzo uroczyście, wywieszane są flagi polskie. Przed Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie odprawiana jest uroczysta zmiana warty, organizowana jest defilada wojskowa i salwy armatnie, składane są kwiaty. Hołd wybitnym Polakom oddają władze państwowe i wojskowe, dyplomaci, kombatan ci i harcerze.

Sylwester to radosne święto obchodzone w nocy z 31 (trzydziestego pierwszego) grudnia na 1 (pierwszego) stycznia. Tę noc spędzamy na hucznych balach i zabawach, świętując pożegnanie starego roku. Towarzyszą temu życzenia, toasty, wystrzały petard i pokazy sztucznych ogni. Na tę noc mężczyźni wkładają odświętne garnitury, a kobiety piękne suknie, makijaż lśni brokatem, a fryzury układane są bardzo starannie. W wielu miastach na dużych scenach grane są koncerty sylwestrowe, które cieszą się popularnością wśród mieszkańców.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Nocy sylwestrowej towarzyszą pokazy sztucznych ogni.	X	
2. Choinka, jasełka i opłatek kojarzą się ze Świętami Wielkanocnymi.		
3. Wielkanoc przypada na drugą niedzielę po pierwszej wiosennej pełni księżyca.		
4. Wielkanocny stół ozdabiamy pisankami.		
5. Polska odzyskała niepodległość po 23 (dwudziestu trzech) latach zaborów.		
6. W Dzień Wszystkich Świętych układa się kwiaty i zapala znicze na grobach zmarłych.		
7. 1 (pierwszego) listopada zbierana jest kwesta na rzecz odnowy zabytków cmentarnych.		
8. Konstytucja 3 (trzeciego) maja ograniczała przywileje prawne szlachty zagrodowej.		
9. 3 (trzeciego) maja przed Grobem Nieznanego Żołnierza w Warszawie odprawiana jest uroczysta zmiana warty.		
10. Boże Narodzenie obchodzone jest 25 (dwudziestego piątego) grudnia.		

Ćwiczenie 2. Proszę wymienić święta ukraińskie w poszczególnych miesiącach (forma miejscownika), a następnie podać dokładną datę święta (forma dopełniacza).

Przykład: W styczniu na Ukrainie obchodzony jest Nowy Rok. Pierwszego stycznia na Ukrainie obchodzony jest Nowy Rok.

Ćwiczenie 3. Proszę opowiedzieć lub napisać wypracowanie o swoim ulubionym święcie.

Ćwiczenie 4. Proszę odszukać słowa związane ze świętami (20).

K	T	W	O	B	O	P	Ł	A	T	E	K	W	Z	A	B
L	A	L	W	I	G	I	L	I	A	C	E	R	K	W	N
Z	N	I	C	Z	A	U	K	W	I	A	T	Y	Y	U	G
A	S	B	A	R	S	Z	C	Z	W	D	K	I	L	A	F
S	S	Z	O	P	K	A	K	A	I	P	Y	T	R	B	R
A	W	A	R	T	A	T	Y	K	B	O	M	B	K	A	T
C	C	H	O	I	N	K	A	N	B	A	B	A	L	I	Y
T	R	Y	Ś	W	I	Ę	C	O	N	K	A	K	A	R	W
T	Y	U	K	O	L	Ę	D	A	C	B	Y	R	E	W	E
E	W	A	S	T	O	A	S	T	B	C	G	H	I	J	E
F	A	J	E	R	W	E	R	K	I	J	U	T	E	S	S
L	O	P	Ż	O	Ł	N	I	E	R	Z	S	W	Y	T	E
R	J	A	S	E	Ł	K	A	I	K	W	E	S	T	A	R
Z	M	A	R	T	W	Y	C	H	W	S	T	A	N	I	E
D	E	F	I	L	A	D	A	N	F	L	A	G	A	R	T

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- kiedy obchodzimy Boże Narodzenie?
- kiedy przypada Wielkanoc?
- w którym roku Polska odzyskała niepodległość?
- w jakim dniu obchodzi się święto konstytucji?

KUCHNIA

Pytania przed czytaniem tekstu:

- czy lubisz gotować?
- jaką kuchnię preferujesz?
- jakie jest Twoje ulubione danie?
- czy znasz jakieś nietypowe i oryginalne dania kuchni świata?
- czy są potrawy lub produkty, których nie lubisz?
- czym charakteryzuje się kuchnia Twojego regionu?

Bigos jest potrawą przyrządzaną najczęściej z drobno posiekanej białej kapusty – kiszanej lub świeżej. Jest tradycyjną potrawą w kuchni polskiej. W bigosie staropolskim znajdują się grzyby suszone, śliwki suszone, różne gatunki mięsa (wołowe, wieprzowe, drobiowe) i wędlin, ziele angielskie, liść laurowy i cebula. Całość jest duszona długo, nawet kilka dni i podlewana czerwonym winem. Smak bigosu powinien być kwaskowo-słodkawy, kolor ciemnobrązowy, konsystencja – gęsta. Bigos tradycyjnie podawany jest w okresie Bożego Narodzenia, w Wigilię podawany jest w wersji bezmięsnej.

Tradycją myśliwych jest urządzenie biesiady po polowaniu i wtedy również podawany jest bigos z dodatkiem mięsa z dziczyzny (sarny, jelenia, zająca) i z ziarnami jałowca.

Pierogi ruskie to popularne pierogi w Polsce i na zachodniej Ukrainie, tradycyjna potrawa kresowa, w Rosji wbrew pozorom mało znana. Po drugiej wojnie światowej, gdy Kresy znalazły się w granicach Związku Radzieckiego, w barach krążyła anegdota:

„– Kto zamawiał ruskie?

– Nikt, same przyszły...”.

Znane są również wierszyki o pierogach:

„Ślimak, ślimak, wystaw rogi,
dam ci sera na pierogi”.

a także przyspiewki ludowe:

„Magda, gotuj pierogi,
kiedy nie ma mąki...
a Magda – do miasta,
po mąkę do ciasta,
Magda, gotuj pierogi!”.

Ciasto na pierogi przyrządza się z mąki i wody, a farsz z ziemniaków i białego sera. Mogą być podawane z wody lub odsmażone, okraszone zeszkłąną cebulą lub skwarkami ze słoniny.

Gołąbki to potrawa, którą wykonuje się z wieprzowego mięsa mielonego, zmieszanego z ryżem lub kaszą gryczaną, jajkiem, cebulą, solą i pieprzem,

owiniętego w liść kapusty białej. Gołąbki dusimy w zamkniętym naczyniu, potem podajemy z sosem pomidorowym lub pieczarkowym. Na Kresach gołąbki zawijane są w liście kapusty kiszonej z farszem z kaszy gryczanej, następnie pieczone i podawane na Wigilię. Jest to potrawa biedniejszej części ludności.

Żurek to regionalna potrawa Słowian północnych. Wykonuje się go na zakwasie z razowej mąki żytniej. Gotowany jest na wywarze z kości, warzyw i suszonych grzybów z dodatkiem białej kielbasy, wędzonego boczku, żeberka; żurek zabiela się śmietaną. Podawany jest z jajkiem ugotowanym na twardo. Żurek ma lekko kwaśny smak, jest tradycyjnym daniem na śniadanie wielkanocne.

**barszcz wigilijny
z uszkami**

żurek podany w chlebie

Kolację wigilijną Polacy zaczynają od barszczu czerwonego. To zupa z buraków i włoszczyzny robiona na zakwasie. Ma kwaskowy smak i intensywny czerwony kolor. Podawana jest z uszkami – niewielkimi pierożkami z farszem grzybowym.

Rosół jest narodową potrawą polską, którą przyrządzamy na wywarze ze świeżej wiejskiej kury i jarzyn (marchew, pietruszka, por, przypieczona cebula, seler i natka pietruszki), może być z dodatkiem mięsa wołowego. Jest esencjonalny i klarowny. Gotujemy go przynajmniej trzy godziny. Przyprawiamy solą, pieprzem, dodajemy ziele angielskie i liść laurowy. Podawany jest z makaronem. Często gości na niedzielnych stołach, polecany jest dzieciom i rekonwalescentom.

Zupa pomidorowa jest bardzo popularna w kuchni polskiej. Gotowana jest na wywarze z jarzyn lub bulionie mięsny. Jej głównym składnikiem są świeże rozdrobnione pomidory lub koncentrat pomidorowy; zupa pomidorowa zaprawiana jest śmietaną. Ma ona lekko kwaskowy smak. Podawana jest z makaronem lub ryżem. Legenda głosi, że myszy zjadły Popieła, bo nie chciały jeść zupy pomidorowej z makaronem, a ryżu nie było.

We fraszce, przypisywanej Janowi Kochanowskiemu, można przeczytać pochlebne słowa na temat polskiego specjału:

„Nie masz w życiu większe doznanie
jak talerz pomidorowej smakuje
tegoż co się po tym stanie
nic w świecie nie dorównuje”.

Zupa ogórkowa jest często podawana na polskie stoły. Jest tradycyjną polską zupą. Gotuje się ją na wywarze z jarzyn lub mięsa z drobno pokrojonymi ziemniakami. Kwaskowego smaku dodają zupie starte ogórki kiszone. Zupa jest zabelona śmietaną, posypana drobno pokrojonym świeżym koperkiem.

Flaki to gęsta zupa, którą przyrządza się z pokrojonego w cieniutkie paseczki żołądka wołowego. Flaki gotuje się bardzo długo w bulionie z włoszczyzny, aż mięso będzie miękkie. Doprawia się je solą, pieprzem, gałką muszkatołową, papryką, dodaje się liść laurowy. Flaki mają pikantny smak, zaprawione są zasmażką. Mają swoich gorących zwolenników i wielu przeciwników ze względu na jakość mięsa.

Kapuśniak to zupa, którą gotujemy na żeberkach i wędzonym boczku z jarzynami pokrojonymi w kostkę. Kwasowości dodaje zupie kapusta kiszona, którą dodajemy wraz z przyprawami: kminkiem, zielem angielskim, liściem laurowym i pieprzem. To potrawa tłusta i aromatyczna.

Kaszanka to wyrób wędliniarski z kaszy gryczanej, krwi zwierzęcej i podrobów (płuca, wątroba), przyprawiona jest majerankiem, pieprzem i cebulą. W gospodarstwach domowych wytwarzana jest przy okazji świniojebicia. Farsz jest wsuwany w jelito zwierzęce, a następnie kaszanka jest parzona lub pieczona, coraz częściej grillowana. Kaszanka zawiera witaminy z grupy B i minerały, ale też dużo cholesterolu.

Mazurek to świąteczne ciasto wielkanocne kuchni polskiej. Robione jest na kruchym spodzie z dużą ilością bakalii i owoców, z masą kajmakową, orzechową lub lukrem.

Faworki lub chrust – to chrupkie, słodkie ciasto, które przyrządza się z mąki, żółtek jaj, śmietany i cukru. Ciasto spulchnia dodatek alkoholu. Ciasto rozwałkowane jest cieniutko, pokrojone w prostokąty i złożone w kokardkę, smażone na gorącym tłuszczu, posypane cukrem pudrem. Najczęściej smażone jest w okresie karnawału i na Tłusty Czwartek.

Babka to tradycyjne wielkanocne ciasto drożdżowe. Przyrządza się ją z mąki, jaj i cukru oraz bakalii. Babkę piecze się w karbowanych formach, jej kształt przypomina spódnicę. Po upieczeniu babkę dekoruje się lukrem lub czekoladą.

Żubrówka to aromatyzowana wódka, ulubiony trunek osiemnastowiecznej polskiej szlachty. Do jej produkcji wykorzystywany jest spirytus rektyfikowany i wywar z wonnej trawy – turówki, nazywanej żubrówką. Dzięki temu wódka ma niepowtarzalny smak i żółtawy kolor. Podawana jest schłodzona lub w drinku z sokiem jabłkowym – taki drink nosi nazwę „Szarlotka”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Do bigosu może być dodawane czerwone wino.	X	
2. Pierogi są aromatyzowane jałowcem.		
3. Żurek jest gotowany z mięsa gęsiego.		
4. Gołąbki są przyrządzane z dzikich gołębi.		
5. Rosół gotujemy ze świeżej wiejskiej kury i jarzyn.		
6. Myszy zjadły Popiela, bo w zupie pomidorowej nie było ryżu.		
7. Zupę ogórkową gotujemy ze świeżych ogórków.		
8. Flaki są słodkie i rzadkie.		
9. Do kapuśniaku dodawane są aromatyczne przyprawy.		
10. Kaszanka nie zawiera cholesterolu.		
11. Mazurek to wielkanocne ciasto drożdżowe.		
12. Faworki to słodkie ciasteczka nazywane chrustem.		
13. Do tradycyjnej wielkanocnej babki dodawane są bakalie.		
14. Żubrówka swój aromat zawdzięcza wonnej trawie turówce.		

Ćwiczenie 2. Proszę odnaleźć wyraz niepasujący do pozostałych.

Przykład: sól – pieprz – turówka – pomidor

bigos – zupa pomidorowa – rosół – zupa grzybowa

kasza – mięso – kapusta – bakalie

szarlotka – sok jabłkowy – żubrówka – kaszanka

kapuśniak – flaki – zupa ogórkowa – mazurek

szarlotka – mazurek – faworki – flaki

wołowina – wieprzowina – dziczyzna – chrust

Ćwiczenie 3. Proszę podać jak największą liczbę słów (rzeczowników i przymiotników) związanych z kuchnią zaczynających się na wszystkie litery alfabetu.

Przykład: A – aronia, awokado, ananas, arbuz, anchois, anyż, aromatyczny, apetyczny, apetyt

Ćwiczenie 4. Proszę podać przepis na dowolne danie ukraińskie. Proszę użyć słów: obrać, pokroić w kostkę, pokroić w paski, wrzucić, wyciągnąć, odcedzić, zetrzeć, dolać, podawać, ugotować, zagotować, dodać, popieprzyć, posolić, przyprawa, podsmażyć, posypać.

Ćwiczenie 5. Proszę połączyć potrawę ze składnikami

1. bigos	a) kura, makaron, jarzyny
2. gołąbki	b) masa kajmakowa, lukier, bakalie
3. rosół	c) kapusta, grzyby, mięso
4. kaszanka	d) kapusta, ryż/kasza, mięso
5. faworki	e) mąka, tłuszcz, cukier puder
6. babka	f) podroby, krew, jelito
7. mazurek	g) śmietana, warzywa, ogórki
8. zupa ogórkowa	h) drożdże, lukier, bakalie

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- jak nazywa się tradycyjna potrawa z kapusty, mięsa i grzybów?
- jaka zupa gości na polskich stołach w czasie Wielkanocy?
- jakie słodczyce jedzą Polacy na Wielkanoc?
- jakie są najpopularniejsze pierogi?
- z czego się robi flaki?

NAUKOWCY

Pytania przed czytaniem tekstu:

- czy interesujesz się astronomią i Kosmosem?
- czy znasz jakieś gwiazdy, planety, gwiazdozbiory?
- czy widziałeś/łaś kiedyś „spadającą gwiazdę”? Czy wiesz, czym ona jest?
- czy znasz jakichś astronomów?

A. Mikołaj Kopernik urodził się w Toruniu w 1473 (tysiąc czterysta siedemdziesiątym trzecim) roku w rodzinie kupca, który handlował miedzią (po łacinie słowo *kopper* znaczy właśnie *miedź*, być może stąd jego nazwisko). Studia rozpoczął wraz z bratem na Akademii Krakowskiej. Prawdopodobnie w czasie studiów otrzymał niższe święcenia kapłańskie i został kanonikiem warmińskim. Po ukończeniu studiów w 1495 (tysiąc czterysta dziewięćdziesiątym piątym) roku wyjechał do Włoch. Tam rozpoczął studia prawnicze, ale one niezbyt go interesowały. Duży natomiast wpływ na jego edukację mieli astronomowie, filozofowie i malarze, których dzieła znacząco wpłynęły na myśl kopernikańską.

W 1497 (tysiąc czterysta dziewięćdziesiątym siódmym) roku pełnoprawnie objął pracę jako kanonik warmiński, co dało mu utrzymanie do końca życia.

W 1500 (tysiąc pięćsetnym) roku odbył podróż do Rzymu, gdzie wygłosił kilka prywatnych wykładów. Tam też w nocy z 5 (piątego) na 6 (szóstego) listopada obserwował zaćmienie Księżyca.

Studiował prawo i nauki medyczne, również filologię grecką. Tłumaczył wiersze Teofilakta Symokatty.

W 1503 (tysiąc pięćset trzecim) roku obronił doktorat z prawa kanonicznego na uniwersytecie w Ferrarze.

Pod koniec 1503 (tysiąc pięćset trzeciego) roku Kopernik powrócił do Polski i towarzyszył swojemu wujowi, biskupowi warmińskiemu, we wszystkich czynnościach dyplomatycznych. Prawdopodobnie był obecny na koronacji Zygmunta I (pierwszego) Starego na Wawelu.

Pracował w Lidzbarku, Olsztynie i Fromborku. We Fromborku oddał się pracy naukowej. Nikt nie podzielał jego zainteresowań astronomicznych, dlatego czuł się samotny. Ceniony za to był jako ekonomista i lekarz.

Należał do Cechu Aptekarzy i Medyków, prowadził badania dotyczące zarazy w Olsztynie, gdzie odkrył, że jej przyczyną był źle przechowywany i brudny chleb. By ograniczyć zarazę zaproponował smarowanie chleba masłem, na którym szybciej było widać zanieczyszczenia – w ten sposób ludzie przestali jeść podejrzaną jedzenie, a sam Kopernik uznawany jest przez to za twórcę kanapki.

Kopernik poświęcił się obserwacjom nieba. Swoje teorie zapisał w rękopisie, który został wydany w Norymberdze w 1543 (tysiąc pięćset czterdziestym trzecim) roku w nakładzie 400–500 (czterystu – pięciuset)

egzemplarzy. Dzieło nosiło tytuł „O obrotach sfer niebieskich” i zostało zadedykowane papieżowi Pawłowi III (trzeciemu). W następnym wieku jego dzieło zostało wpisane do Indeksu ksiąg zakazanych; wycofano je z Indeksu dopiero w 1822 roku (tysiąc osiemset dwudziestym drugim) roku.

We Fromborku prowadził obserwacje astronomiczne, obserwował Saturna i Marsa, przeprowadził 4 (cztery) obserwacje Słońca. Wówczas odkrył, że Ziemia kręci się wokół Słońca. Nie mógł jednak przekonać współczesnych sobie ludzi o słuszności tej teorii. Podczas rozmowy na ten temat na jednej z biesiad odrzekł towarzyszowi: „Przecież nie ogień kręci się wokół pieczeni, lecz pieczeń przy ogniu obracać się musi!”.

Mikołaj Kopernik zmarł w 1543 (tysiąc pięćset czterdziestym trzecim) roku we Fromborku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Mikołaj Kopernik urodził się w XIV (czternastym) wieku.		
2. Był doktorem filologii ukraińskiej.		
3. W Rzymie w 1500 (tysiąc pięćsetnym) roku obserwował zaćmienie Słońca.		
4. Praca „O obrotach sfer niebieskich” została zadedykowana papieżowi Janowi Pawłowi II (drugiemu).		
5. We Fromborku Kopernik odkrył, że Ziemia kręci się wokół Słońca.		
6. Mikołaj Kopernik zmarł w Toruniu.		

Ćwiczenie 2. Proszę odnaleźć w tekście miasta związane z uczonym i podać ich formy mianownika.

Przykład: w Toruniu – Toruń

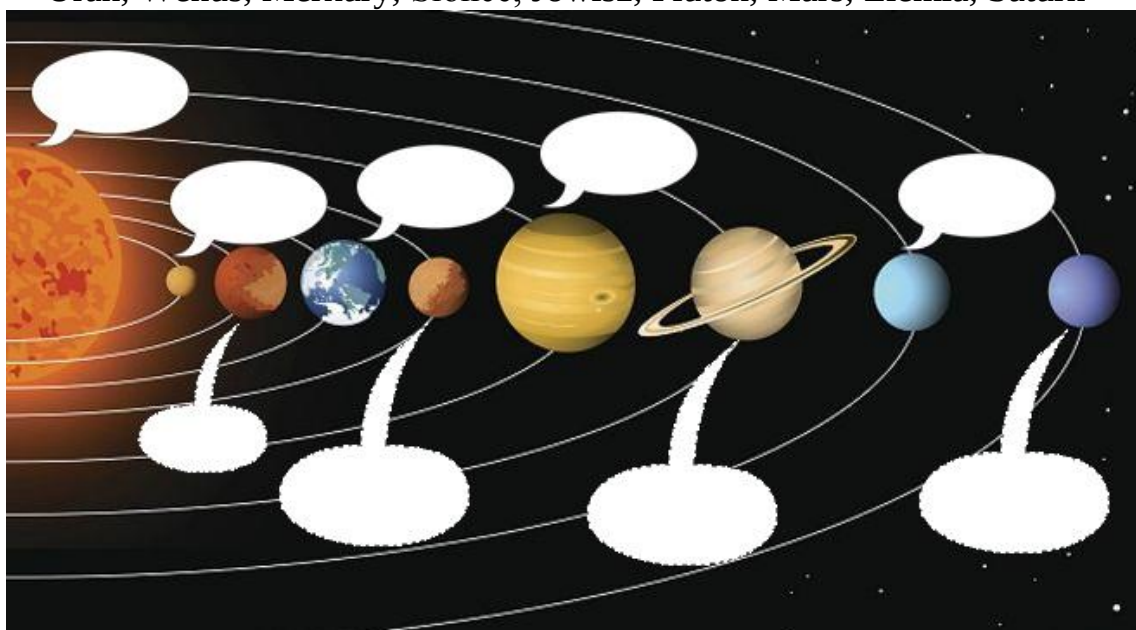
Ćwiczenie 3. Korzystając ze słowników, proszę stworzyć własny słowniczek tematyczny, związany z astronomią.

Ćwiczenie 4. Proszę dopasować wyrażenie do definicji.

1. planeta	a. ciało niebieskie, świeci własnym światłem
2. gwiazda	b. droga obiektu wokół innego obiektu
3. czarna dziura	c. grupa gwiazd, np. Wielka Niedźwiedzica
4. teoria heliocentryczna	d. okrąża gwiazdę, świeci światłem odbitym
5. galaktyka	e. odległość, jaką w ciągu roku pokonuje światło w próżni
6. grawitacja	f. główna gwiazda Układu Słonecznego
7. Gwiazda Polarna	g. energia wydzielana przez obiekt
8. rok świetlny	h. najdalszy widziany przez obserwatora punkt
9. horyzont	i. ≠ teoria geocentryczna
10. kometa	j. np. Droga Mleczna
11. Słońce	k. „spadająca gwiazda”

12. meteor	l. obiekt, z którego nie może się wydostać nawet światło
13. promieniowanie	l. organizacja ds. (do spraw) badań Kosmosu
14. próżnia	m. gwiazda najbliższej północnego bieguna niebieskiego
15. mgławica	n. np. Halleya
16. NASA	o. pusta przestrzeń
17. orbita	p. skupisko gazu i pyłu
18. gwiazdozbiór	r. zasada przyciągania obiektów posiadających masę

Ćwiczenie 5. Proszę podpisać obiekty Układu Słonecznego:
Uran, Wenus, Merkury, Słońce, Jowisz, Pluton, Mars, Ziemia, Saturn

B. Pytania przed czytaniem tekstu:

- czy znasz jakichś naukowców lub odkrywców?
- czym zasłynęli?
- czy interesujesz się chemią lub fizyką?

Maria Skłodowska-Curie urodzona w 1867 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym siódmym) roku w Warszawie to polska uczona, jedyna kobieta, która dwukrotnie otrzymała Nagrodę Nobla w dziedzinie fizyki i chemii. Jest odkrywczynią dwóch pierwiastków promieniotwórczych: radu i polonu.

W 1891 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku wyjechała na studia do Francji i studiowała na Sorbonie, która słynęła z wysokiego poziomu nauczania.

W 1895 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym piątym) roku poznała Piotra Curie, za którego wyszła za mąż. Jako zadeklarowana ateistka nie zgodziła się na ślub kościelny. W podróż poślubną pojechali na rowerach.

Zaczęła pracę w laboratorium męża i rozpoczęła badania nad promieniotwórczością. Pierwszą Nagrodę Nobla otrzymała wraz z mężem w dziedzinie fizyki, drugą już sama w dziedzinie chemii za pracę nad chemicznymi i fizycznymi właściwościami polonu i radu. Rad od razu zrobił furorę i wykorzystywano go jako lek na wszystko: łysienie, problemy z męskością czy cerą. Sprzedawano lecznicze toniki, piwo, czekoladki i pomadki, w których składzie był rad. Dodawano go do ubrań, by świeciły w ciemności. Później okazało się, że rad w dużym stężeniu jest bardzo niebezpieczny. Znalazł swoje zastosowanie w tzw. (tak zwanej) curieterapii, dziś zwanej radioterapią, czyli w metodzie leczenia chorób nowotworowych za pomocą promieniowania jonizującego.

W 1916 (tysiąc dziewięćset szesnastym) roku jako jedna z pierwszych kobiet zrobiła prawo jazdy i tę umiejętność wykorzystywała jeżdżąc po polach walki i organizując mobilne punkty prześwietleń rentgenowskich w szpitalach polowych. Zainstalowano w nich aparaty do prześwietleń, które pozwalały odnaleźć odłamki w ciałach rannych żołnierzy. Dzięki temu wraz z córką uratowały życie wielu rannym żołnierzom. Z tego jednak powodu, iż prześwietlenie trwało około pół godziny, a kobiety robiły ich setki, obie otrzymały potężną dawkę promieniowania. Zdaniem współczesnych specjalistów, ta właśnie praca doprowadziła do jej choroby popromiennej. Sama Maria nazywała rad swoim dzieckiem i przed snem podziwiała fiolkę z substancją o błękitnym blasku.

Kilka lat po nagłej śmierci męża Maria związała się uczuciowo z jego kolegą Paulem Langevinem, mężczyzną żonatym, który jednak nie chciał opuścić żony. Na Skłodowską zaczęły sypać się gromy, gdy ta wiadomość dostała się do prasy. Einstein pisał do niej w liście, że „to hołota, niech pani nie czyta tych bzdur o sobie”. Langevin próbował bronić honoru Skłodowskiej w czasie pojedynków.

W czasie nasilającej się nagonki uczona dostała wiadomość o przyznaniu jej drugiej Nagrody Nobla. Znajomi odradzali jej wyjazd do Sztokholmu, lecz Skłodowska nie uległa i pojechała osobiście odebrać wyróżnienie.

Langevin ustąpił, pogodził się z żoną, a Maria do śmierci nie związała się z żadnym mężczyzną.

W Paryżu była inicjatorką założenia prywatnego Instytutu Radowego, który był wylęgarnią naukowców. Z tego Instytutu wyszło jeszcze czworo noblistów, w tym jej córka Irene.

Zmarła w 1934 (tysiąc dziewięćset trzydziestym czwartym) roku w sanatorium we Francji, gdzie leczyła złośliwą anemię, gruźlicę i chorobę popromienną, być może również białaczkę. Szczątki obojga małżonków zostały przeniesione do paryskiego Panteonu.

Maria Skłodowska-Curie została uhonorowana Orderem Narodowym Legii Honorowej, została odznaczona również doktorami honorowymi. Była pierwszą kobietą-profesorem na Sorbonie. Na Księżycu i na Marsie są kratery noszące jej

PRZYWÓDCY RELIGIJNI

A. Stefan Wyszyński urodził się w Zuzeli nad Bugiem w 1901 (tysiąc dziewięćset pierwszym) roku. To Sługa Boży Kościoła Katolickiego, zwany Prymasem Tysiąclecia.

Stefan Wyszyński był słabego zdrowia – nawet nie przystąpił do święceń kapłańskich razem z grupą, bo był w tym czasie w szpitalu. Przytaczał anegdotę na ten temat: „Gdy przyszedłem do katedry, stary zakrystian, pan Radomski, powiedział do mnie: „Proszę księdza, z takim zdrowiem to chyba raczej trzeba iść na cmentarz, a nie do święceń”„. Święcenia kapłańskie przyjął w dniu swoich 23 (dwudziestych trzech) urodzin we Włocławku.

Studiował na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i tam też napisał rozprawę doktorską „Prawa rodziny, Kościoła i państwa do szkoły”. Był naczelnym redaktorem „Ateneum Kapłańskiego”, jednocześnie prowadząc Chrześcijański Uniwersytet Robotniczy.

W czasie II (drugiej) wojny światowej ukrywał się przed Gestapo w podlubelskiej wsi Stanisławka. Wziął udział w powstaniu warszawskim. Pod pseudonimem pracował jako kapelan Grupy AK Kampinos oraz w szpitalu powstańczym.

W 1946 (tysiąc dziewięćset czterdziestym szóstym) roku został biskupem diecezjalnym diecezji lubelskiej i w latach 1947–1948 (tysiąc dziewięćset czterdzieści siedem – tysiąc dziewięćset czterdzieści osiem) mieszkał w Lublinie i wykładał na KUL-u.

W 1948 (tysiąc dziewięćset czterdziestym ósmym) roku został prymasem Polski.

Z rąk papieża Piusa XII (dwunastego) otrzymał nominację kardynalską. Wziął udział w czterech konklawe.

Był pierwszym duchownym, który zdecydował się na porozumienie z rządem komunistycznym w roku 1950 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym). Papieżowi Piusowi XII (dwunastemu), nie podobała się taka polityka polskiego prymasa, lecz uznał granice zachodnie Polski w zamian za gwarancje nauki religii w szkołach i dalsze funkcjonowanie KUL-u.

W latach pięćdziesiątych istniała bardzo niepewna polityka władz polskich i represje w stosunku do Kościoła Katolickiego. Wyszyńskiego czterokrotnie umieszczano w miejscach odosobnienia, m.in. (między innymi) w Komańczy. Tam Wyszyński napisał treść Jasnogórskich Ślubów Narodu Polskiego, podobnych do ślubów lwowskich Jana Kazimierza. W areszcie również napisał dziennik pt. (pod tytułem) „Zapiski więzienne”, który wielokrotnie wznawiano w Polsce poza cenzurą.

W 1956 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym szóstym) roku nastąpiło przesilenie polityczne i Wyszyńskiego zwolniono z aresztu.

W 1965 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym piątym) roku był inicjatorem orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich. Apelował o pojednanie obydwu narodów: „przebaczymy i prosimy o przebaczenie”.

Kardynał Wyszyński przeprowadził obchody milenijne Chrztu Polski, dlatego po jego śmierci nazwano go Prymasem Tysiąclecia.

W czasie inauguracji pontyfikatu Jana Pawła II (drugiego), w październiku 1978 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego ósmego) roku, Wyszyński składał hołd nowemu papieżowi. Chciał ucałować pierścień papieża, a ten na znak szacunku dla Wyszyńskiego wstał z tronu, ucałował go w rękę i uściśnął.

W czasie Sierpnia’80 (osiemdziesiątego) roku, kardynał wzywał naród do rozwagi i sam pośredniczył w rozmowach między władzami komunistycznymi PRL a „Solidarnością”.

Kardynał Stefan Wyszyński zmarł w Warszawie 28 (dwudziestego ósmego) maja 1981 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego pierwszego) roku. W dniu jego śmierci dotarła do Polski depesza z kondolencjami od Jana Pawła II (drugiego), który przechodził rekonwalescencję po zamachu na placu Świętego Piotra.

Stefan Wyszyński został pochowany w katedrze św. (świętego) Jana w Warszawie. Pogrzeb Prymasa był wielką manifestacją patriotyczno-religijną. W czasie uroczystości biskup Modzelewski odczytał duchowy testament Prymasa, w którym Prymas wybaczał wszystkim, którzy go więzili i atakowali, zaś biskup Macharski odczytał wzruszający list od papieża Jana Pawła II (drugiego), w którym pisał, że gdyby nie choroba, to sam przyjechałby na pogrzeb Prymasa.

Przez lata swojej posługi prymas Wyszyński przeprowadził z sukcesem polski Kościół przez lata komunizmu. W uznaniu zasług kardynała Wyszyńskiego papież Jan Paweł II (drugi) 29 (dwudziestego dziewiątego) maja 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego dziewiątego) roku rozpoczął proces beatyfikacyjny i od tego dnia Wyszyńskiemu przysługuje tytuł Sługi Bożego.

Jan Paweł II (drugi) tak wspomina kardynała Wyszyńskiego w swoim testamencie: „Kiedy w dniu 16 (szesnastego) października 1978 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego ósmego) roku konklawe kardynałów wybrało Jana Pawła II (drugiego), Prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński powiedział do mnie: „Zadaniem nowego papieża będzie wprowadzić Kościół w Trzecie Tysiąclecie”. Nie wiem, czy przytaczam to zdanie dosłownie, ale taki z pewnością był sens tego, co wówczas usłyszałem. Wypowiedział je zaś Człowiek, który przeszedł do historii jako Prymas Tysiąclecia. Wielki Prymas. Byłem świadkiem Jego posłannictwa, Jego heroicznego zawierzenia. Jego zmagania i Jego zwycięstwa”.

Stefan Wyszyński w swoich wypowiedziach mówił:

„Wiara jest koroną godności człowieka.”;

„Skończmy z krytyką bliźnich! Oceniajmy w prawdzie samych siebie.”;

„Gdy mam Boga, mam wszystko. Warto wszystko oddać, aby Boga zachować.”;

„Każda rzecz wielka musi kosztować i musi być trudna. Tylko rzeczy małe i liche są łatwe!”;

„Im świat będzie dalej od Boga, tym bardziej będzie Boga spragniony. Im więcej będzie nasycony dobrobytem, tym bardziej będzie głodny Boga”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Po II (drugiej) wojnie światowej mieszkał w Lublinie i wykładał na KUL-u.		
2. Wziął udział w trzech konklawe.		
3. Jest autorem „Zapisków więziennych”.		
4. W 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku został prymasem Polski.		
5. Zmarł w Krakowie i jest pochowany na Wawelu.		

Ćwiczenie 2. Proszę uporządkować chronologicznie wydarzenia z życia kardynała Wyszyńskiego.

1. Pośredniczył w rozmowach między władzami komunistycznymi PRL a „Solidarnością”.
2. Został prymasem Polski.
3. Otrzymał nominację kardynalską.
4. Przyjął święcenia kapłańskie.
5. Napisał „Zapiski więzienne”.
6. Złożył hołd nowo wybranemu papieżowi.
7. Rozpoczął się jego proces beatyfikacyjny.
8. Ukrywał się przed Gestapo.

B. Pytania przed czytaniem tekstu:

- czy wiesz, kim jest papież i jak jest wybierany?
- czy wiesz, kto jest obecnie papieżem?

Jan Paweł II (drugi), właściwie Karol Józef Wojtyła, urodził się w 1920 (tysiąc dziewięćset dwudziestym) roku w Wadowicach, niedaleko Krakowa.

W dzieciństwie przyszłego papieża nazywano Lolek. Był chłopcem utalentowanym i wysportowanym. Studia rozpoczął na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1938 (tysiąc dziewięćset trzydziestym ósmym) roku. Wybrał studia polonistyczne, które przerwał wybuch II (drugiej) wojny światowej. W czasie wojny wraz z przyjaciółmi założył Teatr Rapsodyczny i wystawił swoje pierwsze przedstawienie, lecz już w 1941 (tysiąc dziewięćset czterdziestym pierwszym) roku postanowił studiować teologię i wstąpił do seminarium duchownego w Krakowie. Doktorat obronił w Rzymie.

Pracował głównie w Krakowie, najchętniej z młodzieżą. Poświęcał jej dużo czasu, organizował wycieczki, spływy kajakowe, wspinaczki. Został biskupem i na jego biskupstwo przypadły obrady II (drugiego) soboru watykańskiego, w których aktywnie uczestniczył. W 1953 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym trzecim) roku została przyjęta jego praca habilitacyjna na Uniwersytecie

Jagiellońskim. Wkrótce potem rozpoczął wykłady na KUL-u jako szef Katedry Etyki, którą kierował przez prawie 25 (dwadzieścia pięć) lat.

16 (szesnastego) października 1978 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego ósmego) roku został wybrany na papieża i przyjął imię Jan Paweł II (drugi). Nominacja Polaka była szokująca, gdyż przez ostatnich ponad 450 (czterysta pięćdziesiąt) lat urząd ten sprawowali wyłącznie Włosi. Oto jak opisał papieża Czesław Miłosz: „Na dnie swojej nędzy Polska dostała króla, i to takiego, o jakim śniła, z piastowskiego szczepu, sędziego pod jabłoniami, niewikłanego w skrzeczącą rzeczywistość polityki”.

Jan Paweł II (drugi) był poliglotą, z Bazyliki Świętego Piotra przemawiał m.in. (między innymi) po polsku, czesku, ukraińsku, węgiersku. Był jednym z najczęściej podróżujących przywódców światowych i przy tym jednym z najbardziej wpływowych. Odwiedził około 130 (stu trzydziestu) krajów świata. Był pierwszym papieżem, który nosił zegarek na rękę i który czytał bez okularów. Był człowiekiem, który miał wielki dystans do siebie i poczucie humoru. Podczas czwartej pielgrzymki do Ojczyzny na pytanie dziennikarza o zdrowie odpowiedział: „A jakoś człapię”.

Podczas powitania w Monachium spytał licznie obecne dzieci, czy dano im wolne w szkole. Na odpowiedź twierdzącą zareagował: „To znaczy, że papież powinien częściej tu przyjeżdżać”.

Kochał dzieci, a one kochały jego. Był człowiekiem bardzo ciepłym i ludzkim. Podczas spotkania z rodziną Jimmy'ego Cartera, pięcioletnia prezydencka wnuczka, mając problemy z wygłoszeniem powitania, powtarzała w kółko: „Jego Świątobliwość, Jego Świątobliwość”. Papież, chcąc wybawić dziewczynkę z kłopotów, przytulił ją i powiedział: „Mów mi wujaszku”.

13 (trzynastego) maja 1981 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego pierwszego) roku na placu Świętego Piotra został postrzelony przez tureckiego zamachowca. Fakt, iż udało mu się przeżyć, skwitował słowami: „Jedna ręka strzelała, a inna kierowała kulę”.

Po zamachu papież rzekł: „Modłę się za brata, który zadał mi cios, i szczerze mu przebaczam”.

Kiedy do dziennikarza Andre Frossarda, prywatnie przyjaciela Jana Pawła II (drugiego), przyszedł pewien człowiek z informacją, że wie, kto był zleceńdawcą zamachu, Frossard szybko odpowiedział: „Niech Pan tylko tego nie mówi Ojcu Świętemu! Jeszcze każe nam się za nich modlić!”. W 1999 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym dziewiątym) roku papież wystąpił z prośbą o ułaskawienie zamachowca.

Jan Paweł II (drugi) przyczynił się do upadku systemu komunistycznego w państwach bloku wschodniego.

Wprowadził Kościół w nowe tysiąclecie, a obchody roku milenijnego upłynęły pod znakiem dialogu z wyznawcami różnych religii.

Jan Paweł II (drugi) zmarł 2 (drugiego) kwietnia 2005 (dwa tysiące piątego) roku, a jego ciało spoczęło w Bazylice Świętego Piotra.

Papież został kawalerem Orderu Orła Białego i świętym Kościoła Katolickiego.

Wszyscy Polacy pamiętają Jana Pawła II (drugiego) z następujących wypowiedzi:

„A po maturze chodziliśmy na kremówki.”;

„Człowiek jest wielki nie przez to, co posiada, lecz przez to, kim jest, nie przez to, co ma, lecz przez to, czym dzieli się z innymi.”;

„Kapłan jest człowiekiem żyjącym samotnie po to, aby inni nie byli samotni.”;

„Nie ma większego bogactwa w narodzie nad światłych obywateli.”;

„Ojczyzna jest naszą matką ziemską. Polska jest matką szczególną. Niełatwe są jej dzieje, zwłaszcza na przestrzeni ostatnich stuleci. Jest matką, która wiele przecierpiała i wciąż na nowo cierpi. Dlatego też ma prawo do miłości szczególnej.”;

„Szukałem was, teraz przyszliście do mnie i za to wam dziękuję.”

Ćwiczenie 1. Proszę wyobrazić sobie idealnego papieża albo patriarchę. Jakimi cechami się charakteryzuje? Proszę porównać swój model z papieżem bądź obecnym patriarchą Cerkwi Prawosławnej.

Ćwiczenie 2. Proszę podać istotne różnice między Kościołem Katolickim a Cerkwią Prawosławną.

Ćwiczenie 3. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w Wadowicach.		
2. W 1978 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym ósmym) roku został wybrany na papieża.		
3. W czasie swego pontyfikatu odwiedził blisko 180 (sto osiemdziesiąt) krajów na świecie.		
4. Miał ogromny wpływ na upadek systemu komunistycznego w Europie.		
5. Prowadził dialog z wyznawcami różnych religii.		
6. Mawiał: „A po maturze chodziliśmy na pączki”.		

Ćwiczenie 4. Proszę połączyć wyrażenia z ich definicjami.

1. młodzież	a. wędrówka do miejsca kultu
2. wyznawca	b. objąć, uściskać
3. upadek	c. Ojciec Święty, głowa Kościoła Katolickiego
4. wybuch	d. człowiek znający wiele języków
5. polonistyka	e. koniec, kres, klęska, krach
6. papież	f. początek, eksplozja
7. poliglota	g. nastolatki, młodzi ludzie
8. pielgrzymka	h. zwolennik, czciciel, wierny
9. przytulić	i. filologia polska

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- jak zwano Stefana Wyszyńskiego?
- kiedy rozpoczął się proces beatyfikacyjny kardynała Wyszyńskiego?
- w jakich latach Karol Wojtyła był papieżem?
- czym zasłynął Jan Paweł II (drugi)?

POLITYKA. WŁADCY I WODZOWIE NARODU

Pytania przed czytaniem tekstu:

- czy interesujesz się polityką?
- co wiesz o systemie politycznym Polski?
- czy znasz jakieś polskie partie polityczne lub polityków?

Na podstawie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego siódmego) roku Polska jest republiką parlamentarną, która opiera się na trójpodziale władzy:

1) Władzę ustawodawczą stanowi dwuizbowy Parlament – 460 (czterystu sześćdziesięciu) posłów w Sejmie oraz Senat – 100 (stu) senatorów, którzy wybierani są w bezpośrednich, powszechnych i tajnych wyborach na 4 (cztery) lata.

2) Władza wykonawcza to Prezydent RP i Rada Ministrów. Prezydent wybierany jest w wyborach powszechnych na pięcioletnią kadencję i może ją sprawować maksymalnie przez dwie kadencje.

3) Władzę sądowniczą sprawują sądy (Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne i sądy wojskowe) i trybunały (Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu). Sędziowie Sądu Najwyższego nie mogą należeć do żadnej partii politycznej. Orzekają w sprawach karnych, cywilnych i administracyjnych.

Status prawny partii politycznej określa Konstytucja RP, a jej definicja to:

„Partia polityczna jest dobrowolną organizacją występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej”.

Obecnie w Polsce główne partie polityczne to Prawo i Sprawiedliwość oraz Platforma Obywatelska. Pozostałe mają mniejsze znaczenie polityczne.

Podstawowe cele polityki zagranicznej to członkostwo w NATO i Unii Europejskiej. Polska jest członkiem Unii Europejskiej od 1 (pierwszego) maja 2004 (dwa tysiące czwartego) roku. W 2007 (dwa tysiące siódmym) roku Polska przeszła pozytywnie testy dostępu do Strefy Schengen i nastąpiło symboliczne otwarcie granic. 1 (pierwszego) maja 2009 (dwa tysiące dziewiątego) roku, skończyły się okresy ochronne na zakup domów i mieszkań w Polsce przez cudzoziemców.

W latach 2012–2017 (dwa tysiące dwanaście – dwa tysiące siedemnaście) Polska ma być największym kwotowo odbiorcą unijnych dotacji spośród nowo przyjętych państw. Z pieniędzy unijnych powstają w Polsce nowe drogi i autostrady.

Bardzo ważną dziedziną gospodarki staje się turystyka, a wiele polskich miast z uwagi na swój niezaprzeczalny urok i sprzyjające warunki klimatyczne, z każdym rokiem odnotowuje sukcesywnie zwiększającą się liczbę turystów. Polska wieś to największy beneficjent obecności naszego kraju w Unii

Europejskiej. Otwarcie kilku unijnych rynków pracy dla Polaków przyczyniło się też do spadku bezrobocia.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Polska jest monarchią konstytucyjną.		
2. Polityka Polski opiera się na trójpodziale władzy.		
3. Polska należy do NATO od 2004 (dwa tysiące czwartego) roku.		
4. Sędzia Sądu Najwyższego musi należeć do partii politycznej.		
5. W Senacie jest 460 (czterystu sześćdziesięciu) senatorów.		
6. Prezydent sprawuje władzę ustawodawczą.		
7. Polska nie należy do Strefy Schengen.		
8. Kadencja prezydenta trwa sześć lat.		

Ćwiczenie 2. Proszę połączyć organa władzy z ich funkcjami. Uwaga! Trzy organa są zbędne.

1. władza wykonawcza 2. władza ustawodawcza 3. władza sądownicza
a) prezydent **b)** Senat **c)** Trybunał Konstytucyjny **d)** biskup
e) Rada Ministrów **f)** sąd wojskowy **g)** kanclerz **h)** hetman wielki koronny
i) Trybunał Stanu **j)** Sejm

Ćwiczenie 3. Proszę dopasować wyrażenie do definicji.

- NATO **a.** związek 28 demokratycznych państw europejskich
2. Unia Europejska **b.** szef rządu
3. prezydent **c.** partia liberalna, np. socjaldemokracja
4. wybory **d.** zasady działania państwa, forma rządów
5. premier **e.** Traktat Północnoatlantycki
6. partia polityczna **f.** partia konserwatywna
7. prawica **g.** np. PO, PiS, SLD
8. lewica **h.** elekcja przedstawicieli organów władzy
9. wyborca **i.** głowa państwa
10. ustrój **j.** osoba posiadająca czynne prawo wyborcze

Ćwiczenie 4. Proszę uzupełnić luki w zdaniach.

Polska jest republiką
Opiera się na władzy.
Władzę stanowi dwuizbowy
Parlament: Sejm i
Władza to Prezydent RP i Rada Ministrów. Władzę
..... sprawują sądy.
Senatorowie i wybierani są w wyborach
....., powszechnych i tajnych.

Ćwiczenie 5. Proszę połączyć ustrój polityczny z krajem.

1. republika parlamentarna	a. Niemcy b. Wielka Brytania c. Cypr
2. republika islamska	d. Bułgaria e. Rosja f. Kuba
3. republika ludowa	g. Gruzja h. Liechtenstein i. Monako
4. republika prezydencka	j. Ukraina k. Szwecja l. Brazylia
5. republika semiprezydencka	m. Norwegia n. Polska o. Iran
6. republika federalna	p. Afganistan r. Chiny s. Francja
7. monarchia	t. Egipt u. Holandia w. Korea Północna

Ćwiczenie 6. Proszę porównać ustrój polityczny Polski i Ukrainy.

A. Mieszko I (pierwszy), wywodził się z małego plemienia Polan, zajmującego Wielkopolskę. Panowanie rozpoczął w 960 (dziewięćset sześćdziesiątym) roku. Był wybitnym przywódcą i strategiem. Za pośrednictwem czeskim postanowił przyjąć chrzest i poślubił córkę księcia czeskiego Dobrawę. W 966 (dziewięćset sześćdziesiątym szóstym) roku przyjął chrzest. Kraj Polan stał się krajem chrześcijańskim. W tym czasie w kraju postępowała rozbudowa budowli sakralnych. Mieszko I (pierwszy) ufundował katedrę w Poznaniu, a kilka lat później w Gnieźnie. Do kraju Polan zaczęli przybywać duchowni, którzy tworzyli różne organizacje kościelne, przyczynili się również do rozwoju oświaty i kultury.

W latach 967–972 (dziewięćset sześćdziesiąt siedem – dziewięćset siedemdziesiąt dwa) Mieszko I (pierwszy) prowadził walki na Pomorzu Zachodnim i część ziem udało mu się podbić. Największe zwycięstwo odniósł w bitwie pod Cedynią, w której znacznie mu pomógł brat Czcibor, gdy przybył z odsieczą w bardzo ważnym momencie bitwy. Mieszko I (pierwszy) w ten sposób przejął Pomorze Zachodnie i zawarł pokój z cesarzem niemieckim Ottonem I (pierwszym).

Po śmierci Dobrawy, w 977 (dziewięćset siedemdziesiątym siódmym) roku, Mieszko I (pierwszy) ożenił się córką margrabiego niemieckiego Odą. Ślub ten wzmocnił układ polsko-niemiecki i stanowił cenną pomoc w wojnie polsko-czeskiej. Po tej wojnie – w 990 (dziewięćset dziewięćdziesiątym) roku – książę Mieszko I (pierwszy) przyłączył do państwa polskiego Śląsk i Małopolskę.

Sytuacja na wschodzie była mniej korzystna, gdyż książę kijowski Włodzimierz zajął Grody Czerwieńskie.

Ostatnie lata panowania Mieszka doprowadziły do znacznego powiększenia terytorium państwa. Swoją córkę Świętosławę wydał za mąż za króla szwedzkiego Eryka, czym przypieczętował sojusz ze Szwecją.

Gall Anonim tak napisał o Mieszku I (pierwszym): „Zaiste ślepą była przedtem Polska, nic znając ani czci prawdziwego Boga, ani zasad wiary, lecz przez oświeconego Mieszka i ona także została oświeconą, bo gdy on przyjął wiarę, naród polski uratowany został od śmierci w pogaństwie.”

Pod koniec swego życia Mieszko I (pierwszy) wraz z synami wydał dokument „Dagome iudex”, w którym oddawał swoje państwo w opiekę papieżowi.

Całe życie Mieszka I (pierwszego) świadczy o jego dużych zdolnościach dyplomatycznych i militarnych. Sojusze, które zawierał, umacniały państwo polskie.

Najlicniejszą grupą społeczną w państwie byli wolni chłopci, którzy uprawiali własną ziemię. Istniały też „wsie służebne”, gdzie były produkowane tylko określone produkty. Przez kraj wówczas prowadziło wiele szlaków handlowych. Przewożono bursztyn, sól, futra, sukno i wyroby rzemieślnicze.

Mieszko I (pierwszy) zmarł w 992 (dziewięćset dziewięćdziesiątym drugim) roku. Był pierwszym władcą z dynastii Piastów.

Syn Mieszka i Dobrawy Bolesław Chrobry został pierwszym królem polskim.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Wywodzi się z plemienia Polan.		
2. W 968 (dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku przyjął chrzest.		
3. Jego żoną była Dobrawa, czeska księżniczka.		
4. Za czasów Mieszka były na ziemiach polskich „wsie służebne”.		

Ćwiczenie 2. Proszę uzupełnić luki w zdaniach.

Mieszko I (pierwszy) wywodził się z plemienia

Za pośrednictwem czeskim postanowił przyjąć i poślubił księcia czeskiego Dobrawę.

Kraj Polan stał się krajem

W tym czasie w kraju postępowała rozbudowa budowli
Mieszko I (pierwszy) ufundował w Poznaniu, a kilka lat później w Gnieźnie. Największe odniósł w bitwie pod Cedynią.

Całe życie Mieszka I (pierwszego) świadczy o jego dyplomatycznych i militarnych.

Sojusze, które zawierał, państwo polskie.

Mieszko I (pierwszy) był pierwszym władcą z dynastii

Ćwiczenie 3. Proszę połączyć wyznanie ze świątynią i nazwą wyznawcy.

– prawosławie	1. stupa, pagoda	a. protestant
– katolicyzm	2. koyil, mandir	b. muzułmanin
– protestantyzm	3. meczet	c. hindus, hinduista
– islam	4. synagoga	d. buddysta
– judaizm	5. kościół	e. judaista, żyd
– hinduizm	6. zbór	f. prawosławny
– buddyzm	7. cerkiew	g. katolik

Ćwiczenie 4. Proszę napisać daty słownie.

Przykład: Chrzest Polski miał miejsce w 966 roku. – Chrzest Polski miał miejsce w dziewięćset sześćdziesiątym szóstym roku.

W 2016 roku obchodzono 1050-lecie chrztu Polski.

.....
Chrzest Rusi odbył się w 988 lub 989 roku.

.....
Armenia ogłosiła chrześcijaństwo religią państwową w 314 roku.

.....
Chryścianizacja Wielkiego Księstwa Litewskiego została przeprowadzona w latach 1387–1388.

.....
Proces chrystianizacji Danii rozpoczął się w VIII wieku.

.....
Początek chrystianizacji Irlandii związany jest z przybyciem świętego Patryka na wyspę i datowany jest na 432–461 r.n.e.

.....
Święty Stefan otrzymał w roku 1001 koronę węgierską i dokonał chrystianizacji kraju.

.....
Ćwiczenie 5. Proszę opowiedzieć o powstaniu swojego państwa i jego chrystianizacji.

B. Bolesław Chrobry urodził się ok. (około) roku 967 (dziewięćset sześćdziesiątego siódmego). Był synem Mieszka I (pierwszego) i czeskiej księżniczki Dobrawy. Wywodził się z dynastii Piastów. Jako dziecko przebywał na dworze niemieckim i tam poznał język niemiecki, oraz niemiecką arystokrację. W 984 (dziewięćset osiemdziesiątym czwartym) roku poślubił córkę margrabiego Miśni, potem jeszcze trzykrotnie się żenił. Związki te miały na celu zdobycie wpływów wśród najbliższych sąsiadów Polski. Po śmierci ojca przejął władzę. Najpierw wypędził z kraju swoje przyrodnie rodzeństwo oraz czwartą żonę Odę, a przywódców opozycji kazał oślepić.

W 997 (dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku Bolesław Chrobry zorganizował wyprawę misyjną biskupa Wojciecha. Miał on na terenie Prus przeprowadzać chrystianizację. W ten sposób Bolesław zabiegał o przychyłność papieża. Jednakże Wojciech w czasie swojej misji zginął śmiercią męczeńską. Bolesław Chrobry wykupił jego ciało z rąk pruskich, płacąc złotem. Złota dał tyle, ile ważyło ciało zmarłego Wojciecha, po czym ciało męczennika złożył w grobowcu Katedry Gnieźnieńskiej jako relikwię. W roku 999 (dziewięćset dziewięćdziesiątym dziewiątym) papież Sylwester kanonizował biskupa Wojciecha. W tym też roku otrzymał Bolesław Chrobry zgodę papieża na utworzenie arcybiskupstwa w Gnieźnie. Od roku 1000 (tysięcznego) uważał się już za króla. Do Gniezna wówczas przybył Otto III (trzeci) z pielgrzymką do grobu św. (świętego) Wojciecha. Bolesław olśnił cesarza bogactwem i przepychem kraju. Był to tzw. (tak zwany) zjazd gnieźnieński, na którym

zapadła decyzja o uniezależnieniu się polskiego Kościoła od Niemiec i stworzeniu możliwości koronacji bez obcych hierarchów kościelnych. Został też Chrobry zwolniony z płacenia trybutu, czyli daniny na rzecz cesarza. Na zakończenie zjazdu obydwaj władcy wymienili się darami. Otto III (trzeci) otrzymał ramię św. (świętego) Wojciecha, a Chrobry kopię włóczni św. (świętego) Maurycego i gwóźdź z Krzyża Pańskiego.

Zjazd gnieźnieński podniósł znaczenie Polski w Europie. Jednak dwa lata później cesarz Otto III (trzeci) zmarł i stosunki między krajami się znacznie pogorszyły, doprowadzając do wojny, która trwała do 1018 (tysiąc osiemnastego) roku. Na mocy zawartego pokoju, cesarz niemiecki obiecał pomoc w wyprawie na Ruś Kijowską. Chrobry poprosił Jarosława Mądrego o rękę jego córki, lecz ten odmówił, co dało pretekst do wyprawy. Ponadto Chrobry chciał, by na tronie w Kijowie zasiadł jego zięć, syn Włodzimierza Wielkiego Świętopełk, który został wygnany przez Jarosława Wielkiego. Pobyt Chrobrego na terenach Rusi był niezbyt długi, lecz w drodze powrotnej zdołał jeszcze przyłączyć do Polski Grody Czerwieńskie i Przemyśl.

W 1025 (tysiąc dwudziestym piątym) roku odbyła się koronacja Bolesława Chrobrego w Gnieźnie, ówczesnej stolicy Polski. Zmarł kilka miesięcy po koronacji i został pochowany w katedrze poznańskiej. Na nagrobku został umieszczony napis: „W tym grobie spoczywa wódz – szlachetna gołębnica”.

Swój przydomek król posiadał dlatego, że był odważny, mężny i rozsądny. Za czasów Bolesława Chrobrego powstało wiele grodów, fortyfikacji, katedr, wzmocniła się organizacja państwa i umocniła dynastia Piastów.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Bolesław Chrobry to syn Mieszka I (pierwszego) i Dobrawy, pierwszy król Polski.		
2. Ciało biskupa Wojciecha wykupił z rąk pruskich, płacąc bursztynem.		
3. W 1000 (tysięcznym) roku zorganizował zjazd w Gnieźnie.		
4. Odzyskał Grody Czerwieńskie.		
5. Zmarł w 1035 (tysiąc trzydziestym piątym) roku, kilka miesięcy po koronacji.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić prawidłowy wariant.

Bolesław Chrobry był synem Mieszka I (pierwszego) i węgierskiej/czeskiej księżniczki Dobrawy. Wywodził się z dynastii Piastów/Jagiellonów. Jako dziecko przebywał na dworze niemieckim/czeskim.

W 997 (dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku Bolesław Chrobry zorganizował wyprawę misyjną biskupa Wojciecha/Jordana. Po jego męczeńskiej śmierci/niewoli Bolesław Chrobry wykupił jego ciało z rąk pruskich, płacąc srebrem/złotem. Ciało męczennika złożył w grobowcu katedry poznańskiej/gnieźnieńskiej jako relikwię. Od roku 1000 (tysięcznego) Chrobry uważał się już za króla/księcia. Do Poznania/Gniezna wówczas przybył Otto III

(trzeci) z pielgrzymką do grobu męczennika. Był to tzw. zjazd gnieźnieński/poznański, na którym zapadła decyzja o uniezależnieniu się polskiego Kościoła od Niemiec/Watykanu. Został też Chrobry zwolniony z płacenia trybutu, czyli daniny na rzecz cesarza/papieża. Zjazd poznański/gnieźnieński podniósł/obniżył znaczenie Polski w Europie. W 1025 (tysiąc dwudziestym piątym) roku odbyła się koronacja Bolesława Chrobrego w Warszawie/Gnieźnie, ówczesnej stolicy Polski. Swoją przydomek król posiadał dlatego, że był odważny/chromy, mężny i rozsądny.

C. Władysław Łokietek urodził się w 1260 (tysiąc dwieście sześćdziesiątym) roku w czasie największego rozdrobnienia Polski. Był najmłodszym synem Kazimierza I (pierwszego) kujawskiego – księcia Łęczycy, Sieradza i Kujaw. Po śmierci ojca rządy na tym terytorium sprawowała matka w imieniu jego i młodszych braci. Wychowywał się w małej dzielnicy brzesko-kujawskiej i nie miał tam możliwości zgłębienia tajemnic polityki, lecz dzięki swoim zdolnościom i bardzo ciężkiej pracy osiągnął wielkie sukcesy.

Tak scharakteryzował go w „Kronice” Jan Długosz: „Mąż dzielny umysłem i czynem, którego nie należy oceniać ze szczupłej jaką wziął od przyrodzenia postawy, ale z bohaterskiej duszy, co w niedużym, lecz krzepkiem mieszkala ciele. Od młodości aż do zgrzybiałego wieku zachował czerstwość umysłu i ciała. Gdyby kto o nim sądzić chciał z jego wzrostu, nie znalazłby nawet postawy godnej rycerza: ale ciało jego szczupłe i drobna postawa, dla której nazwano go Łokietkiem, jakby łokieć ledwo trzymającym miary, uzacniała dusza wielka, nagradzając wzrost niski bohaterskimi umysłu przymiotami”.

W 1279 (tysiąc dwieście siedemdziesiątym dziewiątym) roku Łokietek wraz z młodszym rodzeństwem uznał zwierzchnictwo swego przyrodniego brata Leszka Czarnego na ziemi krakowskiej i sandomierskiej. Mieli wspólny herb: pół-lwa, pół-orla. Po śmierci Leszka Czarnego Łokietek otrzymał władzę w księstwie sieradzkim, ziemię łeczycką i sandomierską. Toczył walki o tron w Wielkopolsce i Krakowie. Jednak znaczna część możnowładców uznała zwierzchnictwo króla czeskiego Wacława II (drugiego) i Łokietek na kilka lat musiał schronić się na Węgrzech, zabiegał również o poparcie Rzymu. W końcu lat osiemdziesiątych XIII (trzynastego) wieku Łokietek ożenił się z córką Bolesława Pobożnego Jadwigą. Otrzymał pomoc od króla węgierskiego i przy pomocy jego wojsk odzyskał ziemię sandomierską, sieradzką i łeczycką, zajął także Kraków. Do ziem polskich przyłączył Wielkopolskę. Poczynione starania w Stolicy Apostolskiej przyniosły rezultat i Łokietek otrzymał zgodę na koronację. Koronacja odbyła się w Krakowie w 1320 (tysiąc trzysta dwudziestym) roku. Datę tę przyjmuje się za koniec rozbitcia dzielnicowego ziem polskich. W tym samym roku odbył się również ślub córki Łokietka Elżbiety z królem węgierskim, co dało początek sojuszowi z Węgrami. Dobre stosunki łączyły również Łokietka z Litwą, natomiast w konflikcie był z Zakonem Krzyżackim, Czechami i Brandenburgią. Ponadto mógł liczyć na wsparcie papieża.

Władysław Łokietek wytrwale dążył do zjednoczenia Polski; jego zasługą było zakończenie rozbicia dzielnicowego państwa polskiego. Czasy wówczas były niespokojne i Łokietek ze swoją armią, która jednak była słaba, w wojnie z Krzyżakami w latach 1329–1332 (tysiąc trzysta dwadzieścia dziewięć – tysiąc trzysta trzydzieści dwa) nie mógł stawić im skutecznego oporu. Nie udało mu się przyłączyć Kujaw, które wraz z ziemią dobrzyńską znalazły się w rękach Zakonu.

Władysław Łokietek zmarł w Krakowie w 1333 (tysiąc trzysta trzydziestym trzecim) roku. Stworzył silne podwaliny Królestwa Polskiego, rozpoczął organizację kancelarii i administracji oraz skarbu państwa, które w kolejnych latach rozbudował jego syn Kazimierz III (trzeci) Wielki – następny król.

Ćwiczenie 1. Proszę zaznaczyć plusem (+) ziemie, które podbił lub odzyskał Łokietek, a minusem (–) te, które stracił lub których nie udało mu się podbić czy odzyskać.

- a. księstwo sieradzkie
- b. Kraków
- c. ziemia łęczycka
- d. Kujawy
- e. ziemia sandomierska
- f. ziemia dobrzyńska

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Był niezwykle imponującej budowy ciała.		
2. Jego przyrodnim bratem był Leszek Czarny.		
3. Koronacja Władysława Łokietka odbyła się w Gnieźnie.		
4. Pozostawał w dobrych stosunkach z Litwą.		
5. Następcą Łokietka został jego brat.		
6. Zmarł w Krakowie w 1335 (tysiąc trzysta trzydziestym piątym) roku.		

D. Władysław II Jagiełło urodził się ok. (około) roku 1352 (tysiąc trzysta pięćdziesiątego drugiego). Był jednym z dwunastu synów księcia litewskiego Olgierda i księżniczki twerskiej Julianny. Po śmierci swego ojca Jagiełło został mianowany wielkim księciem litewskim. Państwo litewskie prowadziło nieustannie wojny z Zakonem Krzyżackim, Polską oraz księstwami ruskimi. Władysław był również zmuszony do walki przeciwko swoim braciom i stryjowi, którzy z Krzyżakami organizowali walki przeciwko niemu. Dzięki małżeństwu z Jadwigą, polską królową, uzyskał sojusznika przeciwko Krzyżakom.

W 1386 (tysiąc trzysta osiemdziesiątym szóstym) roku Jagiełło przyjął chrzest, poślubił Jadwigę Andegaweńską i wyraził zgodę na chrystianizację Litwy. Został koronowany na polskiego króla, rozpoczynając dynastię Jagiellonów. Małżeństwo to stworzyło Polakom korzystne warunki handlu ze Wschodem, zaś Litwie zapewniało ochronę przed Krzyżakami. Wojny jednak

trwały nadal. W 1387 (tysiąc trzysta osiemdziesiątym siódmym) roku Jagiełło odzyskał dla Polski Ruś Halicką. Odparł najazdy krzyżackie, rozszerzył swoje wpływy, lecz w jednym musiał ustąpić swemu stryjecznemu bratu Witoldowi i przyrzekł mu tytuł namiestnika państwa litewskiego. Jednakże Witold nadal dążył do zerwania unii polsko-litewskiej zawartej w Krewie, i w tym celu zawarł pokój z Krzyżakami w 1398 (tysiąc trzysta dziewięćdziesiątym ósmym) roku na wyspie Salin. Oddał Krzyżakom Żmudź, sam zaś skierował się na Wschód, gdzie poniósł klęskę. Powstała bardzo skomplikowana sytuacja polsko-litewska, a do tego zmarła Jadwiga, rozpadła się unia krewska, więc Władysław zaczął samodzielnie prowadzić politykę.

W 1400 (tysiąc czterechsetnym) roku odnowił uczelnię w Krakowie, nazwaną później Uniwersytetem Jagiellońskim. Akademia ta została założona w 1364 (tysiąc trzysta sześćdziesiątym czwartym) roku przez Kazimierza III (trzeciego) Wielkiego. Była to pierwsza w Polsce uczelnia kształcąca młodych Europejczyków na trzech wydziałach: sztuk wyzwolonych, medycyny i prawa.

W latach 1409–1411 (tysiąc czterysta dziewięć – tysiąc czterysta jedenaście), prowadził wojnę z Krzyżakami, a o zwycięstwie zadecydowała bitwa pod Grunwaldem z 15 (piętnastego) lipca 1410 (tysiąc czterysta dziesiątego) roku i śmierć Ulricha von Jungingena. Stolica Zakonu, Malbork, jednak nie została zdobyta. Nie odzyskano również Pomorza Gdańskiego, lecz mimo to Polska wygrała wojnę z Zakonem. W następnym roku Żmudź wróciła do Litwy i dopiero wtedy rozpoczęła się jej chrystianizacja.

Pomimo podpisania traktatu pokojowego spór polsko-krzyżacki trwał nadal i w 1422 (tysiąc czterysta dwudziestym drugim) roku wybuchła ponownie wojna, która zakończyła się pokojem i ustalono, że Niemcy nie będą wspierać Zakonu, a Polacy husytów.

W 1424 (tysiąc czterysta dwudziestym czwartym) roku urodził się pierwszy syn Jagiełły z małżeństwa z Zofią Holszańską. Król rozpoczął więc starania o zapewnienie sukcesji Władysławowi. Szlachcie nadał liczne przywileje, a swego kuzyna Witolda zaproponował na króla Litwy. Ten jednak zmarł i księciem Litwy został brat Jagiełły Świdrygiello. Oburzona szlachta i wojska koronne zajęły Podole, Świdrygiello zawarł przymierze z Zakonem i Jagiełło podjął decyzję o wyprawie przeciwko swemu bratu i rozpoczęciu następnej wojny polsko-krzyżackiej.

Władysław II (drugi) Jagiełło zmarł w Gródku w 1434 (tysiąc czterysta trzydziestym czwartym) roku w drodze na Ruś. Kroniki mówią, że przeziębził się w nocy, słuchając śpiewu słowików, i od tego czasu zaczął podupadać na zdrowiu. Jego ciało pochowano na Wawelu, zaś serce w kościele franciszkanów w Gródku Jagiellońskim.

Zasługą Jagiełły było wzmocnienie państwa polsko-litewskiego, które stało się największą potęgą terytorialną w Europie. Słynne są jego monety, tzw. (tak zwane) półgrosze, które wybijano na potrzeby wojen i wykupowanie ziem od Krzyżaków.

Następnym królem Polski został jego syn Władysław III (trzeci) Warneńczyk.

Ćwiczenie 1. Proszę odpowiedzieć na pytania:

- w jakich stosunkach były Polska i Litwa na przełomie XIV (czternastego) i XV (piętnastego) wieku?
- kiedy i w jakim celu przeprowadzono chrystianizację Litwy?
- jaki wpływ na sytuację polityczną miał ślub Jagiełły z Jadwigą?
- jakim wynikiem zakończyła się wojna z Krzyżakami?
- jaki jest wkład Jagiełły w naukę?
- na jakich wydziałach prowadzono kształcenie w Akademii Krakowskiej w XV (piętnastym) wieku?

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Był jednym z piętnastu synów litewskiego księcia Olgierda.		
2. W 1387 (tysiąc trzysta osiemdziesiątym siódmym) roku odzyskał Ruś Halicką dla Polski.		
3. W 1400 (tysiąc czterechsetnym) roku odnowił uczelnię, nazwaną później Uniwersytetem Jagiellońskim.		
4. 15 (piętnastego) lipca 1410 (tysiąc czterysta dziesiątego) roku stoczył zwycięską bitwę pod Grunwaldem.		
5. Jagiełło zmarł w Gródku w 1634 (tysiąc sześćset trzydziestym czwartym) roku.		
6. Jagiełło zdobył Malbork.		
7. Zawarł pokój z Krzyżakami w 1398 (tysiąc trzysta dziewięćdziesiątym ósmym) roku.		

E. Królowa Jadwiga urodziła się pod koniec 1373 (tysiąc trzysta siedemdziesiątego trzeciego) lub na początku 1374 (tysiąc trzysta siedemdziesiątego czwartego) roku. Była córką Ludwika Andegaweńskiego, króla Polski i Węgier. Wychowywała się na dworach Budy i Wiednia. Koronę polską otrzymała jako dziesięcioletnia dziewczynka. W swojej kronice Jan Długosz tak się o niej wypowiedział: „Wszystko co mówiła lub czyniła znamionowało sędziwego wieku powagę”.

W 1386 (tysiąc trzysta osiemdziesiątym szóstym) roku na Wawelu poślubiła Władysława Jagiełłę, księcia litewskiego, i rozpoczęła chrystianizację Litwy.

W 1387 (tysiąc trzysta osiemdziesiątym siódmym) roku wyruszyła do Rusi Halickiej w celu odzyskania jej terenów dla Polski. Wyprawę zakończyła sukcesem. Potwierdziła także przywileje dla Lwowa.

Jadwiga osobiście haftowała ornaty, wyposażała świątynie, dobierała misjonarzy, a w Pradze ufundowała bursę dla studentów z Litwy, którzy mieli się przygotowywać do chrystianizacji swego kraju. Uzyskała wraz z Jagiełłą zgodę papieża na utworzenie Wydziału Teologicznego na Akademii Krakowskiej. W swoim testamencie przekazała cenne suknie, klejnoty i kosztowności na odnowę tej uczelni.

Jadwiga była kobieta piękną, wykształconą, znała łacinę i niemiecki, interesowała się muzyką, troszczyła o biednych, skazańców i pokrzywdzonych. Prowadziła szeroką działalność charytatywną. Ufundowała i wyposażała kilka szpitali, czuwała nad klasztorami. Częściowo sama wyhaftowała bardzo drogą szatę liturgiczną, racjonal, który podarowała biskupom krakowskim. Szata jest przechowywana do dnia dzisiejszego i zakładana tylko w czasie największych uroczystości kościelnych. Na jej polecenie przetłumaczono również Księgę Psalmów na język polski.

W okresie swego panowania, prowadziła rozmowy pokojowe z Krzyżakami, a również doprowadziła do zjednoczenia Polski, Litwy i Rusi.

Przepełniona była duchowością, jej życie można nazwać mistycznym. Osobiste przedmioty miała zdobione dwiema splecionymi literami „M”, inicjałami dwóch imion, Marii i Marty, postaci biblijnych, które były dla niej wzorem życia kontemplacyjnego i czynnego.

Zmarła kilka dni po porodzie swojej córki Elżbiety Bonifacji w 1399 (tysiąc trzysta dziewięćdziesiątym dziewiątym) roku. Została pochowana na Wawelu.

Po śmierci Jadwigę zaczął otaczać kult, ludzie oddawali jej cześć. Rozpoczęto starania o kanonizację, lecz te zabiegi wymagały dużej sumy pieniędzy, które przeznaczono na wojnę trzynastoletnią z Krzyżakami.

Dopiero w 1979 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym dziewiątym) roku Jadwiga została beatyfikowana przez Jana Pawła II (drugiego) przez zatwierdzenie kultu, a w 1997 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku, św. (święty) Jan Paweł II (drugi) kanonizował ją w czasie mszy św. (świętej) na krakowskich Błoniach.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Była córką Ludwika Andegaweńskiego.		
2. Koronę polską otrzymała w wieku lat dwudziestu.		
3. Po ślubie z Władysławem Jagiełłą rozpoczęła chrystianizację Węgier.		
4. Po śmierci została pochowana na Wawelu.		
5. W 1997 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku została kanonizowana.		

Ćwiczenie 2. Proszę odpowiedzieć na pytania:

- w jakim wieku Jadwiga została królową?
- jaki wpływ miała na rozwój kultury i nauki?
- jak wyglądała? Czym się cechowała?
- co oznacza słowo „kanonizowany”?

Ćwiczenie 3. Proszę połączyć słowa z kolumn, by uzyskać logiczne i poprawne gramatycznie wyrażenie.

1. poślubić	a. do chrystianizacji, do egzaminu, dokładnie
2. zakończyć się	b. króla, ukochanego księcia, obcokrajowca

3. potwierdzić	c. mieszkanie, świątynię, uniwersytet
4. wyposażać	d. decyzję, przywileje
5. przygotowywać się	e. działalność charytatywną, samochód, szpital
6. prowadzić	f. nad klasztorem, dziećmi, bezpieczeństwem
7. czuwać	g. happy endem, sukcesem, porażką
8. przetłumaczyć	h. na dworach, w rodzinie szlacheckiej, w wiejskim domu
9. wychowywać się	i. wiersz, powieść, Księgę Psalmów

F. Jan III Sobieski urodził się w 1629 (tysiąc sześćset dwudziestym dziewiątym) roku na zamku w Olesku. Pochodził ze znakomitego rodu. Dzieciństwo i młodość spędził w Olesku i Żółkwi. Otrzymał gruntowne wykształcenie i poznał kilka języków obcych, m.in. (między innymi) łacinę, niemiecki, francuski, grecki i tatarski. Edukację uzupełnił w Kolegium Nowodworskim w Krakowie, a potem w Akademii Krakowskiej i kilku krajach Europy. Interesował się astronomią, matematyką, architekturą, historią oraz kunsztownie stosował retorykę. W czasie swego pobytu za granicą poznał organizację wojsk, uczestniczył w wielu wykładach o wojskowości, tym bardziej, że trwała wojna trzydziestoletnia i naocznie mógł swą wiedzę poszerzać.

W 1648 (tysiąc sześćset czterdziestym ósmym) roku powrócił z Francji do kraju, gdyż wybuchło powstanie Chmielnickiego. Jan Kazimierz nadał mu po zmarłym ojcu starostwo jaworowskie i Sobieski na czele chorągwi kozackiej i husarskiej wyruszył pod Zborów. Trzy lata później został ranny w bitwie pod Beresteczkiem, już wtedy występował w randze pułkownika. Po śmierci swego brata w niewoli tatarskiej, zapalał nienawiścią do muzułmanów i w 1653 (tysiąc sześćset pięćdziesiątym trzecim) roku samowolnie zorganizował zasadzkę na posła tatarskiego, co wywołało duży skandal dyplomatyczny.

W 1654 (tysiąc sześćset pięćdziesiątym czwartym) roku rozpoczęła się wojna polsko-rosyjska, która z przerwami trwała do 1667 (tysiąc sześćset sześćdziesiątego siódmego) roku. Car Aleksey Romanow z ogromną armią wkroczył na tereny Wielkiego Księstwa Litewskiego. Sobieski na czele armii koronnej wyruszył na wschód. Wieloletnie walki zakończyły się traktatem rozejmowym w Andruszowie.

Na początku potopu szwedzkiego, w 1655 (tysiąc sześćset pięćdziesiątym piątym) roku, Jan Sobieski złożył przysięgę wierności królowi Karolowi Gustawowi. Była to do dziś niezrozumiała zdrada wobec Jana Kazimierza. Służąc w armii szwedzkiej, która była najlepiej zorganizowaną armią na świecie, poznał wiele tajników wojskowości, które potem wykorzystał. Potop szwedzki przyniósł ogromne spustoszenie. Zniszczeniu uległy polskie zamki i twierdze, wywieziono znaczne ilości zbiorów bibliotecznych i skarbców oraz relikwie. Rzeczpospolita Obojga Narodów została mocno osłabiona na arenie międzynarodowej.

W 1656 (tysiąc sześćset pięćdziesiątym szóstym) roku Sobieski porzucił szeregi szwedzkie i zgłosił się pod komendę Stefana Czarnieckiego, by w końcu stanąć u boku króla Jana Kazimierza. Wziął udział w kampanii przeciwko Szwedom i wyprawie do Rosji. W bitwach z oddziałami tatarskimi i kozackimi, odznaczył się dużymi zdolnościami strategicznymi i militarnymi. Za te zasługi otrzymał od Jana Kazimierza buławę hetmańską.

W czasie jednej z zabaw na dworze królewskim Jana Kazimierza poznał i pokochał dwórkę królowej Ludwiki Marii Gonzagi Marię Kazimierę d'Arquien de la Grange, którą poślubił w 1665 (tysiąc sześćset sześćdziesiątym piątym) roku. Ich romans, utrwalony w „Listach do Marysieńki”, w których król nazywał ukochaną „królową serca”, zasłynął w historii jako przykład epistolografii miłosnej. Marysieńka bardzo kochała Sobieskiego i często towarzyszyła mu w czasie podróży, okazywali sobie czułość, była jego powiernicą i przyjaciółką. Urodziła 13 (trzynaścioro) dzieci. Do obiegu wszedł list po zwycięskiej bitwie pod Wiedniem, który zaczynał się: „Bóg i Pan nasz na wieki błogosławiony dał zwycięstwo i sławę narodowi naszemu, o jakiej wieki przeszłe nigdy nie słyszały”. List ten został przetłumaczony na kilkanaście języków. Inne listy zawierają opisy codziennego życia, wypraw wojennych i polityki, lecz przede wszystkim uczucia kochającej się pary. Listy pisane były po polsku, lecz adresatką Francuzka, więc są tam także wplecione wyrazy francuskie.

W kolejnych latach Jan Sobieski wielokrotnie dowodził polskimi wojskami przeciwko Tatarom, czym zjednał sobie przychylność szlachty i w 1668 (tysiąc sześćset sześćdziesiątym ósmym) roku został hetmanem wielkim koronnym. W tym samym roku abdykował król Jan Kazimierz. W następnym roku królem ogłoszono Michała Korybuta Wiśniowieckiego, a Sobieski przy wsparciu króla francuskiego Ludwika XIV (czternastego), zawiązał spisek mający na celu obalenie polskiego króla.

W latach 1672–1676 (tysiąc sześćset siedemdziesiąt dwa–tysiąc sześćset siedemdziesiąt sześć) prowadził Sobieski wojny z Tatarami i Turkami. Sławę i triumf przyniosła hetmanowi Sobieskiemu dopiero wyprawa na czambuły tatarskie i bitwa pod Chocimiem, gdy rozgromił wojsko tureckie. Został hetmanem wielkim koronnym i jednym z największych polityków w kraju. Sprawował władzę nad wojskiem i dyplomacją.

Po śmierci Michała Korybuta Wiśniowieckiego szlachta polska na sejmie elekcyjnym wybrała Jana Sobieskiego na króla Polski. Niemalą zasługę odegrała w tym jego żona Marysieńka, która pomogła zebrać głosy elektorskie. W 1676 (tysiąc sześćset siedemdziesiątym szóstym) roku Jan Sobieski został koronowany na króla Polski.

Głównym celem polityki polskiego króla było zapewnienie krajowi silnej pozycji nad Bałtykiem i zawarcie pokoju z Turcją, by odzyskać Kamieniec Podolski, ważny punkt strategiczny. Lecz Francja zerwała sojusz z Rzeczpospolitą i po kilku latach bez wojen znowu rozpoczęły się walki z Turcją. Intrzygi księcia Sapiehy również miały niekorzystny wpływ na politykę

Sobieskiego. Turcy, jako sojusznicy Francji, wyruszyli na Austrię. W obawie przed wojną na terenach polskich, Sobieski podążył, by wspomóc armię austriacką i w 1683 (tysiąc sześćset osiemdziesiątym trzecim) roku rozegrała się wielka bitwa pod Wiedniem, gdzie król polski rozgromił armię turecką. Armia turecka wraz z Tatarami uciekła z pola bitwy, pozostawiając swoje namioty z wyposażeniem. Wezyr Kara Mustafa stracił życie i w ten sposób zakończył się zwycięski okres Imperium Osmańskiego. Odsiecz wiedeńska to jedno z ostatnich zwycięstw I (pierwszej) Rzeczypospolitej, potem już zaczęły ją nękać wewnętrzne i zewnętrzne słabości, które w końcu doprowadziły do rozbiorów.

W następnym roku Rzeczpospolita weszła w skład Świętej Ligi skierowanej przeciwko Turcji. Zabiegając o poparcie Rosji w walce z Turcją, Sobieski zawarł w Moskwie w 1686 (tysiąc sześćset osiemdziesiątym szóstym) roku pokój wieczysty, na mocy którego zrezygnował ze Smoleńska i Kijowa. Podejmował jeszcze wiele inicjatyw antytureckich, lecz Francuzi je obalali. Wyprawa do Mołdawii z 1691 (tysiąc sześćset dziewięćdziesiątego pierwszego) roku również przyniosła klęskę.

Swoje wielkie doświadczenie wojenne król Jan III (trzeci) Sobieski wykorzystał, reformując wojska Rzeczypospolitej. Należał do najwybitniejszych wodzów.

Po długiej chorobie, w czasie której troskliwie opiekowała się nim Marysieńka, zmarł w swoim pałacu w Wilanowie w 1696 (tysiąc sześćset dziewięćdziesiątym szóstym) roku. Pochowany został na Wawelu, zaś serce jego znajduje się w warszawskim kościele kapucynów. Marysieńka zmarła 20 (dwadzieścia) lat później i została pochowana obok męża.

Jan III (trzeci) Sobieski odziedziczył i pomnożył znacznie swój majątek, był człowiekiem bardzo bogatym. Swoją opieką otaczał artystów i architektów, a gdańskiemu astronomowi, Heweliuszowi, zapewnił dożywotnią pensję, za co ten odwdzieczył mu się, nazywając odkryty gwiazdozbiór „Tarczą Sobieskiego”.

Następnym królem polskim został August II (drugi) Mocny z dynastii saskiej.

Ćwiczenie 1. Proszę zaznaczyć plusem (+) sojusznika, a minusem (–) przeciwnika Polski za czasów panowania Sobieskiego.

a. Tatarzy **b.** Kozacy **c.** Turcja **d.** Francja **e.** Austria **f.** Rosja

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w Żółkwi.		
2. Jego żona miała na imię Marysieńka.		
3. Wraz ze swoją armią rozgromił Turków pod Wiedniem.		
4. W wyprawie do Mołdawii z 1691 (tysiąc sześćset dziewięćdziesiątego pierwszego) roku odniósł spektakularne zwycięstwo.		
5. Po śmierci król Jan III (trzeci) Sobieski został pochowany na Wawelu.		

Ćwiczenie 3. Proszę ułożyć chronologicznie wydarzenia z życia Sobieskiego.

1. Wziął udział w kampanii przeciwko Szwedom.
2. Zawarł pokój wieczysty z Rosją.
3. Został królem.
4. Otrzymał gruntowne wykształcenie.
5. Na czele chorągwi kozackiej i husarskiej wyruszył pod Zborów.
6. W 1648 (tysiąc sześćset czterdziestym ósmym) roku powrócił z Francji do kraju.
7. Poznał Marię, swoją przyszłą żonę.
8. W bitwie pod Chocimiem rozgromił wojsko tureckie.
9. Otrzymał buławę hetmańską.
10. Zgłosił się pod komendę Stefana Czarnieckiego.
11. Zwyciężył armię turecką w bitwie pod Wiedniem.
12. Złożył przysięgę wierności królowi Karolowi Gustawowi.
13. Został ranny w bitwie pod Beresteczkiem.

G. Tadeusz Kościuszko urodził się w 1746 (tysiąc siedemset czterdziestym szóstym) roku na terenie obecnej Białorusi. Całe swoje życie związał w wojskiem i walkami o niepodległość. W 1765 (tysiąc siedemset sześćdziesiątym piątym) roku wstąpił do Korpusu Kadetów Szkoły Rycerskiej i ukończył ją w stopniu kapitana.

W 1769 (tysiąc siedemset sześćdziesiątym dziewiątym) roku wyjechał do Francji na 5 (pięć) lat – uczył się tam w Akademii Wojskowej. Do kraju wrócił po I (pierwszym) rozbiórze Polski.

Kościuszko nie podjął służby wojskowej w zredukowanej po I (pierwszym) rozbiórze Polski armii, dlatego podjął decyzję o wyjeździe do Stanów Zjednoczonych, by tam, z sukcesem, walczyć w wojnie amerykańsko-angielskiej. Jego zasługi zostały docenione przez samego prezydenta Jerzego Waszyngtona, który powierzył mu budowę twierdzy West Point.

W 1783 (tysiąc siedemset osiemdziesiątym trzecim) roku został mianowany na generała brygady armii amerykańskiej. W następnym roku powrócił do Rzeczypospolitej. Od króla Stanisława Augusta Poniatowskiego dostał nominację na generała i w czasie rosyjskiej interwencji z roku 1792 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątego drugiego) odznaczył się walecznością, lecz wojna została przegrana i nastąpił II (drugi) rozbiór Polski. Kraj został podzielony między Rosję i Prusy. Tadeusz Kościuszko, jak większość przeciwników konfederacji targowickiej, wyjechał do Drezna, aby tam opracować koncepcję powstania. W kraju sytuacja była niedobra, zredukowano wojsko, a Rosjanie wpadli na trop spisku. W tych okolicznościach Kościuszko przyjechał do Krakowa i tam na rynku złożył przysięgę, która dała początek insurekcji kościuszkowskiej: „Ja, Tadeusz Kościuszko, przysięgam w obliczu Boga całemu Narodowi Polskiemu, iż powierzonej mi władzy na niczyj prywatny ucisk nie użyję, lecz jedynie dla obrony całości granic, odzyskania samowładności Narodu i ugruntowania powszechnej wolności używać będę”.

Zebrany na ulicy św. (świętej) Anny w Krakowie tłum wiwatował na część Naczelnika, ludzie wpinali sobie trójkolorowe wstążki – symbol wolności.

W 1794 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątym czwartym) roku rozpoczęło się powstanie, które swoim zasięgiem objęło większość dzielnic ówczesnego państwa polskiego. Początek to sukcesy Kościuszki w walce pod Racławicami i w Warszawie, lecz potem przegrana pod Maciejowicami i niewola w twierdzy petersburskiej. Insurekcja kościuszkowska upadła, lecz zwycięstwo pod Racławicami miało duży wpływ na obronę idei Konstytucji Trzeciego Maja i niepodległości, a także mobilizowało ludność polską i litewską do walki.

Rok 1795 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiąty piąty) to czas III (trzeciego) rozbioru Polski. Kraj został podzielony między Rosję, Prusy i Austrię.

W 1796 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątym szóstym) roku car Paweł I (pierwszy) Romanow uwolnił Tadeusza Kościuszkę, gdy ten złożył przysięgę wiernopoddania, w zamian car oswobodził 20000 (dwadzieścia tysięcy) Polaków.

Dwa lata później Kościuszko wyjechał do Paryża i tam brał udział w tworzeniu Legionów Polskich.

Od 1808 (tysiąc osiemset ósmego) roku mieszkał w Szwajcarii i tam zmarł w 1817 (tysiąc osiemset siedemnastym) roku. Rok później zwłoki Kościuszki sprowadzono do kraju i złożono na Wawelu, serce zaś znajduje się w urnie na Zamku Królewskim w Warszawie.

Na całym świecie Kościuszko uznawany jest za bohatera, poświęcono mu wiele ulic i placów. W Australii najwyższy szczyt nosi nazwę Góra Kościuszki. W Stanach Zjednoczonych okrzyknięty został bohaterem narodowym. Naród polski w latach 1820–1823 (tysiąc osiemset dwadzieścia – tysiąc osiemset dwadzieścia trzy) usypał mu kopiec w Krakowie, który nazwano Kopcem Kościuszki.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w 1756 (tysiąc siedemset pięćdziesiątym szóstym) roku.		
2. Walecznie walczył o wolność w armii Stanów Zjednoczonych.		
3. Poprowadził wygraną bitwę pod Racławicami.		
4. Przebywał w niewoli w twierdzy moskiewskiej.		
5. Jego serce znajduje się na Zamku Królewskim w Warszawie.		

Ćwiczenie 2. Proszę uzupełnić luki w zdaniach.

Tadeusz Kościuszko całe swoje życie związał w wojskiem i walkami o

Nastąpił II (drugi) rozbiór Polski i kraj został podzielony między Rosję i

Tadeusz Kościuszko, jak większość przeciwników konfederacji, wyjechał do Dreżna, aby tam opracować koncepcję

Kościuszko przyjechał do Krakowa i tam na rynku złożył, która dała początek kościuszkowskiej.

Zwycięstwo pod Racławicami miało duży wpływ na obronę idei Konstytucji Trzeciego Maja i, a także mobilizowało ludność polską i do walki.

Rok 1795 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiąty piąty) to czas III (trzeciego) Polski.

Kraj został podzielony między....., Prusy i Austrię.

Kościuszko wyjechał do Paryża i tam brał udział w tworzeniu Polskich.

Jego serce znajduje się w urnie na Zamku w Warszawie.

Ćwiczenie 3. Proszę wyjaśnić słowa.

- a. insurekcja –
- b. rozbiór –
- c. niepodległość –
- d. przysięga wiernopoddańcza –
- e. konfederacja –
- f. wolność –
- g. bohater –

H. Ćwiczenie 1. Proszę wybrać poprawną formę gramatyczną i wpisać ją do tekstu.

1. a) niemieckojęzyczną	b) niemieckojęzycznej	c) niemieckojęzycznym
2. a) Poniatowskiego	b) Poniatowskiemu	c) Poniatowskim
3. a) bieгло	b) biegle	c) biegle
4. a) wojska	b) wojsku	c) wojskom
5. a) Rzeczapospolitą	b) Rzeczypospolitej	c) Rzeczpospolita
6. a) armie	b) armii	c) armiach
7. a) obradami	b) obrad	c) obradom
8. a) wojska	b) wojsk	c) wojskami
9. a) zręcznie	b) zręczne	c) zręczną
10. a) brakiem	b) brakom	c) brakami
11. a) odwagi	b) odwagę	c) odwagę
12. a) zwycięstwie	b) zwycięstwu	c) zwycięstwo
13. a) mógł	b) mógł	c) mog
14. a) dalie	b) dalej	c) dale
15. a) utraty	b) utratę	c) utracie
16. a) żołnierzów	b) żołnierzy	c) żołnierzami
17. a) będącą	b) będące	c) będącej
18. a) ogólną	b) ogólny	c) ogólne
19. a) religijne	b) religijni	c) religijny
20. a) Krakowem	b) Krakówa	c) Krakowa
21. a) niewole	b) niewoli	c) niewolę
22. a) trzech	b) trzech	c) trzy
23. a) przeprawą	b) przeprawy	c) przeprawie
24. a) uroczysto	b) uroczyscie	c) uroczyste

Książę Józef Poniatowski urodził się w Austrii w 1763 (tysiąc siedemset sześćdziesiątym trzecim) roku w rodzinie 1..... . Polakiem stał się z wyboru, dzięki Stanisławowi Augustowi 2....., swemu stryjowi, z którym, jako młodzieniec, dużo czasu spędzał w Warszawie. Znał 3..... język francuski, niemiecki i polski. Od dziecka przejawiał miłość do 4..... . W niedługim czasie uzyskał stopień pułkownika i został adiutantem cesarza Józefa II (drugiego).

W 1789 (tysiąc siedemset osiemdziesiątym dziewiątym) roku na życzenie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, wrócił do 5..... i wstąpił do nielicznej i słabej polskiej 6....., w której służył Tadeusz Kościuszko. Było to w okresie 7..... Sejmu Czteroletniego i uchwalenia Konstytucji 3 (trzeciego) Maja. W 1792 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątym drugim) roku został dowódcą 8..... polskich, którymi bardzo 9..... dowodził w wojnie z Rosją. Warunki do walki miał trudne, często borykał się z 10..... amunicji i innych dostaw z Warszawy. Za męstwo i 11..... król odznaczył księcia Poniatowskiego i Tadeusza Kościuszkę orderem Virtuti Militari.

Król tymczasem, nie wierząc w 12....., ogłosił kapitulację. Książę Józef Poniatowski długo nie 13..... zgodzić się z taką decyzją i rozpaczliwie chciał walczyć 14....., nie dopuszczając myśli o 15..... niepodległości. Jednak Stanisław August zawarł przymierze z carycą Katarzyną i przystąpił do konferencji targowickiej. W 1793 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątym trzecim) roku nastąpił II (drugi) rozbiór Polski. Wtedy to Poniatowski ogłosił swoją dymisję. Żegnany przez 16....., wyjechał do Wiednia.

Po śmierci carycy Katarzyny, car Paweł I (pierwszy) uwolnił Tadeusza Kościuszkę i zwrócił majątek Poniatowskiemu.

Dwa lata później Poniatowski powrócił do Polaków, by stanąć u boku Tadeusza Kościuszki. Zamieszkał w Warszawie, 17..... wówczas pod pruskim panowaniem. Żył wystawnie, nigdy się nie ożenił.

W 1806 (tysiąc osiemset szóstym) roku Poniatowski zaczął dowodzić wojskiem polskim sprzymierzonym z wojskami Napoleona. W następnym roku powstało Wielkie Księstwo Warszawskie ze swoją konstytucją, a ministrem wojny został Józef Poniatowski. Zreformował armię, ustanowił podwyżki dla wojska, czym zdobył sobie 18..... przychylność i zaufanie. Apelował o to, aby posady wójtów zostawały przyznane chłopom, założył Szkołę Lekarską, był współzałożycielem Uniwersytetu Warszawskiego, zwolnił Żydów z obowiązku wojskowego ze względu na przekonania 19..... . Odrzucił propozycję współpracy z Prusami i Rosją, choć te miały go nawet koroną polską.

W 1809 (tysiąc osiemset dziewiątym) roku w czasie wojny polsko-austriackiej przeprowadził skuteczną ofensywę na terenie zaboru austriackiego, doprowadzając w rezultacie do wycofania się wojsk austriackich z Warszawy. Zdobył Lublin, Zamość, Sandomierz i Lwów. Już jako bohater wkroczył na

koniu do 20....., gdzie rozpoczął nadzorowanie tymczasowego rządu galicyjskiego. Podpisał również ustawę o reformie szkolnictwa, którą opracował Hugo Kołłątaj. Kampania przeciwko Austrii zakończyła się sukcesem bez pomocy obcych wojsk. Poniatowski pokazał w niej swoje ponadprzeciętne umiejętności strategiczne.

Wziął udział w kampanii Napoleona przeciw Moskwie w 1812 (tysiąc osiemset dwunastym) roku. Po klęsce armii napoleońskiej, ciężko kontuzjowany, uniknął 21..... i wrócił do Warszawy.

W 1813 (tysiąc osiemset trzynastym) roku, nie ulegając sugestiom współpracy z Rosją, zebrał armię i wyprowadził ją przez Austrię do Saksonii. Wojska Aleksandra I (pierwszego) posuwały się na zachód i było wiadome, że 22..... zaborcy jako warunek pokoju z Napoleonem, zażądają zniesienia Księstwa Warszawskiego. Poniatowski wówczas powiedział: „Odwagi i starajcie się, aby imię polskie miało mocny dźwięk! Możemy i winniśmy trzymać się hasła, że wszystko raczej utracić można prócz honoru.”

Wraz z armią dotarł pod Lipsk, gdzie wykazał się niezwykłą odwagą i sprytem. W uznaniu zasług otrzymał od Napoleona tytuł marszałka Francji. Bitwa była długa, męcząca i choć utonął pod nim koń w czasie 23..... przez rzekę Elsterę, a on sam został ranny, to się nie poddał i nadal osłaniał odwrót armii francuskiej. W czasie tej przeprawy jednak zginął, ostrzelany przez pomyłkę, prawdopodobnie przez sojuszników.

Według legendy, Cyganka w młodości wywróżyła Poniatowskiemu, że Elstera go pokona: „Do wysokich w życiu twym dojdiesz godności, lecz sroka (po niemiecku Elster) będzie przyczyną twojej śmierci”.

Zwłoki Poniatowskiego pochowano w Lipsku, lecz wkrótce sprowadzono i 24..... złożono na Wawelu po uzyskaniu zgody cara Aleksandra.

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w 1736 (tysiąc siedemset trzydziestym szóstym) roku.		
2. Był ministrem wojny w Wielkim Księstwie Warszawskim.		
3. Był współzałożycielem Uniwersytetu Warszawskiego.		
4. Nie wziął udziału w wyprawie Napoleona przeciw Moskwie.		
5. Został pochowany na Zamku Królewskim w Warszawie.		

I. Ćwiczenie 1. Proszę użyć wyrazów w nawiasach w odpowiedniej formie.

Józef Piłsudski urodził się na Litwie w 1867 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym siódmym) roku.

Wychowywał się w rodzinie patriotycznej, gdzie kultywowano polskie (tradycja)

Za swoje przekonania socjalistyczno-rewolucyjne najpierw został wydalony z uniwersytetu w Charkowie, potem aresztowany pod (zarzut)

..... udziału w spisku przeciwko carowi Aleksandrowi II (drugiemu) i w końcu zesłany na (Syberia)

Ze zsyłki wrócił do Wilna i wstąpił do ruchu (socjalistyczny)

W imieniu Polskiej Partii Socjalistycznej wydał odezwę do polskich Żydów, w której żądał, by nie narzucali na Litwie języka rosyjskiego i przerwali rusyfikację (kraj)

W 1900 (tysiąc dziewięćsetnym) roku został ponownie aresztowany przez (Rosjanie) i osadzony w Cytadeli Warszawskiej.

W następnym roku, symulując obłąd, został przeniesiony do (szpital), skąd uciekł przy pomocy lekarza i osiedlił się w Krakowie.

W Galicji prowadził aktywną działalność wydawniczą, a również przygotowania do walki zbrojnej.

W 1904 (tysiąc dziewięćset czwartym) roku w (czas) wojny rosyjsko-japońskiej, przebywał w Japonii i tam pertraktował w sprawie utworzenia legionu polskiego z Polaków, którzy (uciec) z armii carskiej.

Organizacja ta stała się główną siłą rewolucji 1905 (tysiąc dziewięćset piątego) roku.

Kolejne lata to nieustanne dążenie Piłsudskiego do uzyskania przez Polskę (niepodległość)

Podczas I (pierwszej) wojny światowej zorganizował oddziały zbrojne i prowadził z nimi akcje na (ziemie) polskich podległych Rosji. Dał się poznać jako doskonały dowódca, bojownik o wolność, kochany i (podziwiać) przez swoich żołnierzy. Zorganizował Legiony Polskie i nimi dowodził. W 1917 (tysiąc dziewięćset siedemnastym) roku Legiony odmówiły złożenia przysięgi wierności Austrii i Niemcom, a Piłsudskiego aresztowano i uwięziono w Magdeburgu. Po wojnie i (klęska) Niemiec, Piłsudski wrócił do niepodległej Polski, entuzjastycznie (witać) już na dworcu w Warszawie. Do stolicy sprowadził lewicowy rząd Daszyńskiego z Lublina i zmienił (nazwa) państwa na Republikę Polską. Na początku roku 1919 (tysiąc dziewięćset dziewiętnastego) został mianowany przez Sejm Ustawodawczy Naczelnikiem Państwa, a w (marzec) następnego roku marszałkiem Polski. W tym czasie toczył na (Wschód) walki z bolszewikami, martwiąc się o losy młodego państwa. Jednakże bitwa warszawska z 1920 (tysiąc dziewięćset dwudziestego) roku, znana jako „cud nad Wisłą”, zadała wojskom radzieckim skuteczny cios i plan Piłsudskiego zakończył się powodzeniem. (Sukces) również zakończyła się bitwa nad Niemnem i w konsekwencji tego, podpisany w 1921 (tysiąc dziewięćset dwudziestym pierwszym) roku traktat ryski zakończył oficjalnie stan wojny.

W 1922 (tysiąc dziewięćset dwudziestym drugim) roku Piłsudski przekazał władzę Gabrielowi Narutowiczowi. Nie chciał kandydować na urząd

prezydenta, gdyż ten pełnił tylko funkcję reprezentacyjną, i usunął się z polityki. Wygłosił słynne przemówienie w hotelu Bristol, w którym przedstawił (swoją) opinię na temat koniunkturalizmu i partyjniactwa:

„Zapluty, potworny karzeł na krzywych nóżkach, wypływający swoją brudną duszę, opluwający mnie zewsząd, nie szczędzący niczego, co szczędzić trzeba – rodziny, stosunków, bliskich mi ludzi, śledzący moje kroki, robiący małpie grymasy, przekształcający każdą myśl odwrotnie – ten potworny karzeł pełzał za mną, jak nieodłączny druh, ubrany w chorągiewki różnych typów i kolorów – to obcego, to swego państwa, krzyczący frazesy, wykrzywiający potworną gębę, wymyślający jakieś niesłychane historie, ten karzeł był moim nieodstępnym druham, nieodstępnym towarzyszem doli i niedoli, szczęścia i nieszczęścia, zwycięstwa i klęsk”.

Zamieszkał w (Sulejówce) wraz z rodziną i zajął się publicystyką, gdzie ostro krytykował ustrój i brak stabilności w polityce. W 1926 (tysiąc dziewięćset dwudziestym szóstym) roku wrócił do polityki i stanął na czele wojsk, które doprowadziły do obalenia prezydenta Ignacego Mościckiego i premiera Wincentego Witosa w tzw. (tak zwanym) (zamach) majowym. Zdobył władzę i ustanowił rządy autorytarne, zwane sanacją. W kolejnych latach dwukrotnie pełnił funkcję premiera. W polityce dążył do równowagi z Niemcami i Związkiem Radzieckim, podpisano pakt o nieagresji, a ponadto przygotowano i wprowadzono nową konstytucję, dającą większą władzę (prezydent) Piłsudski skupiał się na sprawach armii, uważając, że jedynie silne i stabilne wojsko jest w stanie uchronić (państwo) W 1934 (tysiąc dziewięćset trzydziestym czwartym) roku został utworzony, do dziś budzący kontrowersje, Obóz Odosobnienia dla (więźniowie) politycznych w Berezie Kartuskiej. Był to rodzaj łagru, zaaprobowany przez Piłsudskiego, przez który przewinęło się kilka (tysiąc) „osób zagrażających bezpieczeństwu, spokojowi i porządkowi publicznemu”. Obóz istniał do wybuchu II (drugiej) wojny światowej, kiedy to Polesie zajął Związek Radziecki i Armia Czerwona wyswobodziła (więźniowie)

Konstytucja kwietniowa ogłoszona została przez Sejm 23 (dwudziestego trzeciego) kwietnia 1935 (tysiąc dziewięćset trzydziestego piątego) roku.

Józef Piłsudski zmarł w maju 1935 (tysiąc dziewięćset trzydziestego piątego) roku. Ogłoszono żałobę narodową i ciało Marszałka złożono na Wawelu, jego pogrzeb był wielką (manifestacja) Natomiast serce Piłsudskiego, zgodnie z jego wolą, złożono w (grób) matki na cmentarzu na Rossie w Wilnie. Znajduje się tam płyta granitowa z napisem: „Matka i Serce Syna”.

W dwudziestoleciu międzywojennym zaznaczył się w Polsce kult Piłsudskiego. Był głównym tematem wielu utworów literackich, honorowym (obywatel) wielu miast, jego imię noszą ulice i instytucje. W okresie PRL-u kult Marszałka był zwalczany, a jego twórczość objęta cenzurą.

Dopiero po 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym dziewiątym) roku, po upadku (komunizm) w Polsce, Piłsudski nazwany został jedną z najwybitniejszych postaci w historii Polski.

Ćwiczenie 2. Proszę odnaleźć w tekście formy imiesłówów przymiotnikowych czynnych, a następnie proszę podać formy czasowników, od których zostały utworzone.

Przykład: wypływający – wypływać

Ćwiczenie 3. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w Estonii w 1867 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym siódmym) roku.		
2. W 1917 (tysiąc dziewięćset siedemnastym) roku był więziony w Magdeburgu.		
3. Jego zasługą była wygrana bitwa warszawska, zwana „cudem nad Wisłą”.		
4. Po śmierci serce Marszałka złożono w grobie matki na cmentarzu na Rossie.		
5. Był Naczelnikiem państwa polskiego.		

J. Ćwiczenie 1. Proszę uporządkować tekst, by stworzył logiczną całość.

1. **Władysław Bartoszewski** urodził się w 1922 (tysiąc dziewięćset dwudziestym drugim) roku. To polski historyk, publicysta, dziennikarz, pisarz, działacz społeczny, polityk oraz dyplomata. Urodził się i wychowywał w ...

– ... wykłady z historii najnowszej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

W 1995 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym piątym) roku objął urząd ministra spraw zagranicznych w Polsce, ponownie w roku 2000 (dwutysięcznym).

W czasie swoich licznych wywiadów ciągle powtarzał, ...

– ... Warszawie. Gdy we wrześniu 1939 (tysiąc dziewięćset trzydziestego dziewiątego) roku wybuchła II (druga) wojna światowa, brał udział w obronie stolicy. W 1940 (tysiąc dziewięćset czterdziestym) roku został zatrzymany w masowej ...

– ... siebie w okresie okupacji informacje o zbrodniach hitlerowskich, sytuacji w obozach koncentracyjnych i więzieniach oraz o zagładzie Żydów.

W związku z działalnością opozycyjną został aresztowany przez organy bezpieczeństwa pod fałszywym ...

– ... w obozie przekazał władzom AK w lecie tego samego roku, po czym wstąpił do Armii Krajowej.

Od września 1942 (tysiąc dziewięćset czterdziestego drugiego) roku zaangażował się w działalność „Żegoty”, gdzie zajmował się ...

– ... obławie i uwięziony w obozie koncentracyjnym Auschwitz, gdzie przebywał do kwietnia 1941 (tysiąc dziewięćset czterdziestego pierwszego) roku. Sprawozdanie ze swego pobytu ...

– ... zarzutem szpiegostwa i skazany na 8 (osiem) lat więzienia. Po wojnie powrócił do działalności publicystycznej, ciągle inwigilowany przez służby specjalne.

W 1966 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym szóstym) roku otrzymał w Izraelu medal Sprawiedliwy wśród Narodów ...

– ... organizowaniem pomocy Żydom.

Od 1 (pierwszego) sierpnia 1944 (tysiąc dziewięćset czterdziestego czwartego) roku walczył w powstaniu warszawskim. Za tę działalność został odznaczony Krzyżem Walecznych.

Jesienią 1945 (tysiąc dziewięćset czterdziestego piątego) roku rozpoczął współpracę z Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce, gdzie wykorzystał zebrane przez ...

– ... forach międzynarodowych.

W 1970 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym) roku w związku z aktywną działalnością opozycyjną i licznymi kontaktami w krajach zachodnich został objęty zakazem ...

– ... Świata. Uczestniczył w wielu międzynarodowych konferencjach i sympozjach poświęconych problematyce II (drugiej) wojny światowej, zagładzie Żydów, stosunkom polsko-niemieckim i polsko-żydowskim oraz roli intelektualistów w polityce. Wygłosił szereg odczytów i referatów na ...

– ... druku w Polsce, a także innym represjom, między innymi odmową wydania paszportu i rewizjom, był internowany po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych prowadził jako starszy wykładowca ...

– ... że w życiu najważniejsze jest to, aby być przyzwoitym człowiekiem. Władysław Bartoszewski zmarł w 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku.

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Sprawował urząd prezydenta Polski.		X
2. Był więziony w obozie koncentracyjnym.		
3. Był profesorem na uniwersytecie w Lublinie.		
4. Jako opozycjonista był represjonowany.		
5. Jako polityk występował przeciw Żydom.		

K. Ćwiczenie 1. Proszę dobrać zakończenia zdań (oznaczone a–k).

- a. gospodarce, które wyrządziły władze komunistyczne.
- b. do śmierci.
- c. doradcą prezydenta Wałęsy.
- d. mężczyznach i chłopcach w Bośni.
- e. na Wawelu.
- f. sposób do zalegalizowania „Solidarności”.
- g. rokowań z rąk PZPR.

- h. głównie katolickich.
- i. Orła Białego.
- j. zbadania ich przebiegu.
- k. Rzeczpospolitą Polską.

Tadeusz Mazowiecki urodził się w 1927 (tysiąc dziewięćset dwudziestym siódmym) roku. To polski polityk, poseł na Sejm kilku kadencji, Kawaler Orderu [0 – ..i..]

W latach 1948–1955 (tysiąc dziewięćset czterdzieści osiem – tysiąc dziewięćset pięćdziesiąt pięć) pełnił funkcję redaktora w wielu gazetach codziennych, [1 – ...]

Po wydarzeniach Grudnia'70 (siedemdziesiątego), tzw. (tak zwanej) masakrze na Wybrzeżu, nalegał na powołanie komisji sejmowej w celu [2 – ...]

Na początku 1976 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego szóstego) roku podpisał list środowiska „Znak” przeciwko zmianom w Konstytucji PRL. W 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym) roku należał do intelektualistów wspierających strajk w Stoczni Gdańskiej. Na zaproszenie Lecha Wałęsy stanął na czele ekspertów i negocjował z władzami PRL. Po zakończeniu strajku został głównym [3 – ...]

Po wprowadzeniu stanu wojennego został internowany i zwolniony jako jeden z ostatnich – dopiero pod koniec grudnia 1982 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego drugiego) roku. Swoje uwięzienie opisał we wspomnieniach „Internowanie”. Za granicą wygłosił wiele odczytów, przeprowadził wiele rozmów z politykami zachodnimi, dążąc w ten [4 – ...]

Jako członek Komitetu Obywatelskiego NSZZ „Solidarność”, od 1988 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego ósmego) roku aktywnie uczestniczył w rozmowach z władzami PRL w Magdalence, dążąc do utworzenia Okrągłego Stołu i przejęcia władzy na drodze [5 – ...] Był współtwórcą porozumienia, które doprowadziło do częściowo wolnych wyborów, które odbyły się 4 (czwartego) czerwca 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego dziewiątego) roku.

W 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym dziewiątym) roku został premierem rządu polskiego. Urząd ten przyjął z rąk prezydenta Wojciecha Jaruzelskiego. Rząd Tadeusza Mazowieckiego zdołał w krótkim czasie przeprowadzić wiele reform. Został zmieniony ustroj polityczny, godło państwowe, a nazwę państwa zmieniono z Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na [6 – ...] W swoim sejmowym exposé Mazowiecki mówił o „grubej kresce”, co miało oznaczać, że obecny rząd nie bierze na siebie odpowiedzialności za szkody w [7 – ...] W styczniu 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego pierwszego) roku zakończył pracę szefa rządu, a jego miejsce zajął Jan Krzysztof Bielecki.

W 1992 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym drugim) roku Mazowiecki był wysłannikiem ONZ w Bośni i Hercegowinie. Zrezygnował jednak z tej funkcji w 1995 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym piątym) roku na skutek bezczynności wielkich mocarstw wobec zbrodni wojennych, głównie mordów w

Srebrenicy przez wojska serbskie na muzułmańskich [8 – ...] Ogłosił raport w sprawie łamania praw człowieka przez wszystkie strony konfliktu.

Od października 2010 (dwa tysiące dziesiątego) roku był doradcą prezydenta Komorowskiego ds. (do spraw) polityki krajowej i międzynarodowej. Funkcję tę pełnił [9 – ...].

Tadeusz Mazowiecki jest określany jako polski dżentelmen, intelektualista, człowiek dużej wiary, skromny przywódca, najlepszy premier, architekt polskiej transformacji. Zmarł w 2013 (dwa tysiące trzynastym) roku. W czasie mszy pogrzebowej bił dzwon Zygmunt, który znajduje się [10 – ...].

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	N	P
1. Urodził się w 1927 (tysiąc dziewięćset dwudziestym siódmym) roku.	X	
2. Był posłem na Sejm.		
3. Mazowiecki był ateistą.		
4. Był doradcą prezydenta Kwaśniewskiego.		
5. W czasie jego rządów zmieniono nazwę państwa z RP na PRL.		

L. Jerzy Buzek urodził się w 1940 (tysiąc dziewięćset czterdziestym) roku. To polski polityk, poseł na Sejm, pierwszy premier III (trzeciej) RP, były przewodniczący Parlamentu Europejskiego. Reprezentował Parlament Europejski w czasie pomarańczowej rewolucji na Ukrainie.

Jerzy Buzek to profesor nauk technicznych, posiadający tytuł doktora honoris causa kilku polskich uczelni. Związany jest z Platformą Obywatelską. W 2012 (dwa tysiące dwunastym) roku „w uznaniu znamienitych zasług dla Rzeczypospolitej Polskiej, a w szczególności dla przemian demokratycznych w Polsce, za działalność naukową i państwową, za wybitne osiągnięcia w działalności politycznej na arenie międzynarodowej”, został odznaczony Orderem Orła Białego.

Prywatnie jest ojcem polskiej aktorki Agaty Buzek.

Posiada opinię skromnego i tolerancyjnego człowieka z dużą klasą. Włączył się w obchody Światowego Dnia Zespołu Downa i, aby wyrazić świadomość i otwartość, nałożył skarpety nie do pary. Był to wyraz wsparcia dla osób borykających się z tą chorobą.

Jest obywatelem honorowym wielu polskich miast, m.in. (między innymi) Warszawy, Wisły, Krakowa, Gliwic i Gdyni.

Nowej odmianie tulipana koloru ciemnofioletowego nadano nazwę „Jerzy Buzek”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Polityk związany z Platformą Obywatelską.	X	
2. Zwolennik pomarańczowej rewolucji na Ukrainie.		
3. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.		

M. Lech Wałęsa urodził się w 1943 (tysiąc dziewięćset czterdziestym trzecim) roku. To polski polityk i działacz związkowy, współzałożyciel i pierwszy przewodniczący „Solidarności”.

Lech Wałęsa skończył szkołę zawodową i jako elektryk okrętowy pracował w Stoczni Gdańskiej. W grudniu 1970 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego) roku brał udział w strajku w swoim zakładzie pracy, następnie włączył się w pracę w związkach zawodowych. W sierpniu 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego) roku brał czynny udział w strajku w Stoczni Gdańskiej.

31 (trzydziestego pierwszego) sierpnia 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego) roku z ramienia MKS (Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego) podpisał z delegacją rządową pod przewodnictwem wicepremiera Mieczysława Jagielskiego gdańskie porozumienia sierpniowe. Podpis złożył charakterystycznym dużym długopisem z wizerunkiem papieża Jana Pawła II (drugiego). W tym samym roku został wybrany na pierwszego przewodniczącego NSZZ „Solidarność”.

Po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce Lech Wałęsa był internowany. Przebywał w ośrodku rządowym w Chylicach, potem w Otwocku Wielkim i Arłamowie. Zwolniony w listopadzie 1982 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego drugiego) roku, przez kolejne lata był inwigilowany przez milicję i służby specjalne.

5 (piątego) października 1983 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego trzeciego) roku Komitet Noblowski przyznał Wałęsie Pokojową Nagrodę Nobla. Niestety władze nie wydały mu paszportu, więc w jego imieniu nagrodę odebrała jego żona Danuta wraz z synem.

W 1988 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym ósmym) roku zorganizował strajk w Stoczni Gdańskiej. Prowadzone rozmowy z polskim rządem i generałem Czesławem Kiszczakiem w Magdalence doprowadziły do zawarcia ugody z rządem i wygaszenia strajków, czego rezultatem były obrady Okrągłego Stołu, zmiana konstytucji PRL i częściowo wolne wybory w 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym dziewiątym) roku. Na stanowisko premiera nowego rządu Lech Wałęsa rekomendował Tadeusza Mazowieckiego.

Wałęsa przez cały czas pracował na rzecz kraju i demokracji i w 1990 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym) roku w wyborach powszechnych, został wybrany na prezydenta III (trzeciej) Rzeczypospolitej. Urząd piastował przez 5 (pięć) lat. Kolejne wybory przegrał z Aleksandrem Kwaśniewskim.

Na przełomie XX (dwudziestego) i XXI (dwudziestego pierwszego) wieku był oskarżany przez środowiska prawicowe o współpracę ze Służbą Bezpieczeństwa, której jakoby był agentem w latach siedemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku. W odnalezionych archiwach znalazły się dokumenty potwierdzające tę działalność, występował w nich jako TW (tajny współpracownik) „Bolek”. Lech Wałęsa zaprzecza tym informacjom, twierdząc, że to prowokacja i manipulacja, a dokumenty są spreparowane przez ówczesne służby.

Imię Lecha Wałęsy nosi lotnisko w Gdańsku, jest honorowym obywatelem Warszawy. Zdobył Tytuł Człowieka Roku 1981 (tysiąc dziewięćset

osiemdziesiątego pierwszego) magazynu Time. Z rąk Królowej Brytyjskiej Elżbiety II (drugiej) otrzymał szlachectwo brytyjskie.

Z Lechem Wałęsą kojarzone są zwroty:

„Są plusy dodatnie i plusy ujemne.”;

„Dokonałem zwrotu o 360 (trzysta sześćdziesiąt) stopni.”;

„To są ostatnie godziny naszych pięciu minut.”;

„Jestem za, a nawet przeciw.”;

„Odpowiem wymijająco wprost.”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Był polskim prezydentem.	X	
2. Dostał Nagrodę Nobla w dziedzinie literatury.		
3. Był jednym z liderów „Solidarności”.		
4. Ma wyższe wykształcenie inżynierskie.		
5. Jego imię nosi port lotniczy.		
6. Piastował urząd prezydenta przez dwie kadencje.		
7. Odebrał Nagrodę Nobla osobiście.		

Ćwiczenie 2. Proszę opowiedzieć o upadku komunizmu w swoim kraju. Czy jakiś człowiek pochodzący z Twojego kraju został uhonorowany Pokojową Nagrodą Nobla? Czy znasz innych noblistów?

Ćwiczenie 3. Proszę odnaleźć w tekście imiesłowy przymiotnikowe bierne, a następnie podać formy czasowników, od których zostały utworzone.

Przykład: wybrany – wybrać

Ćwiczenie 4. Proszę odnaleźć słowa związane z Lechem Wałęsą.

A	L	I	H	D	Z	I	A	Ł	A	C	Z	O	N	I	P
W	Z	W	I	A	Z	E	K	Z	A	W	O	D	O	W	Y
N	S	S	O	L	I	D	A	R	N	O	Ś	Ć	I	E	M
V	L	I	D	E	R	E	N	I	E	L	E	K	Y	R	W
M	N	B	C	E	L	E	K	T	R	Y	K	A	C	J	G
S	S	Z	S	T	O	C	Z	N	I	A	G	D	A	N	I
A	N	O	B	E	L	B	S	T	R	A	J	K	O	P	O
C	O	K	R	A	G	Ł	Y	S	T	Ó	Ł	C	V	B	H
Y	U	G	O	D	A	V	W	Y	B	O	R	Y	D	F	G
B	N	P	R	E	Z	Y	D	E	N	T	U	P	O	I	S
N	S	Z	L	A	C	H	E	C	T	W	O	Q	W	E	R

N. Lech Kaczyński urodził się w 1949 (tysiąc dziewięćset czterdziestym dziewiątym) roku. To polski polityk, prawnik, prezydent RP w latach 2005–2010 (dwa tysiące pięć – dwa tysiące dziesięć).

Lech Kaczyński miał brata bliźniaka Jarosława. Wychowywali się w Warszawie. Bracia zagrali rolę Jacka i Placka w ekranizacji powieści Kornela Makuszyńskiego „O dwóch takich, co ukradli księżyc”.

Na Uniwersytecie Warszawskim ukończył prawo, doktorat obronił na Uniwersytecie Gdańskim i tam zajmował stanowisko profesora nadzwyczajnego. Podjął również pracę na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Od 1971 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego pierwszego) roku mieszkał w Sopocie i tam prowadził szkolenia z zakresu prawa dla robotników, a także zajęcia z historii.

W czasie strajków 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego) roku był doradcą oraz szefem Biura Interwencyjnego.

Przewodniczył zespołowi do spraw uregulowania stosunków z PZPR, był delegatem gdańskiej Solidarności. Pod koniec 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego) roku stał się bliskim współpracownikiem Lecha Wałęsy.

W czasie stanu wojennego był internowany w Strzebielinku.

Pomagał robotnikom i więźniom politycznym po strajkach w stoczni gdańskiej w 1988 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym ósmym) roku.

Od 1988 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego ósmego) roku brał udział w rozmowach w Magdalence i rok później w obradach Okrągłego Stołu.

W 2000 (dwutysięcznym) roku został powołany przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego na urząd ministra sprawiedliwości.

W 2001 (dwa tysiące pierwszym) roku stanął na czele Prawa i Sprawiedliwości, partii, którą stworzył wraz z bratem.

W latach 2002–2005 (dwa tysiące dwa–dwa tysiące pięć) był prezydentem Warszawy. Podczas jego kadencji zorganizowano obchody sześćdziesiątej rocznicy wybuchu powstania warszawskiego. Przy tej okazji utworzono Muzeum Powstania Warszawskiego.

W 2005 (dwa tysiące piątym) roku wygrał wybory prezydenckie.

Deklarował poparcie starań Gruzji i Ukrainy w sprawie przyjęcia do NATO.

W 2009 (dwa tysiące dziewiątym) roku ratyfikował traktat lizboński, czyli umowę wszystkich państw Unii Europejskiej, obejmujący wspólną politykę europejską w zakresie demokracji, rozwoju, bezpieczeństwa i zmian klimatycznych.

Z inicjatywy Lecha Kaczyńskiego zostały wprowadzone ustawą: Narodowy Dzień Pamięci Powstania Warszawskiego i Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”.

Lech Kaczyński był pierwszym prezydentem, który po II (drugiej) wojnie światowej odwiedził synagogę.

Zginął w katastrofie lotniczej 10 (dziesiątego) kwietnia 2010 (dwa tysiące dziesiątego) roku w Smoleńsku, gdy leciał na obchody siedemdziesiątej rocznicy zbrodni katyńskiej.

Lech Kaczyński został w pamięci jako autor poniższej wypowiedzi do swego brata: „Panie prezesie, melduję wykonanie zadania!”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Miał brata bliźniaka.		
2. Jako dziecko wystąpił w filmie fabularnym.		
3. Był prezydentem Polski przez dwie kadencje.		
4. Z wykształcenia był filozofem.		
5. Zginął w katastrofie lotniczej.		

O. Bronisław Komorowski urodził się w 1952 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym drugim) roku w rodzinie inteligentnej o silnych tradycjach niepodległościowych. Ukończył studia historyczne na UW (Uniwersytecie Warszawskim). Już jako licealista działał w opozycji antykomunistycznej. Brał udział w manifestacjach w czasie wydarzeń marcowych w 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku. Po raz pierwszy został za swoją działalność aresztowany w 1971 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym pierwszym) roku.

Organizował manifestacje patriotyczne w 1976 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym szóstym) roku w Radomiu, niósł pomoc poszkodowanym robotnikom z Radomia i Ursusa.

Był drukarzem, dziennikarzem, kolporterem i wydawcą prasy podziemnej. W ciągu wielu lat działalności opozycyjnej był wielokrotnie aresztowany i represjonowany, w stanie wojennym był internowany.

Od 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego pierwszego) roku do 2010 (dwa tysiące dziesiątego) roku był posłem kolejnych kadencji Sejmu. W listopadzie 2005 (dwa tysiące piątego) roku objął urząd wicemarszałka, a w 2007 (dwa tysiące siódmym) roku został wybrany na marszałka sejmu VI (szóstej) kadencji.

W latach 1990–1993 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiąt – tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiąt trzy), w rządzie Tadeusza Mazowieckiego był wiceministrem Obrony Narodowej.

W latach 2000–2001 (dwa tysiące–dwa tysiące jeden) w rządzie Jerzego Buzka, był ministrem Obrony Narodowej.

Bronisław Komorowski wywodzi się z Unii Wolności, a od 2001 (dwa tysiące pierwszego) roku należał do Platformy Obywatelskiej, którą opuścił w momencie wyboru go na prezydenta w 2010 (dwa tysiące dziesiątym) roku.

Na początku 2015 (dwa tysiące piętnastego) roku Bronisław Komorowski ogłosił, że będzie ubiegał się o reelekcję na fotel prezydenta, lecz te wybory przegrał.

Bronisław Komorowski jest kawalerem Orderu Orła Białego i kawalerem Orderu Odrodzenia Polski I (pierwszej) Klasy oraz wielu innych odznaczeń nadanych mu przez inne państwa.

Od władz Ukrainy otrzymał w 2008 (dwa tysiące ósmym) roku Order Księcia Jarosława Mądrygo V (piątej) Klasy.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Komorowski to opozycjonista antykomunistyczny.		
2. Był polskim prezydentem przez dwie kadencje.		
3. Był kolporterem prasy podziemnej.		
4. Wywodzi się z Prawa i Sprawiedliwości.		
5. Posiada Order Księcia Jarosława Mądrygo.		

P. Aleksander Kwaśniewski urodził się w 1954 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym czwartym) roku. To polski polityk, który studiował handel zagraniczny na Uniwersytecie Gdańskim. W czasie studiów rozpoczął działalność w organizacjach socjalistycznych. W 1977 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym siódmym) roku wstąpił do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) i był członkiem aż do jej rozwiązania w 1990 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym) roku.

W 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym dziewiątym) roku uczestniczył w obradach Okrągłego Stołu. Przed wyborami w 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku organizował koalicję wyborczą – Sojusz Lewicy Demokratycznej. Był posłem na Sejm I (pierwszej) i II (drugiej) kadencji.

W 1995 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym piątym) roku wygrał wybory prezydenckie jako kandydat SLD. Pełnił tę funkcję przez dwie kadencje.

W 1997 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku współtworzył projekt, a następnie podpisał Konstytucję III (trzeciej) Rzeczypospolitej Polskiej.

W 1998 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym ósmym) roku prezydent Kwaśniewski i papież Jan Paweł II (drugi) podpisali dokumenty uchwalające Konkordat.

W 1999 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym dziewiątym) roku podpisał dokumenty ratyfikujące członkostwo Polski w NATO.

Prezydent Kwaśniewski kilkakrotnie gościł w Watykanie i trzykrotnie przyjmował papieża w Polsce, a 8 (ósmego) kwietnia 2005 (dwa tysiące piątego) roku stał na czele polskiej delegacji w Rzymie podczas pogrzebu Jana Pawła II (drugiego), gdzie doszło do pojednania z Lechem Wałęsą.

W 1999 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym dziewiątym) roku wziął udział w obchodach 59. (pięćdziesiątej dziewiątej) rocznicy zbrodni katyńskiej

na cmentarzu w Charkowie, gdzie był blady i chwiał się na nogach, co zostało zinterpretowane przez Federację Rodzin Katyńskich, jakoby był pijany. Materiał filmowy pokazała telewizja TVN. W 2005 (dwa tysiące piątym) roku, ustępujący już prezydent w wywiadzie przyznał się do picia alkoholu przed uroczystościami, tłumacząc to gościnnością gospodarzy.

W lipcu 2001 (dwa tysiące pierwszego) roku w czasie obchodów sześćdziesiątej rocznicy pogromu Żydów w Jedwabnem Aleksander Kwaśniewski w obecności ambasadora Izraela przeprosił w imieniu swoim i całego narodu za mord dokonany w lipcu 1941 (tysiąc dziewięćset czterdziestego pierwszego) roku.

Był gorącym zwolennikiem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, co nastąpiło 1 (pierwszego) maja 2004 (dwa tysiące czwartego) roku.

W 2004 (dwa tysiące czwartym) roku podczas pomarańczowej rewolucji na Ukrainie był mediatorem z inicjatywy Leonida Kuczmy, gdzie brał aktywny udział w rozmowach między Wiktorem Janukowyczem a Wiktorem Juszczenką.

Od 2000 (dwutysięcznego) roku pojawiają się w mediach informacje, jakoby Aleksander Kwaśniewski był tajnym współpracownikiem Służby Bezpieczeństwa o pseudonimie „Alek”, lecz jego dokumenty z lat osiemdziesiątych zostały zniszczone.

Do chwili obecnej jest aktywny na arenie politycznej Polski i świata.

Aleksander Kwaśniewski znany jest z następującej wypowiedzi:

„Gdybym miał się spotykać z samymi uczciwymi ludźmi, miałbym mnóstwo wolnego czasu.”

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Był członkiem PZPR.		
2. Pełnił urząd prezydenta Polski przez jedną kadencję.		
3. Współtwórca Konstytucji III (trzeciej) RP.		
4. Jako prezydent wziął udział w obchodach rocznicy pogromu Żydów w Jedwabnem.		

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- w którym roku Polska przyjęła chrzest?
- w którym roku Polska wstąpiła do NATO?
- kto został uhonorowany Pokojową Nagrodą Nobla?
- jaki jest ustój Polski?
- czym była Solidarność?
- w którym roku był I rozbiór Polski?
- ile lat Polska była pod zaborami?
- kiedy Polska wstąpiła do UE?

- kiedy Polska odzyskała niepodległość?
- kto jako pierwszy przyjął chrzest?
- był pierwszym demokratycznym prezydentem?
- kim był święty Wojciech?
- kto zakończył rozbięcie dzielnicowe?
- kto rozpoczął dynastię Jagiellonów?
- w którym roku miała miejsce insurekcja kościuszkowska?

LUDZIE PIÓRA

W niniejszej pracy skupiono się na autorach tworzących od XVIII (osiemnastego) wieku, mimo iż w epokach wcześniejszych również tworzyli polscy literaci. Dla przypomnienia epoki staropolskiej, pokrótce scharakteryzowano historię literatury od średniowiecza.

W literaturze polskiej uznaje się średniowiecze za pierwszy okres literacki i jest ono najdłuższe w całej literaturze, bo obejmuje pięć stuleci, od X (dziesiątego) do XV (piętnastego) wieku. Utwory z tego okresu były zazwyczaj anonimowe; to głównie legendy, baśnie ludowe i mity, później kroniki. W piśmiennictwie stosowano łacinę. Pierwsze zdanie napisane w języku staropolskim odnajdujemy w kronice opactwa cystersów z XIII (trzynastego) wieku. Jest to cenna Księga Henrykowska, która zawiera opis dziejów klasztoru i spis majątku zakonu, informacje o mieszkańcach, ich życiu i pobliskich osadach. To zdanie można odszukać w tekście księgi przy opisie codziennej pracy i brzmi: „Day, ut ia pobrusa, a ti poziwai”, co oznacza: „Daj, niech ja pomieję, a ty odpoczywaj”. Księga Henrykowska została wpisana na listę „Pamięć Świata” UNESCO w 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku. Na przełomie XIII (trzynastego) i XIV (czternastego) wieku powstał pierwszy utwór literacki w języku polskim i była to „Bogurodzica”, hymn polskich rycerzy. Strofy tej pieśni skierowane są do Matki Bożej i Jezusa z prośbami o przychyłność. W tym okresie odnajdujemy głównie wiersze o tematyce religijnej. Należy wymienić również: „Żale Matki Boskiej pod krzyżem”, „Rozmowę Mistrza Polikarpa ze Śmiercią” i „Skargę umierającego”.

Kolejną epoką w literaturze polskiej jest renesans. Znakomitym poetą polskim tego okresu jest Mikołaj Rej, a jego słowa: „A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają” znane są i cytowane do dziś. Rej uważał, że każdy człowiek powinien pisać i mówić w swoim języku ojczystym. Mikołaj Rej jest autorem także „Krótkiej rozprawy między trzema osobami, Panem, Wójtem a Plebanem”, krytykującej stosunki społeczne; stworzył także „Wizerunek własny człowieka pocziwego”.

W literaturze polskiej tego okresu dużą rolę odegrali też Andrzej Frycz Modrzewski i Piotr Skarga. W swoim dziele „O naprawie Rzeczypospolitej” Modrzewski snuje rozważania na temat prawa, wojny i obyczajów, kościoła i szkoły. Traktat analizuje sytuację w państwie i kościele, i pokazuje sposoby jej naprawy.

Piotr Skarga był jezuitą, autorem „Kazań sejmowych”, w których wskazywał sytuację Rzeczypospolitej, postulował o reformę kraju, krytykował szlachtę za egoizm i grzechy. W kazaniach zawarł mnóstwo porównań z Biblii. Skarga głosił ascezę i celibat oraz stworzenie unii Kościoła Katolickiego i Kościoła Prawosławnego. Żywił niechęć do heretyków. Kazania księdza Skargi doceniono dopiero na przełomie XVIII (osiemnastego) i XIX (dziewiętnastego) wieku.

Największą popularnością wśród wszystkich warstw społecznych cieszyły się „Żywoty świętych”, utwór napisany po polsku dla katolików jako alternatywa dla Biblii, która w owym czasie była zakazana przez władze katolickie.

Najwybitniejszym przedstawicielem odrodzenia w poezji polskiej jest Jan Kochanowski. Nazywany jest „ojcem poezji polskiej”. Rozgłos zyskał dzięki fraszkom, krótkim utworom lirycznym, które pisał na różne tematy. Miały one często zabarwienie satyryczne lub humorystyczne, a także refleksyjne, miłosne i patriotyczne.

Kochanowski jest też autorem pieśni, trenów i tragedii. Pieśń pt. (pod tytułem) „Muza” jest autobiograficzna i opowiada o dążeniu poety do doskonałości. Szeroko znana jest „Pieśń świętojańska o sobótce”. Jest to cykl liryków związanych z ludowym obrzędem w czasie letniego przesilenia słońca. W pieśni „O spustoszeniu Podola” poeta w sposób bardzo poruszający, opowiada o tragicznych skutkach najazdu tatarskiego. Jest to utwór patriotyczny, napisany z miłości do kraju.

Najbardziej osobiste dzieła poety to „Treny”, liryczne wiersze poświęcone zmarłej córce. Autor wyraża w nich swój smutek, żal i rozpacz po śmierci ukochanej Urszuli:

„Orszulo moja wdzięczna, gdzieś mi się podziła?

W którą stronę, w którąś się krainę udała?

Czyś ty nad wszystkie nieba wysoko wzniesiona

I tam w liczbę aniołków małych policzona?

Czyliś do raju wzięta? Czyliś na szczęśliwe

Wyspy zaprowadzona? Czy cię przez tęskliwe

Charon jeziora wiezie i napawa zdrojem

Niepomnym, że ty nie wiesz nic o płaczu mojem?”

„Odprawa posłów greckich” to tragedia wystawiona po raz pierwszy w czasie zaślubin Jana Zamoyskiego i Krystyny Radziwiłłówny. Na tle mitycznego opisu posłów greckich w przededniu wojny trojańskiej poeta wskazuje widzom postawę etyczną i obywatelską. Wiadomo wówczas było, że niebawem zbiera się sejm, na którym zostanie uchwalona wartość podatku na wojnę polsko-rosyjską o Inflanty.

Odrodzenie nazywane jest „złotym wiekiem”. Do grona poetów tego okresu zaliczyć można m.in. (między innymi) Szymona Szymonowica, Sebastiana Fabiana Klonowica i Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego.

W literaturze mieszczańskiej okresu odrodzenia dominowało dążenie niższych warstw społecznych do obrony własnej godności.

Data śmierci Jana Kochanowskiego kończy okres odrodzenia w Polsce i rozpoczyna kolejny nurt literacki – barok. Przypada on na wiek XVII (siedemnasty) – czasy rządów królów z dynastii saskiej oraz Stanisława Augusta Poniatowskiego. Czas w osłabionej militarnie i politycznie Polsce, anarchia wewnętrzna i uzależnienie od sąsiadów nie sprzyjały twórczości i rozwojowi literatury. Rozwijała

się twórczość dworska, religijna, często lekka, błyskotliwa, ozdobiona różnymi środkami stylistycznymi, metaforami i symbolami. Do poetów epoki baroku zaliczany jest Jan Andrzej Morsztyn, polityk i autor dwóch zbiorów wierszy: „Lutnia” i „Kaniuka albo psia gwiazda”. Obydwa zbiorki zawierają głównie wiersze o tematyce miłosnej, erotyki, napisane w bardzo oryginalnej stylistyce literackiej. Jan Andrzej Morsztyn zajmował się również translacją i jego autorstwa jest przekład „Cyda” Pierre’a Corneille’a. Był to człowiek wykształcony, znał kilka języków obcych. Jego twórczość ukazała się drukiem dopiero po śmierci, aczkolwiek czytana i cytowana była często na dworze królewskim.

Kolejnym przedstawicielem baroku jest Jan Chryzostom Pasek – Sarmata, żołnierz i pamiętnikarz. „Pamiętniki” zaczął pisać dopiero pod koniec swojego życia. Opisał w nich bitwy, w których brał udział jako żołnierz Czarnieckiego ze Szwedami, Rosją i Węgrami, nie szczędząc sobie pochwał, przedstawiając się w nich jako patriota, wspaniały kompan i gawędziarz. W wojnie widział możliwość zdobycia chwały, ale także uzyskanie bogactwa pochodzącego z łupów. Sarmaci cenili przepych, bogactwo i biesiadowanie, mało dbali o innych, tylko o własne interesy. Taka postawa polskiej szlachty w znacznym stopniu przyczyniła się do upadku I (pierwszej) Rzeczypospolitej. „Pamiętniki” zawierają liczne opisy pojedynków, zabaw, wizyt, przyrody, czyli życia polskiego szlachcica. Autor podkreślał w nich wyższość Polski nad innymi krajami. W swoich „Pamiętnikach” używał bardzo barwnego języka.

Dzieło Stanisława Konarskiego „O skutecznym rad sposobie” jest początkiem kolejnego okresu w literaturze, oświecenia.

Oświecenie w mocno osłabionej Polsce rozwijało się bardzo powoli. Państwo znajdowało się pod silnym wpływem Rosji, lecz długie lata pokoju za panowania króla Augusta III (trzeciego) pozwalały na stopniowy rozwój nauki i kultury.

Traktat polityczny Stanisława Konarskiego ukazał wady ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Napiętnował zasadę liberum veto i wnosił o zmianę zasady głosowania w Sejmie. Praca ta miała ogromny wpływ na ustanowienie Konstytucji 3 (trzeciego) maja, która regulowała stan prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów, lecz wywołała wrogość Imperium Rosyjskiego.

Oświecenie to rozkwit polskiej poezji. Do wybitnych postaci tego okresu należy biskup Ignacy Krasicki. Jego „Bajki i przypowieści” oraz „Bajki nowe” cieszyły się dużą popularnością. Były to krótkie utwory zakończone morałem. Zasłynął również jako autor satyr, w których ośmieszał polską szlachtę. W „Pijaństwie” pisze:

„Skąd idziesz?” – „Ledwo chodzę” – „Słabyś?” – „I jak jeszcze”.

Wszak wiesz, że ja się nigdy zbyt nie pieszczę,

Ale mi zbyt dokucza ból głowy okrutny”.

– „Pewnieś wczoraj był wesół, dlategoś dziś smutny.

Przejdzie ból, powiedzże mi, proszę, jak to było?

Po smacznym, mówią, kasku, i wodę pić miło”.

W poemacie heroikomicznym zatytułowanym „Monachomachia” autor ośmiesza zakonników z dwóch zakonów, karmelitów i dominikanów, ich zacofanie i próżniactwo oraz dbałość o swoje zasoby.

W poemacie „Myszeida” pisarz nawiązuje do legendy o królu Popielu. Przy pomocy istot zwierzęcych krytykuje obyczaje szlachty, rozwiązłość i przekupstwo.

Kolejnym przedstawicielem oświecenia jest autor pieśni miłosnych i religijnych, Franciszek Karpiński, nazywany „poetą serca”.

Do poezji ludowej weszły okolicznościowe marsze, pieśni i wiersze pisane pod wpływem aktualnych wydarzeń. W czasie konfederacji barskiej powstały i zyskały popularność pieśni patriotyczne, w czasie Sejmu Czteroletniego wiele zagadek sejmowych, a w czasie konfederacji targowickiej – anonimowa poezja rewolucyjna.

W roku 1765 (tysiąc siedemset sześćdziesiątym piątym) w Warszawie z inicjatywy króla Stanisława Augusta Poniatowskiego powstał Teatr Narodowy, a jednym z jego dramaturgów był Franciszek Bohomolec. Pisał głównie komedie ośmieszające polską szlachtę sarmacką, np. (na przykład) „Małżeństwo z kalendarza” czy „Pan dobry”.

Największą sławą na dworze królewskim cieszył się Franciszek Zabłocki. Spod jego pióra wyszedł „Fircyk w zalotach”, pokazujący obyczaje na dworze królewskim. Utwór został napisany językiem prostym, zrozumiałym dla każdego odbiorcy, pisarz zadedykował go królowi Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu. Drugi ważny dramat to „Sarmatyzm”. Autor ukazał w nim warcholstwo szlachty, spory o mało ważne sprawy i fałszywy honor.

Dramaty pisał również Wojciech Bogusławski, autor wspaniałego dzieła pt. (pod tytułem) „Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale”. Premiera tego wodewilu miała miejsce w Teatrze Narodowym w Warszawie, miesiąc przed przysięgą Kościuszki, przed trzecim rozbiorem Polski. Treść dramatu miała za zadanie podnieść ludzi na duchu. Na scenie zatańczono słynnego krakowiaka, poloneza i mazura, a chór wplatał w swoje kwestie zakazane słowa, takie jak „wolność” i „niepodległość”.

Proza oświeceniowa to głównie publicystyka polityczna. Do najwybitniejszych myślicieli tego okresu należeli Stanisław Staszic i Hugo Kołłątaj. Ważną postacią był również historyk, dramaturg i poeta Julian Ursyn Niemcewicz.

Rozbiór Polski spowodował rozproszenie się elit po Europie, więc literatura zaczęła powstawać na emigracji. „Pieśń legionów polskich we Włoszech” Józefa Wybickiego stała się hymnem legionistów i całego kraju. Alojzy Feliński napisał słynną pieśń religijną „Boże coś Polskę”, która po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 (tysiąc dziewięćset osiemnastym) roku pretendowała do miana hymnu narodowego.

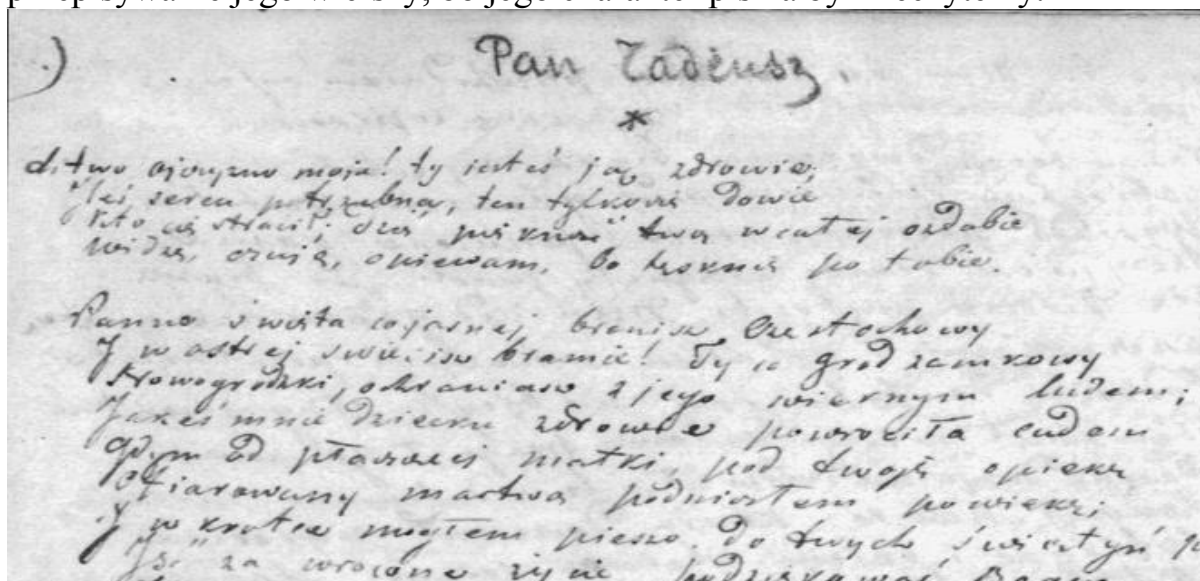
Idee oświeceniowe przetrwały w Polsce do pierwszych lat XIX (dziewiętnastego) wieku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Średniowiecze to pierwszy okres literacki w literaturze polskiej.		
2. Księga Henrykowska to utwór Mikołaja Reya.		
3. „Bogurodzica” to hymn polskich rycerzy.		
4. „O naprawie Rzeczypospolitej” to traktat Piotra Skargi.		
5. Piotra Skarga był benedyktynem.		
6. „Żywoty świętych” to utwór napisany w języku łacińskim.		
7. Jan Kochanowski jest nazywany ojcem prozy polskiej.		
8. W „Trenach” Kochanowski wyraża smutek po stracie córki.		
9. Odrodzenie nazywane jest „złotym wiekiem”.		
10. Data śmierci Kochanowskiego kończy okres baroku w Polsce.		
11. W „Pamiętnikach” Pasek używał monotonnego języka.		
12. Oświecenie w Polsce rozwijało się błyskawicznie.		
13. Ignacy Krasicki jest autorem bajek.		
14. W XVIII (osiemnastym) wieku w Warszawie powstał Teatr Narodowy.		
15. „Boże coś Polskę” to hymn Polski.		

A. Adam Mickiewicz urodził się w 1798 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątym ósmym) roku w Nowogródku. To polski poeta, tłumacz, działacz polityczny, obok Juliusza Słowackiego i Zygmunta Krasińskiego uważany na najznakomitszego poetę epoki romantyzmu i wieszczą narodowego. Był poliglotą, władał biegle językiem łacińskim, rosyjskim, niemieckim, francuskim i angielskim.

Jako dziecko nie lubił pisać, kaligrafia zawsze przychodziła mu z trudem, jego matka tak to skomentowała: „Piszesz, jak kura grzebie. Gdybyś był wielkim panem, sekretarz by za ciebie machał piórem, a ponieważ jesteś ubogim szlachcicem, musisz sam sobie dać radę”. Później często prosił znajomych o przepisywanie jego wierszy, bo jego charakter pisma był nieczytelny.

W Wilnie podjął studia humanistyczne i tam wraz z przyjaciółmi założył Towarzystwo Filomatyczne, które miało na celu pracę edukacyjno-patriotyczną wśród młodzieży polskiej z Wileńszczyzny. Za tę działalność został aresztowany i osadzony w klasztorze bazylianów.

Pod koniec lat dwudziestych XIX (dziewiętnastego) wieku dużo podróżował po Europie, by w końcu osiąść w Paryżu, gdzie wykładał literaturę słowiańską.

Od papieża Piusa IX (dziewiątego) usiłował uzyskać poparcie dla ruchów wolnościowych, tzw. (tak zwanej) Wiosny Ludów. Życie poety w Paryżu było trudne z powodów finansowych, a gdy związał się z organizacją Towiańskiego – Kołem Sprawy Bożej, odsunięto go z funkcji profesora uniwersytetu. Ostatnią akcją patriotyczną poety była próba stworzenia Legionów Polskich do walki z Rosją po przystąpieniu Francji do wojny krymskiej. W tym celu przyjechał do Stambułu, gdzie niespodziewanie zmarł, prawdopodobnie na cholere, choć istnieją przypuszczenia, iż mógł zostać otruty arszenikiem. Został pochowany we Francji na polskim cmentarzu w Montmorency, a w 1900 (tysiąc dziewięćsetnym) roku, trumnę przeniesiono do katedry wawelskiej.

Adam Mickiewicz jest autorem tomu wierszy „Ballady i romanse”, z którego pochodzi ballada „Romantyczność”, uznawana za manifest polskiego romantyzmu. Ideę romantyzmu polskiego odzwierciedlają słowa z utworu:

„Czucie i wiara silniej mówi do mnie niż mędrca szkiełko i oko”.

Mickiewicz to autor „Sonetów krymskich”, ukazujących podróż poety na Krym i jego cierpienia spowodowane tęsknotą za ojczyzną; „Dziadów” – cyklu czterech dramatów powiązanych ze sobą obrzędem dziadów; poruszającego problemy patriotyczne „Konrada Wallenroda”, a także epopei narodowej pt. (pod tytułem) „Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie”. To pełen nostalgii poemat ukazujący romantyczną wizję Polski szlacheckiej, wydany w Paryżu w 1834 (tysiąc osiemset trzydziestym czwartym) roku. „Pan Tadeusz” składa się z dwunastu ksiąg pisanych wierszem trzynastozgłoskowym. Księgę pierwszą wieszcz rozpoczął wersami:

„Litwo! Ojczyzno moja! ty jesteś jak zdrowie.

Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie,

Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie

Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.”

Twórczość Adama Mickiewicza wywarła ogromny wpływ na kulturę polską i świadomość narodową. Wiele jego dzieł wystawiono na deskach teatrów. W hołdzie poecie ustawiono wiele pomników, a jego imię noszą teatry, muzea, ulice, uniwersytety w Polsce, Francji, Turcji, na Białorusi i Ukrainie. W 2000 (dwutysięcznym) roku Andrzej Wajda nakręcił film „Pan Tadeusz”, który zdobył duży rozgłos w kinie światowym.

Najsłynniejszy i najbardziej tajemniczy cytat w historii polskiej literatury to: „a imię jego będzie czterdzieści i cztery”, który odnajdujemy w „Dziadach cz. (część) III (trzecia)” w widzeniu księdza Piotra. Można w nim zauważyć podobieństwo zachodzące między męczeństwem Jezusa i prześladowaniem Polaków:

„Tyran wstał – Herod! – Panie, cała Polska młoda
Wydana w ręce Heroda.
Co widzę? – długie, białe, dróg krzyżowych biegi,
Drogi długie – nie dojrzeć – przez puszcze, przez śniegi
Wszystkie na północ! – tam, tam w kraj daleki,
Płyną jak rzeki.
Płyną: ta droga prosto do żelaznej bramy.
Tamta jak strumień wpadła pod skałę, w te jamy,
A tamtej ujście w morzu. – Patrz! po drogach leci
Tłum wozów – jako chmury wiatrami pędzone,
Wszystkie tam w jedną stronę.
Ach, Panie! to nasze dzieci,
Tam na północ – Panie, Panie!
Takiż to los ich – wygnanie!
I dasz ich wszystkich wygubić za młodu,
I pokolenie nasze zatracisz do końca? –
Patrz! – ha! – to dziecię uszło – rośnie – to obrońca!
Wskrziesiciel narodu,
Z matki obcej; krew jego dawne bohaterzy,
A imię jego będzie czterdzieści i cztery”.

W tym dramacie autor poruszył kilka wątków: patriotyczny, bunt bohatera przeciwko Bogu i ocenę społeczeństwa rosyjskiego i polskiego. Główny bohater Gustaw, który przeobraża się w Konrada, to człowiek niezwykle samotny, wrażliwy, wyjątkowy. Uosabia cały naród cierpiący i walczący. Powstanie listopadowe i poczucie odpowiedzialności za Polskę były natchnieniem dla poety w czasie pisania „Dziadów”. W dramacie odnajdujemy mnóstwo symboli i aluzji. Słynny jest też cytat z Wielkiej Improwizacji:

„Ja i ojczyzna to jedno
Nazywam się Milijon – bo za miliony
Kocham i cierpię katusze.”

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Poeta i pisarz, autor epopei narodowej.		
2. Miał piękne i czytelne pismo.		
3. Uczestnik wielu akcji patriotycznych w okresie romantyzmu.		
4. „Pan Tadeusz” jest napisany wierszem czternastozgłoskowym.		
5. Zmarł w Paryżu.		
6. Jest autorem wielu komedii.		

Ćwiczenie 2. Proszę połączyć tytuł ze skojarzeniem.

1. „Romantyczność”	a) widzenie księdza Piotra
2. „Sonety krymskie”	b) epopeja narodowa
3. „Konrad Wallenrod”	c) manifest polskiego romantyzmu
4. „Pan Tadeusz”	d) patriotyzm
5. „Dziady”	e) tęsknota za ojczyzną

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić słowa związane z romantyzmem.

rewolucja – bunt – racjonalizm – serce – zmysły – rozum – patriotyzm – materializm – wiara – intuicja – modernizm – uczucie – miłość – średniowiecze – idealizm – klasycyzm – folklor – mistycyzm – orientalizm – barok – oświecenie – humanizm – racjonalizm – przepych – praca u podstaw – dekadentyzm

B. Juliusz Słowacki urodził się w 1809 (tysiąc osiemset dziewiątym) roku. To polski poeta romantyczny. Wychowywał się w zamożnym domu, wśród elity intelektualnej i uwielbienia dla literatury. W Wilnie poznał Adama Mickiewicza, z którym losy połączyły go później w Paryżu. Ich stosunek do siebie był niechętny, często nie zgadzali się w kwestiach światopoglądowych, emigracji, co dawali wyraz w swoich utworach. Duży żal do Mickiewicza pojawił się po ukazaniu III (trzeciej) części „Dziadów”, w której Mickiewicz w niekorzystnym świetle przedstawił ojczyzna Słowackiego.

Słowacki sporo podróżował. Odwiedził Włochy, Grecję, Egipt, Palestynę i Szwajcarię. W swoich utworach dawał temu wyraz, bo wszystkie wrażenia miały silny wpływ na jego twórczość. Był człowiekiem, który mistycznie przeżył podróż do Ziemi Świętej, studiował literaturę i sztukę włoską. Wrażliwość Słowackiego pokazują: „Grób Agamemnona”, „Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu”, hymn „Smutno mi, Boże!” i „Lilla Weneda”, dramaty, które zapowiadają konieczność zmian, by naród odzyskał wolność oraz refleksję romantycznych emigrantów skazanych na tułaczkę i niemożność powrotu do swego kraju.

„Dzisiaj, na wielkim morzu oblakany,
Sto mil od brzegu i sto mil przed brzegiem,
Widziałem lotne w powietrzu bociany
Długim szeregiem.
Żem je znał kiedyś na polskim ugorze,
Smutno mi, Boże!”.

Krąg jego zainteresowań był bardzo bogaty i różnorodny. Publikował utwory patriotyczne, niektóre nosiły charakter manifestu politycznego, w niektóre wplatał symbole, przedstawiał rewolucjonistę i indywidualistę.

Po wyciecze w Alpy w 1834 (tysiąc osiemset trzydziestym czwartym) roku powstał najpiękniejszy poemat miłosny pt. (pod tytułem) „W Szwajcarii”, który ukazuje zawód miłosny i ból w sposób sentymentalny, typowy dla romantyków. Liryki z tego okresu rodziły się wraz z uczuciem Słowackiego do Marii Wodzińskiej.

„I byłem jak ci, co się we śnie boją,
Bo jużem kochał, bo już była moją.
I tak raz pierwszy spotkałem ją samą
Pod jasną tęczą różnofarbnej bramą;
Powiew miłości owiał mię uroczy.
Stałem przed nią i spuściłem oczy.”

W Szwajcarii powstały również wielkie dramaty romantyczne: „Kordian” i „Balladyna”, w których autor snuje refleksje po upadku powstania listopadowego, przewija się w nich problematyka narodowa, patriotyczna. W „Kordianie” widzimy elementy metafizyczne, zaś w „Balladynie” baśń i groteskę. Jest to doskonały materiał do przedstawień teatralnych.

Duże uznanie przyniósł Słowackiemu „Beniowski”. To poemat patetyczny, liryczny, odczytywany jest jako credo ideowe Słowackiego.

Poeta przyjaźnił się z Krasińskim i Norwidem. Krasiński napisał o Słowackim: „Posiadł język polski tak, jak się posiada kochankę, gotową na każde skinienie, na śmierć, gdy każesz – na życie, gdy spojrzysz – posiadał i objął ten język magnetyzera cudną potęgą, tak że nie on za językiem, ale język za nim goni...”.

W 1840 (tysiąc osiemset czterdziestym) roku w Paryżu Słowacki napisał wiersz liryczny pt. (pod tytułem) „Testament mój”, z którego pochodzą wersy:

„Lecz wy, coście mnie znali, w podaniach przekażcie,
Żem dla ojczyzny sterał moje lata młode;
A póki okręt walczył – siedziałem na maszcie,
A gdy tonął – z okrętem poszedłem pod wodę...”.

Jest to testament poetycki autora, który czuł się niedoceniany, gdyż zawsze tworzył w cieniu Mickiewicza i to ten drugi cieszył się uznaniem i skupiał na sobie uwagę świata literackiego. Mickiewicz mówił o poezji Słowackiego, że to „piękny kościół, w którym nie ma Boga”.

Twórczość Słowackiego miała duży wpływ na wielu malarzy, była inspiracją dla poetów, wystawiana na deskach teatrów. W 1941 (tysiąc dziewięćset czterdziestym pierwszym) roku „Król Duch” został wystawiony w konspiracyjnym Teatrze Rapsodycznym w Krakowie, gdzie jedną z ról zagrał Karol Wojtyła.

„Pośród niesnasków Pan Bóg uderza...” to wiersz, powstały w 1848 (tysiąc osiemset czterdziestym ósmym) roku, interpretowany jako proroctwo, który często przywoływał Jan Paweł II (drugi).

W tym też roku Słowacki wyruszył do Polski, by wziąć udział w powstaniu wielkopolskim, jednak z powodu złego stanu zdrowia nie mógł tego zrobić. Natomiast po raz ostatni zobaczył się z matką. Powrócił do Paryża. W następnym roku zmarł na gruźlicę i został pochowany na Cmentarzu Montmartre. Po wielu latach na polecenie Józefa Piłsudskiego poetę ekshumowano i jego prochy przywieziono do Polski, by pochować z honorami na Wawelu: „W imieniu Rządu Rzeczypospolitej polecam Panom odnieść trumnę Juliusza Słowackiego do krypty królewskiej, bo królom był równy”.

Ćwiczenie 1. Od użytych w tekście nazw krajów i miast proszę utworzyć przymiotniki.

Przykład: Wilno – wileński

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Poeta okresu romantyzmu.		
2. Żył w wielkiej przyjaźni z Adamem Mickiewiczem.		
3. „W Szwajcarii” to piękny poemat patriotyczny.		
1. Jest autorem poematu „Beniowski”.		
5. „Balladyna” to poemat często wystawiany na deskach teatru.		
6. Zmarł w Paryżu na zawał serca.		

Ćwiczenie 3. Proszę połączyć kolumny, by stworzyć logiczne i poprawne gramatycznie wyrażenia.

1. cieszyć się	a. na tułaczkę
2. krąg	b. powstania
3. kwestie	c. refleksje
4. niechętny	d. światopoglądowe
5. skazany	e. stosunek
6. snuć	f. świetle
7. upadek	g. udział
8. w niekorzystnym	h. uznaniem
9. wziąć	i. zainteresowań

C. Cyprian Kamil Norwid urodził się w 1821 (tysiąc osiemset dwudziestym pierwszym) roku na wsi koło Warszawy. Naukę rozpoczął w Warszawie, gdzie spędził czas powstania listopadowego. Uczył się w gimnazjum, potem w prywatnej szkole malarskiej. W roku 1842 (tysiąc osiemset czterdziestym drugim) wyjechał do Dreżna, by kontynuować lekcje rzeźby. Nigdy już nie powrócił do kraju. W kolejnych latach podróżował po Włoszech, gdzie przeżył nieszczęśliwą miłość do Marii Kalergis. Okres Wiosny Ludów spędził w Rzymie i tam poznał Adama Mickiewicza i Zygmunta Krasińskiego. W Rzymie też przystąpił do sakramentu bierzmowania i przyjął imię „Kamil”, by w ten sposób zaakcentować swoje fikcyjne włoskie pochodzenie.

W 1848 (tysiąc osiemset czterdziestym ósmym) roku powstał wiersz „W Weronie”. W tym legendarnym mieście niebo duma nad potęgą miłości i losem człowieka. Spadająca gwiazda w wierszu to albo łza z nieba, albo kamień, meteoryt. Poeta w ten sposób wyraża żal płynący z nieba do miłości nieszczęśliwych kochanków, Romea i Julii, lub osamotnienie, jeśli się wierzy, że to tylko kamień. Przepiękna jest ostatnia zwrotka wiersza:

„A ludzie mówią i mówią uczenie,
Że to nie łzy są, ale że kamienie,
I – że nikt na nie...nie czeka!”

Kolejne lata to pobyt w Paryżu. Tam Norwid zetknął się z Fryderykiem Chopinem i Juliuszem Słowackim. Jego sytuacja życiowa wówczas była ciężka z powodu braku środków na utrzymanie, słabych recenzji, troski z powodu zawodu miłośnego i pogarszającego się stanu zdrowia. Norwid zaczął tracić słuch i wzrok. Zaangażował się w działalność stronnictwa emigracyjnego. W latach 1853–1854 (tysiąc osiemset pięćdziesiąt trzy – tysiąc osiemset pięćdziesiąt cztery) przebywał w Stanach Zjednoczonych, gdzie otrzymał intratne zajęcie w pracowni graficznej. Po powrocie do Paryża udało mu się z sukcesem opublikować kilka utworów i jego status materialny znacznie się poprawił. W roku 1863 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym trzecim) wybuchło powstanie styczniowe, które znacznie pochłonęło uwagę poety. Pisał memoriały i listy polityczne, lecz nie wywarły one żadnego wpływu na ówczesną sytuację polityczną. Bardzo chciał się przyłączyć do powstańców, lecz stan zdrowia mu na to nie pozwalał. Jego twórczość z tego okresu nie przyniosła mu rozgłosu, a dodatkowo popadł w konflikt ze wszystkimi znajomymi, głównie z powodu głuchoty. Cierpiał biedę, był bardzo rozgoryczony i zawiedziony. Jego opinie o cywilizacji XIX (dziewiętnastego) wieku, polemika z poglądami Darwina, dociekliwość romantyczna, przysporzyły mu opinię dziwaka godnego politowania. Wszystko to miało zgubny wpływ na stan jego zdrowia.

Norwid tworzył w okresie schyłku romantyzmu, gdzie główną rolę odgrywał Adam Mickiewicz, i początku pozytywizmu. Cechy obydwu epok odnajdujemy w jego wierszach. Głosił w nich ideę pracy u podstaw i rozwój społeczeństwa, lecz włączył również motywy wypełnienia się planu Bożego.

W latach 1865–1866 (tysiąc osiemset sześćdziesiąt pięć – tysiąc osiemset sześćdziesiąt sześć) powstał najpiękniejszy cykl wierszy „Vade-mecum”, w skład którego wchodzi „Bema pamięci żałobny rapsod”, w którym Norwid składa hołd generałowi Józefowi Bemowi, bohaterowi powstania listopadowego. Wiersz jest napisany w rytmie marsza pogrzebowego. Nie jest to opis prawdziwego pogrzebu, lecz jedynie wizja dawnych pogrzebów wodzów słowiańskich i germańskich. Orszak żałobny nie składa w grobie ciała zmarłego bohatera. Jest to symbol walki narodowej, walki o niepodległość, gdzie duch Bema odnosi zwycięstwo.

„Czemu, Cieniu, odjeżdżasz, ręce złamawszy na pancerz,
Przy pochodniach, co skrami grają około twych kolan? –
Miecz wawrzynem zielony i gromnic płakaniem dziś polan,
Rwie się sokół i koń twój podrywa stopę jak tancerz.
– Wieją, wieją proporce i zawiewają na siebie,
Jak namioty ruchome wojsk koczujących po niebie.”

Do tego tekstu Czesław Niemen napisał przepiękną, dramatyczną muzykę i sam wykonał pieśń.

„Fortepian Chopina” wchodzi w skład tego samego cyklu wierszy. Zdewastowany przez carskich żołnierzy fortepian, na którym grywał muzyk w

pałacu Zamoyskich, wzbudził refleksję nad wielkością sztuki i pamięć o nieżyjącym już Chopinie.

„Byłem u Ciebie w te dni, Fryderyku!
Którego ręka... dla swojej białości
Alabastrowej – dla wzięcia – i szyku –
I chwiejnych dotknięć jak strusiowe pióro –
Mieszała mi się w oczach z klawiaturą
Z słoniowej kości...
I byłeś jako owa postać, którą
Z marmurów łona,
Niżli je kuto,
Odejma dłuto
Geniuszu – wiecznego Pigmaliona!”

Twórczość Norwida jest trudna, pozbawiona melodyjności i opisów typowych dla romantyków. Autor „Vade-mecum” jest wybitnym poetą, stosującym piętrowe metafory, skróty i szczegóły. Bohaterami jego poezji są znani ludzie, o których pisze w czasie ich śmierci lub po śmierci. Norwid uważał, że po śmierci dopiero ujawnia się wielkość człowieka, a cały jego dorobek otrzymuje ludzkość.

W jego dorobku literackim są również dramaty: „Za kulisami”, „Kleopatra i Cezar”, „Pierścień Wielkiej Damy”.

Dramat „Za kulisami” poświęcony jest Warszawie. Wiele wątków nawiązuje do klęski powstania styczniowego i upadku kultury, dekadencji społeczeństwa polskiego, które bawi się za kulisami.

„Kleopatra i Cezar” to tragedia historyczna, zaś „Pierścień Wielkiej Damy” to „biała tragedia”, czyli bez rozlewu krwi, gdzie poeta w sposób niezwykle barwny opisał hrabinę Harrys i biednego artystę bezpodstawnie oskarżonego o kradzież pierścienia.

Wspominając Polskę, Norwid napisał:

„Jest w moim Kraju zwyczaj, że w dzień wigilijny,
Przy wejściu pierwszej gwiazdy wieczornej na niebie
Ludzie gniazda wspólnego łamią chleb biblijny,
Najtkliwsze przekazując uczucia w tym chlebie.”

Cyprian Kamil Norwid do końca życia zmagał się z kłopotami finansowymi i zdrowiem, głuchotą i gruźlicą. Zmarł w przytułku dla ubogich w 1883 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym trzecim) roku w Ivry w Domu św. (świętego) Kazimierza.

Talent i kunszt Norwida odkryto dopiero w Młodej Polsce i od tamtej pory jest badany przez wybitnych uczonych, którzy próbują zrozumieć poetę. Ogromne uznanie przyniósł mu dopiero wiek XX (dwudziesty) i do tej pory jest otoczony kultem.

Ćwiczenie 1. Proszę wyjaśnić poniższe wyrażenia, a następnie ułożyć z nimi zdania.

- a. los człowieka
- b. potęga miłości
- c. środki na utrzymanie
- d. przynieść rozgłos
- e. popaść w konflikt
- f. odnieść zwycięstwo

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w 1821 (tysiąc osiemset dwudziestym pierwszym) roku koło Warszawy.		
2. W młodości poeta opuścił kraj i nigdy nie powrócił z emigracji.		
3. Zmagał się z głuchotą i gruźlicą.		
4. Jest autorem wierszy: „Bema pamięci żałobny rapsod” i „Fortepian Chopina”.		
5. Poeta zmarł w przytułku dla ubogich w Szwajcarii.		

D. Adam Asnyk urodził się w 1838 (tysiąc osiemset trzydziestym ósmym) roku w rodzinie szlacheckiej, patriotycznej. Jego ojciec brał udział w powstaniu listopadowym, przebywał na zesłaniu. Po powrocie z zesłania osiedlił się w Kaliszu i tam urodził się Adam. W Kaliszu rozpoczął naukę, którą potem kontynuował w Warszawie i Wrocławiu. Kilka lat przebywał również za granicą.

Wziął udział w ruchu spiskowym, za co został uwięziony w Cytadeli Warszawskiej w 1860 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym) roku. W czasie powstania styczniowego był członkiem Rządu Narodowego. Był to czas nostalgii i rozterek duchowych po klęsce narodowej. W połowie lat sześćdziesiątych XIX (dziewiętnastego) wieku rozpoczął twórczość literacką. Powstały wtedy wiersze pełne buntu, zwątpienia, a wkrótce tęsknoty.

Lata siedemdziesiąte XIX (dziewiętnastego) wieku, to czas utworów epickich, erotyków i refleksji. Powstał w tym czasie cykl 30 (trzydziestu) sonetów „Nad głębiami”, który przyniósł Asnykowi miano filozofa. Zresztą, Adam Asnyk rzeczywiście na jednym z uniwersytetów w Niemczech obronił doktorat w dziedzinie filozofii.

Na stałe w jego wierszach spotykamy nutę patriotyczną, wiarę w naród, chęć odzyskania niepodległości.

W wierszu: „Do młodych” napisał:

„Każda epoka ma swe własne cele
I zapomina o wczorajszych snach:
Nieście więc wiedzy pochodnię na czele
I nowy udział bierzcie w wieków dziele –
Przyszłości podnoście gmach!”

oraz:

„Ale nie depczcie przeszłości ołtarzy,
Choć macie sami doskonalsze wznieść:
Na nich się jeszcze święty ogień żarzy,
I miłość ludzka stoi tam na straży,
I wy winniście im cześć!”.

Częstym motywem w jego twórczości jest krajobraz gór, szczególnie upodobał sobie Tatry. Uważał, że tylko przyroda, krajobraz morski i góry potrafią przynieść ukojenie, pomóc zapomnieć o troskach i cierpieniu. W wierszu „Kościeliska” pisze:

„Oto tatrzańska sielanka
Łagodną wabi ponętą,
Jak dziewczę, co uśmiechniętą
Twarzyczką wita kochanka...
Przez skał rozdartych podwoje
Przegląda wąwozu łono,
Gdzie szumią srebrzyste źródła
Melodię głazom nuconą -
Przez skał rozdartych podwoje
Świerk zwiesza konary swoje,
I słońca blask się przeciska...
To Kościeliska!”

Piękny, liryczny opis morza odnajdujemy w wierszu: „Noc na morzu”:

„Srebrzyste blaski toń przesiewa modra,
W miliony drżących rozprasza iskierek,
I snopy światła na okrętu biodra
Kolejno rzuca fal ruchliwy szereg...
Noc księżycowa tak jasnością szczodra
Perłową siatką wód błękitny muszce;
Cisza: zaledwie łagodny wiaterek
Podnosi falę, która miękko pluszcze.
Jak cienie mkniemy przez te płynne puszcze.”

Asnyk znany jest także z poezji miłosnej. „Między nami nic nie było” to znany i często cytowany wiersz:

„Między nami nic nie było!
Żadnych zwierzeń, wyznań żadnych!
Nic nas z sobą nie łączyło —
Prócz wiosennych marzeń zdradnych...”

Od 1870 (tysiąc osiemset siedemdziesiątego) roku Adam Asnyk mieszkał w Krakowie. Został radcą miejskim i posłem na Sejm Galicyjski. Często wędrował po Tatrach i w czasie jednej wspinaczki poznał swoją przyszłą żonę. Krajobraz gór i przeżycia z nimi związane przelewał na papier. Tak pisał:

„Góry wyszły jak z kąpieli
I swym łonem świecą czystym,
W granitowej świecą bieli
W tym powietrzu przezroczystym.”

W latach dziewięćdziesiątych Adam Asnyk zachorował na gruźlicę i w 1897 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym siódmym) roku zmarł w Krakowie. Jest pochowany wśród zasłużonych na Skałce.

Do wiersza „Jednego serca” skomponował muzykę i piosenkę zaśpiewał Czesław Niemen, potem również inni artyści, m.in.(między innymi) Stanisław Soyka i Piotr Cugowski.

„Jednego serca! tak mało, tak mało,
Jednego serca trzeba mi na ziemi,
Co by przy moim miłością zadrżało,
A byłbym cichym pomiędzy cichymi.
Jednych ust trzeba, skąd bym wieczność całą
Pił napój szczęścia ustami moimi,
I oczu dwoje, gdzie bym patrzył śmiało,
Widząc się świętym pomiędzy świętymi!
Jednego serca i rąk białych dwoje,
Co by mi oczy zasłoniły moje,
Bym zasnął słodko, marząc o aniele,
Który mnie niesie w objęciach do nieba.
Jednego serca! Tak mało mi trzeba...
A jednak widzę, że żądam zbyt wiele!”

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Asnyk został uwięziony w Cytadeli Warszawskiej.		
2. Częstym motywem jego twórczości są góry Himalaje.		
3. Napisał doktorat z filologii germańskiej.		
4. Zmarł w Krakowie.		

Ćwiczenie 2. Proszę zinterpretować wyrażenia.

- a. „każda epoka zapomina o wczorajszych snach”
- b. „nie depczcie przeszłości ołtarzy”
- c. „prócz wiosennych marzeń zdrańnych”
- d. „powietrze przezroczyste”

E. Maria Konopnicka urodziła się w 1842 (tysiąc osiemset czterdziestym drugim) roku w Suwałkach. To polska autorka wielu wierszy dla dzieci i nowel. Zajmowała się również przekładem i krytyką literacką. W latach szkolnych poznała Elżbę Orzeszkową, bardzo się zaprzyjaźniły i ta znajomość przetrwała do końca życia Marii.

Maria Konopnicka swą twórczość literacką rozpoczęła od opublikowania wiersza „W górach”, który bardzo przychylnie ocenił Henryk Sienkiewicz: „Co za śliczny wiersz, [...] sam się śpiewa jak jaki mazurek Szopena. [...] ta pani lub panna ma prawdziwy talent, który prześwieca przez wiersze jak promienie świtu przez mgłę”. Recenzja ta miała ogromny wpływ na Marię, uwierzyła we własne możliwości pisarskie. Wraz z szóstką swoich dzieci odeszła od męża i zamieszkała w Warszawie. Z tego okresu pochodzi jej wiersz „Przed odlotem”.

W Warszawie nie wiodło jej się najlepiej, zaczęła udzielać korepetycji, aby mieć na utrzymanie, tłumaczyła utwory włoskie, francuskie, niemieckie. Ponadto znaczną część swoich pieniędzy przeznaczala na wykupywanie chłopów od służby w wojsku rosyjskim. W tym czasie bardzo zaangażowała się w działalność społeczną.

W 1881 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym pierwszym) roku wydała tomik poezji „Z przeszłości. Fragmenty dramatyczne”. Ukazuje w nim wielkich uczonych prześladowanych przez Kościół. Tomik spotkał się z ostrą krytyką środowisk konserwatywnych i tak już pozostało przez kolejne lata, ataki nie ustały. Pod koniec XIX (dziewiętnastego) wieku zaczęła pisać nowele. W tym czasie na ziemiach polskich przewijała się fala antysemityzmu i za namową Elizy Orzeszkowej („czy prozą, czy wierszem, napisz jedną lub dziesięć kartek, słowo Twoje wiele zaważy, u wielu wiarę znajdzie, wiele uczuć wzbudzi, złych uśpi”) powstała nowela „Mendel gdański”. Bohaterem tego utworu jest polski Żyd, który nie rozumie, dlaczego tacy ludzie jak on są prześladowani, mają być bici. Jest introligatorem, czuje się Polakiem, ma polskich przyjaciół, na szczęście zostaje przez nich uratowany, lecz traci w tym momencie serce dla Polski.

W kolejnych nowelach „Dym”, „Nasza szkapa” oraz „Miłosierdzie gminy” porusza tematy choroby, nędzy i niesprawiedliwości społecznej.

Od roku 1884 (tysiąc osiemset osiemdziesiątego czwartego) publikuje wiersze dla dzieci. Najbardziej znane to: „O Janku Wędrowniczku”, „Na jagody”, „O krasnoludkach i sierotce Marysi”. Sama napisała: „Nie przychodzę ani uczyć dzieci, ani też ich bawić. Przychodzę śpiewać z nimi”. Odnajdujemy w nich i fantastykę, i żart, i powagę. To bardzo ważna część twórczości Marii Konopnickiej.

Wszystkie dzieci znają:

„O większego trudno zucha
Jak był Stefek Burczymucha.”

A także:

„U chomika w gospodzie
Siedzą muchy przy miodzie.
Siedzą, piją koleją
I z pajaków się śmieją.”

Początek XX (dwudziestego) wieku to czas wielu protestów przeciwko germanizacji narodu polskiego w zaborze pruskim. Władze pruskie nakazały

naukę religii w języku niemieckim. Rozpoczęły się strajki szkolne, więzienie i inne represje w stosunku do rodziców w wielkopolskiej Wrześni.

Poetka w wierszu „O Wrześni” tak pisze:

„Tam od Gniezna i od Warty
Biją głosy w świat otwarty,
Biją głosy, ziemia jęczy;
– Prusak dzieci polskie męczy!
Za ten pacierz w własnej mowie,
Co ją zdali nam ojcowie,
Co go nas uczyły matki,
– Prusak męczy polskie dziatki!”

W 1908 (tysiąc dziewięćset ósmym) roku Konopnicka opublikowała bardzo patriotyczną „Rotę”, wiersz skierowany przeciwko ustrojowi i niesprawiedliwości społecznej.

„Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród,
Nie damy pogrześć mowy!
Polski my naród, polski lud,
Królewski szczep piastowy,
Nie damy, by nas zniemczył wróg...
– Tak nam dopomóż Bóg!”

Maria Konopnicka brała udział w walce o prawa kobiet, dzieci i ciemniejących więźniów politycznych.

Zmarła we Lwowie w 1910 (tysiąc dziewięćset dziesiątym) roku podczas pobytu w sanatorium. Została pochowana na Cmentarzu Łyczakowskim. Pogrzeb jej zorganizowała wieloletnia przyjaciółka Maria Dulębianka. Dzień ten stał się manifestacją patriotyczną.

Dla uczczenia pamięci o poetce w Suwałkach otwarto Muzeum im. (imienia) Marii Konopnickiej, a krater na Wenus nazwano jej nazwiskiem.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodziła się w Suwałkach i tam znajduje się muzeum jej imienia.		
2. Jest autorką powieści „Mendel gdański”.		
3. Napisała patriotyczny utwór „Rota”.		
4. Wiele lat przyjaźniła się z Elizą Orzeszkową i Marią Dulębianką.		
5. Jej grób znajduje się na Cmentarzu Orląt we Lwowie.		

Ćwiczenie 2. Proszę ułożyć w porządku chronologicznym wiersze poetki.

„W górach”, „O Wrześni”, „Na jagody”, „Przed odlotem”, „Dym”, „Nasza szkapka”, „Mendel gdański”, „Z przeszłości. Fragmenty dramatyczne”, „Miłosierdzie gminy”, „O Janku Wędrowniczku”, „O krasnoludkach i sierotce Marysi”.

Ćwiczenie 3. Proszę opowiedzieć, jaki temat pisarka porusza w wierszu „O Wrześni”.

F. Henryk Sienkiewicz ps. (pseudonim) Litwos urodził się w 1846 (tysiąc osiemset czterdziestym szóstym) roku we wsi Wola Okrzejska w województwie lubelskim. To jeden z najpopularniejszych pisarzy XX (dwudziestego) wieku, laureat literackiej Nagrody Nobla z 1905 (tysiąc dziewięćset piątego) roku za całokształt twórczości i „rzadko spotykany geniusz, który wcielił w siebie ducha narodu”. Po otrzymaniu Nagrody Nobla w przemówieniu Sienkiewicz podkreślał ogromne znaczenie nagrody dla syna Polski: „Głoszono ją umarłą, a oto jeden z tysięcznych dowodów, że żyje. Głoszono ją podbitą, a oto nowy dowód, że umie zwyciężać.”

Karierę literacką rozpoczynał jako felietonista, dużo podróżował po świecie, w tym po Stanach Zjednoczonych. Spisywał swoje wrażenia bogatym językiem, piękną narracją.

Wśród młodzieży znany jest z powieści o przygodach dwójki bohaterów w Afryce pt. (pod tytułem) „W pustyni i w puszczy”, która doczekała się ekranizacji w 1973 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym trzecim) roku. Największą sławę przyniosło mu dzieło historyczne – cykl „Trylogia” (powieści: „Ogniem i mieczem”, „Potop”, i „Pan Wołodyjowski”, z których każda doczekała się ekranizacji w reżyserii Jerzego Hoffmana). W pierwszej części opisuje powstanie Chmielnickiego, w drugiej – wojnę ze Szwecją, w trzeciej – wojny z Turcją i drugie zwycięstwo w bitwie pod Chocimiem. Powieść „Krzyżacy” (z ekranizowaną przez Aleksandra Forda) traktuje o przełomie XIV (czternastego) i XV (piętnastego) wieku, wojnach z Zakonem Krzyżackim, a opisane w nim zwycięstwo Polaków w bitwie pod Grunwaldem miało podnosić ducha Polaków pod zaborami. W swoich powieściach stworzył model łączący pełną przygodę fabułą na tle wydarzeń historycznych „ku pokrzepieniu serc”. Największy rozgłos przyniosła mu powieść o czasach Nerona, ukazująca męczeństwo chrześcijan pt. (pod tytułem) „Quo vadis”, kilkakrotnie ekranizowana zarówno przez polskich, jak i zagranicznych reżyserów.

Sienkiewicz jest autorem wielu nowel, w których poruszał problemy społeczne i obyczajowe w duchu pracy od podstaw. Do najbardziej znanych nowel należą „Janko Muzykant” i „Latarnik”.

Sienkiewicz był świadomy własnej wartości, nie był skromny i cenił swój talent pisarski. Pisarz swoim autorytetem wielokrotnie wspierał akcje patriotyczne, protestował przeciwko prześladowaniom dzieci polskich w zaborze pruskim, w odezwach i artykułach apelował o autonomię dla Królestwa Polskiego.

Był uwielbiany przez kobiety, o czym pisał Bolesław Prus: „...spotykając co krok fryzury à la Sienkiewicz, wiedząc, że młodzi panowie jeden po drugim zapuszczają hiszpanki, starają się mieć posągowe rysy i śniadą cerę, postanowiłem poznać jego samego (...). Z mego kąta widzę, że sala prawie wyłącznie wypełniona jest przez płęć piękną.”

Witold Gombrowicz opisał go następująco: „Czytam Sienkiewicza. Dręcząca lektura. Mówimy: to dosyć kiepskie, i czytamy dalej. Powiadamy: ależ to taniocha – i nie możemy się oderwać. Wykrzykujemy: nieznośna opera! i czytamy w dalszym ciągu, urzeczeni. Potężny geniusz! – i nigdy chyba nie było

tak pierwszorzędnego pisarza drugorzędnego. To Homer drugiej kategorii, to Dumas Ojciec pierwszej klasy. Trudno też w dziejach literatury o przykład podobnego oczarowania narodu, bardziej magicznego wpływu na wyobraźnię mas. Sienkiewicz, ten magik, ten uwodziciel, wsadził nam w głowy Kmicica wraz z Wołodyjowskim oraz panem Hetmanem Wielkim i zakorkował je. (...) Gdyby historia literatury przyjęła jako kryterium wpływ sztuki na ludzi, Sienkiewicz (ten demon, ta katastrofa naszego rozumu, ten szkodnik) powinien by zajmować w niej pięć razy więcej miejsca niż Mickiewicz. (...) I z kimkolwiek się rozmawiało, z lekarzem, z robotnikiem, z profesorem, z ziemianinem, z urzędnikiem, zawsze natrafiało się na Sienkiewicza, na Sienkiewicza jako na ostateczny, najbardziej intymny sekret polskiego smaku (...).”

Zmarł w 1916 (tysiąc dziewięćset szesnastym) roku w Szwajcarii, dokąd wyjechał po wybuchu wojny. Został tam pochowany, a od 1924 (tysiąc dziewięćset dwudziestego czwartego) roku trumna z prochami Sienkiewicza spoczywa w Warszawie.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jest laureatem Nagrody Nobla.		
2. Jego powieści zostały zekranizowane przez polskiego reżysera.		
3. „Trylogia” składa się z 4 (czterech) powieści historycznych.		
4. Powieść „Quo vadis” ukazuje męczeństwo buddystów.		
5. O problemach społecznych i obyczajowych traktują nowele pisarza.		
6. „W pustyni i w puszczy” opowiada o przygodach dwójki bohaterów w Afryce.		

Ćwiczenie 2. Proszę powiedzieć, które z powieści Sienkiewicza zostały zekranizowane.

Ćwiczenie 3. Proszę utworzyć bezokoliczniki do następujących czasowników i imiesłówów.

Przykład: urodził się – urodzić się

otrzymał –

podróżował –

przyniosło –

opisuje –

stworzył –

zekranizowana –

poruszał –

wspierał –

uwielbiany –

protestował –

zapełniona –

wsadził –

wyjechał –

spoczywa –

G. Władysław Reymont urodził się w 1867 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym siódmym) roku na wsi w województwie łódzkim, w zaborze rosyjskim. Był jednym z dziewięciorga dzieci organisty Józefa Rejmenta. Pisarz sam sobie zmienił nazwisko na Reymont, by uniknąć kłopotów związanych z cenzurą carską. W młodości nie chciał się uczyć, więc ojciec wysłał go do Warszawy i tam przyuczył się do wykonywania zawodu krawca. W kolejnych latach współpracował z grupą teatralną, potem pracował na kolei. Od 1882 (tysiąc osiemset osiemdziesiątego drugiego) roku wydawał swoje wiersze, lecz utrzymywał się z pisania dopiero po roku 1894 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym czwartym). W Warszawie nawiązał znajomość z różnymi pisarzami, wydawnictwami, gdzie wzbudził podziw swoim talentem. Po opublikowaniu „Korespondencji” w jednej z gazet, później relacji z pielgrzymki w noweli „Pielgrzymka do Jasnej Góry” i dzięki życzliwej krytyce, pisarz wydał kolejne swoje książki: „Komediantkę” i „Fermenty”. Dzięki uzyskanym pieniądзом odbył kilka podróży po Europie i zwiedził największe miasta: Paryż, Londyn, Berlin oraz niektóre miasta włoskie.

W 1897 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym siódmym) roku, mieszkając już w Łodzi, napisał i opublikował powieść pt. (pod tytułem) „Ziemia obiecana”. Przedstawił w niej rozwijające się miasto kapitalistyczne, w którym trzech przedsiębiorcy: Żyd, Polak i Niemiec, a więc różni kulturowo ludzie, wspólnie zakładają interes, bezkompromisowo walczą o rynek i niszczą konkurencję. Z powieści pochodzą słowa:

„– Tak, ja nie mam nic, ty nie masz nic, on nie ma nic – zaśmiał się głośno.

– To razem właśnie mamy tyle, w sam raz tyle, żeby założyć wielką fabrykę...”

Reymont w tytule powieści nawiązał do biblijnej ziemi obiecanej. Na przykładzie Łodzi ukazał duże, wielokulturowe miasto, gdzie trudno było się odnaleźć, do którego z nadzieją na zrobienie kariery i zbiecie fortuny przybywało mnóstwo ludzi. Losy często wykrzywionych psychicznie bohaterów oraz ich osamotnienie pisarz ukazał w sposób bardzo naturalistyczny, jako przeciwieństwo ukochanej przez siebie przyrody i życia na wsi. Postać z jego powieści, bardzo bogaty Żyd, który wspierał działalność filantropijną, tak się wyraził: „Nie ma co gadać! Daję sto rubli i cztery sztuki białego towaru, ale proszę pań, niech wyraźnie stoi w pismach, że Szaja Mendelsohn dał na kolonie letnie sto rubli i cztery sztuki towaru. Ja się nie chwale, ale niech ludzie wiedzą, że ja mam dobre serce...”

Polacy w jego utworze również prowadzili rozmowy o pieniądzach i tak rozmawiali między sobą:

„Dla mądrych jest zawsze dobry czas.

– A kiedyż będzie dla uczciwych? – zapytał ironicznie.

– Sza, panie Trawiński, oni mają niebo, po co im dobre czasy.”

Na początku XX (dwudziestego) wieku Reymont zaangażował się w działalność polityczną. Był wnikliwym obserwatorem strajków i demonstracji w Warszawie oraz świadkiem rewolucji w 1905 (tysiąc dziewięćset piątym) roku. W tym okresie powstały tomiki nowel i opowiadań: „Przed świtem”, „Z

pamiętnika”, „Burza”, oraz powieść „Wampir”. Powieść zapełniona jest wieloma metaforami, opisami zdarzeń paranormalnych i magii. Napisana jest pięknym, literackim językiem.

Po I (pierwszej) wojnie światowej Reymont odbył podróż do Stanów Zjednoczonych, by tam prosić o finansowe wsparcie dla zrujnowanej Polski. Jego sława rosła.

W 1924 (tysiąc dziewięćset dwudziestym czwartym) roku otrzymał literacką Nagrodę Nobla za powieść pt. (pod tytułem) „Chłopi”. Ukazuje w niej obraz wsi łowickiej, życie ludzi i przyrodę, obrzędy ludowe, święta kościelne i tradycje. W dialogi wplótł gwarę, co stanowi, że powieść jest bardzo realistyczna i nazywana jest epopeją chłopską. Reymont pisał „Chłopów” prawie 10 (dziesięć) lat, a czas wydarzeń w powieści ograniczył do dziesięciu miesięcy. Opisał społeczeństwo wsi Lipce, pracę na polu i w gospodarstwie, święta kościelne i zwyczaje wiejskie w czasie czterech pór roku. Czas pracy i czas odpoczynku. Głównym wątkiem powieści jest romans pięknej Jagny i Antka – syna bogatego gospodarza Macieja Boryny. Jagna to młoda, urodziwa kobieta, z gładką skórą twarzy i dłoni. Lubiała się stroić, kokietowała i prowokowała mężczyzn. Jej zachowanie nie podobało się ludziom na wsi. Została potępiona, napiętnowana, a po śmierci męża symbolicznie wywieziona ze wsi na taczce.

W „Chłopach” odnaleźć można także aluzje do prawdziwych wydarzeń historycznych, np. (na przykład) udział chłopów w powstaniu styczniowym.

Barwa i bogactwo szczegółów skłoniły polskich reżyserów do przeniesienia książek Reymonta na srebrny ekran. Charakterystyczny język w „Chłopach” odnajdujemy w rozmowie kobiet pracujących w polu:

„– A tak i stara poszła we świat – zaczęła Jagustynka.

– Kto? – spytała Anna podnosząc się.

– A stara Agata.

– Na żebry...

– Juści, że na żebry! Hale! nie na słodkości, ino na żebry. Obrobiła krewniaków, wysłużyła się im bez lato, to już ją puściły na wolny dech.

– Wróci na zwiesnę, to im naznosi w torebeczkach, a to i cukru, a to i harbaty, a to i grosza coś niecoś; zaraz ją będą miłowały, każą spać w łóżku, pod pierzyną, robić nie dadzą, coby se wypoczyna. A wujna, a ciotka jej mówią, póki tego ostatniego szelągka od niej nie wyciągną... A jesienią to już la niej miejsca nie ma w sieni ani we chliwie. Scierwy, psie krewniaki i zapowietrzzone – wybuchała Jagustynka i taki gniew ją przejął, że stara jej twarz posiniała.”

Ostatnią powieścią Reymonta był „Bunt”, który powstał jako odpowiedź na terror w czasie rewolucji październikowej. Jest to baśń, w której pisarz pokazał krwawy bunt zwierząt przeciwko władzy człowieka, który doprowadza do całkowitego zniszczenia i utraty złudzeń. Tematyka powieści przypomina Orwellowski „Folwark zwierzęcy”.

Władysław Reymont zmarł w 1925 (tysiąc osiemset dwudziestym piątym) roku w Warszawie, a jego serce wmurowano w filar Bazyliki Świętego Krzyża.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jest laureatem literackiej Nagrody Nobla za powieść „Chłopi”.		
2. Jest to pisarz okresu odrodzenia.		
3. Na podstawie powieści „Ziemia obiecana” powstał film pełnometrażowy.		
4. W „Chłopach” autor ukazuje polskie obrzędy i tradycje ludowe.		
5. Urodził się w zaborze pruskim.		
6. Jest autorem cyklu wierszy „Bunt”.		

Ćwiczenie 2. Proszę wymienić polskie miasta, z którymi związany był pisarz.

Ćwiczenie 3. Proszę odnaleźć w tekście słowa i wyrażenia archaiczne.

H. Stanisław Wyspiański urodził się w 1869 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym dziewiątym) roku. To polski dramaturg, malarz i grafik, który swoje krótkie życie związał z Krakowem. Naukę rozpoczął w gimnazjum św. (świętej) Anny w Krakowie, gdzie wykłady odbywały się również w języku polskim. Przywiązywano w nim dużą rolę do historii literatury i historii Polski. Już w tym czasie Wyspiański zainteresował się malarstwem. Jego kolegami szkolnymi byli Józef Mehoffer, Stanisław Estreicher i Lucjan Rydel, ludzie, którzy odegrali dużą rolę w życiu kulturalnym Krakowa. Studia filozoficzne rozpoczął na Uniwersytecie Jagiellońskim, a jednocześnie zapisał się do Szkoły Sztuk Pięknych, gdzie dyrektorem był Jan Matejko. Wraz z mistrzem Matejką pracował przy tworzeniu polichromii ściennej w Kościele Mariackim. Był bardzo wrażliwym człowiekiem i każdy szczegół obrazu, rzeźby czy zabytku architektury uruchamiał w nim wyobraźnię, która dopisywała historię, dodawała dramaturgii postaciom, traktując je jako część wydarzenia zatrzymanego w czasie.

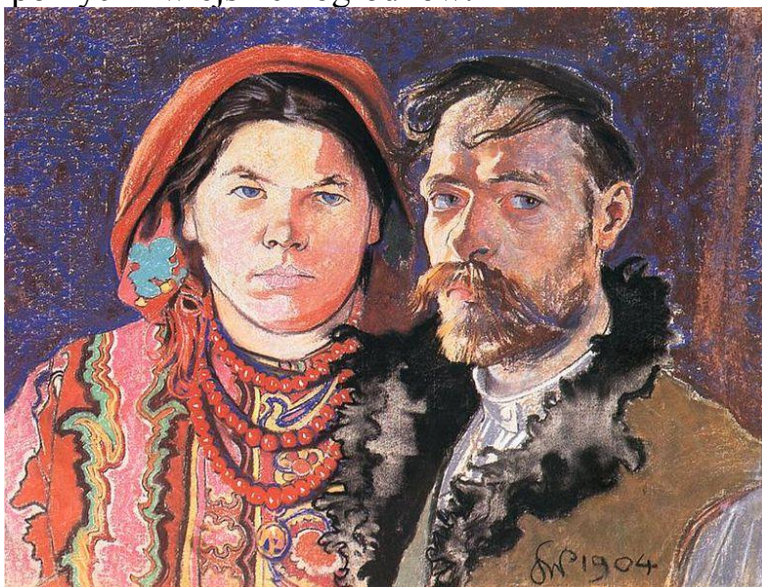
Pod koniec XIX (dziewiętnastego) wieku Wyspiański dużo podróżował po Europie. Zetknął się z malarstwem wielu wspaniałych malarzy nabistów, sam zresztą w tym czasie dużo malował, wykorzystując farby olejne, a potem pastele. W czasie licznych podróży robił szkice i notatki, oglądał przepiękne katedry gotyckie i romańskie we Francji, bywał w teatrach. Trzyletni pobyt w Paryżu zaowocował nowym spojrzeniem na sztukę i od tego czasu Wyspiańskiemu zaczęła towarzyszyć myśl o stworzeniu własnego dzieła totalnego. W Krakowie podejmował się przeróżnych prac: komponował polichromie, malował witraże, projektował meble, pisał dramaty i projektował scenografie dla Teatru Miejskiego. Na polichromiach umieszczał motywy kwiatowe i heraldyczne. Jest autorem witraży bł. (błogosławionej) Salomei i św. (świętego) Franciszka w kościele Franciszkanów. W 1897 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym siódmym) roku ukazała się drukiem „Legenda”, rok później „Meleager”, lecz te dramaty nie przyniosły mu żadnego uznania.

Popadł w silną depresję, wszystkie jego prace wysyłane na konkursy odrzucano. Wtedy w liście do przyjaciela pisał: „Kraków mi za mały. Nie uwierzysz

nawet, jak się stęskniłem za Paryżem. Całymi wieczorami chodzę po Paryżu. Bywam w Comédie Française, w Operze, spaceruję po bulwarach. Zatrzymuję się przed gablotkami, ba! nawet spotykam znajomych... i to przez imaginację.”

Tęsknił za Francją i Włochami. W Krakowie pracował, lecz żalił się w liście do Lucjana Rydla: „Coś okropnego ze mną się dzieje. Nie mogę sobie dać rady nad tą obrzydliwą pracą z witrażami; takim wstrętem jestem przejęty dla niej, że bym bez mrugnięcia okiem potrzaskać był w stanie wszystkie szkło w kawałki. Proszę Cię, co za okrucieństwo męczyć mnie jakimś kpem z XV–ego (piętnastego) wieku, który nie wart u mnie palić w piecu z całą swoją religijnością, i ja męczyć się muszę nad tymi idiotyzmami (...), które szkoda, że się nie spaliły i zniszczyły do szczytu w pożarze 1850 (tysiąc osiemset pięćdziesiątego).”

Talent malarski Wyspiańskiego ujawnił się przede wszystkim w polichromii i witrażu, pełnych dramatyzmu i ekspresji, udekorowanych kwiatami. Namalował również mnóstwo portretów swoich przyjaciół i znajomych, ojca, żony, dzieci na tle kwiatów polnych i wiejskich ogródków.

Stanisław Wyspiański „Autoportret z żoną”

Postaci są zawsze zamyślane, smutne, zastygłe, np. (na przykład) „Macierzyństwo”, „Śpiący Staś”, „Portret ojca”, „Żona artysty w chłopskim kaftanie”. Jest twórcą impresjonistycznych pejzaży i licznych autoportretów. Malował z rozmachem, zamykając kolor wyraźnym konturem. Używał pastelów, rysował węgłem i ołówkiem, rzadziej korzystał z farb olejnych.

Sława pojawiła się dopiero po opublikowaniu kolejno kilku dramatów, najpierw „Warszawianki”, a potem „Wesela” i „Nocy listopadowej”. Akcja „Warszawianki” rozgrywa się w czasie bitwy o Olszynkę Grochowską w 1831 (tysiąc osiemset trzydziestym pierwszym) roku. Czołową postacią jest Stary Wiarus, prosty żołnierz biorący udział w walce narodowowyzwoleńczej, który swoim wyglądem i zachowaniem kompromituje szlachtę.

Po wystawieniu „Wesela” na deskach teatru w 1901 (tysiąc dziewięćset pierwszym) roku, Wyspiański otrzymał miano wieszcza narodowego. Utwór opisuje prawdziwe wesele Lucjana Rydla w podkrakowskiej wsi Bronowice.

Autor przedstawia w nim sytuację duchową narodu, wyjaśnia, dlaczego Polacy nie potrafili wywalczyć niepodległości. Dramat nawiązuje do rzezi galicyjskiej z 1846 (tysiąc osiemset czterdziestego szóstego) roku. W dramacie występują postaci realne, a również postaci i przedmioty symboliczne, np. (na przykład) Chochół, Wernyhora, złoty róg, czapka z piór, a taniec chochole symbolizuje marazm, zniewolenie i uśpienie narodu polskiego.

Artysta Jan Skotnicki tak napisał o Wyspiańskim: „Poznałem go osobiście dopiero w Bronowicach, na weselu Rydla. Robił wrażenie nieśmiałego. Twarz blada, prawie przezroczysta, jeden wąż zawieszony, drugi podkreślony oraz dziwnie zamglone, niebieskostatowe oczy. Gardło miał owinięte białą chustką. W długim czarnym surducie, stał blady, oparty o białą ścianę, wpatrzony w wirujące, roześmiane i rozśpiewane pary, jakby zahipnotyzowany refrenem bronowickiego tańca. Stał Wyspiański dalej wśród par roztańczonych, jak widmo przybyłe z zaświatów, a na bladej jego twarzy widniał stygmat bliskiej śmierci. Nie stracił go nawet w tych godzinach weselnych. Trudno było cośkolwiek wyczytać w jego niebieskich przygasłych oczach prócz cierpienia i wpatżenia w siebie. Już wtedy widać było, że rytm muzyki i wir taneczny coś w nim budzi, że powstaje w nim jakaś wizja obłądnego tańca. Była to noc narodzin Wesela, najpotężniejszego dramatu tej doby.”

Do końca swego życia pisarz tworzył dramaty, był bardzo twórczy, lecz nieuleczalna choroba, kiła, z którą zmagał się przez wiele lat, przerwała jego pracę.

Zmarł w Krakowie w 1907 (tysiąc dziewięćset siódmym) roku, a jego pogrzeb stał się manifestacją narodową.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Krakowski pisarz i malarz urodzony w XIX (dziewiętnastym) wieku.		
2. Studiował na Uniwersytecie Warszawskim.		
3. Jest autorem „Wesela”, dramatu opartego na prawdziwych wydarzeniach.		
4. Malował głównie martwą naturę.		
5. Zmarł w Hiszpanii.		
6. Jest autorem wielu portretów.		

Ćwiczenie 2. Proszę podać synonimy następujących słów.

malarz –
motyw –
talent –
kolor –
dramat –
rzeź –
czapka –
surdut –
twarz –
stygmat –
dramat –

Ćwiczenie 3. Proszę odnaleźć w tekście określenia następujących rzeczowników, a następnie podać swoje przykłady.

Przykład: wieszcz narodowy, natchniony wieszcz, genialny wieszcz

taniec –

rysował –

człowiek –

farba –

dzieło –

katedra –

motyw –

pejzaż –

przedmiot –

róg –

I. Maria Pawlikowska-Jasnorzewska urodziła się w 1891 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku w Krakowie. To wybitna poetka i dramatopisarka dwudziestolecia międzywojennego, pisząca głównie o miłości. Nikt tak jak ona nie potrafił w kilku wersach ukazać głębi uczucia. Miała zresztą opinię osoby bardzo kochliwej. Pochodziła ze znanej rodziny Kossaków. Od dzieciństwa obracała się w środowisku ludzi pióra, malarzy, muzyków i aktorów. W jej rodzinnym dworku bywał Stefan Żeromski, Henryk Sienkiewicz, Adam Asnyk, Ignacy Jan Paderewski i Julian Tuwim. Siostra poetki Magdalena Samozwaniec tak się o niej wyrażała: „Była istotą z krwi gorącej i cienkich kości, i kobiecego ciała, które tylko pragnęło kochać...”

Naukę Maria pobierała w domu. Jej pierwsze wiersze ukazały się w miesięczniku poetyckim „Skamander”. Były to lata dwudzieste XX (dwudziestego) wieku, czas bardzo szczęśliwy w życiu osobistym Marii. Mieszkała wówczas ze swoim drugim mężem w zakopiańskim domu „Pod Jedlami”, który zaprojektował ojciec Witkacego. W 1924 (tysiąc dziewięćset dwudziestym czwartym) roku ukazał się tomik wierszy „Różowa magia”, dwa lata później „Pocałunki”, gdzie znajdują się słynne miniatury:

„Nie widziałam cię już od miesiąca.

I nic. Jestem może bledsza,
trochę śpiąca, trochę bardziej milcząca,
lecz widać można żyć bez powietrza!”

W tym czterowersie autorka zawarła charakterystykę uczucia, które osobiście przeżyła i które przeżyła niejedna kobieta co najmniej raz w życiu.

W znanym i lubianym wierszu „Fotografia” pisze:

„Gdy się miało szczęście, które się nie trafia:

Czyjeś ciało i ziemię całą,
A zostanie tylko fotografia,
To – to jest bardzo mało...”

W Warszawie, w Teatrze Małym, w 1924 (tysiąc dziewięćset dwudziestym czwartym) roku wystawiono dramat jej autorstwa „Szofer Archibald. Komedia w trzech aktach”. Jej sztuki często nazywano skandalizującymi z powodu

tematów, jakie poruszała, czyli aborcji i związków pozamałżeńskich. W kolejnych latach jej dramaty wystawiano również w Krakowie i Poznaniu.

Z trzecim mężem, oficerem lotnictwa, Stefanem Jasnorzewskim, bardzo dużo podróżowała. Zwiedzili Afrykę i Europę.

W 1938 (tysiąc dziewięćset trzydziestym ósmym) roku wystawiona została sztuka pt. (pod tytułem) „Baba-Dziwo. Tragikomedia w 3 (trzech) aktach”. Była to satyra na Hitlera oraz totalitaryzm. W następnym roku Maria wyjechała z mężem do Francji, potem do Anglii, gdzie się osiedlili. Ta przymusowa emigracja zaowocowała utworami o samotności, tchnęła tęsknotą, pesymizmem i katastrofizmem. Pisała wtedy:

„Nie czas żałować róży, kiedy płoną lasy –
Nie czas lasów żałować, kiedy płonie świat,
Gdy obszar ziemski jedną staje się Saharą...
Nie czas żałować świata, gdy wznowił się chaos,
Gdy dnia i godziny nikt nie wie,
Kiedy Bóg, kulą ziemską w pierś trafiony, padł
I powstał jak lew w swym gniewie! –
Gdy noc każda najgłębszą czerni się żałobą...
Jednak żałuję róży i płaczę nad sobą.”.

W 1945 (tysiąc dziewięćset czterdziestym piątym) roku Maria Pawlikowska-Jasnorzewska zmarła w Manchesterze.

Twórczość Marii Jasnorzewskiej-Pawlikowskiej odnajdujemy w piosenkach Ewy Demarczyk i Czesława Niemena.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Pochodzi ze znanej rodziny Kossaków.		
2. Najczęściej stosowała formę poetycką, zwaną miniaturą.		
3. Zmarła w Krakowie.		
4. Jej siostra to pisarka Magdalena Samozwaniec.		

Ćwiczenie 2. Proszę wyjaśnić znaczenie słowa „czterowers”.

Ćwiczenie 3. Proszę utworzyć formy czasowników w pierwszej osobie liczby pojedynczej w czasie teraźniejszym lub przyszłym prostym.

Przykład: widzieć – (ja) widzę

przeżyć –

trafić –

podróżować –

wystawiać –

osiedlić się –

żałować –

płonać –

stać –

płakać –

odnajdować –

J. Julian Tuwim urodził się w rodzinie żydowskiej w Łodzi w 1894 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym czwartym) roku. Po swoich rodzicach odziedziczył pasję do nauk humanistycznych, znał kilka języków i już w wieku siedemnastu lat przełożył wiersz Staffa na esperanto. Na ten język przetłumaczył również w późniejszym czasie „Testament mój” Juliusza Słowackiego. Studia rozpoczął w Warszawie i tam wraz z kilkoma kolegami założył grupę poetycką Skamander. „Poeci dnia dzisiejszego” odnieśli wielki sukces, a wiersz Tuwima pt. (pod tytułem) „Wiosna” dał mu przydomek „żydowskiego pornografa” i skandalisty, nieunikającego flirtów, podziwiającego kobiety. Jego erotyki cieszyły się ogromnym powodzeniem.

Wybuch II (drugiej) wojny światowej rozpoczął tułaczkę Tuwima, najpierw wyemigrował do Paryża, potem do Brazylii i Stanów Zjednoczonych. Nie był to dobry okres w życiu poety, często bywał smutny, przepełniony goryczą, rozpadł się Skamander z powodu sympatii Tuwima do Związku Radzieckiego.

Po wojnie wrócił do Polski i tu stał się ulubieńcem władz, nazywany był „poetą państwowym”.

Twórczość Tuwima to w dużej mierze wiersze dla dzieci: „Lokomotywa”, „Ptasie radio”, „Słoń Trąbalski”, „Pan Hilary” czy „Rzepka”. Wykorzystywał w nich wyrazy i głoski w taki sposób, by oddać świsty pędzącej lokomotywy, świergot ptaków, wiersze są śpiewne, lekkie, wesołe.

W tekstach dla dorosłych Tuwim pokazywał ironię, był twórcą tekstów kabaretowych i politycznych. Do wielu z nich podłożono muzykę i wystawiono na scenie. Fragmenty „Kwiatów polskich” śpiewała Ewa Demarczyk. Jest to duży poemat epicko-liryczny, wydany w 1949 (tysiąc dziewięćset czterdziestym dziewiątym) roku.

„Bał w operze” to największe osiągnięcie satyryczne Tuwima, w utworze znajdują się elementy groteski.

Tuwim był również tłumaczem z języka rosyjskiego i dzięki niemu polski czytelnik mógł się zapoznać z twórczością Aleksandra Puszkina, Włodzimierza Majakowskiego, Mikołaja Gogola, Michaiła Lermontowa, Aleksandra Błoka i Borysa Pasternaka.

Swoje teksty często publikował pod różnymi pseudonimami.

Tuwim kochał język, bawił się nim, tworzył neologizmy.

Pamiętamy go z różnych sytuacji, gdzie wykazywał się dowcipem, ironią i poczuciem humoru w życiu prywatnym, bo nie tylko w swoich wierszach tę cechę uwydatniał: „Pewnego dnia, pewien satyryk i autor tekstów publicystycznych, którego antysemityczne poglądy były powszechnie znane na jednym z przyjęć dla literatów, wzniosłszy toast, powiedział co następuje: „nie ma literatury polskiej bez Adama Mickiewicza, nie ma Adama Mickiewicza bez „Pana Tadeusza”, nie ma „Pana Tadeusza” bez Jankiela, niech żyje Tuwim”. W odpowiedzi na to poeta wzniosł kielich i odrzekł: „nie ma literatury polskiej bez Adama Mickiewicza, nie ma Adama Mickiewicza bez

„Pana Tadeusza”, nie ma „Pana Tadeusza” bez Jankiela, nie ma Jankiela bez cymbałów, niech żyje Nowaczyński” „Kobietom mówił: „żałuję, że nie poznałem pani dwadzieścia kilo wcześniej”.

Monika Żeromska wspomina, jak z Julianem Tuwimem i Antonim Słonimskim wyrzucali sobie żartobliwie, że są strasznymi skąpcami. Kiedy we troje szli do kawiarni, ona i Słonimski objadali się wszystkim, co było najdroższe, po czym informowali Tuwima, że nie mają czym zapłacić. Przy kolejnej wizycie, już przy pierwszej kawie Tuwim powiedział kelnerowi, by zażądał od nich zapłaty, bo to złodzieje, którzy jedzą, piją i nie płacą.

W polską mowę wrosły teksty Tuwima na stałe i oto niektóre z nich:

„miłość ci wszystko wybaczy”,

„nie pożądaj żony bliźniego swego nadaremno”,

„żyj tak, aby twoim znajomym zrobiło się nudno, gdy umrzesz”,

„rodzynka, stroskane winogrono”,

„marzenia kobiety, mieć stopę wążutką i żyć na szerokiej”.

Przez całe życie zmagał się z podwójną tożsamością: dla Polaków był Żydem, dla środowisk żydowskich natomiast zdrajcą, który wybrał Polskę. Cierpiał na agorafobię, bał się wychodzić w miejsca publiczne, w tłum, do sklepu. Cierpiał na depresję, nadużywał alkoholu.

Zmarł na atak serca w 1953 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym trzecim) roku w Zakopanem. Przed śmiercią jeszcze zdołał na serwetce napisać: „Dla oszczędności zgaście światło wiekuiste, gdyby kiedyś miało mi zaświecić.”

Dziś w Łodzi na ulicy Piotrkowskiej znajduje się ławeczka Tuwima, gdzie można usiąść i poczytać jego wiersze.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Znał esperanto i rosyjski.		
2. Współzałożyciel grupy poetyckiej Skamander.		
3. Pisał wiersze dla dzieci.		
4. Przebywał na emigracji w Brazylii.		
5. Cierpiał na agorafobię.		
6. W Łodzi jest ulica Piotrkowska.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić nazwiska pisarzy rosyjskich, których nie tłumaczył na język polski Julian Tuwim: Mikołaj Gogol, Fiodor Abramow, Boris Akunin, Michaił Lermontow, Aleksander Puszkina, Korniej Czukowski, Andriej Biely, Michaił Bułchakow, Borys Pasternak, Michaił Szołochow, Wiktor Suworow, Nikołaj Tichonow, Wiera Panowa, Włodzimierz Majakowski, Aleksandr Solżenicyn.

Ćwiczenie 3. Proszę utworzyć liczbę mnogą rzeczowników.

Przykład: język – języki

wiersz –

poemat –

flirt –

erotyk –

kobieta –

ulubieniec –

lokomotywa –

ptak –

tekst –

pseudonim –

ironia –

humor –

kielich –

skapiec –

kawa –

złodziej –

rodzynka –

zdrajca –

K. Stefan Wiechecki, ps. (pseudonim) Wiech, urodził się w 1896 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym szóstym) roku w Warszawie. Zdał maturę i w 1916 (tysiąc dziewięćset szesnastym) roku wstąpił do I (pierwszej) Brygady Legionów Polskich pod dowództwem Józefa Piłsudskiego. Od 1918 (tysiąc dziewięćset osiemnastego) roku grywał w teatrach, a od 1920 (tysiąc dziewięćset dwudziestego) roku walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Całe swoje życie związał z Warszawą, mieszkając w pobliżu targu, doskonale poznał gwarę warszawską. W okresie międzywojennym Wiech oprócz pisania zajmował się również prowadzeniem sklepu ze słodyczami. Brał udział w powstaniu warszawskim, a po wojnie pisał felietony do gazet warszawskich. Z „*Expressem Wieczornym*” związany był do końca życia. W 1951 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym pierwszym) roku jego twórczość była objęta cenzurą i wycofano ją z bibliotek. Pisał gwarą warszawską i w sposób satyryczny przedstawiał mieszkańców niektórych dzielnic stolicy. Jego humoreski i reportaże wydawane były w zbiorach. Do najbardziej znanych należą: „Ja panu pokażę”, „Wiadomo – stolica”, „Helena w stroju niedbałem, czyli królewskie opowieści pana Piecyka”, „Ksiuty z Melpomeną” i „Dryndą przez Kierbedzia”. Opowiadania o tematyce żydowskiej zebrane są w zbiorki: „Mąż za tysiąc złotych”, „Głowa spod łóżka”, „Trup przy telefonie” i „Skarby w spodniach”.

Wiech jest autorem dwóch powieści: „*Cafe Pod Minogą*” i „*Manius Kitajec i jego ferajna*”. Akcja obydwu powieści rozgrywa się w śródmieściu Warszawy. W sposób bardzo śmieszny autor opisał życie i pracę zwykłych ludzi, często cwaniaków, taksówkarzy, sklepikarzy i ich rodzin. Przedstawił nam ukrywającego się przed policją Murzyna, grabarza i drobnych kombinatorów.

Ich losy poznajemy od czasów wojny, poprzez okupację i powstanie. Zaznajamiamy się z wydarzeniami z tamtych czasów, takimi jak łapanie, szmugiel i wywózki, a przy tym obserwujemy postawy ludzi w obliczu tych problemów. Swoim bohaterom nadał niepowtarzalne imiona i przezwiska. Postaci i sytuacje przedstawił w sposób barwny, wesoły, do tego stopnia, że, czytając, wybuchamy śmiechem. Odnajdujemy tam Gienię Wątróbkową, szwagra Piekutoszczaka, Maniusia Kitajca, wuja Wężyka, ciotkę Kuszpietowską i Apolonie Karaluch. Do współczesnej mowy potocznej weszły jego określenia: kanar – kontroler biletów, starówka – Stare Miasto, cwany, cwaniak – od słowa szczwany. Powieść „Cafe pod Minogą” jest bardzo zabawną, pogodną lekturą, mimo niektórych opisów, np. (na przykład) niemieckich tancerzy: „Byli to mili, rozdokazywani chłopcy, którzy w dzień rzucali do Wisły z mostu Poniatowskiego przyłapane na ulicach żebrzące żydowskie dzieciaki, a wieczorami śpiewali tu prześmieszne piosenki z ewolucjami”.

Na motywach tej powieści został zrealizowany film pod tym samym tytułem.

Stefan Wiechecki z warszawskiej Saskiej Kępy należał do najbardziej znanych felietonistów i dziennikarzy. Zawsze był bardzo elegancki, nosił małą wąsik i ironiczny uśmiech.

Zmarł w 1979 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym dziewiątym) roku w Warszawie.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Pisarz urodził się w Toruniu.		
2. Poznał gwarę warszawską i używał jej w swoich powieściach.		
3. Jest autorem 15 (piętnastu) powieści.		
4. Bohaterowie jego powieści mają dziwne przezwiska.		
5. Zmarł w Warszawie w 1997 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku.		

Ćwiczenie 2. Proszę wyjaśnić znaczenie słowa „gwara”.

Ćwiczenie 3. Od podanych bezokoliczników proszę utworzyć drugą osobę liczby pojedynczej czasu przeszłego.

Przykład: żyć – (ty) żyłeś, żyłaś

grać –

przedstawiać –

opisać –

obserwować –

należeć –

wejść –

wydawać –

wybuchać –

rzucić –

objąć –

L. Witold Gombrowicz urodził się w 1904 (tysiąc dziewięćset czwartym) roku na kieleckiej wsi. To jeden z największych pisarzy literatury współczesnej. Od początku II (drugiej) wojny światowej tworzył na emigracji, najpierw w Argentynie, potem we Francji. Gombrowicz z wykształcenia był prawnikiem.

Twórczość literacką rozpoczął na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX (dwudziestego) wieku. W kręgach literackich zasłynął powieścią „Ferdydurke” wydaną w 1938 (tysiąc dziewięćset trzydziestym ósmym) roku. Okładkę do książki zaprojektował Bruno Schulz. Będąc na emigracji w Argentynie, wraz z grupą przyjaciół przetłumaczył „Ferdydurke” na język hiszpański, ale rozgłosu mu to nie przyniosło, żył na granicy ubóstwa. W 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku powieść została przeniesiona na ekrany przez reżysera Jerzego Skolimowskiego. Utwór opowiada o początkującym literacie Józiu, który nieoczekiwanie został ponownie małym chłopcem, chodził do szkoły, w której żaden z uczniów nie mógł mieć własnego zdania. Potem zaś przebywał wśród ludzi niezależnych, pozbawionych wszelkich norm obyczajowych i moralnych. Następnie przebywał na wsi, gdzie wpłatał się w niepotrzebną bijatykę, by na koniec uciec w miłość. Gombrowicz w tej książce pokazuje nam losy człowieka zagubionego w świecie chaosu. Jest to groteskowa opowieść o niedojrzałym człowieku, który staje się dzieckiem. Przybiera maskę, by ludzie wokół mogli go precyzyjnie i wyraźnie opisać. W książce ciotki mówiły do Józia:

„Józiu – mówiły pomiędzy jednym mamlnięciem a drugim – czas najwyższy, dziecko drogie. Co ludzie powiedzą? Jeżeli nie chcesz być lekarzem, bądźże przynajmniej kobieciarzem lub koniarzem, ale niech będzie wiadomo... niech będzie wiadomo...”

Po nawiązaniu korespondencji z Jerzym Giedroyciem w 1951 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym pierwszym) roku zaczął publikować fragmenty „Dziennika” w paryskiej „Kulturze”, potem kolejne swoje dzieła literackie, które pisał po polsku. W 1953 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym trzecim) roku napisał „Trans-Atlantyk”, powieść traktującą o polskiej emigracji, przedstawionej w sposób prześmiewczy, wyolbrzymiony, karykaturalny. Sam Gombrowicz określił ją jako polemikę z „Panem Tadeuszem”. Polski poeta Jan Winczakiewicz tak określił „Trans-Atlantyk”: „Jest to powieść genialna i bluźniercza... Polski patriotyzm i twórczość Gombrowicza mają wspólną cechę: przekorę.”

Akcja tej powieści toczy się w Argentynie, a jej bohaterem jest Witold Gombrowicz. Odnajdujemy w niej momenty autobiograficzne. Życie Polaków na obczyźnie opisał w sposób prześmiewczy, satyryczny, pozbawiony ideałów narodowych. Ludźmi tymi tak naprawdę rządził chęć zysku, a dumnie brzmiące hasła są tylko na pokaz:

„A pływajcie wy, pływajcie Rodacy do Narodu swego! Pływajcie do Narodu waszego świętego chyba Przeklętego! Pływajcie do Stwora tego św.(świętego) Ciemnego, co od wieków zdycha a zdechnąć nie może! Pływajcie do Cudaka waszego św.(świętego) od Natury całej przeklętego, co wciąż się rodzi, a

przecież wciąż Nieurodzony! Płyncież, płyncież, żeby on wam ani Żyć, ani zdechnąć nie pozwalał, a na zawsze was między Bytem i Niebytem trzymał.”

Bohater w powieści jest zainteresowany homoseksualistą, z którym pragnie nawiązać romans. Na przeszkodzie stoi ojciec chłopaka, który powinien umrzeć, by romans się urzeczywistnił. Tekst kończy ekstatyczny taniec, gdy ojciec upada na podłogę. „Trans- Atlantyka” jest satyrą na polską emigrację w Argentynie.

W 1958 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym ósmym) roku napisał powieść „Pornografia”, na podstawie której powstał film w reżyserii Jana Jakuba Kolskiego pod tym samym tytułem. Jest to najbardziej skandalizująca powieść pisarza. Opisuje w niej dwóch mężczyzn, spragnionych młodości, którzy, poznając dwoje nastolatków, chcą ich ku sobie zbliżyć:

„Rozżalenie, tęsknota, piękność szczupłego kształtu przed nami – z czegoż pochodziły, jeśli nie z tego, że nie był mężczyzną? Bo my przyprowadziliśmy mu Henię, jak kobietę mężczyźnie, lecz on, jeszcze nim nie był... nie był samcem. Nie był panem. Nie był władcą. I nie mógł posiadać. Nic nie mogło być jego, nie miał prawa do niczego, był tym, który musi służyć i ulegać.”

Na tle wojny odbywa się tam manipulacja, podglądanie i w końcu tragedia, morderstwo.

W latach sześćdziesiątych zdobył światową sławę. Twórczość Gombrowicza została przetłumaczona na ponad 30 (trzydzieści) języków.

Władze PRL (Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej) wydały zakaz publikowania jego twórczości i dopiero w 1986 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym szóstym) roku ukazały się w Polsce pierwsze tomy Gombrowicza.

Twórczość Gombrowicza porusza problemy młodości, niedoskonałości, opresyjności społeczeństwa i kultury. Przebija z niej groteska na temat obyczajów, która demaskuje polskie kompleksy i jest szczera do bólu.

Sam Gombrowicz pisał o sobie: „Zależnie od miejsca, osób, okoliczności byłem mądry, głupi, prostak, wyrafinowany, milczek, niższy, wyższy, płytki lub głęboki, byłem lotny, ociężały, ważny, żaden, wstydlivy, bezwstydlivy, śmiały lub nieśmiały, cyniczny albo szlachetny... czymże nie byłem? Byłem wszystkim!”

Czterdzieści lat po śmierci pisarza jego żona Rita Gombrowicz postanowiła opublikować nieznane prywatne dzienniki Gombrowicza, które zdradzają wiele intymnych szczegółów z życia pisarza.

„Kronos” to skandalizujące często zwierzenia autora, pisane dla siebie samego, by, jak powiedziała jego żona, „wiedzieć kim naprawdę jest”. Dużo uwagi poświęcił w nich sferze intymnej, swoim przygodom seksualnym z kobietami i mężczyznami. Witold Gombrowicz był człowiekiem, dla którego bardzo istotna była wolność i niezależność. Był człowiekiem niezwykle intrygującym. Jego żona mawiała o nim, że jest „kawalerem do szpiku kości, prawdziwym poetą, samotnikiem, który uwielbia dziewczyny i chłopców i nie chce mieć nic wspólnego z małżeństwem. Wolność była podstawą jego filozofii”. Pamiętniki Gombrowicza ukazały się w maju 2015 (dwa tysiące piętnastego) roku, czyli dopiero 46 (czterdzieści sześć) lat po śmierci pisarza.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Współczesny pisarz tworzący głównie na emigracji w Argentynie i Francji.		
2. Jest współautorem powieści „Ferdynand” i „Trans-Atlantyk”.		
3. Z wykształcenia był biologiem.		
4. Na podstawie powieści „Pornografia” powstał film wyreżyserowany przez polskiego reżysera.		
5. Jego twórczość była objęta zakazem publikacji do 1986 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego szóstego) roku.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić najbardziej pasujące przymiotniki do twórczości Witolda Gombrowicza: lekka, miłosa, skandalizująca, karykaturalna, nostalgiczna, bluźniercza, autobiograficzna, patriotyczna, satyryczna, prześmiewcza, narodowa, szczerza, groteskowa, intymna.

Ćwiczenie 3. Proszę ułożyć tytuły powieści według daty ukazania się ich drukiem: „Ferdynand”, „Kronos”, „Dzienniki”, „Trans-Atlantyk”, „Pornografia”.

M. Czesław Miłosz urodził się w 1911 (tysiąc dziewięćset jedenastym) roku w Szetejniach, wsi, będącej obecnie w składzie Litwy. To polski poeta, eseista, prozaik, historyk literatury i tłumacz. W gimnazjum nie był prymusem; nauczyciele pisali o nim w dzienniku: „awanturник, biorący udział w burdach na korytarzu i w klasie”. Ukończył studia w Wilnie, tam też zaczynał swoją drogę literacką. W 1945 (tysiąc dziewięćset czterdziestym piątym) roku wydał swój tomik poezji „Ocalenie”, który jest jednym z najważniejszych tomów dwudziestowiecznej poezji polskiej. Znalazły się w nim wiersze pisane podczas wojny, obrazujące przeżycia okupacji, jak np. (na przykład) zagłada getta w „Campo di Fiori” czy też wiersz „Piosenka o końcu świata”. W nim poeta pisze:

„W dzień końca świata
Pszczoła krąży nad kwiatem nasturcji,
Rybak naprawia błyszczącą sieć.
Skaczą w morzu wesołe delfiny,
Młode wróble czepiają się rynny
I wąż ma złotą skórę, jak powinien mieć”.

Z wiersza przebija radosna atmosfera, ma to być zwykły dzień, taki jak wiele innych, niezwiastujący żadnej katastrofy.

W latach 1951–1989 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiąt jeden – tysiąc dziewięćset osiemdziesiąt dziewięć) przebywał na emigracji we Francji i Stanach Zjednoczonych, pracując w dyplomacji. We Francji zaczął współpracę z Jerzym Giedroyciem i tam Instytut Literacki wydał „Zniewolony umysł”, esej skierowany do polskiej emigracji. W sposób alegoryczny przedstawia w nim uzależnienie od doktryny komunistycznej. Jest to dzieło o podłożu moralnym,

gdzie autor pokazuje uzależnienie jednego człowieka od drugiego. Mówi w nim o strachu, zakłamaniu, schronieniu się przed nędzą i chęci zrobienia kariery w „chorych” czasach stalinizmu. Napisał: „Ludzki gatunek jest nagi, obdarty z dobrych uczuć, które trwają, dopóki trwa obyczaj cywilizacji”.

Potem wydano „Zdobycie władzy”, „Dolinę Issy” i kolejne.

Od 1960 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego) roku Miłosz przebywał na emigracji w USA, prowadząc wykłady z literatury słowiańskiej. Popularyzował polską kulturę za granicą: w 1965 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym piątym) roku wydał w USA antologię współczesnej poezji polskiej w swoim tłumaczeniu, a cztery lata później podręcznik „The History of Polish Literature”.

Do roku 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego) w Polsce był obłożony cenzurą i wycofano wszystkie jego publikacje z bibliotek. Swoją drogę literacką rozpoczynał jako poeta katastroficzny, potem w jego utworach zaczęła dominować tematyka religijna.

Giedroyc nominował go do Nagrody Nobla, którą otrzymał w 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym) roku. Po uroczystości wręczenia Nobla Miłosz stwierdził: „Głodny jestem strasznie, muszę coś zjeść. Jedziemy do McDonalda”, dokąd pojechał ubrany w galowy frak. Od czasu wręczenia nagrody zaczął zmieniać się stosunek władz polskich do Miłosza. Zaczął odwiedzać Polskę w latach osiemdziesiątych, aż w końcu Kraków stał się jego nowym domem.

Jego twórczość została przetłumaczona na 44 (czterdzieści cztery) języki.

Na Uniwersytecie Harvarda scharakteryzowano go jako „artystę języka, który w życiu pełnym prób i zawiedzionych nadziei użył swoich wyjątkowych talentów i moralnej odwagi, aby przedstawić wymowny komentarz na temat naszej epoki”.

Czesław Miłosz jest doktorem honoris causa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Otrzymał tytuł Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. Zmarł w 2004 (dwa tysiące czwartym) roku w Krakowie, tworzył do końca swego życia. Po jego śmierci Wisława Szymborska powiedziała: „Żegnamy się dzisiaj z poetą, ale nie żegnamy się z jego poezją. Ona nas wszystkich tutaj obecnych i wszystkich nieobecnych, przeżyje na pewno”.

Wybrane cytaty z jego utworów:

„Definicje wolności są różne. Jedna z nich głosi, że wolność jest to możliwość picia nieograniczonej ilości wódki”;

„O tym, kto kim jest, nie decyduje pieniądz”;

„Wiara jest wtedy, kiedy ktoś zobaczy

Listek na wodzie albo kroplę rosy

I wie, że one są – bo są konieczne.

Choćby się oczy zamknęło, marzyło,

Na świecie będzie tylko to, co było,

A liść uniosą dalej wody rzeczne.”

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Kilkadzieści lat spędził na emigracji we Francji i USA.		
2. Jego twórczość była obłożona cenzurą do roku 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego).		
3. Był poetą katastroficznym i religijnym.		
4. Po otrzymaniu Nagrody Nobla nie powrócił do Polski.		
5. Zmarł poza granicami Polski.		
6. „Zniewolony umysł” to esej wydany w Instytucie Literackim we Francji.		
7. Jest doktorem honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego.		
8. Jego dzieła zostały przetłumaczone na ponad czterdzieści języków.		

Ćwiczenie 2. Proszę wyjaśnić znaczenia słów.

alegoria –
cenzura –
emigracja –
antologia –
okupacja –
doktryna –

Ćwiczenie 3. Proszę powiedzieć, jak Miłosz opisuje koniec świata i jaki jest nastrój wiersza „Piosenka o końcu świata”.

N. Tadeusz Różewicz urodził się w 1921 (tysiąc dziewięćset dwudziestym pierwszym) roku. To polski poeta, dramatopisarz i scenarzysta filmowy, tłumacz węgierskiego.

Jego naukę przerwał wybuch II (drugiej) wojny światowej. W roku 1942 (tysiąc dziewięćset czterdziestym drugim) został członkiem Armii Krajowej i w latach 1943–1944 (tysiąc dziewięćset czterdzieści trzy – tysiąc dziewięćset czterdzieści cztery) walczył w oddziałach leśnych. Swoją twórczość literacką zaczął przed wojną, pisał również w czasie wojny.

Pierwszy tomik poezji wydał wraz z bratem w 1944 (tysiąc dziewięćset czterdziestym czwartym) roku. Były to „Echa leśne”. Widać w nim wpływy Słowackiego i Żeromskiego, a także zmagania duchowe na temat zabijania w imię wolności.

Po wojnie Różewicz studiował w Krakowie, lecz studiów nie ukończył. Związał się z Grupą Krakowską i wydał kolejne tomiki wierszy. „Niepokój” uznany jest za najlepszy debiut poetycki. W tym tomiku poeta przedstawia swoje doświadczenia z wojny i okupacji, ukazując wojnę jako koszmar i schyłek wartości duchowych, zniszczenie etyki, religii, jak również języka. Wiersze napisane są prostym językiem, bez ozdóbek i rymów.

W wierszu „Ocalony” poeta tak napisał:

„Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
prowadzony na rzeź.
To są nazwy puste i jednoznaczne:
człowiek i zwierzę
miłość i nienawiść
wróg i przyjaciel
ciemność i światło.
Człowieka tak się zabija jak zwierzę
widziałem:
furgony porąbanych ludzi
którzy nie zostaną zbawieni”.

Był sceptycznie nastawiony do władzy komunistycznej. Wraz z Tadeuszem Borowskim chcieli opuścić kraj, ale udało mu się tylko wyjechać na rok na Węgry.

Po powrocie z Budapesztu żył w skrajnej biedzie, odcięty od wrogich mu środowisk literackich. Nie chciał pisać w duchu socjalizmu. W 1959 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym dziewiątym) roku powstała „Kartoteka” – utwór, ukazujący dwa obrazy: pustkę wewnętrzną i mnogość ludzi, zjawisk i rzeczy. Dość skomplikowana tematyka stała się kanwą wielu przedstawień w Polsce i na świecie. W jego dramatach bohaterowie borykają się z dwoistością: myśli i realia, a wszystko to sprawia, że czytelnik lub widz nie jest obojętny. Bohater tego dramatu jest pusty wewnątrz, rozczarowany, zmęczony życiem po wojnie, bezradny, bez marzeń i chęci działania. Poeta woła w nim:

„Rób coś, ruszaj się, myśl
On sobie leży, a czas leci.
Mów coś, rób coś
posuwaj akcję
w uchu chociaż dłub”.

Świat przedstawiony w dramacie jest nijaki, groteskowy, ludzie niby to rozmawiają ze sobą, ale tak właściwie to się nie słuchają. Świat jest szary, ponury, tak samo jak i ludzie, którzy „ocaleli idąc na rzeź”. Teraźniejszość miesza się z przeszłością.

W 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku wystawiona została sztuka „Stara kobieta wysiaduje”, w której pokazał świat zmierzający do zagłady, gdzie stale toczą się wojny, lecz jest takie jedno miejsce w kawiarni, gdzie bohaterka, Stara Kobieta, wysiaduje, mimo że ma coraz mniej miejsca, bo góry śmieci wsypują się do kawiarni aż przez okno.

W 1975 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym piątym) roku miała miejsce premiera „Białego małżeństwa”, sztuki obyczajowej, wesołej, wręcz frywolnej.

Ostre protesty środowisk kombatanckich wywołał utwór „Do piachu”, gdzie Różewicz ukazał znane sobie życie partyzanckie bez patosu – pokazał nędzę, brud, krew, dyscyplinę i wszy. Pisarz zastanawia się w nim nad niepotrzebnymi ofiarami i sensem upodlenia w czasie wojny,

odpowiedzialnością za drugiego człowieka, jego cierpienie i śmierć. Sztuka ta była grana tylko trzy razy. Ostatni raz w 2003 (dwa tysiące trzecim) roku w Lublinie, wyreżyserowana została wówczas przez Janusza Opryńskiego.

Nazywany był „noblistą bez Nobla”. Przerósł swoich mistrzów Juliana Przybosa i Leopolda Staffa, mówiono, że ma dar pisania od Boga. Nigdy nie zapomniał, co przeżył w czasie wojny, pamiętał o bólu, głodzie, pamiętał o tych, którzy zginęli obdarci ze swej godności.

Bardzo kochał swoją żonę, którą poznał w czasie wojny, gdy była łączniczką AK. Razem przeżyli kilkadziesiąt lat.

Różewicz był najczęściej tłumaczonym pisarzem. Tłumaczeń dokonano na 47 (czterdzieści siedem) języków. Jego aluzje są czytelne nie tylko w Polsce.

Różewicz był współautorem scenariuszy do kilku filmów, które reżyserował jego brat.

Historia literatury uznaje go za twórcę tzw. teatru niemożliwego. Reprezentuje pokolenie tzw. (tak zwanych) „Kolumbów ocalonych”. Jest laureatem wielu odznaczeń i tytułów doktora honoris causa polskich uczelni.

Przez całe życie zmagał się z depresją. Zmarł we Wrocławiu w 2014 (dwa tysiące czternastym) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Znał język węgierski.		
2. Związany był z Grupą Poznańską.		
3. Jest autorem „Kartoteki” i „Do piachu”.		
4. Otrzymał Nagrodę Nobla w dziedzinie literatury.		
5. Jest twórcą tak zwanego „teatru niemożliwego”.		

Ćwiczenie 2. Proszę opisać, jak Tadeusz Różewicz ukazuje wojnę w tomiku „Niepokój”.

Ćwiczenie 3. Proszę wyjaśnić, czym jest dramat i podać kilka przykładów z twórczości Tadeusza Różewicza.

O. Stanisław Lem to polski pisarz i futurolog. Urodził się w 1921 (tysiąc dziewięćset dwudziestym pierwszym) roku we Lwowie, gdzie spędził dzieciństwo i młodość w zamożnym domu, był jedynakiem. Pochodził z żydowskiej rodziny, lecz sam deklarował, że jest ateistą. Po wojnie rodzina, nie chcąc przyjąć obywatelstwa radzieckiego, przeniosła się do Krakowa, gdzie Lem kontynuował studia medyczne. Wiedzę przyrodniczą wykorzystał później w swoich książkach. Opowiadania fantastyczne zaczął publikować w Krakowie.

W 1951 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym pierwszym) roku wydano pierwszą powieść pt. (pod tytułem) „Astronauta”. Wszystkie kolejne książki z lat pięćdziesiątych były pisane zgodnie z regułą realizmu socjalistycznego,

inaczej nie mogłyby być wydane, a przecież Lemowi w tym okresie nie wiodło się dobrze i publikacja tych utworów była źródłem utrzymania pisarza.

Po roku 1956 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym szóstym) rozpoczęła się międzynarodowa kariera Lema, jego książki zaczęto tłumaczyć na wiele języków. Największą sławę przyniosły pisarzowi dwa tytuły: „Solaris” i „Powrót z gwiazd”. Andriej Tarkowski wykorzystał tekst książki „Solaris” i w 1972 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym drugim) roku na jej podstawie nakręcił film. Powstało jeszcze kilka filmów na podstawie powieści Lema, lecz sam autor był zadowolony tylko z „Przekładańca”, do którego napisał sam scenariusz, a który nakręcił Andrzej Wajda z Bogumiłem Kobielą w roli głównej.

Utrudniony kontakt z wydawcami zagranicznymi, cenzura i niepewność skłoniły Lema do emigracji w 1983 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym trzecim) roku. Wraz z rodziną zamieszkał w Austrii. W czasie pobytu w Wiedniu nawiązał kontakt z paryską „Kulturą” i tam publikował.

W 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym dziewiątym) roku powrócił do kraju.

W swojej twórczości ukazuje podróże kosmiczne, kontakty z istotami pozaziemskimi, sztuczną inteligencję, odkrycia naukowe i wizje społeczne. Miejscem akcji bywa szpital psychiatryczny, obca planeta lub statek kosmiczny. Książki są przesiąknięte groteską, absurdalnym humorem, zawierają rozważania intelektualne i fantastyczne, głoszą pochwałę nauki, techniki i racjonalizmu.

Prywatnie Lem był człowiekiem żartobliwym, bezpośrednim, pasjonatem motoryzacji, znał kilka języków obcych.

Lema nazywamy wizjonerem, bo już w 1961 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym pierwszym) roku przewidział pojawienie się e-booków i audiobooków. W książce pt. „Powrót z gwiazd” pisze o bohaterze, który powrócił na Ziemię po stu latach: „(...) Całe popołudnie spędziłem w księgarni. Nie było w niej książek. Nie drukowano ich już od pół wieku bez mała. (...) Księgarnia przypominała raczej elektronowe laboratorium. Książki to były kryształki z utrwaloną treścią. Czytać można je było za pomocą optonu. Był nawet podobny do książki, ale o jednej, jedynej stronicy między okładkami. Za dotknięciem pojawiały się na niej kolejne karty tekstu. (...) Publiczność wołała lektany – czytały głośno, można je było nastawiać na dowolny rodzaj głosu, tempo i modulację. Tylko naukowe publikacje o bardzo małym zasięgu drukowano jeszcze na plastyku imitującym papier. Tak, że wszystkie moje zakupy mieściły się w jednej kieszeni, choć było tego prawie trzysta tytułów (...)”.

Lem mówił:

„Nie żałuj, nigdy nie żałuj, że mogłeś coś zrobić w życiu, a tego nie zrobiłeś. Nie zrobiłeś, bo nie mogłeś.”;

„Poeta to taki, co umie w ładny sposób być nieszczęśliwy.”;

„Na szczyt można wejść, ale wszystkie drogi ze szczytu prowadzą w dół!”;

„Kosmos jest labiryntem zbudowanym z labiryntów.”

Stanisław Lem zmarł w Krakowie w 2006 (dwa tysiące szóstym) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Pochodził z rodziny prawosławnej.		
2. Andriej Tarkowski nakręcił film na podstawie jego powieści „Solaris”.		
3. Przebywał na emigracji w Austrii.		
4. Pisał o kontaktach z istotami pozaziemskimi i sztucznej inteligencji.		
5. Zmarł w Wiedniu.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić wyrażenia, które nie pasują do twórczości Stanisława Lema: wojna, polana, kwiaty, nauka, technika, kajak, statek kosmiczny, sztuczna inteligencja, miłość, realizm socjalistyczny, istota pozaziemska, podróż, zaułek, taniec, szpital psychiatryczny, fantastyka, groteska, pszczoła.

Ćwiczenie 3. Proszę utworzyć czasowniki w pierwszej osobie w liczbie pojedynczej w czasie przyszłym prostym lub złożonym.

Przykład: urodzić się – (ja) urodzę się

napisać –

przetłumaczyć –

zamieszkać –

głosić –

przemijać –

naruszyć –

przekroczyć –

zamknąć –

czytać –

drukować –

żałować –

kończyć –

zbudować –

spędzić –

P. Wisława Szymborska urodziła się w 1923 (tysiąc dziewięćset dwudziestym trzecim) roku w województwie wielkopolskim. To polska eseistka, poetka, tłumaczka, krytyk literacki i felietonistka. Po II (drugiej) wojnie światowej brała czynny udział w życiu literackim Krakowa.

W 1945 (tysiąc dziewięćset czterdziestym piątym) roku zadebiutowała, publikując wiersz „Szukam słowa”. Pierwszy tomik poezji pt. (pod tytułem) „Dlatego żyjemy” wydała w 1952 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym drugim) roku.

W 1957 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym siódmym) roku nawiązała kontakt z paryską „Kulturą” i Jerzym Giedroyciem.

W przeciwieństwie do wielu przedstawicieli jej pokolenia przebywała w Polsce również w czasie wojny, najmocniej była związana z Krakowem. Swój patriotyzm pokazała w wierszu „Gawęda o miłości ziemi ojczystej”:

„Ziemio ojczysta, ziemio jasna,
nie będę powalonym drzewem.
Codziennie mocniej w ciebie wrastam
radością, smutkiem, dumą, gniewem.
Nie będę jak zerwana nić.
Odrzucam pusto brzmiące słowa.
Można nie kochać cię – i żyć,
ale nie można owocować”.

Po śmierci kobiety, która zginęła w pożarze, ratując obce dzieci, napisała przejmujący wiersz „Minuta ciszy po Ludwice Wawrzyńskiej”, z którego pochodzą słowa:

„Patrzcie, wynosi je w ramionach,
zapada w ogień po kolana,
łunę w szalonych włosach ma.
A chciała kupić
bilet,
wyjechać na krótko,
napisać list,
okno otworzyć po burzy,
wydeptać ścieżkę w lesie,
nadziwić się mrówkom,
zobaczyć jak od wiatru
jezioro się mruży”.

Końcowe słowa tego liryku to refleksja Wisławy Szymborskiej na temat życia i śmierci:

„Tyle wiemy o sobie,
ile nas sprawdzono”.

Z kolei młodo zmarłej poetce Halinie Poświatowskiej poświęciła wiersz „Autotomia”, w którym odnajdujemy wstrząsające słowa o nierozzerwalności poety i jego poezji:

„Potrafimy się dzielić, och prawda, my także.
Ale tylko na ciało i urwany szept.
Na ciało i poezję.”

W połowie lat siedemdziesiątych podpisała tzw. (tak zwany) List 59 (pięćdziesięciu dziewięciu), w którym występowała przeciwko zmianom w Konstytucji PRL (Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej) i wieczystemu sojuszowi z ZSRR (Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich).

Dorobek Szymborskiej to zaledwie około 350 (trzystu pięćdziesięciu) wierszy, jednak przez to każdy z nich jest dopracowany i trafia do czytelnika. Bardzo chętnie pisała również limeryki, np. (na przykład):

„Pewien młody wikary w Lozannie
lubił chodzić w rozpiętej sutannie.
Lecz na widok kardynała gasła w nim fantazja cała
i zapinał się starannie”.

Jest uznawana za twórcę „lepiejów”, czyli krótkich groteskowych, często nonsensownych wierszyków, jak np. (na przykład):

„Lepsza ciotka striptizerka,
niż podane tu żeberka.”;
„Lepiej nie być w żony guście,
Niż jeść boczek w tej kapuście”;

a także „moskalików”, np. (na przykład):

„Kto powiedział, że Francuzi
piją kawę z filiżanek,
temu pierwszy dam po buzi
pod świątynią Felicjanek”.

Słynny wiersz „Kot w pustym mieszkaniu” napisała i opublikowała po śmierci swego przyjaciela Kornela Filipowicza w 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku. Rozpoczynają go słowa:

„Umrzeć — tego nie robi się kotu.
Bo co ma począć kot w pustym mieszkaniu.”.

W swojej poezji często poruszała tematykę miłosną, np. (na przykład) w wierszu „Przy winie”:

„Pozwoliłam się wymyślić
na podobieństwo odbicia
w jego oczach. Tańczę, tańczę
w zatrzęsieniu nagłych skrzydeł”.

W wierszu „Miłość szczęśliwa” dość ironicznie podchodzi do tematu odwzajemnionej miłości:

„Miłość szczęśliwa. Czy to jest normalne,
czy to poważne, czy to pożyteczne
co świat ma z dwojga ludzi,
którzy nie widzą świata?”

W 1986 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym szóstym) roku napisała wiersz „Schyłek wieku”, w którym dokonała dosyć ponurej oceny stulecia, w którym przyszło jej żyć:

„Miał być lepszy od zeszłych nasz XX wiek
Już tego dowieść nie zdąży,
lata ma policzone,
krok chwiejny,
oddech krótki...
Miało się kilka nieszczyć
nie przydarzyć już,
na przykład wojna
i głód, i tak dalej.
W poważaniu być miała
bezbronność bezbronnych,
ufność i tym podobne”.

Poezję Szymborskiej przetłumaczono na 42 (czterdzieści dwa) języki.

Wisława Szymborska jest laureatką Nagrody Nobla w dziedzinie literatury z 1996 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego szóstego) roku „za poezję, która z ironiczną precyzją pozwala historycznemu i biologicznemu kontekstowi ukazać się we fragmentach ludzkiej rzeczywistości”.

Poetka była osobą skromną i cichą, nie znosiła wywiadów. Nie lubiła rozmów o literaturze, warsztacie literackim, mówiąc, że autor powinien wypowiadać się tylko w swoich utworach.

W 2000 (dwutysięcznym) roku miało miejsce spotkanie noblistów w Wilnie. Wtedy to przetłumaczone na język litewski wiersze Szymborskiej recytowała aktorka na scenie Teatru na Małej Pohulance. Była to niespodzianka dla poetki. W swojej książce o Szymborskiej Jerzy Illg wspomina reakcję noblistki: „Moje wiersze nie są do grania, do śpiewania ani do tańczenia. Moje wiersze są do czytania i do myślenia!”. W pewnym momencie przeraziła się: „Rany boskie, przecież ja będę musiała potem pójść do garderoby, podziękować jej i coś powiedzieć!” [...] Zapytałem później Wisławę: „I co powiedziałaś tej aktorce?”. – „Że nie miałam pojęcia, iż z moich wierszy można zrobić coś takiego”.

Szymborska była doceniana przez wielu intelektualistów na całym świecie. Jej fanem był również Woody Allen, który przedstawił ją następująco: „Ja jestem uważany za dowcipnego i zabawnego człowieka, ale to jej dowcip góruje nad moim. (...) Ona jest w stanie uchwycić najbardziej wzruszające momenty życia i jego smutek i jednocześnie pozostać optymistką. (...) Ona pasuje dokładnie do mojej definicji artysty. Głębokiego i przenikliwego (...) Czuję się zaszczycony, że wie o moim istnieniu”.

Szymborska była kobietą kochającą życie, ale jednocześnie oddającą się tematowi śmierci. Jednak i w tego typu wierszach dominuje u niej optymizm, co widać w popularnym wierszu „Nic dwa razy”:

„Nic dwa razy się nie zdarza
i nie zdarzy. Z tej przyczyny
zrodziliśmy się bez wprawy
i pomrzemy bez rutyny. (...)
Czemu ty się, zła godzino,
z niepotrzebnym mieszasz lękiem?
Jesteś – a więc musisz minąć.
Miniesz – a więc to jest piękne. (...)”.

Wisława Szymborska zmarła po ciężkiej chorobie w 2012 (dwa tysiące dwunastym) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę wymienić polskich laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie literatury.

Ćwiczenie 2. Proszę wyjaśnić, czym są lepiej, moskaliki i limeryki.

Ćwiczenie 3. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Poetka urodziła się w XX (dwudziestym) wieku.		
2. Głównie tworzyła na emigracji.		
3. Jest autorką wielu limeryków.		
4. Otrzymała Nagrodę Nobla w dziedzinie medycyny.		
5. Jej autorstwa jest słynny wiersz „Kot w pustym mieszkaniu”.		

Ćwiczenie 4. Proszę podać rymy do następujących słów.

zeberka –
sutannie –
filizanka –
przyczyny –
lękiem –

Q. Ryszard Kapuściński to polski publicysta, reportażysta i fotograf. Urodził się w 1932 (tysiąc dziewięćset trzydziestym drugim) roku w Pińsku, na terytorium obecnej Białorusi, wykształcenie zdobył w Warszawie. Był członkiem PZPR (Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej). Od 1962 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego drugiego) roku pracował jako korespondent zagraniczny w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej.

Życie Ryszarda Kapuścińskiego to wędrówka i podróże. W dzieciństwie mieszkał na Polesiu pod okupacją radziecką w strachu i biedzie. Tamte przeżycia opisał w książce „Imperium”, która ukazała się w 1993 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym trzecim) roku. Doświadczenia z dzieciństwa pomagały mu rozumieć ludzi w późniejszej pracy jako reportera w biednych regionach świata.

Karierę reportera przyspieszył tekst, który ukazał się w „Sztandarze Młodych” pt. (pod tytułem) „To też jest prawda o Nowej Hucie”. Był to bardzo krytyczny reportaż: „Posłuchaj: niedawno jedna czternastoletnia zaraziła ośmiu chłopców. Kiedy z nią mówiliśmy, opowiadała o swoich wyczynach tak wulgarnie, że się zbierało na wymioty. Ona nie jest jedyna. Nie wszystkie są tak młode, ale jest ich sporo. (...) W Nowej Hucie znają mieszkanie, gdzie w jednym pokoju mama przyjmuje od facetów forszę, a w drugim córka wyrównuje gościom te straty. To nie jedyne takie mieszkanie. (...) Oto kobieta – mieszkanka hotelu robotniczego – będzie rodziła dziecko. W tym pokoju mieszka jeszcze sześć dziewcząt. Po trzech miesiącach powinna wrócić do pracy. Nie wraca: pracuje w Hucie, kilka kilometrów od hotelu, a musi karmić dziecko cztery razy dziennie. Wszelako każą przynieść jej zaświadczenie, że pracuje. Tak, ale ona nie może go dostarczyć. Wtedy przychodzi hotelowy, zabiera jej pościel, zabiera wszystko, co nie jest jej własnością: kobieta z małżeństwem zostaje na deskach”.

Potem rozpoczęły się zagraniczne podróże, z których przywoził materiały do kolejnych książek. Kapuściński był przekonany, że wszystko, o czym się

pisze, trzeba przeżyć. Był świadkiem dwudziestu siedmiu rewolucji, cztery razy miał być rozstrzelany. O tym, co czuje człowiek, którego mają następnego dnia rozstrzelać, napisał w książce „Wojna futbolowa”, którą wydano w 1978 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym ósmym) roku.

Pięć lat spędził na placówce w Afryce, o czym napisał później: „W ciągu miesiąca przejechałem przez pięć krajów [Algier, Gwinea, Togo, Dahomej, Nigeria]. W czterech panował stan wyjątkowy. W jednym prezydent został właśnie usunięty, w drugim uratował się tylko dzięki przypadkowi, w trzecim – szef rządu boi się opuścić swoją rezydencję strzeżoną przez wojsko. Dwa parlamenty zostały rozwiązane. Dwa rządy zostały usunięte. Dziesiątki działaczy aresztowanych. Dziesiątki ludzi zabitych w walkach politycznych. Na przestrzeni 520 (pięciuset dwudziestu) kilometrów byłem kontrolowany 21 (dwadzieścia jeden) razy i przeszedłem 4 (cztery) rewizje osobiste”.

W Afryce zachorował na malarię, gorączkę tropikalną i gruźlicę, po pobycie w szpitalu wrócił do Polski, lecz już w następnym roku wyjechał do Ameryki Łacińskiej. Tam spędził kolejne pięć lat, mieszkając w różnych krajach. Owocem tego był kontrowersyjny reportaż o Gwatemali „Dlaczego zginął Karl von Spreiti?”, który wszedł do zbioru „Chrystus z karabinem na ramieniu”. W tym samym zbiorze odnajdujemy również wstrząsający reportaż z Salwadoru, gdzie opisuje publiczną egzekucję młodego partyzanta: „Najpierw przywieźli jego matkę. Zniszczona, skromnie ubrana kobieta usiadła naprzeciw miejsca, na którym miał zginąć jej syn. Przez moment na trybunach zapadła cisza. Ale po chwili ludzie zaczęli rozmawiać, wymieniali uwagi, kupowali lody i napoje chłodzące. Najbardziej hałasowały dzieci. (...) Następnie kamery poszły w ruch: zaczęła się transmisja. Tego dnia w całym Salwadorze ludzie obejrzeliby w telewizji egzekucję Victoriano Gomeza. Najpierw Victoriano stanął naprzeciw trybun, blisko bieżni. Ale operatorzy zaczęli wołać, żeby poszedł na środek stadionu – chodziło im o lepsze światło i lepsze ujęcie. Zrozumiał ich intencję, posłuchał, cofnął się w głąb boiska i stanął na baczność – smagły, wysoki, dwudziestoczteroletni. Teraz z trybun widziało się tylko małą sylwetkę i to było dobre – na ten dystans śmierć traciła dosłowność, konkretność, ciężar, przedstawiała być śmiercią, zamieniała się w widowisko śmierci. Tylko operatorzy mieli Victoriana w zbliżeniu, mieli twarz na cały ekran, dzięki czemu ludzie, którzy oglądali telewizję, widzieli więcej niż tłum zebrany na stadionie”.

Książki Kapuścińskiego zostały przełożone na 20 (dwadzieścia) języków. Sam o sobie pisał: „Do tego, żeby uprawiać dziennikarstwo, przede wszystkim trzeba być dobrym człowiekiem. Żli ludzie nie mogą być dobrymi dziennikarzami. Jedynie dobry usiłuje zrozumieć innych, ich intencje, ich wiarę, ich zainteresowania, ich trudności, ich tragedie”.

W 2007 (dwa tysiące siódmym) roku ujawniono, że Kapuściński współpracował ze służbami PRL (Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej). Ukazała się książka Artura Domosławskiego pt. (pod tytułem) „Kapuściński non-fiction”, która kwestionuje wierność reportażu, ukazuje związki reportażysty z tajnymi służbami PRL (Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej) i w której

poruszono sferę życia prywatnego Kapuścińskiego. Żona Kapuścińskiego, Alicja, wniosła pozew do sądu za naruszenie dóbr osobistych. Proces częściowo wygrała.

Ryszard Kapuściński zmarł w 2007 (dwa tysiące siódmym) roku w Warszawie na zawał serca.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jako publicysta i reportażysta pracował w wielu krajach świata na różnych kontynentach.		
2. Jego książki zostały przetłumaczona na 20 (dwadzieścia) języków.		
3. „Chrystus z karabinem na ramieniu” to zbiór reportaży z Australii.		
4. Zmarł w Ameryce Łacińskiej.		

Ćwiczenie 2. Proszę wyjaśnić, czym jest reportaż i jakimi cechami powinien się charakteryzować.

Ćwiczenie 3. Proszę utworzyć czasowniki do podanych rzeczowników.

Przykład: wędrówka – wędrować

podróż –

strata –

mieszkanie –

praca –

zaświadczenie –

pościel –

rewizja –

zbiór –

transmisja –

bieżnia –

światło –

R. Marek Hłasko urodził się w 1934 (tysiąc dziewięćset trzydziestym czwartym) roku w Warszawie. W wieku kilkunastu lat rozpoczął pracę: pracował jako goniec i kierowca w wielu przedsiębiorstwach. Często pracę zmieniał, bo nie dawała mu żadnej satysfakcji. Naturę miał buntowniczą, zadziorną i agresywną. Odeskoczną od monotonnej pracy stało się pisanie. Swoje pierwsze doświadczenia życiowe opisał w powieści „Następny do raju”. W 1953 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym trzecim) roku otrzymał stypendium od Związku Literatów Polskich. W tym czasie porzucił pracę kierowcy i dokończył „Sonatę marymoncką”, oraz opowiadanie pt. (pod tytułem) „Baza Sokołowska”.

W 1954 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym czwartym) roku opublikował kolejne opowiadania i dzięki nim stał się znany i rozpoznawany w środowisku literackim. Pisał z temperamentem, dowcipnie, ubierał się niekonwencjonalnie, stał się symbolem młodego pokolenia.

W 1955 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym piątym) roku ukazało się drukiem niewielkie opowiadanie Hłaski „Pierwszy krok w chmurach”, napisane językiem potocznym przeplecionym gwarą. Ludzie w nim są rozczarowani, przygnębieni, praca dla nich jest męczarnią i prawie zawsze pada deszcz. Opowiadanie jest całkowitym przeciwieństwem prozy socrealizmu. W następnym roku opowiadanie weszło do zbioru, który został wydany w wydawnictwie „Czytelnik”. Już początek opowiadania wiele nam mówi o stylu Hłaski:

„W sobotę centrum miasta wygląda tak samo, jak i w każdy inny dzień tygodnia. Jest tylko więcej pijanych; w knajpach i barach, autobusach i bramach – wszędzie unosi się zapach przetrawionego alkoholu. W sobotę miasto traci swoją pracowitą twarz – w sobotę miasto ma pijaną mordę”.

Druga połowa lat pięćdziesiątych w Polsce, socjalizm i jego założenia, nie sprzyjały twórczości Hłaski, toteż podjął decyzję o wyjeździe z kraju, mimo iż nie znał żadnego języka obcego. Wyjechał do Paryża i tam rozpoczął nowy okres swojej twórczości i swego życia. Zachłystywał się wolnością, udzielał prowokujących wywiadów, bywał w barach, trwonił pieniądze z nagrodzonych książek, pił dużo alkoholu. Ten nagły chaos w jego życiu służył mu jako doświadczenie opisywane w dalszej twórczości literackiej, a ta rozrastała się systematycznie.

W 1958 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym ósmym) roku ukazały się w paryskiej „Kulturze” powieści: antykomunistyczne „Cmentarze” i „Następny do raj”. Maszynopis tej pierwszej powieści przywiozła do Francji przyjaciółka Hłaski Agnieszka Osiecka. W „Cmentarzach” autor tak pisze o sobie:

„Dziękuję Bogu, że jestem tylko pijakiem. To jedyne, co daje jaką taką gwarancję; jeśli ktoś o mnie coś pomyśli, to tylko to jedno”.

Marek Hłasko przez jedenaście lat przebywał na emigracji, właściwie to tułał się po świecie. Przebywał we Francji, Niemczech, Izraelu i Stanach Zjednoczonych. Miewał zatargi z policją, był aresztowany za awantury, nadużywał alkoholu i środków uspokajających. Jego życie to ciągła gonitwa, zejścia i rozstania z kobietami, praca na budowie i w hucie, a także pobyty w szpitalach psychiatrycznych.

Pobyt w Izraelu zaowocował kilkoma opowiadaniem. „Opowiem wam o Esther” ukazuje życie alfonsa, a „Drugie zabicie psa” – młodego żigolaka żyjącego z bogatych kobiet. Poruszana tematyka nie była obca autorowi. Jego fantazja życiowa była ogromna, a dla literatury tracił zdrowie i godność, zyskując wiarygodność opisów.

W 1964 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym czwartym) roku Instytut Literacki w Paryżu wydał kolejne słynne opowiadania Hłaski: „Wszyscy byli odwrócenii” i „Brudne czyny”.

W 1966 (tysiąc sześćdziesiątym szóstym) roku na zaproszenie Romana Polańskiego wyjechał do Los Angeles, by napisać scenariusz do jego filmu, lecz reżyser wycofał się z projektu.

W Stanach Zjednoczonych przyjaźnił się z Krzysztofem Komedą, muzykiem jazzowym i bardzo zdolnym twórcą muzyki filmowej. Podczas spaceru doszło między nimi do przyjacielskiej przepychanki i Komeda spadł ze skarpy, raniąc się w głowę. Po badaniach lekarze stwierdzili krwiaka mózgu, który stał się bezpośrednią przyczyną śmierci artysty.

„Piękni dwudziestoletni” to autobiograficzna powieść, jedna z najlepszych książek Hłaski, którą wydał Instytut Literacki Jerzego Giedroycia w 1966 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym szóstym) roku. W Polsce ocenzonej powieść udostępniono czytelnikom dopiero w 1985 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym piątym) roku, zaś całość wydrukowano po trzech latach. W książce tej czytamy:

„Książki warto pisać tylko wtedy, jeśli przekroczy się ostatnią granicę wstydu; pisanie jest rzeczą bardziej intymną od łóżka; przynajmniej dla mnie”;

a także:

„Świat dzieli się na dwie połowy, z tym jednak, że w jednej z nich jest nie do życia, w drugiej nie do wytrzymania”.

Ta niezwykła powieść zdobyła ogromną popularność.

Za oceanem Hłasko zdobył upragnioną licencję pilota. W 1969 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym dziewiątym) roku napisał powieść „Palcie ryz każdego dnia”. Powieść opowiada o instruktora pilotażu, miłości do latania i przyjaźni dwóch mężczyzn. Jest pełna wulgaryzmów, naturalistyczna w opisach. Autor w niej pisze:

„...Latanie jest jak kobieta i jeśli się ją kocha, to wtedy boisz się, że nie jesteś dosyć dobry dla niej i że nie starczy ci życia, aby się nią nacieszyć. Ale to czujesz tylko wtedy, jak naprawdę kochasz, bo nie obchodzi cię przecież, co powie czy pomyśli o tobie dzi..., z którą gdzieś tam śpisz, a rano wychodzisz na palcach, żeby jej nie obudzić i żeby już z nią nie gadać”.

W tym samym roku pisarz wrócił do Europy, do Niemiec, gdzie, w niewyjaśnionych do końca okolicznościach, zmarł. Powieść ukazała się już po jego śmierci. Kilka lat później prochy pisarza sprowadzono do Polski i pochowano na cmentarzu w Warszawie. Na obelisku z inicjatywy matki Hłaski umieszczono napis: „Żył krótko, a wszyscy byli odwrócenii”.

Ćwiczenie 1. Proszę odmienić podane rzeczowniki przez przypadki.

Przykład: *M. goniec D. gońca C. gońcowi B. gońca N. gońcem Msc. gońcu W. gońcu!*

kierowca –

chmura –

pokolenie –

deszcz –

bar –

alkohol –

pilot –

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w 1943 (tysiąc dziewięćset czterdziestym trzecim) roku.		
2. Maszynopis „Cmentarzy” do Paryża zawiozła Agnieszka Osiecka.		
3. Miał licencję spadochroniarza.		
4. Napisał „Drugie zabicie psa”.		
5. „Piękni dwudziestoletni” ukazało się nakładem wydawnictwa „Czytelnik”.		

Ćwiczenie 3. Proszę wymienić kraje, w których przebywał i tworzył Marek Hłasko.

S. Halina Poświatowska urodziła się w Częstochowie w roku 1935 (tysiąc dziewięćset trzydziestym piątym).

We wrześniu 1939 (tysiąc dziewięćset trzydziestego dziewiątego) roku jej tata został powołany do wojska, a matka z dziećmi wyruszyła na wieś do rodziny w obawie przed niemieckim okupantem. Pod koniec wojny rodzina wróciła do Częstochowy. W styczniu 1945 (tysiąc dziewięćset czterdziestego piątego) roku rozpoczęło się wyzwolenie miasta. Przed hukiem strzałów karabinowych i dział Halina wraz z rodziną schroniła się w piwnicy i tam przebywali kilka dni. Miasto wyzwolono, a Halina w czasie tego pobytu nabawiła się groźnej anginy, która uszkodziła jej stawy i serce. Z nabytą wadą serca już do końca życia miała ogromne kłopoty i stało się to bezpośrednią przyczyną jej śmierci.

Z powodu złego stanu zdrowia często przebywała w domu, leżąc w łóżku, bardzo dużo czytała. Do egzaminów szkolnych przygotowywała ją prywatna nauczycielka. Rodzina bardzo się starała, by Halina powróciła do zdrowia. Leczona była w wielu klinikach, wielokrotnie przebywała w sanatorium. W czasie pobytu w Kudowie, już jako dziewiętnastoletnia pacjentka, poznała – również chorego na serce – Adolfa Poświatowskiego. Młodzi zapragnęli związać swoje życie i za zgodą lekarzy wzięli ślub w 1954 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym czwartym) roku. Małżeństwo trwało tylko dwa lata, gdyż Adolf niespodziewanie zmarł.

Kilka lat później w filadelfijskiej klinice dzięki staraniom polskich lekarzy i Polonii amerykańskiej udało się przeprowadzić skuteczną operację serca, transmitowaną w nowojorskiej telewizji, która zapłaciła za ten zabieg.

Przez całe swoje krótkie życie Poświatowska pisała. Pierwszy tomik wierszy „Hymn bałwochwalczy” ukazał się w 1958 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym ósmym) roku w czasie pobytu poetki w Stanach Zjednoczonych. Po operacji została tam przez kilka lat, by studiować na Smith College w stanie Massachusetts, który przyznał jej stypendium i mieszkanie w pięknym akademiku. W 1961 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym pierwszym) roku Poświatowska wróciła do kraju i dokończyła studia na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Kolejny tomik „Dzień dzisiejszy” poświęciła swojemu lekarzowi, profesorowi Julianowi Aleksandrowiczowi z krakowskiej kliniki. Ukazał się w 1963 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym trzecim) roku.

W tym samym roku rozpoczęła pracę nad „Opowieścią dla przyjaciela”, którą zadedykowała Ireneuszowi Morawskiemu, swemu bliskiemu znajomemu. Ta autobiograficzna powieść o miłości, chorobie i życiu na przekór cierpieniu, pojawiła się drukiem w 1967 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym siódmym) roku. Odnajdujemy w niej słowa:

„Są takie noce, przyjacielu, kiedy świat się kończy. Świat odchodzi i zostawia nas z rozszerzonymi żrenicami i bezradnie opuszczonymi rękoma”.

W 1966 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym szóstym) roku ukazał się tomik poezji „Oda do rąk”. W tym samym roku postanowiła także wydać drukiem kolejną książkę, zawierającą korespondencję z Ireneuszem Morawskim. „...Ty nawet nie wiesz, ile Ty listów napisałeś do mnie i do matki” – zwracała się do niego. Wielokrotnie pisała prośby do Ireneusza, by ten zgodził się na ich publikację, lecz on był nieugięty.

Lato 1966 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego szóstego) roku spędziła w Jugosławii. Wraz z przyjaciółką dużo zwiedzały i efektem tego pobytu stało się opowiadanie „Znajomy z Kotoru”, które ukazało się już po śmierci autorki.

Po powrocie do Polski znowu poczuła się bardzo słabo. Na uniwersytecie skracała wykłady, dużo odpoczywała, a lekarz skierował ją na drugą operację serca. W pracy skorzystała z urlopu naukowego.

W kolejnym roku trafiła do szpitala w Warszawie na operację. W tym czasie pisała bardzo dużo wierszy, listów, przyjmowała odwiedziny znajomych. Stała się bardzo nerwowa.

Operację przeprowadzono w październiku 1967 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego siódmego) roku. Kilka dni potem Poświatowska zmarła. Na jej pogrzebie w Częstochowie było bardzo wiele znanych osób, m.in. (między innymi) Wisława Szymborska i Tadeusz Śliwiak.

Po jej śmierci, został opublikowany czwarty tomik poezji „Jeszcze jedno wspomnienie”, w którym zawarto również wcześniejsze wiersze poetki, te pełne złych przeczuć, których sama, spragniona życia, nie chciała publikować. Poświatowska była kobietą błyskotliwą i inteligentną, zawsze zadbaną, kochała życie, ceniła swój talent. Mimo choroby nie rezygnowała z podróży, spotkań z mężczyznami, żyła pełną piersią. Pisała:

„Żyje się chwilą, a czas jest tylko przezroczystą perlą wypełnioną oddechem”.

Głównym motywem jej twórczości była miłość i śmierć. W białym wierszu „Śmierć” odnajdujemy rozmyślania o śmierci.

Wiersze o miłości są szeroko znane i cytowane. Poświatowska pisze:

„bądź przy mnie blisko
bo tylko wtedy
nie jest mi zimno”.

W kolejnym uczucia swoje tak wyraża:

„więc jesteś jesteś jesteś
daj niech sprawdzę
niech cię dotknę raz jeszcze dłonią i ustami
niech w oczy spojrzę chociaż najmniej wierzę
ośleplę ze zdumienia oczom”.

Halina Poświatowska należy do pokolenia „Współczesności”. Jej twórczość oparta jest na przemyśleniach filozoficznych. Podkreślała w niej własną kobiecość, pisała również o innych kobietach. We wszystkich słowach poetki odczytujemy pragnienie miłości i świadomość zbliżającej się śmierci:

„A jednak potrzeba mi twoich słów
I trzeba twojej pamięci.
Pamiętaj o mnie, dobrze?
Może będę się mniej bała,
może będę usypiała spokojniej”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodziła się w Gdańsku.		
2. Jest autorką powieści zadedykowanej Ireneuszowi Morawskiemu.		
3. Była stypendystką rządu francuskiego i amerykańskiego.		
4. W jej twórczości przewija się temat miłości i śmierci.		
5. Swoją tomik poezji zatytułowała „Oda do ramion”.		

Ćwiczenie 2. Proszę wymienić główne motywy twórczości Haliny Poświatowskiej.

Ćwiczenie 3. Proszę podać antonimy poniższych słów.

Przykład: wojna – pokój

wyzwolenie –

śmierć –

zdrowie –

ślub –

cierpienie –

źle –

znajomy –

talent –

spokój –

inteligencja –

pragnienie –

świadomość –

T. Agnieszka Osiecka urodziła się w 1936 (tysiąc dziewięćset trzydziestym szóstym) roku w Warszawie. To polska poetka i autorka ponad dwóch tysięcy tekstów piosenek. Z wykształcenia była dziennikarką i reżyserem filmowym. Początkowo pisała reportaże i recenzje filmów. Jako autorka tekstów zadebiutowała „Balladą o malarzu” w Studenckim Teatrze Satyryków.

W 1958 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym ósmym) roku powstała piosenka „Kochankowie z ulicy Kamiennej”, która wywarła ogromny wpływ na polityka Jacka Kuronia. Powiedział wtedy: „Usłyszałem tę piosenkę po raz pierwszy, kiedy nasz ruch wolnościowy umarł. Gorzej, my sami się poddaliśmy, przepolitykowaliśmy ten Październik. Uznaliśmy w pewnym momencie, że Gomułka ma tak wielkie poparcie społeczne, że my sami nie mamy żadnych szans. I „Kochankowie z ulicy Kamiennej”, piosenka o chłopcach i dziewczynach, którzy pragną pięknej miłości, ale żyją na takiej Kamiennej, gdzie wszystko jest brudne i złe, stała się rodzajem epitafium dla naszego ruchu”.

Jedną z najbardziej znanych piosenek Osieckiej są „Okularnicy”, która stała się hymnem polskiej inteligencji. Jej piosenki pojawiały się również w filmach. Sama jednak, mimo iż skończyła reżyserię, nigdy po studiach nie stanęła za kamerą. Powiedziała wówczas: „Na drugim czy trzecim roku zrozumiałam, że nie będę reżyserem, kiedy zaczęłam pisać piosenki i artykuły. Bo człowiek, który pisze, może to robić sam w pokoiku, tramwaju, pod ulubionym drzewem, a do filmu trzeba mieć szaloną energię, zdrowie i umiejętność przebywania w dużych grupach ludzi. Kiedy robiłam etiudy i byłam początkującym reżyserem, wszelkie ustawianie ludzi, wydawanie im poleceń, pokazywanie, z której strony mają wchodzić i jak się zachowywać, to był po prostu gwałt zadawany mojej naturze”.

Osiecką fascynowało słowo. Pisała zawsze w samotności, ale przyjaciół i znajomych miała ogromną rzeszę. W życiu prywatnym miała dwóch mężów, z wieloma mężczyznami była związana uczuciowo. Z Markiem Hłaską była nawet zaręczona, rozkochała w sobie Jerzego Giedroycia, Jeremiego Przyborę, ze związku z Danielem Passentem urodziła córkę.

W 1957 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym siódmym) roku wyjechała na winobranie do Francji. Miała ze sobą „Cmentarze” Marka Hłaski, które przewiozła potajemnie. W Instytucie Literackim przedstawiła je Jerzemu Giedroyciowi, który je wydał. Znajomość z Osiecką przerodziła się w wielką miłość. Redaktor naczelny „Kultury” nazywał ją duszkiem z mitologii słowiańskiej, Kikimorą, która wciąga w bagna. Dwudziestodwuletnia Agnieszka zburzyła jego spokój wewnętrzny. Listy Osieckiej do Giedroycia na razie nie zostaną opublikowane. Za zgodą dzieci Przybory i Osieckiej zostały opublikowane listy tych kochanków.

Była osobą błyskotliwą, ulotną, królową życia, która cały czas goniła za czymś idealnym, młodzieńczym, nieosiągalnym. Ciągłe znikanie z życia ludzi, którzy byli z nią związani. W jej burzliwe życie wkradł się alkohol, z problemem tym zmagала się przez wiele lat. Zainteresowana była również kobietami. Pierwszą żonę Polańskiego kochała miłością idealną. Pogubiona wśród mężczyzn zwracała się w kierunku kobiet, swoich muz, powierniczek, przyjaciółek.

Wiele zwrotów z jej tekstów weszło na stałe do powszechnego użytku:

„Czy te oczy mogą kłamać?”;

„Zielono mi.”;

„Hop, siup i od nowa Polska Ludowa.”;

„Niech żyje bal, bo to życie to bal jest nad bale!”;

„Dziś prawdziwych Cyganów już nie ma.”,

a tekst reklamowy– „Coca cola to jest to!” jest sloganem znanym na całym świecie.

Agnieszka Osiecka zmarła w Warszawie w 1997 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Autorka kilku tysięcy wierszy i tekstów piosenek.		
2. „Okularnicy” to hymn polskiej inteligencji.		
3. Była matką kilku córek.		
4. Uczuciowo związana była z Markiem Hłaską.		
5. Z wykształcenia była polonistką.		

Ćwiczenie 2. Proszę odmienić następujące czasowniki w czasie teraźniejszym lub przyszłym prostym.

Przykład: usłyszeć – ja usłyszę, ty usłyszysz, on, ona, ono usłyszy, my usłyszymy, wy usłyszycie, oni, one usłyszą

przepolitykować –

wyjechać –

wciągać –

wydać –

zburzyć –

gonić –

znikać –

U. Edward Stachura urodził się we Francji w 1937 (tysiąc dziewięćset trzydziestym siódmym) roku w rodzinie polskiej. Gdy miał 11 (jedenaście) lat, wraz z całą rodziną, powrócił do kraju i osiedlił się w Aleksandrowie Kujawskim. Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim studiował filologię romańską. Znał język francuski i później tłumaczył twórczość francuską na język polski. Już jako uczeń szkoły średniej i członek grupy „Kontrasty”, debiutował dwoma wierszami: „Metamorfoza” i „Odnalazły się marzenia”. O swoim początku jako poety i pisarza sam powiedział: „Był w liceum jeden piszący wiersze chłopak, z którego wielu kolegów drwiło (...), więc wziąłem się za pisanie wierszy, żeby przejąć na siebie połowę drwin i w ten sposób ulżyć mu w niedoli”.

W latach studenckich wydrukował kilka wierszy w „Sztandarze Ludu”, brał udział w wieczorkach literackich, na których prezentował swoją poezję z w lubelskim klubie „Nora”. Debiutem książkowym był zbiór opowiadań pt. (pod tytułem) „Jeden dzień”. Wzbudził nim entuzjazm krytyki, a Jarosław

Iwaszkiewicz i Julian Przyboś opisali go jako naiwnego i wrażliwego człowieka pełnego wiary w miłość, melancholijnego. Przyboś napisał: „Podoba mi się ‘bohater liryczny’ (tak nazwijmy tego, kto tu opowiada) Stachury: czuły entuzjasta wschodu słońca i samotnych wędrówek, bezdomny włóczęga, pracujący ciężko fizycznie dopóty tylko, dopóki go nie zawoła jak Cygana na wiosnę dal widnokręgów i niebo obłoków. Ten bohater jest sympatyczny, życzliwy światu i ludziom. Naiwny i czuły, ale i po męsku mściwy, gdy trzeba oddać z nawiązką za pobicie chuliganowi. Tak inny niż brutalni złodziejaskowie, niepodobny do knajpianych lumpów, jakimi zajmowała się do niedawna młoda, tzw. (tak zwana) hłaskoidalna proza”.

Edward Stachura to wieczny chłopiec, niedbale ubrany, z gitarą na ramieniu, piszący i śpiewający poeta, tkwiący w swoich ideałach, podróżujący po świecie w poszukiwaniu samego siebie. Zamknięty w sobie pisał:

„Na krawędzi ja tu stoję,
Gdy poruszę się, to po mnie.”

Otaczał go zawsze tłum wielbicieli, przyciągał je do siebie swoją bezradnością i urodą, lecz nie szukał przygód erotycznych. Nie dbał o pieniądze, ale był mocno przekonany o swojej wielkości, nie udzielał wywiadów, lecz czytał wszystko, co o nim napisano.

W roku 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) przebywał wraz z żoną, Zytą, w Kotli (województwo zielonogórskie), gdzie wcześniej pracował jako robotnik leśny, i zbierał materiał do swojej kolejnej książki. Notował rozmowy drwali, opisywał ich codzienne obowiązki, wolny czas i otaczającą przyrodę. Na kanwie tych notatek powstała powieść „Siekierzada albo Zima leśnych ludzi”, wydrukowana w 1970 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym) roku i przeniesiona na ekran w 1986 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym szóstym) roku. Pełen mądrości cytat odnajdujemy w tej książce:

„Ludzi coraz więcej, a człowieka coraz mniej”.

W 1969 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym dziewiątym) roku otrzymał od rządu meksykańskiego roczne stypendium. Poznał język hiszpański i swobodnie tłumaczył hiszpańską prozę, pieśni Indian, poznał sztukę Majów i ich cywilizację. W kolejnych latach zwiedził Kanadę, Stany Zjednoczone, skąd przywiózł materiał do następnego zbioru opowieści „Się”. Stachura napisał: „Czas umarł na czas. Ja umarło na ja. Nie ma ja. Się jest. Się jest się. Się jest duch. Się jest nikt”.

Całe swoje życie Stachura poświęcił pisaniu. Była to jedyna forma komunikowana się ze światem. Jego twórczość zawsze była odzwierciedleniem własnego życia. Na początku roku 1979 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego dziewiątego) postanowił rzucić się pod pociąg i w wyniku tego zdarzenia stracił 4 (cztery) palce prawej dłoni. Potem na leczeniu przebywał w szpitalu psychiatrycznym, a po wyjściu uczył się pisać lewą ręką, uczył się żyć na nowo, cierpiąc i pisząc ostatnie, wstrząsające zapiski „Pogodzić się ze światem”.

„Tak się miotalem po świecie. „Wszystko jest poezją” jest tego wstrząsającym dokumentem. Wszystkie inne moje książki także samo. Może dlatego, że jestem wygnaniec. Ni Francuz, ni Polak, ni Meksykanin. Nie czułem

ziemi pod stopami, ziemi, jak to mówią, własnej, rodzinnej, ojczystej. Fakt, że pisałem po polsku, miał w moim życiu ogromne znaczenie. To pewnie dlatego zawsze ciągnęło mnie do ziemi polskiej, gdy byłem poza jej granicami.”

Edward Stachura zmarł śmiercią samobójczą w Warszawie w lipcu 1979 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego dziewiątego) roku.

Nazywany jest twórcą poezji czynnej, gdyż często śpiewał i recytował własne wiersze. Bardzo znany jest fragment tekstu „Nie rozdziobią nas kruki, wrony”:

„Ruszaj się, Bruno, idziemy na piwo;
Niechybnie brakuje tam nas!
Od stania w miejscu niejeden już zginął,
Niejeden zginął już kwiat!”.

W wierszu „Życie to nie teatr” czytamy:

„Życie to jest teatr, mówisz ciągle, opowiadasz;
Maski coraz inne, coraz mylnie się nakłada;
Wszystko to zabawa, wszystko to jest jedna gra
Przy otwartych i zamkniętych drzwiach.
To jest gra!”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Poeta i pisarz, tłumacz literatury francuskiej i hiszpańskiej.		
2. Studiował iberystykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.		
3. Jest autorem słynnej powieści „Siekierzada albo Zima leśnych ludzi”.		
4. Jest twórcą poezji czynnej.		
5. Zmarł śmiercią samobójczą w Meksyku.		

Ćwiczenie 2. Proszę utworzyć stopień wyższy i najwyższy od podanych przymiotników.

Przykład: czuły – czulszy – najczulszy
wrażliwy –
chory –
naiwny –
melancholijny –
sympatyczny –
życzliwy –
mściwy –
brutalny –
wstrząsający –

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić wyrażenia kojarzące się z poetą: tłumacz języka francuskiego, wieczorek literacki, bajkopisarz, melancholijny, pewny siebie, samotnik, kobieciarz, czuły, naiwny, bogaty, szpital psychiatryczny, samobójstwo, poezja wojenna, impresjonizm, taniec, śpiew.

V. Rafał Wojaczek urodził się w 1945 (tysiąc dziewięćset czterdziestym piątym) roku w Mikołowie. W czasach wcześniejszej młodości interesował się fotografią, najczęściej fotografował ponure obiekty. Dużo czytał; jego lekturą był Fiodor Dostojewski, Tomasz Mann, Franz Kafka, Charles Beaudelaire, Arthur Rimbaud i Friedrich Nietzsche.

Alkohol w jego życiu pojawił się już w szkole średniej. Filologię polską rozpoczął na Uniwersytecie Jagiellońskim, lecz jej nie ukończył. Studiował tylko jeden semestr. Choroba alkoholowa i pewne oznaki choroby psychicznej uniemożliwiły mu naukę.

Przeniósł się do Wrocławia, ciągle zmieniał miejsce zamieszkania, żył w konflikcie z rodziną. Postanowił zająć się pisaniem, lecz honoraria za wiersze nie dawały mu pełni środków na utrzymanie, a stale wiódł bardzo hulawczy tryb życia: alkohol, środki farmakologiczne i skandale obyczajowe. Jednocześnie fascynował się śmiercią, był zbuntowany, wyobcowany i załęczony. Miał dwie obsesje: życie i śmierć.

W 1964 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym czwartym) roku przebywał w klinice psychiatrycznej, gdzie lekarze rozpoznali chorobę psychiczną.

Rok później debiutował w cenionym miesięczniku „Poezja” wierszem pt. (pod tytułem) „Sezon”:

„Jest poręcz
ale nie ma schodów
Jest ja
ale mnie nie ma
Jest zimno
ale nie ma ciepłych skór zwierząt
niedźwiedzich futer lisich kit
Od czasu kiedy jest mokro
jest bardzo mokro
ja kocha mokro
na placu, bez parasola
Jest ciemno
jest ciemno jak najciemniej
mnie nie ma
Nie ma spać
Nie ma oddychać
Żyć nie ma
Tylko drzewa się ruszają
niepospolite ruszenie drzew
rodzą czarnego kota
który przebiega wszystkie drogi”.

Taka niegramatyczna konstrukcja wiersza ukazuje świat ułomny, nieprawdziwy, unicestwiający jednostkę.

Nagle stał się bardzo znanym poetą. Pisał przemyślane liryki pełne wulgaryzmów, wręcz drastyczne. W 1966 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym szóstym) roku napisał „Erotyk”:

„Nie umiem pisać wiersza
By był taki jak to ciało
ciało
Nie umiem myśleć
Ciało jest czarne
Ciało śmierdzi
Ja nie jestem malarzem
Umiem tylko kopnąć w brzuch
Na ulicy gonią psy
Hycle
Obdzierają mnie ze skóry”.

Poezja Wojaczka jest dla ludzi, których nie gorszą wulgaryzmy, słownictwo fizjologiczno-seksuologiczne i autodestrukcja wypływająca z wersetów. Dla jednych był chuliganem, który wdzierają się do literatury, dla innych sentymentalnym chłopcem. Jego wiersze ukazują świat rozdwojony, schizofreniczny, alienację, a życie to absurd i bezsens istnienia. Sam o sobie tak napisał:

„Nie lubię poezji, bo nie znoszę
Tego s...syna Rafała Wojaczka, poety,
Pijaka i darmozjada, którego
Dawno powinni byli zamknąć”.

Dorobek poetycki Rafała Wojaczka to dwa tomiki wierszy: „Sezon” i „Inna bajka”, oraz dwa tomiki wydane już po śmierci poety: „Nie skończona krucjata” i „Którego nie było”. Wiersze w nich zebrane należą do najbardziej oryginalnych w literaturze powojennej, a sam poeta zaliczany jest do „poetów przeklętych”.

Szeroko znany jest wiersz Rafała Wojaczka pt. (pod tytułem) „Ojczyzna”, z którego cytat: „Matka mądra jak wieża kościoła” umieszczony jest na tablicy pamiątkowej we Wrocławiu. Przebija się przez niego liryzm i pragnienie czułości.

Poeta zmarł śmiercią samobójczą w 1971 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym pierwszym) roku, pochowany jest we Wrocławiu.

W 1999 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym dziewiątym) roku polski reżyser Lech Majewski nakręcił biograficzny dramat pt. (pod tytułem) „Wojacek”, w którym przedstawił widzom postać młodego poety-dekadenta nieumiejącego się odnaleźć w czasach PRL-u, jego prowokacyjną twórczość, problemy z alkoholem i psychiką, które doprowadziły do tragedii.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Ukończył filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim.		
2. Swoim wierszem debiutował w Instytucie Literackim w Paryżu.		
3. Jest autorem czterech tomików wierszy.		
4. Zmarł we Wrocławiu.		
5. Zaliczany jest do „poetów przeklętych”.		

Ćwiczenie 2. Proszę dokończyć zdania.

Rafał Wojaczek studiował na
Żył w konflikcie z
Wiódł bardzo hulawczy tryb.....
Jego wiersze ukazują świat
Poeta zmarł śmiercią

Ćwiczenie 3. Proszę wytłumaczyć słowa: wulgaryzm, autodestrukcja, alienacja, dekadent.

W. Andrzej Sapkowski urodził się w 1948 (tysiąc dziewięćset czterdziestym ósmym) roku w Łodzi. Z wykształcenia jest ekonomistą, ukończył Uniwersytet Łódzki. To najczęściej, po Lemie, tłumaczony pisarz fantastyki. Karierę literacką rozpoczynał jako tłumacz, a rozgłos zdobył po wydaniu sagi o Wiedźminie. Na podstawie jego twórczości powstały komiksy, gry planszowe i pełnometrażowy film pt. (pod tytułem) „Wiedźmin”. Jest to cykl pięciu opowieści o pogromcy potworów, który stał się literackim fenomenem końca XX (dwudziestego) wieku.

W „Polityce” ukazał się bardzo pochlebny artykuł o Sapkowskim, gdzie czytamy: „Andrzej Sapkowski jest pisarzem formatu Tolkiena, choć odeń różnym, bo zdecydowanie bliższym współczesności i obdarzony gorętszym słowiańskim temperamentem. Czytając Sapkowskiego, jesteśmy zarazem gdzieś w świecie Tolkiena, na seansie u przeinaczonego Disneya, w średniowieczu, u Sienkiewiczowskiego Zagłoby, na seminarium ekonomicznym, w krainie ponurych pogańskich obrzędów, w przemalowanej na baśniową scenerii z czarnego kryminału”.

Jest laureatem Paszportu Polityki i nagród Janusza A. Zajdla za opowiadania: „Mniejsze zło”, „Lej po bombie”, „Miecz przeznaczenia”, a także za powieści: „Krew elfów” i „Narrenturm”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Autor książek fantastycznych.		
2. „Wiedźmin” to saga składająca się z 12 (dwunastu) tomów.		
3. Jest autorem opowiadania „Większe zło”.		
4. Na kanwie „Wiedźmina” zrealizowano pełnometrażowy film.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić poprawną odpowiedź.

- a) Andrzej Sapkowski urodził się w Warszawie / Lublinie / Łodzi.
- b) Rozgłos pisarzowi przyniosła saga o Wiedźminie / wiersze o miłości / książki podróżnicze.
- c) Na podstawie jego powieści powstały spektakle teatralne / komiksy / musicale.

Ćwiczenie 3. Proszę wymienić tytuły opowiadań Andrzeja Sapkowskiego.

X. Jerzy Pilch urodził się w 1952 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym drugim) roku w Wiśle, w rodzinie protestanckiej. Na Uniwersytecie Jagiellońskim ukończył polonistykę, właściwie to tam nauczył się polskiego, bo wcześniej mówił gwarą. Studia doktoranckie przerwał w momencie otrzymania propozycji pracy w „Tygodniku Powszechnym”, gdzie drukował bardzo poczytne felietony.

Jest autorem wielu książek obyczajowych, w których pojawia się kpina, groteska, są prześmiewcze, a miejscami autobiograficzne. W treści odnajdujemy jego słabości, pasje, chorobę i miłość do piłki nożnej. Pilch cierpi na chorobę Parkinsona i jak mówił w wywiadzie: „Wszedłem w parkinsonizm nietypowo, bo nie ze zdrowia, ale z alkoholizmu. Jeden dygot przeszedł w drugi. Mnie się ciągle wydaje, że ja mam bardziej powikłanie poalkoholowe niż Parkinsona. Cysterny wypitego alkoholu pewnie nie pomogły. To lekarze twierdzą, że nie ma stwierdzonego przypadku, że na Parkinsona zapada alkoholik z powodu alkoholizmu. Wręcz parę lat temu leczyli jeszcze Parkinsona alkoholem właśnie. Za późno zachorowałem.”

„Pod Mocnym Aniołem” to powieść, w której bohater zмага się z alkoholizmem, próbuje trzeźwieć, znowu pije, wstydzi się pić i wstydzi się nie pić. W niej Pilch barokowym językiem i dziwnymi puentami opowiada o ludzkim upadku i miłości. Tam pada stwierdzenie: „Jednego pijaka w całej rozciągłości może zrozumieć tylko drugi pijak”. Powieść otrzymała Literacką Nagrodę Nike w 2001 (dwa tysiące pierwszym) roku i uczyniła z niej bestseller. Wkrótce potem została zekranizowana przez Wojciecha Smarzowskiego.

Lata 2012–2013 (dwa tysiące dwanaście – dwa tysiące trzynaście) to czas choroby, degeneracji ciała i umysłu, który opisał w „Drugim dzienniku” i opublikował w „Tygodniku Powszechnym”.

W 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku w kartki powieści „Zuza albo czas oddalenia” wplótł historię starzejącego się pisarza i jego związku z młodziutką dziewczyną, w niej też są elementy prawdopodobnie autobiograficzne, ale pisarz odpowiada enigmatycznie: „Opowieść o obcowaniu ze sprzedajnymi dziewczynami w każdych warunkach nie jest za bardzo cenzuralna”.

Teraz Pilch mieszka w Warszawie. W jednej z wypowiedzi stwierdza, że „Zawsze i właściwie we wszystkich dziedzinach byłem outsiderem. Np. (na przykład) jakieś 80 (osiemdziesiąt) procent wódki sam wypilem w życiu. Ja uwielbiałem sam!” Obecnie jednak uznaje, że „przesadził z samotnością – człowiekowi kawy nie ma kto zrobić...”.

Pilch uwielbia Miłosza, Iwaszkiewicza i Gombrowicza. Znany jest z tego, że nie cierpi podróży. Ma takie same ołówki, takie same koszule i kurtki. W rozmowie dodał: „Od niedawna dubluję książki. Kupuję w różnych tłumaczeniach, czytam i porównuję, które lepsze”.

O ojcu powiedział: „Mam po nim poczucie humoru, poczucie ironii. Na pewno po nim mam jazdę na d...”, zaś o matce: „Trochę się słabo znamy. Matka ma swoje szajby, które ja znam i które bywają irytujące. Mówi do mnie Pilszku”.

Na kanwie jego powieści powstały filmy i przedstawienia teatralne, pojawiły się również tłumaczenia na wiele języków.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. W dzieciństwie i wieku młodzieńczym posługiwał się gwarą.		
2. Studiował filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim.		
3. Jest autorem groteskowych i prześmiewczych książek obyczajowych.		
4. „Pod Mocnym Aniołem” to powieść o chorobie alkoholowej.		
5. Uwielbia twórczość Mickiewicza i Słowackiego.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić poprawną odpowiedź.

a) Jerzy Pilch jest autorem wspomnień / książek przyrodniczych / powieści obyczajowych.

b) W powieści „Pod Mocnym Aniołem” bohater zмага się z przeznaczeniem / kolegami / chorobą alkoholową.

c) W powieści „Zuza albo czas oddalenia” odnajdujemy wątki autobiograficzne / opisy afrykańskiego buszu / opisy walki żołnierzy polskich.

d) Jerzy Pilch choruje na chorobę Parkinsona / żółtaczkę / ospę wietrzną.

Ćwiczenie 3. Proszę wyjaśnić, czym jest felieton i jakie są jego cechy charakterystyczne.

Y. Janusz Leon Wiśniewski urodził się w 1954 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym czwartym) roku w Toruniu. Z wykształcenia jest fizykiem i chemikiem, mieszka we Frankfurcie nad Menem. To naukowiec i pisarz. W latach 1999–2007 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiąt dziewięć–dwa tysiące siedem) pracował jako profesor nadzwyczajny w Pomorskiej Akademii w Słupsku, a program komputerowy z dziedziny chemii, który współtworzył, został opatentowany w Unii Europejskiej i Stanach Zjednoczonych. Jako pisarz zasłynął powieścią „Samotność w sieci”, która została zekranizowana w 2006 (dwa tysiące szóstym) roku. W Rosji powieść została wystawiona na deskach teatru i do dziś jest w stałym programie teatru w Petersburgu. W książce tak pisze: „Internet był taki. Przypominał trochę konfesjonał, a rozmowy – rodzaj grupowej spowiedzi. Czasami było się spowiednikiem, czasami spowiadanym. To czyniła ta odległość i ta pewność, że zawsze można wyciągnąć wtyczkę z gniazdka”. W kolejnych latach powstały następne książki, które stały się bardzo popularne i przyniosły pisarzowi rozgłos. Większość sytuacji opisywanych w swoich powieściach przeżył naprawdę. Jego twórczość opiera się na sentencji: „Pisz tak, żeby cię przeczytało jak najwięcej starych bibliotekarek”.

Powieść „Miłość oraz inne dysonanse” okazała się bestsellerem w Polsce i Rosji. Napisał ją wspólnie z Iradą Wownenko, a pokazuje losy Polaka z niemieckim paszportem, który kochał kobietę i muzykę, lecz obydwie miłości nie

były mu wierne. Z kolei w Rosji mieszka piękna kobieta z marzeniami o karierze aktorskiej, dzieciach i jej te marzenia również się nie spełniają. W takim oto momencie, w Moskwie, ze swoimi dramatami i trudnymi relacjami polsko-rosyjskimi, spotykają się przypadkowo bohaterowie książki i rodzi się między nimi miłość. Powieść ukazała się w 2012 (dwa tysiące dwunastym) roku.

Akcję powieści „Ślady” umieścił w niemieckich miastach, gdzie przedstawił losy poznanych ludzi, ludzi pełnych bolesnych doświadczeń, którzy jednak nie tracą wiary w udane życie. W sposób bardzo emocjonalny pokazuje naukę, erotyzm oraz dusze kobiet i mężczyzn.

W „Kulminacji” widzimy wiele kobiet i wiele rodzajów miłości. Sam autor powiedział: „Pierwsze wydanie „Kulminacji” pisałem w jeszcze w 2002 (dwa tysiące drugim) roku. Przeżywałem wtedy bardzo trudne momenty w życiu, otoczony byłem smutkiem i w takiej optyce postrzegałem wówczas świat. Tragizm świata wydawał mi się wówczas stanem jedynym i trwałym. Nie bez powodu mówi się, że jeśli książka Wiśniewskiego ma 150 (sto pięćdziesiąt) stron, to znajdzie się w niej minimum 151 (sto pięćdziesiąt jeden) nieszczęść”. Książka ukazała się w 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku i autor teraz mówi: „Podejście do kobiet, które sprawdzało się jeszcze 20 (dwadzieścia) lat temu, dziś nie może się na nic przydać. Patriarchat się zwyczajnie przeterminował i już długo nieprzyjemnie cuchnie. Dziś kobiety pracują na stanowiskach, o których 20 (dwadzieścia) lat temu nawet nie myślały, mówią głośno o swojej seksualności, nie boją się wyzwań i konkurowania z mężczyznami. Najważniejsze jednak, że nie mają już pęt i wytycznych, co mogą robić, a co im nie przystoi. Widzą ciągle szklany sufit nad sobą, ale go coraz częściej przebijają. Czują się wolne i ta swoboda daje nam podstawy do zredefiniowania, czym kobiecość jest dzisiaj.”

Wiśniewski ma piękny samochód, mercedesa kabrioleta, w wywiadzie powiedział: „Jestem dumny, że mam jeden z najbardziej zakręconych mercedesów i go jako Polak nie ukradłem, jak moim niemieckim kolegom nieustannie podkreślam.”

Jego ulubioną powieścią jest „Bikini”, tytuł ten ma wymalowany na bagażniku swego auta i na kasku motocyklowym. W treści odnajdujemy cytaty:

„Ameryka jest jedynym krajem na świecie, gdzie prawo do szczęścia zapisane jest w konstytucji”.

W programie u Kuby Wojewódzkiego wyznał, że ma IQ 183 (sto osiemdziesiąt trzy), co daje mu to członkostwo w polskiej Mensie.

Na swojej stronie internetowej napisał:

„Panie, pomóż mi być takim człowiekiem, za jakiego bierze mnie mój pies”.

Twórczość Wiśniewskiego została przetłumaczona na 18 (osiemnaście) języków.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Pisarz z wykształcenia jest weterynarzem.		
2. „Samotność w sieci” została przeniesiona na deski teatru w Petersburgu.		
3. Akcja powieści „Ślady” rozgrywa się w puszczy amazońskiej.		
4. Tytuł powieści „Bikini” ma wymalowany na kasku motocyklowym.		
5. Jest bardzo inteligentnym człowiekiem.		

Ćwiczenie 2. Proszę podać wyrazy pokrewne do następujących wyrazów.

Przykład: samotność – samotny, osamotnienie, samotnik

program –

kariera –

smutek –

stanowisko –

konkurencja –

samochód –

swoboda –

pies –

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić tytuł powieści Leona Wiśniewskiego, która została zekranizowana.

a) „Samotność w sieci”

b) „Bikini”

c) „Ślady”

d) „Miłość oraz inne dysonanse”

e) „Kulminacja”

Z. Andrzej Stasiuk urodził się w 1960 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym) roku w Warszawie, obecnie mieszka w Beskidzie Niskim we wsi Wołowiec. Jego życiorys jest bardzo burzliwy, nie ukończył żadnej szkoły. Na początku lat osiemdziesiątych zaangażowany był w ruch pacyfistyczny. Po powołaniu do wojska, zdezerterował z jednostki i trafił do więzienia na półtora roku.

W 1992 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym drugim) roku ukazał się zbiór opowiadań „Mury Hebronu”, w którym autor opisuje życie więzienne, celę więzienną, odczłowieczenie, przemoc, a wszystko to umiejętnie splótł z liryzmem. Doskonałą recenzję na temat jego utworu napisał Jerzy Pilch w „BiuLetynie” i wtedy Stasiuk postanowił, że zostanie pisarzem. Wyprowadził się z Warszawy. W poszukiwaniu samotności wyjechał w Beskid Niski i zamieszkał w starej chacie przyjaciela.

Najpierw pracował jako stróż cerkiewki, wpuszczał turystów, naprawiał wybite okna, potem te doświadczenia przeniósł na papier i ukazały się „Opowieści galicyjskie”. Kolejne prace pisarskie ugruntowały jego talent.

Przedstawiają obrazki z życia mieszkańców podgórskich miejscowości, obyczaje i perypetie, lirykę i brutalność, pracę i grozę.

„Dukla” to zbiór opowiadań wydany w 1997 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym siódmym) roku. Autor w nich w sposób metafizyczny opowiada o swoich pobytach w tym miasteczku, przywołuje wspomnienia z dzieciństwa. Pisze:

„Zarośla, zakamarki, zapach nagrzaných smołowanych dachów – miejsca w sam raz by usiąść, pić owocowe wino i przyglądać się dalekobieżnym, do których nigdy się nie wsiądzie.”

Integralną częścią „Dukli” są czarno-białe rysunki autorstwa Kamila Targosza, bardzo surrealistyczne i niepokojące.

Pisarz najbardziej sobie ceni „Dziewięć”. To powieść o Warszawie w dobie rodzącego się kapitalizmu. Napisana jest na wzór literatury sensacyjno-obyczajowej. Opowiada o drobnym przedsiębiorcy, który uwikłany jest w historię gangsterską. Książka zdobyła doskonale recenzje na świecie, natomiast niektórzy polscy recenzenci mieli odmienne zdanie i uważali, że pisarz przechodzi kryzys twórczy. Stasiuk na te opinie odpowiedział: „Mój Boże... Gdybym miał słuchać wszystkich głosów, to nie napisałbym połowy tego, co napisałem, a drugą połowę napisałbym beznadziejnie. Tak naprawdę to wszystkie głosy raczej średnio mnie obchodzą. „Dziewiątka” jest moją najlepszą książką i życzę wszystkim takiego kryzysu, w jakim jestem akurat pogrążony.”

W 2001 (dwa tysiące pierwszym) roku ukazał się tom „Zima”. Autor napisał w nim:

„Mam obsesję rzeczy, zdarzeń, nic niewartych szczegółów, wyliczanek, lubię wiedzieć, co jak się nazywa, i dlatego wolę biedne okolice niż bogate, bo w nich przedmioty mają prawdziwą wartość i bardzo możliwe, że ludzie je choć trochę kochają, ponieważ nie mają nic innego. Nie wielbią, ale kochają, nie mając o tym nawet pojęcia”.

Stasiuk bardzo lubi podróże i z podróży po Ukrainie, Rumunii i Węgrzech przywiózł materiał do książki „Jadąc do Babadag”. Na stronach tej książki odnajdujemy wspaniałe opisy drobnych rzeczy otaczających każdego człowieka – papierosów czy banknotów; poranek w Tokaju opisał tak:

„Zbudziłem się wcześniej rano i wyszedłem na balkon. Czerwone dachy pociemniały od nocnego deszczu. Bruk uliczki lśnił lekko i parował. W całym miasteczku panowała zupełna cisza. Słyszać było, jak w ogrodzie na dole krople spadają z liścia na liść. Tylko bociany hałasowały. Jeden po drugim nadlatywały znad Cisy i siadały na swoich kominach. Naliczyłem chyba z pięć gniazd. Klekotały, niosło się echo, potem poprawiały pióra i wracały nad rzekę gdzieś pomiędzy stare topole. Tokaj leżał nieruchomo i błyszczał jak rybia łuska. Stałem w tej nadprzyrodzonej ciszy, paliłem papierosa i myślałem, że tak powinny wyglądać wszystkie poranki świata: budzimy się w absolutnym spokoju, w bezludnym obcym mieście, w którym zatrzymał się czas i wszystko wokół wygląda jak dalszy ciąg snu.”

Za tę powieść autor otrzymał Literacką Nagrodę Nike w 2005 (dwa tysiące piątym) roku.

Odbył też kilka podróży do Niemiec i Austrii w celach zarobkowych, prowadził tam płatne spotkania autorskie. Na zamówienie teatrów niemieckich i austriackich napisał dramaty: „Noc”, „Ciemny las” i „Czekając na Turka”.

„Ciemny las” to powieść o toksycznej zależności Wschodu i Zachodu. Opowiada o ludziach, prawdopodobnie pochodzących z za wschodniej granicy, pracujących przy wyrębie lasu, i ich pracodawcach, bardzo bogatych ludziach, którzy manipulują emigrantami. Dramat cechują dowcipne dialogi, potoczne rozmowy, często groteska i czarny humor. Jej treść, jakże aktualna, zostanie przeniesiona na ekran przez reżysera, polskiego pochodzenia, Macieja Patronika, na stałe pracującego we Francji.

W 2014 (dwa tysiące czternastym) roku wydał książkę „Wschód”. Nazywa ją książką rodzinną. Jego rodzice pochodzą ze Wschodu, widzimy w niej nostalgiczne opisy pustyni, stepu, rzeki Bug i realistyczne opisy miasteczek. To książka o emocjach i tęsknotach, poszukiwaniu tożsamości i o lęku. To historia podróży w przeszłość Podlasia i do współczesnej Rosji, Chin i Mongolii.

Andrzej Stasiuk jest właścicielem oficyny wydawniczej „Czarne”, wydającej współczesną prozę polską. Jego twórczość jest przetłumaczona na prawie wszystkie języki europejskie i na język koreański.

Ćwiczenie 1. Proszę podkreślić poprawne stwierdzenia.

a) W opowiadaniach Stasiuka odnajdujemy opisy: życia mieszkańców podgórskich miejscowości / Nowego Jorku / zakamarków / obyczajów i perypetie ludzi w małym miasteczku / dachów i zarośli / tańców i przedstawień teatralnych.

b) „Dziewięć” to powieść o: Stambule / Tokio / Warszawie / Rzeszowie.

c) Nagrodą Nike została uhonorowana książka „Dziewięć” / „Jadąc do Babadag” / „Wschód” / „Mury Hebronu”.

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Mieszka w eleganckiej dzielnicy Toronto.		
2. Uwielbia podróże i z nich czerpie natchnienie do kolejnych książek.		
3. W książce „Wschód” zawarł opisy pustyni, stepu i małych miasteczek.		
4. Jest właścicielem tartaku.		
5. „Dziewięć” to ulubiona powieść twórcy.		

Ćwiczenie 3. Proszę odmienić przez przypadki następujące rzeczowniki.

Przykład: M. las – D. lasu – C. lasowi – B. las – N. lasem – Msc. lesie – W. lesie!

Bug –

step –

Podlasie –

miasteczko –

AA. Marcin Świetlicki urodził się w 1961 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym pierwszym) roku w Piaskach koło Lublina. Filologię polską ukończył na Uniwersytecie Jagiellońskim i do dziś mieszka w Krakowie. To polski dziennikarz, poeta i pisarz, twórca tekstów piosenek dla zespołu „Świetliki”, które sam wykonuje w manierze melorecytacji, często paląc papierosa. Wystąpił również gościnnie z zespołem Pidżama Porno. Pojawił się na deskach teatru w dramacie Wojciecha Smarzowskiego pt. (pod tytułem) „Małżowina” i w filmie „Anioł w Krakowie” zrealizowanym w 2002 (dwa tysiące drugim) roku.

Uznawany jest za reprezentanta „BruLionu”, czasopisma, które promowało młodych twórców tzw. (tak zwanej) kultury alternatywnej. W 1992 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym drugim) roku ukazały się „Zimne kraje” – utwór, w którym zawarł polemikę z postawami i ideologią lat osiemdziesiątych.

W 1995 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym piątym) roku nie przyjął nagrody Paszportu Polityki, do czego go namówił Jerzy Pilch, który jednak skwapliwie taką samą nagrodę odebrał trzy lata później.

W 2001 (dwa tysiące pierwszym) roku wydał pod pseudonimem książkę „Katecheci i frustraci”, w której umieścił znane postaci z życia literackiego Krakowa, również pod pseudonimami. Przedstawia je jako ludzi zepsutych, zazdrosnych, łakomych na przywileje, zakompleksionych i małych moralnie.

W 2006 (dwa tysiące szóstym) roku pojawiła się powieść kryminalna „Dwanaście”, potem „Trzynaście” i „Jedenaście” wydane już pod prawdziwym nazwiskiem. W sposób parodiowy przedstawił w nich siebie jako bywalca knajp, zgorzkniałego alkoholika.

W 2014 (dwa tysiące czternastym) roku został nominowany do Nagrody Literackiej Nike za powieść poetycką „Jeden”. Na swoim profilu na Facebooku napisał: „Moja książka poetycka JEDEN została nominowana do Nagrody NIKE, a ja WOLAŁBYM NIE. Nie chcę uczestniczyć w konkursie organizowanym przez instytucję, która wytacza procesy poetom za to, co myślą.”

W książce tej pojawia się niepewność i lęk, trwanie przy życiu i śmierć. Napisana jest w sposób ironiczny, z dystansem do życia i literatury.

W 2014 (dwa tysiące czternastym) roku otrzymał z rąk Prezydenta RP odznaczenie z okazji 25-ciolecia (dwudziestopięciolecia) odzyskania wolności i w liście do Kancelarii Prezydenta napisał: „Dzień dobry, bardzo mnie to wyróżnienie zaskakuje i zadziwia. Bardzo dziękuję. Światli ludzie wytłumaczyli mi, że nie odmawia się Prezydentowi. Wiem już jednak, że nie będę mógł odebrać tego wysokiego odznaczenia państwowego 5 (piątego) czerwca, bo muszę zagrać koncert z zespołem Świetliki w Białymstoku. Termin został ustalony już dawno i nie mogę zawieść swojego elektoratu. Dlatego też, jeszcze raz dziękując, proszę o wybaczenie nieobecności i odznaczenie mnie w innym terminie. Kłaniam się, Marcin Świetlicki.”

W wywiadach mówi: „Żyję obok. Nie biorę kredytów, nie mam konta w banku, nie mam samochodu, nie mam komórki, nie głosuję, nie chodzę, gdzie nie lubię, i nie rozmawiam, z kim nie chcę. Nie mam praw obywatelskich. Sam

sobie odebrałem prawa obywatelskie”, a także: „Ostatnio z próżności kliknąłem na strony miasta Kraków i sprawdziłem, czy piszą coś o mnie. Ani słowa. A o Grzegorzu Turnale? [prawidłowo: „Turnau” – przyp. aut.] Kliknąłem i wyskoczyło dziesięć tysięcy dokumentów. Nie jestem chlubą miasta. Wcale się miastu nie dziwię”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w Mikołajowie na Ukrainie.		
2. Píše teksty piosenek dla zespołu „Świetliki”.		
3. Jest autorem książki o mieszkańcach Krakowa „Katecheci i frustraci”.		
4. Napisał powieść poetycką „Jeden”, nominowaną do Nagrody Nike.		
5. Na scenie występuje z papierosem w dłoni.		

Ćwiczenie 2. Proszę wyjaśnić, czym jest melorecytacja.

Ćwiczenie 3. Proszę utworzyć od podanych słów liczbę mnogą w rodzaju męskoosobowym i odmienić słowa przez przypadki.

Przykład: zepsuty – M. zepsuci, D. zepsutych, C. zepsutym, B. zepsutych, N. zepsutymi, Msc. zepsutych, W. zepsuci!

zazdrosny –

państwowy –

mały –

łakomy –

zakompleksiony –

niepewny –

przedstawiony –

AB. Olga Tokarczuk urodziła się w 1962 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym drugim) roku w Sulechowie. To polska pisarka i poetka, a także scenarzystka. Na Uniwersytecie Warszawskim ukończyła psychologię i jako wolontariuszka pracowała w szpitalu z ludźmi psychicznie chorymi. Jest wielbicieleką Junga, wiedzy tajemnej i filozofii. Pierwsze opowiadania pisała pod pseudonimem Natasza Borodin. Pod koniec lat osiemdziesiątych i na początku dziewięćdziesiątych zdobyła rozgłos jako poetka i pisarka, zrezygnowała wtedy z pracy, przeniosła się w Sudety i poświęciła się pisaniu.

W 1993 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym trzecim) roku wydana została powieść „Podróż ludzi Księgi”, powieść bardzo sprawnie napisana, osadzona w realiach siedemnastowiecznej Francji i Hiszpanii. Traktuje o nieudanej wyprawie po tajemniczą Księgę, w trakcie której na bohaterów spływa wielka miłość. W niej Tokarczuk fascynuje się Tajemnicą.

W kolejnej książce „E.E” pisarka opisuje medium – młodą dziewczynę z rodziny polsko-niemieckiej. Tu również ujawnia się zachwyt nad Tajemnicą i

nad tym, co trudno zrozumieć. Tym razem akcja powieści toczy się we współczesnym Wrocławiu.

W 1996 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym szóstym) roku ukazała się głośna powieść mitograficzna „Prawiek i inne czasy”. Choć język książki jest prosty i zrozumiały, lektura zmusza czytelnika do głębszego zastanowienia się nad problemami czasu, zależnościami między człowiekiem a naturą, nawiązaniami do scen biblijnych.

W 2008 (dwa tysiące ósmym) roku została laureatką Literackiej Nagrody Nike za książkę pt. (pod tytułem) „Bieguni”. Tytuł książki nawiązuje do nazwy rosyjskiej sekty z XVIII (osiemnastego) wieku, która uważała, że świat jest dziełem szatana. I ten szatan ma dostęp do ludzi, którzy się zatrzymują, więc dlatego cały czas należy się poruszać, podróżować. Książka powstawała trzy lata, głównie w czasie podróży pisarki. Fenomen tej powieści to nie postaci, czy miejsca, lecz fakt przemieszczania się. Olga Tokarczuk sama mówi o tej książce: „Zawsze o swojej ostatniej książce mówię, że jest ważna, ale tym razem czuję, że „Bieguni” są wyjątkowi. Są ukoronowaniem tych poszukiwań, które rozpoczęłam w poprzednich książkach, scalają te wszystkie wątki i tematy, które się tam pojawiały”. W powieści odnajdujemy wątek kobiety opiekującej się niepełnosprawnym dzieckiem, która po objawieniu w cerkwi nie wraca do domu, a także australijskiej biegaczki, która po latach wraca do Polski do śmiertelnie chorego przyjaciela oraz kobiety odchodzącej od męża w czasie wczasów w Chorwacji.

Rok 2009 (dwa tysiące dziewiąty) przyniósł kolejną powieść – „Prowadź swój pług przez kości umarłych”, o której sama pisarka mówi, że jest to „thriller metafizyczny”. Akcja powieści toczy się na Dolnym Śląsku, w Kotlinie Kłodzkiej, i opowiada o kobiecie, miłośniczce zwierząt, zafascynowanej twórczością Wiliama Blake’a, którego filozofię Wielkich Wartości chce umieścić w pozbawionym moralności społeczeństwie XXI (dwudziestego pierwszego) wieku. W pewnym momencie dochodzi tam do serii zabójstw, głównie ludzi trudniących się myślistwem, a ślady w miejscach zbrodni wskazują, iż sprawcami mogły być zwierzęta, biorące odwet na myśliwych. Treść tej powieści przeniosła na ekran Agnieszka Holland i w 2017 (dwa tysiące siedemnastym) roku ukazał się film pt. (pod tytułem) „Pokot”.

W 2014 (dwa tysiące czternastym) roku pisarka zabrała nas do osiemnastowiecznej Polski na Podole w ogromnej powieści „Księgi Jakubowe”, którą pisała przez pięć lat i, jak sama mówi, wymagało to od niej: „bardzo wiele pracy poszukiwawczej, siedzenia w archiwach i komponowania całości ze strzępków informacji, budowania postaci, na przykład Drużbackiej, na podstawie jej kilku wierszy”. Rzeczpospolita Polska graniczyła wówczas z Turcją, była wielonarodowościowa, wielokulturowa, kolorowa. W takie miejsce trafiwszy, oszołomiona poetka pyta: „Czy ktoś tu mówi po polsku?”. Powieść zaczyna się bardzo szczegółowym opisem targu w Rohatynie, autorka mówi do

czytelnika: „przyjrzyj się, czy ci się to podoba, czy wchodzisz w to”. Jest to też powieść o żydowskim Mesjaszu Jakubie Franku, mistyku, despocie, szalbierzu i mędrцу. Powieść ukazała się akurat w momencie, gdy w Polakach ujawniało się pragnienie samookreślenia na nowo, szukania swoich korzeni na Białorusi, w Grecji i Niemczech.

„Księgi Jakubowe” mają w podtytule: „Wielka podróż przez siedem granic, pięć języków i trzy duże religie, nie licząc tych małych”. Zawiera 900 (dziewięćset) stron, które są numerowane od końca, tak jak księgi pisane po hebrajsku.

Za „Księgi Jakubowe” pisarka otrzymała Literacką Nagrodę Nike w 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku.

Prawa do tłumaczenia twórczości Olgi Tokarczuk zostały sprzedane do ponad dwudziestu krajów.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jest wielbicielką wiedzy tajemnej.		
2. „Księgi Jakubowe” to powieść o żydowskim mistyku, mesjaszu i mędrцу.		
3. „Księgi Jakubowe” liczą 905 (dziewięćset pięć) stron.		
4. Bieguni” to tytuł książki i nazwa rosyjskiej sekty z XVIII (osiemnastego) wieku.		
5. Jej powieści będą tłumaczone na 60 (sześćdziesiąt) języków.		

Ćwiczenie 2. Proszę połączyć tytuł ze skojarzeniem.

1. „Podróż ludzi Księgi”	a. medium
2. „E.E”	b. trzy duże religie
3. „Prawiek i inne czasy”	c. tajemnicza Księga
4. „Bieguni”	d. powieść mitograficzna
5. „Prowadź swój pług przez kości umarłych”	e. thriller metafizyczny
6. „Księgi Jakubowe”	f. rosyjska sekta

Ćwiczenie 3. Proszę odpowiedzieć na pytania:

- którą powieść Olgi Tokarczuk zekranizowała Agnieszka Holland?
- za którą powieść pisarka otrzymała Nagrodę Literacką Nike?

AC. Marcin Wroński urodził się w 1972 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym drugim) roku w Lublinie. Ukończył filologię polską na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Utożsamia się wyłącznie z Lublinem, interesuje go wielokulturowość Lublina i dlatego swoje książki umieszcza w lubelskiej scenografii. W latach dziewięćdziesiątych związany był z nurtem trzeciego obiegu. Jest autorem poczytnych kryminałów o komisarzu Maciejewskim, dramatów i opowiadań.

Za „Haiti”, szósty z kolei kryminał, został nominowany do Nagrody Literackiej im. (imienia) Henryka Sienkiewicza w 2014 (dwa tysiące czternaście) roku.

W tym samym roku ukazał się kolejny tom powieści o komisarzu Maciejewskim pt. (pod tytułem) „Kwestja krwi”. W tytule jest zachowana dawna ortografia, gdyż akcja książki toczy się w 1926 (tysiąc dziewięćset dwudziestym szóstym) roku.

W tymże roku odbył się też premierowy pokaz filmu animowanego „Ta cholerna niedziela”, który oparty jest na jednym z wątków pierwszego kryminału Wrońskiego pt. (pod tytułem) „Morderstwa pod cenzurą”.

Pisarz mówi o sobie: „Zaczynałem jako pisarz mocno przejęty artystowskim spadkiem po awangardzie, potem na jakiś czas zamilkłem, wróciłem jako fantasta, a wreszcie kryminalista. Dla mnie to zupełnie naturalne, bo różne konwencje lepiej lub gorzej pasują do różnych historii, które chciałem opowiedzieć. No ale dla innych bywa to dezorientujące, przyznaję. Zdarzało się, że księgarze mój pierwszy kryminał odruchowo stawiali na półce z fantastyką.”

Współpracował z lubelskim radiem TOP, tworzył skecze do założonego przez siebie kabaretu „Osoby o Nieustalonej Tożsamości”, pisał bardzo ciekawe artykuły edukacyjne dla Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”. Bardzo chętnie angażuje się w promocję Lublina.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Pisarz urodził się w Lublinie.		
2. Ukończył filologię germańską na KUL-u.		
3. Jest autorem kryminałów.		
4. Jest autorem limeryku „Kwestja krwi”.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić poprawne sformułowania.

- a) Pisarz związany jest z Lublinem / Zakopanem / Wrocławiem.
- b) Jest autorem komiksów / nowel / powieści kryminalnych.
- c) W swojej twórczości przedstawia: opisy lasów i łąk / wielokulturowy Lublin / życie na emigracji.

Ćwiczenie 3. Proszę utworzyć liczbę mnogą do podanych rzeczowników.

Przykład: komisarz – komisarze

scenografia –

wątek –

historia –

skecz –

kabaret –

artykuł –

AD. Dorota Masłowska urodziła się w Wejherowie w 1983 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym trzecim) roku. Studiowała psychologię i kulturoznawstwo. Jako pisarka zaistniała na rynku powieścią „Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną”, wydaną w 2002 (dwa tysiące drugim) roku. Powieść, którą nazwano „dresiarską”, wzbudziła kontrowersje z powodu wulgarного języka i niespójnej formy, dało jej to wielu zwolenników, jak i nieprzejednanych wrogów. Odnajdujemy w niej teksty:

„Ani dzień dobry, ani spie...laj, czyste chamstwo bez sztucznych barwników”.

„Jak mam patrzeć na takie rzeczy, to już wolę zacząć chodzić do kościoła”.

Bohaterowie reprezentują różne subkultury, to degeneraci. Uznanie dla tej książki zaowocowało nagrodą „Paszportu Polityki”. Jerzy Pilch poświęcił jej dwa felietony w „Polityce”.

W 2006 (dwa tysiące szóstym) roku Masłowska otrzymała nominację do Nagrody Nike za powieść „Paw królowej”. Tę powieść przedstawia w formie hip-hopu z refrenem: „Ta piosenka powstała za pieniądze Unii Europejskiej, jej celem jest zwiększenie ilości głupców w społeczeństwie”. Czytamy w niej zwroty typu; „Bo posłuchaj mnie, to jest piosenka o miłości, nie o chwdp i baunsujących laskach w strojach kąpielowych z c...pą, ale bez głowy” i „Bo s...syństwo to nie blok czy kamienica, to twoja głowa, w której czai się słoma, tak tak to pan tik tak, to czas tak tyka, zając po śniegu pomyka, niby jesz g..., ale za to z tęczowego talerzyka, g..., ale takie fajne z parasoleczką, lukier po wierzchu, deseń z orzeszków, niby g..., ale za to w promocji z łyżeczką, panowie co za okazja, co za wieczór.”

Jej dramat „Dwoje biednych Rumunów mówiących po polsku” wystawiany był w Australii, w Stanach Zjednoczonych i na Sachalinie.

W 2008 (dwa tysiące ósmym) roku powstał dramat „Między nami dobrze jest”, tytuł jest cytatem z tekstu piosenki zespołu punkowego „Siekiera”. Dramat wystawiany był w Teatrze Rozmaitości w Warszawie.

W 2012 (dwa tysiące dwunastym) roku ukazała się kolejna powieść „Kochanie, zabiłam nasze koty”. Pisarka w tej powieści użyła dziwnego języka polskiego. Na stronach powieści odnajdujemy jakby automatycznie przetłumaczone z języka angielskiego całe zdania i wyrażenia. Jest to język „zły”, aczkolwiek bardzo przemyślany. Jedną z bohaterek tak opisała:

„Jo miała cienkie nogi i zawsze złachane szpilki na oskubanych, zdecentrowanych, zezujących jakby obcasach, które notorycznie podmalowywała lakierem do paznokci; ta niestabilna konstrukcja nośna gięła się niemal pod masywnym korpusem. Głowa jej tkwiła bezpośrednio w ramionach, jakby Stwórca na jej osobie chciał się być upewnić, czy wynalazek taki jak szyja nie był przypadkiem kompletnym zbytkiem.”

Wplotła również język z kolorowej prasy i slogany reklamowe: „Przy powiększeniu obydwu piersi lub powiększeniu penisa pomniejszenie mózgu gratis”. Akcję powieści zaś umieściła w nierealnym mieście Stanów Zjednoczonych.

W 2014 (dwa tysiące czternastym) roku Masłowska nagrała swój pierwszy album muzyczny pod pseudonimem „Mister D”, popularna stała się też piosenka

„Hajs” w jej wykonaniu, a teledysk promował film pt. (pod tytułem) „Hardkor Disko”.

Masłowską charakteryzuje negatywny opis świata przy pomocy języka, którym bardzo wprawnie się posługuje, miesza różne konwencje, nazywane to jest „popsutym językiem”. Sama autorka mówi o swoich tekstach tak: „Myślę tak: jedna trzecia zdania z reklamy, potem kawałek wiersza i fragment katechezy z trzeciej klasy podstawówki”. Taka wizja autorki stanowi powód wielu krytycznych opinii na jej temat.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Z wykształcenia jest muzykologiem.		
2. „Paw królowej” był nominowany do Nagrody Nike.		
3. Jest autorką powieści „Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną”.		
4. W swojej twórczości posługuje się „popsutym językiem”.		

Ćwiczenie 2. Proszę połączyć tytuł ze skojarzeniem.

1. „Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną”	a. hip-hop
2. „Paw królowej”	b. fikcyjne Stany Zjednoczone
3. „Dwoje biednych Rumunów mówiących po polsku”	c. cytat z piosenki
4. „Między nami dobrze jest”	d. zagraniczna sława
5. „Kochanie, zabiłam nasze koty”	e. powieść dresiarzka

Ćwiczenie 3. Proszę wyjaśnić pojęcia.

subkultura –
dresiarz –
degenerat –
katecheza –
reklama –
hip-hop –
kontrowersje –

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- kogo nazywa się wieszczem narodowym?
- kogo zaliczamy do poetów przeklętych?
- którzy pisarze zostali uhonorowani Literacką Nagrodą Nobla?
- kto jest autorem „Pana Tadeusza”?
- kto jest autorem „Trylogii” i z jakich powieści się ona składa?
- przedstawicieli polskiego romantyzmu?
- kto jest autorem „Roty”?
- czym jest Skamander?
- kto pisał gwara warszawską?

- czyja twórczość była zakazana przez władze PRL-u?
- czyja powieść została zekranizowana przez Andrieja Tarkowskiego?
- kto jest autorem wiersza „Kot w pustym mieszkaniu”?
- kto jest autorem wiersza „Piosenka o końcu świata”?
- kto jest autorem sagi o Wiedźminie?
- kto jest autorem powieści „Samotność w sieci”?

ARTYŚCI MALARZE

A. Juliusz Kossak urodził się w 1824 (tysiąc osiemset dwudziestym czwartym) roku w Nowym Wiśniczu koło Bochni. Od wczesnego dzieciństwa wraz z rodziną przebywał we Lwowie i tam ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Lwowskim. Lekcje rysunku i malarstwa pobierał u znakomitego lwowskiego pedagoga Jana Maszkowskiego. Dużo czasu spędzał w miejskiej rzeźni, gdzie poznawał tajniki anatomii koni. Od 1844 (tysiąc osiemset czterdziestego czwartego) roku, przebywając w majątkach ziemiańskich na Podolu i Wołyniu, zaczął malować różne sceny z polowań, konie i stadniny koni na pastwiskach. Juliusz Kossak malował także portrety, sceny historyczne, jarmarki i wesela, jednak tylko konie były jego prawdziwą miłością i głównymi bohaterami obrazów. Z tego okresu najlepszymi pracami były: „Dojeżdżacz z psami”, „Koń w stajni”, „Stadnina Dunin-Borkowskiego” i „Chłopi pod Grochowem”. Okres Wiosny Ludów Juliusz Kossak spędził we Lwowie, aktywnie uczestnicząc w ruchu patriotycznym. Kilka miesięcy mieszkał w Petersburgu, gdzie poznał arcydzieła malarstwa. Najwięcej uwagi poświęcił oglądaniu scen batalistycznych i myśliwskich. Trudna wówczas sytuacja finansowa malarza skłoniła go do podjęcia pracy w zakładzie fotograficznym, lecz niebawem otrzymał zlecenie od rodziny Potockich i powstała „Śmierć Stefana Potockiego pod Żółtymi Wodami”. W 1854 (tysiąc osiemset pięćdziesiątym czwartym) roku namalował kapitalny cykl rysunków do kalendarza myśliwskiego, gdzie umieścił 12 (dwanaście) scenek ilustrujących rośliny i zwyczaje myśliwskie charakterystyczne dla poszczególnych miesięcy.

W 1855 (tysiąc osiemset pięćdziesiątym piątym) roku Juliusz Kossak wraz z żoną wyjechał do Paryża i tam przez 5 (pięć) lat doskonalił swój warsztat malarski, pobierał lekcje malarstwa i odwiedzał muzea. Z tego okresu słynne są: „Mohort prezentujący stadninę księciu Józefowi”, „Przeprawa przez Dniestr”, „Portret konny Łubieńskich”. Po powrocie z Paryża rodzina osiedliła się w Warszawie, gdzie Kossak przez osiem lat pracował jako ilustrator czasopism i książek historycznych. Jest autorem rycin do „Pana Tadeusza” i „Konrada Wallenroda” Adama Mickiewicza, oraz do sienkiewiczowskiej „Trylogii”. Znane są przepiękne ryciny: „Basia i Azya” oraz „Kmicicowa kompania” i „Zagłoba z małymi Skrzetuskimi”.

Postępująca rusyfikacja stolicy po upadku powstania styczniowego i chęć zapewnienia dzieciom nauki w języku polskim skłoniły rodzinę do wyjazdu i osiedlenia się w Krakowie w dworku nazywanym „Kossakówką”. Sam malarz miał również swobodę w malowaniu obrazów o tematyce polskiej, historycznej. Prace z tego okresu należą do najznakomitszych obrazów mistrza. Malował głównie akwarelę, sceny na obrazach są świetnie skomponowane, jasne, ogromne. Malarz swoimi dziełami wypełniał romantyczną misję. Poprzez tematykę swoich historycznych prac pokazywał Polakom, pozbawionych wtedy

Ojczyzny, potęgę wojsk polskich, malował „ku pokrzepieniu serc”. Obrazy wystawiał w Polsce i za granicą, tylko w Krakowie zaprezentował wówczas 207 (dwieście siedem) przepięknych obrazów. Upamiętnił sceny polowań polskiego ziemiaństwa, obyczaje polskiej szlachty, pejzaże i wielkie bitwy polskich wodzów. Dzieła przysłużyły się do kultywowania polskości narodu, który był w niewoli. Jego malarstwo jest perfekcyjne. Juliusz Kossak doskonale poznał budowę i zachowanie konia. Spod jego pędzla wyszły takie obrazy jak: „Stadnina na Podolu”, przedstawiająca grupę różnych maści koni i chłopów odpoczywających przy ognisku, „Odsiecz smoleńska”, „Kłacz ze źrebkiem”, „Taniec tatarski”, „Jeździec na białym koniu”, „Bitwa pod Ignacewem”, która w pięknych akwarelowych barwach pokazuje potyczkę z powstania styczniowego i wiele, wiele innych. Wnuczka Juliusza Kossaka Maria Pawlikowska-Jasnorzewska tak wspominała dziadka w utworze „Dziadzio”:

„Dziadzio siedział w pracowni przed sztalugą, palił cygaro, brał pędzel do ust, namyślał się długo, strząsał jedwabny popiół w popielniczkę starą. Rozrabiał na palecie soki fioletowe, deszczówkę pomieszaną z zielenią wiosenną i mleko migdałowe z senną. Ślad ołówka wycierał kawałkami chleba, a po kobalt przez okno sięgał aż do nieba. Malował rozrównaniem i słońcem siwki, grzywki, kopytka tańczące i lśniące, oczy pełniejsze ognia od oczu Hiszpanek i zady rozteńczone jak bańki mydlane, jak grupy grzybków barwne miasteczka i chaty, i łąki, i dziedziców jak sumy wąsatych. A za fotelem dziadzi kiwając się stał mądry Zydek Immergliick albo Himmelblau, inni czyhali we drzwiach, a inni w ogrodzie aż słodko śpiący skończy swój sen o pogodzie”.

Juliusz Kossak, wybitny polski malarz, zmarł w swoim dworku w 1899 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym dziewiątym) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Ukończył medycynę na Uniwersytecie Lwowskim.		
2. Malował konie, sceny z polowań i stadniny koni na pastwisku.		
3. Jest autorem rycin do „Trylogii” Henryka Sienkiewicza.		
4. Wnuczką Juliusza Kossaka była poetka Maria Pawlikowska-Jasnorzewska.		
5. Zmarł w 1988 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym ósmym) roku w swoim dworku.		

Ćwiczenie 2. Proszę odmienić przez przypadki następujące słowa (liczba mnoga).

Przykład: M. kopyta D. kopyt C. kopytom B. kopyta N. kopytami Msc. kopytach W. kopyta!

grzywy –
cygara –
stadniny –

polowania –
kalendarze –
bitwy –
jeźdźcy –
ołówki –

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić wyrażenia pasujące do malarstwa Juliusza Kossaka:

sceny polowań, abstrakcja, jeźdźcy, konie, polowanie, jarmark, łąka, kwiaty, autoportret, jaskrawe kolory, dzieci, tańczące pary, sceny historyczne, kwadrat, słoneczniki, żrebię.

B. Jan Matejko urodził się w Krakowie w 1838 (tysiąc osiemset trzydziestym ósmym) roku. Wychowywał się w rodzinie katolicko-protestanckiej. Jego ojciec był Czechem z pochodzenia. Rodzina Matejki była biedna, liczna, miał dziesięcioro rodzeństwa. Już od najmłodszych lat wykazywał niezwykle talent plastyczny. W wieku lat trzynastu został przyjęty do Szkoły Sztuk Pięknych w Krakowie. Był bardzo pracowitym uczniem, pilnym. Mimo dużej wady wzroku ciągle szkicował, studiował obrazy, szczegóły na nich, detale. W wieku lat dwudziestu otrzymał stypendium w Monachium, gdzie zetknął się z dziełami wybitnych malarzy. Poznał również malarstwo historyczne, które go zafascynowało.

W 1862 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym drugim) roku namalował wyjątkowy obraz pt. (pod tytułem) „Stańczyk”. Ukazany na nim błazen królewski jest zadumany nad konsekwencjami utraty przez Polaków twierdzy w Smoleńsku w wojnie z 1514 (tysiąc pięćset czternastego) roku. Według Matejki błazen uosabia obywatelskie sumienie i troskę o losy kraju. W następnym roku wybuchło powstanie styczniowe, do którego dołączyli jego dwaj bracia. Matejko wspierał powstańców finansowo i przewoził broń. Sam nie walczył z powodu słabego wzroku. Duży sukces mu przyniósł obraz „Kazanie Skargi”. Inspiracją do powstania obrazu było kazanie sejmowe księdza Piotra Skargi, w którym jezuita piętnuje samowolę i egoizm szlachty, którą wzywa do opamiętania się i ochrony ojczyzny przed anarchią. Jak się później – w XVIII (osiemnastym) wieku – okazało, przestroga nie wzięta pod uwagę przyniosła opłakany skutek i Polska została wymazana z mapy Europy. Honorarium ze wstępu na wystawę przekazał na dom dla sierot, a dochód po sprzedaży obrazu przeznaczył na zaślubiny. Ożenił się z kobietą kłótliwą, zrzędliwą i grymaśną. Ogromna liczba twarzy kobiecych na jego obrazach miała twarz Teodory Giebułtowskiej. Za „Kazanie Skargi” Matejko otrzymał złoty medal na Salonie paryskim, a w następnym roku kolejny złoty medal za obraz pt. (pod tytułem) „Reytan na sejmie warszawskim 1773 (tysiąc siedemset siedemdziesiątego trzeciego) roku”, który zakupił cesarz Austrii i od tego momentu rozpoczęła się międzynarodowa sława malarza.

Matejko wielokrotnie podróżował do Paryża, Pragi i Wiednia, odwiedził także Stambuł, gdzie powstały prace o tematyce orientально-pejzażowej. Zasłynął

jako malarz historyczny. Historia go niezwykle interesowała, nie umiał opowiadać, więc ją malował. Drugą pasją malarza był jego kraj, to prawdziwy patriota. Wiele ze swoich płócien oddawał w prezencie. Papież został obdarowany „Sobieskim pod Wiedniem”, który teraz znajduje się w Muzeum Watykańskim, Francuzi otrzymali „Joannę d’Arc”, wiele płócien otrzymali znajomi, naród polski i ubodzy. Cieszył się niezwykle sławą. Jego obrazy są pełne ludzi, barwnych scen, przebija z nich dramaturgia, często patos i wyrazista kolorystyka. Matejko dbał o to, aby szaty ludzi na obrazach były adekwatne do epoki, a akcesoria i sprzęty – precyzyjne. Obrazy Matejki w Polsce można oglądać w muzeach Warszawy, Krakowa, Poznania i Wrocławia.

Ogromnego wkładu dokonał w ratowanie zabytków Krakowa. Wziął udział w renowacji Kościoła Mariackiego i znajdującego się w nim gotyckiego ołtarza Wita Stwosza, a także Sukiennic i zamku na Wawelu.

Jan Matejko „Bitwa pod Grunwaldem”

Po klęsce powstania stycziowego pragnął podtrzymać ducha narodowego wśród Polaków, ich dążenie do niepodległości, przez co jego obrazy z tego okresu przepełnione są tematyką ukazującą potęgę militarną Polaków. Widzimy to w „Unii lubelskiej”, gdzie ilustruje fakt połączenia Polski i Litwy, „Bitwie pod Grunwaldem”, kiedy to polskie, litewskie i rosyjskie oręż rozgromiło potęgę Zakonu Krzyżackiego, w „Hołdzie pruskim”, gdy Albrecht Hohenzollern składa hołd lenny Zygmuntowi I (pierwszemu) Staremu i w „Batorym pod Pskowem” – w momencie, gdy przed królem Batorym klęczą posłowie rosyjscy po zwycięskiej wojnie z Rosją w obronie Inflant i ziem białoruskich Wielkiego Księstwa Litewskiego. W „Hołdzie pruskim” Bona Sforza ma twarz jego żony.

W latach 1890–1892 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiąt – tysiąc osiemset dziewięćdziesiąt dwa) namalował słynny „Poczet królów i książąt polskich”.

W 1892 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym drugim) roku powstał obraz św. (świętej) Kingi z okazji jubileuszu jej śmierci. Obraz teraz znajduje się w Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce. Kinga była żoną Bolesława Wstydlivego i po jego śmierci zamieszkała w zakonie sióstr klarysek. Malarz

przedstawił ją na tle klasztoru w Nowym Sączu, wprowadzie z modlitewnikiem w ręce, ale za to w bogatych szatach książęcych, czyli zmieszał czasy młodej księżnej i starszej kobiety z zakonu.

Matejko w swojej twórczości malarskiej także podejmował tematy sławnych romansów historycznych, malował wizerunki ludzi wybitnych, z dziejów historii wydobywał ludzi prawdziwych, przedstawiając ich w sposób dostojny, poważny, ekspresyjny, wydobywając ich sferę duchową, głęboką. Dbał o kolory, postawy, szczegóły strojów, ułożenie rąk i tło.

Bardzo ciekawe namalował „Autoportret”, będąc już u schyłku swego malarstwa. Z obrazu przenika do nas samotność człowieka, wyobcowanie i brak zrozumienia. Twarz ma pooraną bliznami, spojrzenie przenikliwe, a cała postać emanuje powagą. Obok leży kilka grubych tomów książek i paleta malarska z pędzlami. Świadczy to o zamiłowaniu artysty do historii i malarstwa.

Jego uczniami byli Stanisław Wyspiański, Jacek Malczewski, Maurycy Gottlieb i Józef Mehoffer.

Malarstwo Jana Matejki należy rozpatrywać w kategorii artystycznej i jako wiedzę historyczną, mającą ogromny wpływ na patriotyczne wychowanie Polaków.

W czasie II (drugiej) wojny światowej wiele jego dzieł zostało ukrytych, np. (na przykład) obraz „Bitwa pod Grunwaldem” został zakopany w Lublinie.

Jan Matejko zmarł w Krakowie w wieku 55 (pięćdziesięciu pięciu) lat, w roku 1893 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym trzecim). Przed śmiercią nie wyraził zgody na pochowanie na Skałce. Został złożony w grobowcu na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. W czasie pogrzebu żegnały go tłumy ludzi i bił dzwon Zygmunta. Odszedł wielki malarz, patriota i obrońca zabytków Krakowa. Ostatnie słowa artysty brzmiały: „Módlmy się za ojczyznę! Boże Błogosławiony!”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w Lublinie w 1838 (tysiąc osiemset trzydziestym ósmym) roku.		
2. Był polskim malarzem historycznym.		
3. Namalował „Hołd pruski” i „Bitwę pod Grunwaldem”.		
4. Brał udział w renowacji ołtarza Wita Stwosza w Krakowie.		
5. Uczniami Matejki byli Andy Warhol i Pablo Picasso.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić tytuły obrazów Jana Matejki: „Hołd pruski”, „Odłot żurawi”, „Batory pod Pskowem”, „Bitwa pod Grunwaldem”, „Żydówka z pomarańczami”, „Krwawa niedziela w Petersburgu”, „W oranżerii”, „Panorama Racławicka”, „Procesja”, „Sobieski pod Wiedniem”, „Kazanie Skargi”, „Poczet królów i książąt polskich”.

Ćwiczenie 3. Proszę wykreślić wyrazy niepasujące do pozostałych: pędzel, akwarela, czterowers, płótno, paleta, książka, tło, drukarka, obwoluta, pracownia, akryl, kredka, sztaluga, lakier, kaloryfer, monitor, perfumy, pejzaż, portret, konwalie.

C. Józef Chelmoński urodził się w roku 1849 (tysiąc osiemset czterdziestym dziewiątym) w rodzinie ubogiej szlachty. Był bardzo zdolnym uczniem w pracowni profesora Wojciecha Gersona i dzięki niemu zaistniał na wystawach w Warszawie i Krakowie. Profesor zaszczerpił w nim również umiłowanie przyrody i wnikliwą obserwację życia wiejskiego. Malarz tworzył nastrojowe obrazy o niepowtarzalnym kolorystyce. Motywów malarskich dostarczały mu podróże na Wołyń, Podole, Polesie i Litwę. W kolorach szarości, zieleni i błękitu namalował melancholijny obraz pt. (pod tytułem) „Odłot żurawi”.

W 1875 (tysiąc osiemset siedemdziesiątym piątym) roku wyjechał do Paryża, bowiem w Polsce jego prace spotykały się z niepocholebnią opinią krytyki i nikt nie był zainteresowany ich zakupem. We Francji natomiast odniósł duży sukces, stał się sławny i jego sytuacja materialna znacznie się poprawiła.

W 1887 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym siódmym) roku powrócił do kraju wraz z rodziną. W zakupionym dworze prowadził gospodarstwo rolne, dużą część czasu spędzając na łonie natury. Kochał przyrodę, był zafascynowany jej zapachami, podziwiał rosę wodną na kwiatach, dbał o szczegóły na swoich płótnach, był malarzem realizmu. Spod jego pędzla wyszły sceny z polskiej i ukraińskiej wsi pełne uroku i nastroju. Malował targi w małych miasteczkach, jarmarki, konne zaprzęgi, ale przede wszystkim naturę. Obrazy „Babie lato”, „Na folwarku” i „Jesień” to sztandarowe pejzaże polskiego realizmu.

W 1880 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym) roku powstał obraz „Trójka”, przedstawiający trzy rące konie, pędzące z zaprzęgiem po śniegu. Kilka lat później powstała „Trójka na śniegu. Polowanie z chartami na zające”. Chelmoński często malował konie w biegu. Ruch koni na obrazach zapiera dech w piersiach. Widać na nich ogromny kunszt malarza. Podobny temat podejmuje w „Czwórce w zaspach”.

W 1891 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku powstał piękny obraz zatytułowany „Kuropatwy na śniegu”. Przedstawia on stado kuropatw w czasie przenikliwego wiatru drepzczących po polu pokrytym śniegiem. Namalowany został w tonacji szarej, smutnej, przy użyciu farb olejnych. Przedstawia zmęczenie i cierpienie ptaków. Obraz stanowi alegorię losów człowieka i narodu.

Niewątpliwie szeroko znane są obrazy pt. (pod tytułem) „Odłot żurawi” i „Bociany”. Na pierwszym planie pierwszego obrazu widzimy ptaka z uszkodzonym skrzydłem, który patrzy na inne żurawie szykujące się do odlotu. Wiadomo, że sam nie poleci, choć próbuje się wznieść. Z obrazu przebiega głęboki smutek. Jest utrzymany w mglistej kolorystyce, wyraża chęć zmiany, być może chęć wyrwania się Chelmońskiego z prowincji do wielkiego świata, bowiem obraz powstał, gdy malarz miał zaledwie dwadzieścia jeden lat.

W 1900 (tysiąc dziewięćsetnym) roku malarz pokazał „Bociany”. Płótno przedstawia dwie postacie – chłopca i starszego mężczyznę siedzącego na trawie. Obaj przyglądają się stadu bocianów lecących nad łąką, prawdopodobnie

szukających miejsca do osiedlenia, gdyż w oddali widać drzewo z pustym jeszcze gniazdem bocianim. Obraz pokazuje wiosnę, czas radości, a bociany w wierzeniach ludu niosą szczęście. Jest nadzieja, że trudna praca rolnika zaowocuje obfitymi plonami.

Józef Chełmoński do końca swojego życia mieszkał w swoim dworku na Mazowszu. Zmarł w 1914 (tysiąc dziewięćset czternastym) roku.

Wojciech Kossak we „Wspomnieniach” tak napisał o artyście: „Chełmoński posiadał ten sam cudowny obiektyw, który wiele lat potem miała bezduszna soczewka aparatów migawkowych”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w 1894 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym czwartym) roku.		
2. Artysta jest autorem obrazów: „Odłot żurawi”, „Bociany”, „Trójka” i „Czwórka w zaspach”.		
3. Malarz głównie przedstawiał pełne uroku sceny wiejskie.		
4. Pracował i mieszkał w Odessie.		
5. „Kuropatwy na śniegu” namalował farbami akrylowymi.		

Ćwiczenie 2. Od podanych bezokoliczników proszę utworzyć 3 osobę liczby mnogiej (czas przyszły prosty lub złożony).

Przykład: zaistnieć – (oni, one) zaistnieją, prowadzić – (oni, one) będą prowadzić

umiłować –

odnieść –

powrócić –

poprawić –

pędzić –

zapierać –

wzniesć –

siedzieć–

dreptać–

Ćwiczenie 3. Proszę opisać obraz Józefa Chełmońskiego „Odłot żurawi”, wykorzystując podane słowa: pierwszy plan, żuraw, złamane skrzydło, spoglądać, wzniesć, smutek, mglista kolorystyka, cierpienie, alegoria, farba olejna, odłot.

D. Aleksander Gieryski urodził się w Warszawie w 1850 (tysiąc osiemset pięćdziesiątym) roku. W wieku kilkunastu lat wstąpił na Akademię Sztuk Pięknych w Monachium, którą ukończył z wyróżnieniem. Jego pierwsze obrazy powstały we Włoszech i wzbudziły podziw wśród odbiorców. Były to

„Austeria rzymska” i „Gra w moro”. Bardzo skrupulatnie przygotowywał się do ich namalowania: wykonał dziesiątki szkiców, przeglądał fotografie upozowanych modeli tak, by płótna były jak najbardziej realne. Kompozycja i forma tych obrazów była niezwykle precyzyjna, a powierzchnia płótna gładka, harmonijnie pokryta kolorami. W czasie pobytu w Rzymie szlifował swój warsztat malarski oraz poznał tajniki światła i barwy. Aleksander Gieryski był malarzem ambitnym, intelektualistą, który w swojej twórczości ukazywał sceny ulotne, dostrzeżone w przyrodzie, nie wyrażał natomiast własnych stanów emocjonalnych. Pasjonowało go światło i jego wpływ na kolor obrazu. W Warszawie Aleksander Gieryski związany był z grupą pisarzy i malarzy ze Stanisławem Witkiewiczem na czele. Do 1888 (tysiąc osiemset osiemdziesiątego ósmego) roku z ogromną pasją malował każdy szczegół na obrazach, rzetelnie wypracowywał pierwszy plan, który obserwujemy w „Bramie na starym mieście”, „Żydówka z pomarańczami”, „Przystani na Solcu” i „Święcie Trąbek”.

Aleksander Gieryski „Żydówka z pomarańczami”

„Żydówka z pomarańczami” powstała w roku 1881 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym pierwszym). Na pierwszym planie jest stara kobieta robiąca na drutach, która jednocześnie trzyma dwa koszyki z wikliny, w jednym z nich są bardzo jaskrawe i soczyste pomarańcze. Ma twarz poraną zmarszczkami, smutną

i patrzy z nadzieją na ewentualnego nabywcę owoców. W tle widzimy zamglone Powiśle. Artysta wspaniale ukazał kontrast między żywymi kolorami owoców i szarymi, brązowymi, starymi barwami stroju żydowskiej nędzarki. Sam Aleksander Gieryski tak napisał 1 o obrazie: „Żydówka może była najlepszym obrazem. Diabło plastyczna i kolorowa”. Uważana jest za arcydzieło. Obraz został zrabowany przez hitlerowców w czasie II (drugiej) wojny światowej. Odnalazł się dopiero w niemieckim domu aukcyjnym i w 2011 (dwa tysiące jedenastym) roku wrócił do Muzeum Narodowego w Warszawie.

„Święto Trąbek” to obraz ukazujący święto Rosz ha-Szana, czyli żydowski Nowy Rok. Malarz na tym płótnie ukazał modlącą się społeczność żydowską, która zgodnie z obrządkiem strząsa do wody okrucy ze swego ubrania na znak oczyszczania się z grzechów. Jest to gest symboliczny, odbywający się u schyłku dnia. Zwyczajowo też należy w tym czasie dać w barani róg, dlatego dzień ten nazywany jest błędnie „świętem trąbek”. Obraz jest smutny, trochę zamglony, pełen ciszy i skupienia.

Obraz „W altanie” powstał w 1882 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym drugim) roku. Artysta tworzył go bardzo długo, bo aż 5 (pięć) lat, ciągle go poprawiał i przemalowywał. Jest to doskonale studium światła. Płótno przedstawia spotkanie towarzyskie w miłej atmosferze, ludzie przybywają na nie i zasiadają do stołu. Są pięknie ubrani, elegancyści, starannie uczesani. Malarz na swym obrazie ukazał mnóstwo szczegółów, tym samym twierdząc, że każdy temat może być namalowany przez wprawnego artystę, nawet codzienność.

Na swoje obrazy nanosił zaniedbane domy, rudery, flisaków, drobnych przekupniów, biedotę żydowską; fascynowały go stare dzielnice Warszawy. Jego twórczość jednak nie znalazła uznania i wobec tego malarz, pogrążony w depresji, zdecydował się opuścić kraj. W liście do Henryka Szaniawskiego pisał: „Szkoda, że o mnie w Warszawie mają pojęcie, że tylko malarz rodzajowy, prawie nie karczemny.”

Wyjechał do Niemiec, potem do Francji. Prace z tego okresu cechowało już mniejsze zaangażowanie osobiste. Artysta zaczął malować mroczne pejzaże, krajobrazy morskie, a także nokturny, czyli obrazy, na których panuje półmrok rozświetlony tylko pasmem sztucznego światła. Powstały wtedy „Opera paryska w nocy” i „Zmierzch nad Sekwaną”. Pierwszy obraz artysta namalował w tonacji ciemnobrązowej, prawie czarnej, rozświetlonej miejscami przez światło latarni – dzięki temu zabiegowi widzimy czerwone spódnice kobiet i spodnie mężczyzn przechadzających się przed gmachem Opery. Słabo natomiast są zarysowane kontury budowli, sylwetki ludzkie i konie. W 1892 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym drugim) roku powstał przepiękny, bardzo tajemniczy obraz „Luwr w nocy”.

Po powrocie do Krakowa, artysta zatrzymał się u Włodzimierza Tetmajera i tam namalował obraz pt. (pod tytułem) „Trumna chłopska”. Był to jeden z ostatnich obrazów figuralnych malarza. Przedstawia dwoje bosych ludzi siedzących na ławce przed domem. Są to starzy, zmęczeni ludzie ze wzrokiem

skierowanym gdzieś w dal. U ich stóp leży pies, symbol wierności. Obraz utrzymany jest w pastelowych barwach, a jedynym kolorowym akcentem jest niebieskie wieko od trumny oparte o ścianę domu. Scena przedstawia rodzinną tragedię i wywołuje refleksję nad dolą żyjącego w nędzy chłopca w XIX (dziewiętnastym) wieku.

Część tego pobytu przeznaczył na leczenie w Krynicy, zmagał się z depresją. Plotka mówi, że w tym czasie został poczęty, słynny później, Nikifor. Ostatnie lata malarz spędził we Włoszech i tam zmarł w 1901 (tysiąc dziewięćset pierwszym) roku i został pochowany w Rzymie.

Dorobek malarski Aleksandra Gierymskiego to mniej więcej 120 (sto dwadzieścia) obrazów olejnych, wiele szkiców olejnych i rysunków. Jego obrazy możemy oglądać w wielu polskich muzeach.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w Poznaniu w 1850 (tysiąc osiemset pięćdziesiątym) roku.		
2. Obraz zatytułowany „Gra w moro” namalował we Francji.		
3. „Żydówka z pomarańczami” przedstawia dziewczynę opalającą się na łące.		
4. Obrazy „Opera paryska w nocy” i „Luwr w nocy” powstały w Hiszpanii.		
5. Malarz zmarł i został pochowany we Włoszech.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić tytuły obrazów, które namalował Aleksander Gierymski:

„Święto Trąbek”, „Autoportret”, „Czwórka w zaspach”, „Bociany”, „Luwr w nocy”, „Bitwa pod piramidami”, „Dziewczynka z chryzantemami”, „Procesja”, „Cerkiew o zachodzie słońca”, „Trumna chłopska”, „Atak o świcie”, „Opera paryska w nocy”, „Żydówka z pomarańczami”, „W altanie”.

Ćwiczenie 3. Proszę opisać obraz Aleksandra Gierymskiego pt. (pod tytułem) „Żydówka z pomarańczami” i opowiedzieć o perypetiach dzieła.

E. Wojciech Horacy Kossak urodził się w noc sylwestrową 1856 (tysiąc osiemset pięćdziesiątego szóstego) roku w Paryżu, dokąd jego rodzice wyjechali w podróż poślubną. W dokumentach jego brata bliźniaka Tadeusza widnieje data urodzenia: 1857 (tysiąc osiemset pięćdziesiąty siódmy) rok, gdyż urodził się już po północy. Był synem znanego malarza Juliusza Kossaka i ojcem malarza Jerzego Kossaka oraz dwóch pisarek: Marii Jasnorzewskiej-Pawlikowskiej i Magdaleny Samozwaniec. Wojciech Kossak nauczył się wiele od swego ojca, genialnego malarza, później kształcił się w Krakowie i w Monachium. W Krakowie urządził sobie pracownię „Kossakówkę”, w której malował przez prawie pięćdziesiąt lat. Jego pierwsze prace malarskie to głównie kopie ojca. Jako odbicie własnych przeżyć powstał w 1887 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym siódmym) roku obraz z Franciszkiem Józefem na pierwszym

planie pt. (pod tytułem) „Wyjazd na polowanie w Gödöllö”. Był to początek jego obrazów o tematyce patriotyczno-historycznej, z której zasłynął. Był miłośnikiem wojskowości, malował sceny batalistyczne, portrety dowódców, konie, artylerzystów i sceny z polowania. Był bardzo płodnym malarzem, w sumie namalował prawie 2000 (dwa tysiące) obrazów. W swoim domu stworzył miejsce spotkań elity artystycznej i kulturalnej. Jego gośćmi byli: Ignacy Paderewski, Henryk Sienkiewicz, Jacek Malczewski, Witkacy i Julian Tuwim.

Jest autorem obrazu o tematyce patriotycznej „Olszynka Grochowska”, a także płócien: „Sowiński na szancach Woli” i „Noc listopadowa”, poświęconych powstaniu listopadowemu. Na swoich płótnach ukazał wielu polskich wodzów: Władysława Łokietka na obrazie „Łokietek i Florian Szary po bitwie pod Płowcami”, Władysława Jagiełłę widzimy na „Grunwaldzie”, Tadeusza Kościuszkę na obrazie pt. (pod tytułem) „Przysięga Kościuszki na Rynku w Krakowie”, a Józefa Piłsudskiego w dziele „Na trybunie podczas rewii kawalerii w Krakowie”.

Wojciech Kossak był wyjątkowym znawcą uzbrojenia, mundurów, taktyki i strategii wojennej. Potrafił swobodnie nanieść na obraz tłumy żołnierzy na tle wyraźnych panoram. Jest współtwórcą „Panoramy Racławickiej”, monumentalnego dzieła o wymiarach: 15 (piętnaście) metrów wysokości i 150 (sto pięćdziesiąt) metrów szerokości. Prace malarskie poprzedziły wnikliwe studia dotyczące umundurowania i wyposażenia obydwu armii i poznanie topografii miejsca. Obraz powstał w setną rocznicę powstania kościuszkowskiego i pokazuje prawdopodobny przebieg bitwy pod Racławicami. Wojciech Kossak na tym obrazie malował głównie rosyjskich żołnierzy, konia, którego dosiadał Kościuszko i kawalerię narodową. Po ukończeniu praca została pokazana w muzeum lwowskim, obecnie znajduje się we Wrocławiu.

Drugą panoramę Kossak namalował wspólnie z Julianem Fałatem i nosi tytuł „Przejście przez Berezynę”. Jest autorem scen przedstawiających odwrót armii Napoleona, zaś Fałat, zimowego pejzażu, który jest tłem obrazu. Praca nad obrazem trwała prawie półtora roku, ukończono ją w Berlinie w 1896 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym szóstym) roku.

Kolejna panorama Wojciecha Kossaka to „Bitwa pod piramidami”. Inspiracją do namalowania obrazu była zwycięska bitwa z 1798 (tysiąc siedemset dziewięćdziesiątego ósmego) roku, stoczona w Egipcie między wojskami Napoleona Bonapartego a Imperium Osmańskim. W tym celu Kossak wraz z Michałem Wywiórskim udali się do Egiptu, by zebrać materiał do panoramy. Później zaprosili do współpracy jeszcze kilku malarzy. Obraz pokazano w 1901 (tysiąc dziewięćset pierwszym) roku w Warszawie, jednak, z powodu odległej tematyki, nie cieszył się spodziewanym aplauzem, przez co Kossak postanowił pociąć płótno na kawałki. Obecnie największe fragmenty znajdują się w polskich muzeach.

Przed I (pierwszą) wojną światową malarz bardzo dużo pracował i wystawiał obrazy na wielu międzynarodowych wystawach. W 1905 (tysiąc

dziewięćset piątym) roku namalował jeden ze swoich najlepszych obrazów pt. (pod tytułem) „Krwawa niedziela w Petersburgu”. W okresie międzywojennym malował prawie bez wytchnienia. Z tego okresu znane są płótna przedstawiające konie i żołnierzy w przeróżnych scenach: w czasie alarmu, pobudki, patroli wojskowych, a także załotów. W latach 1925–1926 (tysiąc dziewięćset dwadzieścia pięć – tysiąc dziewięćset dwadzieścia sześć) wraz z synem malował obrazy na zamówienie, głównie portrety. Wybuch II (drugiej) wojny światowej bardzo przygnębił malarza, lecz malował nadal. Odmówił jedynie namalowania portretu gubernatora Hansa Franka, motywując to podeszłym wiekiem. Zmarł w Krakowie w 1942 (tysiąc dziewięćset czterdziestym drugim) roku.

Artysta odznaczał się dużym urokiem osobistym, był dowcipny, życzliwy, świetnie się prezentował i cieszył powodzeniem u kobiet.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się trzydziestego pierwszego grudnia.		
2. W jego malarstwie dominowała tematyka historyczno-patriotyczna.		
3. Artysta namalował prawie 4 (cztery) tysiące obrazów olejnych.		
4. Jest współtwórcą „Panoramy Racławickiej”.		
5. Zmarł w Krakowie w 1944 (tysiąc dziewięćset czterdziestym czwartym) roku.		

Ćwiczenie 2. Proszę opisać malarstwo Wojciecha Kossaka, wykorzystując podane słowa i wyrażenia: „Kossakówka”, sceny batalistyczne, artylerzyści, konie, portret, dowódca, tematyka patriotyczna, kawaleria narodowa, monumentalne dzieło, panorama, farba olejna.

Ćwiczenie 3. Proszę wymienić znanych Polaków, których namalował Wojciech Kossak.

F. Olga Boznańska urodziła się w 1865 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym piątym) roku w Krakowie w rodzinie polsko-francuskiej. Od najmłodszych lat interesowało ją malarstwo, lecz jako kobieta nie miała wstępu na żadną akademię. Kształciła się w prywatnych pracowniach monachijskich szkół. Była bardzo skupiona i nieśmiała, najlepiej czuła się w pracowni malarskiej. Odczuwała strach przed tłumem i obcymi ludźmi. Swoje pierwsze prace malarskie zaprezentowała na wystawie w Monachium, Berlinie, Warszawie i Wiedniu. Ta wybitna polska portrecistka w bardzo swobodny sposób malowała wizerunki ludzi, czasem tylko martwą naturę. Zdecydowana większość jej obrazów powstała w pomieszczeniach, prawie nigdy nie malowała w plenerze. Były to płótna dużego formatu zdominowane przez ciemne barwy: brązy, zielenie, szarość i czerń. Tylko niekiedy pojawiały się jasne – białe czy różowe – punkty na jej obrazach. Postaci zazwyczaj malowała w całości. „Zadumana

dziewczynka” została namalowana w Krakowie w 1889 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym dziewiątym) roku w czasie wakacji. Widać na nim fascynację malarki sztuką japońską. Przedstawiona dziewczynka jest uczesana w japoński koczek, siedzi bokiem na kwiecistym fotelu, ubrana w perłoworóżową suknię. To arcydzieło urzeka swoim nastrojem, jest bardzo harmonijne i proste. Jej modelka jest zadumana i niepokojona.

Jednym z obrazów namalowanych w Monachium jest „Portret chłopca w gimnazjalnym mundurku”. Pokryte farbami olejnymi płótno przedstawia kilkunastoletniego chłopca w czarnym mundurku na tle szarej ściany. Jedną rękę ma wsuniętą pod kurtkę, a w drugiej trzyma szkolny kaszkiet.

Innym portretem z tego okresu jest obraz pt. (pod tytułem) „W oranżerii”, namalowany w 1890 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym) roku. Obraz przedstawia dziewczynę w słomkowym kapeluszu, stojącą w cieplarni wśród kwitnących kwiatów. Obraz charakteryzuje harmonijna kolorystyka, ciepłe światło i pastelowe barwy. Na policzku dziewczynki malarka umieściła nieśmiały rumieniec.

Kolejny duży formatowo obraz to „W Wielki Piątek”. Artystka pokazuje nam modlącą się zakonnicę przy ołtarzu. Kobieta ubrana jest w jasne szaty, klęczy skupiona, pogrążona w kontemplacji. Tutaj możemy odczytać przesłanie artystki – Boznańska ujawnia nam swoje zamknięcie w klasztorze sztuki i wyrzeczenia, by móc zostać artystką. Obraz obecnie znajduje się w Kościele Mariackim w Krakowie.

W 1890 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym) roku powstał również piękny „Portret kobiety w białej sukni”. Z obrazu patrzy na nas młoda kobieta siedząca przy stole przykrytym brązowym obrusem. Twarz kobiety jest blada, zamyślona. Obraz jest w kolorze jasnej szarości, a jedyne wyraźne punkty to czarne włosy kobiety i brązowy obrus.

W 1892 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym drugim) roku artystka pokazała „Autoportret z japońską parasolką”. Płótno przedstawia wytworną kobietę w czerwonej, długiej sukni. Postać siedzi na parapecie okiennym z rozłożoną kolorową parasolką w dłoni. Obraz jest zapisem stanu ducha malarki. Nagromadzenie barw, odbicie w szybie, powoduje zacieśnienie przestrzeni, w którą wtopiona jest postać. Malarka w ciągu swego życia namalowała mnóstwo autoportretów, prawie we wszystkich miejscach i pracowniach, w których przebywała. Obecnie obraz znajduje się w Muzeum Narodowym we Wrocławiu.

W 1894 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym czwartym) roku artystka namalowała wyśmienity obraz zatytułowany „Dziewczynka z chryzantemami”. Płótno przedstawia bladą dziewczynkę z błyszczącymi czarnymi oczami, z których przebija niepokój. Ubrana jest w szarą sukienkę, a w dłoniach trzyma pęk białych chryzantem. Dziewczynka stoi na tle popielatej ściany, miodowe włosy ma rozpuszczone, jest spokojna, subtelna. Z obrazu bije do widza melancholia. Artystka kładła farby delikatnymi pociągnięciami pędzla, starannie i bez pośpiechu. Refleksja ta jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych płócien

artystki i nawiązuje w swojej technice do malarstwa francuskich impresjonistów.

Olga Boznańska „Dziewczynka z chryzantemami”

Olga Boznańska zaczęła odnosić międzynarodowe sukcesy i w 1898 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym ósmym) roku przeprowadziła się do Paryża. Nie wiodło jej się natomiast w życiu prywatnym. Najpierw zmarła matka, potem wieloletni narzeczony zerwał zaręczyny, na koniec zmarł ojciec. Boznańska

zaczęła malować w ciemniejszych barwach. W tym samym roku obraz „Dzieci siedzące na schodach” odniósł duży sukces. Dwie dziewczynki ubrane w czerwone sukienki siedzą na schodach i patrzą przed siebie, ich buzie są rozjaśnione słońcem, a oczy błyszczące. Doskonale widoczny jest jasny słomkowy kapelusz na głowie jednej z dziewczynek. Zajmuje on centralne miejsce na obrazie. Obraz jest płaski, a tylko biegnąca balustrada schodów dodaje mu głębi. Schody w obrazie mają symboliczny wymiar i są drogą poznania artystki. Portret namalowany jest niezwykle precyzyjnie w tonacji brązowo-czerwonej.

Od początku XX (dwudziestego) wieku artystka na swoich płótnach umieszczała postaci jakby zamglone, tajemnicze, zagadkowe. Zawsze koncentrowała się na odzwierciedleniu wnętrza postaci i ukazaniu jej psychiki.

Olga Boznańska malowała portrety, którym można się godzinami przyglądać. Byli na nich i młodzi, i starzy, i ładni, i brzydzy, subtelni oraz bardzo często smutni ludzie. Malarka w liście pisała: „Cała krytyka pisze, że smutne, co ja zrobię, że smutne. Nie mogą być inne, niż jestem, jak podkład smutny, to wszystko, co na nim wyrośnie, smutnym musi być”.

Doceniana i nagradzana we Francji, Olga Boznańska dopiero w połowie XX (dwudziestego) wieku została dostrzeżona i uznana w Polsce.

Ostatni sukces w swoim życiu odniosła na Wystawie Światowej w Paryżu w 1937 (tysiąc dziewięćset trzydziestym siódmym) roku, rok później obraz „Portret panny Dygat” zakupił król włoski. Obecnie obraz można podziwiać w Paryżu w Muzeum Orsay.

Artystka była dystygowaną kobietą, której twórczość jest rozpoznawalna, fenomenalna z powodu wirujących plam na obrazie, stanowiącym o kunszcie i zdolnościach malarki. Była samodzielną, nigdy nie wyszła za mąż, nie miała protektorów. Żyła otoczona psami, hodowała myszy i szczury. Ubierała się zawsze tak samo: w długą suknię bez dekoltu, czym zaskarbiła sobie miano dziwaczki z ubiegłego stulecia. W ostatnich latach życia prawie nie opuszczała pracowni, schorowana i opuszczona. Depresję pogłębiła samobójcza śmierć jej siostry Izy.

W 1913 (tysiąc dziewięćset trzynastym) roku krytyk Max Goth w swoim artykule napisał o malarce: „Nie maluje oczu, lecz spojrzenia, nie maluje ust, lecz uśmiech, bądź łkanie, grymas lub naiwną szczerłość”.

Olga Boznańska jest autorką 1200 (tysiąca dwustu) płócien.

Artystka zmarła w Paryżu w 1940 (tysiąc dziewięćset czterdziestym) roku i została pochowana na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. To wybitna polska pejzażystka.		
2. „Zadumana dziewczynka” to obraz namalowany w Krakowie.		
3. Obraz pt. (pod tytułem) „W Wielki Piątek” możemy teraz oglądać na Wawelu.		
4. Płótno zatytułowane „Dziewczynka z chryzantemami” przedstawia kobietę z wachlarzem w dłoni.		
5. Artystka zmarła w Paryżu w 1960 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym) roku.		

Ćwiczenie 2. Proszę napisać, co jest głównym motywem prac malarskich Olgi Boznańskiej. Proszę podać kilka tytułów obrazów.

Ćwiczenie 3. Proszę opisać kolory i nastrój obrazu pt. (pod tytułem) „Dziewczynka z chryzantemami”.

G. Stanisław Ignacy Witkiewicz urodził się w Warszawie w 1885 (tysiąc osiemset osiemdziesiątym piątym) roku w rodzinie artystycznej. Jego matka była nauczycielką muzyki, a ojciec malarzem, architektem i pisarzem. W 1890 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym) roku rodzina przeniosła się do Zakopanego. Rodzice dali mu staranne wykształcenie, mimo że nie uczęszczał do szkoły. Korepetytorzy przychodzili do domu, często byli to artyści i nauczyciele akademicy, gdyż ojciec chciał, by syn zainteresował się sztuką i literaturą. Był bardzo zdolny i jego talent zauważono już w młodym wieku. Interesowało go malarstwo, fotografia i pisanie. Stanisław Witkiewicz maturę zdał eksternistycznie we Lwowie. Gdy rozpoczynała się rewolucja październikowa, przebywał w Moskwie. W czasie pobytu w Rosji zaczął malować portrety, będąc głównie pod wpływem narkotyków.

W 1918 (tysiąc dziewięćset osiemnastym) roku wrócił do Zakopanego i zaczął bardzo intensywnie pisać i malować. Związał się z grupą malarzy Formistów i wspólnie organizowali wystawy. Stał się bardzo ważną osobą w życiu kulturalnym, modnym artystą, trochę dziwakiem, szokującym i zbyt awangardowym. W 1919 (tysiąc dziewięćset dziewiętnastym) roku wydał swoje duże dzieło filozoficzne „Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia”, zawierające Teorię Czystej Formy. Zawarte w nim tezy wykorzystał później Tadeusz Kantor w swoim teatrze.

W 1921 (tysiąc dziewięćset dwudziestym pierwszym) roku napisał dramat „W małym dworku”. To groteskowa, tragikomiczna sztuka, której akcja rozgrywa się w Kozłowicach. Witkacy krytykuje w niej rzeczywistość, wyraża chęć przeniesienia się do innego świata. W tekst wplata wątki fantastyczne; w końcowej scenie członkowie rodziny jako widma opuszczają swój dworek.

Lata dwudzieste to bardzo płodny okres w życiu artysty, pisał dużo i szybko. Napisał w sumie około 30 (trzydziestu) dramatów, z czego pięć opublikowano i wystawiono na deskach teatrów. W swojej twórczości poruszał wątki egzystencjalne, problemy miejsca jednostki w społeczeństwie, rozpad rodziny, samotność i malejącą rolę religii w życiu człowieka. Świat pokazywał w sposób groteskowy, sarkastyczny, z nieodłącznym widmem katastrofy w tle. W połowie lat dwudziestych XX (dwudziestego) wieku głównym jego zajęciem i źródłem utrzymania było malowanie portretów na zamówienie. Jest autorem kilkunastu tysięcy portretów, często bardzo jaskrawych i kolorowych. Najwięcej portretów powstało w czasie eksperymentów z narkotykami. Były więc i prace zdeformowane, i

odrealnione poprzez słabe widzenie po używkach, ekspresyjne, często same kreski malowane ołówkiem, kredką lub węglem. Te przeznaczał tylko dla przyjaciół. Sygnował je w bardzo swoisty sposób: podpisywał skrótem używki, którą zażywał w czasie malowania.

Po podróży na Śląsk zorganizował wystawę bardzo naturalistyczną, gdzie pokazał fotografie, które zrobił w czasie tej wyprawy. Wystawa wywołała skandal z powodu nędzy i brudu, który widniał na zdjęciach.

W 1927 (tysiąc dziewięćset dwudziestym siódmym) roku Witkacy rozpoczął pisanie „Szewców”, dramatu pełnego absurdów i groteski. Ukazuje w nim warsztat szewski, w którym odbywają się dyskusje tej grupy społecznej, właściwie to jałowa paplanina. Zaprezentował również burżuazję i arystokrację. Każda grupa jest elitarna, chce mało pracować, dużo i smacznie jeść, mieć udane życie erotyczne. W końcu szewcy zwyciężają w rewolucji i dochodzą do władzy. Jednak okazuje się, że nie mają żadnej idei, podlegają tym samym słabościom, co wcześniejsza elita i okazuje się, że otacza ich pustka. Całej dyskusji towarzyszy stukot szewskich młotków. Schyłek rządów szewskiej elity to dramat i chaos, umiera religia, filozofia i sztuka. Wylania się ustrój totalitarny, bardzo nudny, jałowy i jedyny sprawiedliwy. Witkacy wyśmiewał rządy komunistów, twierdząc, że nie potrafią rządzić. Zdarzenia te odwołują się do „czystek” w Związku Radzieckim. Wyśmiewał również mity i symbole polskie. W „Szewcach” są też zawarte aluzje do historii Polaków i faszyzmu. Dramat ten autor pisał długo, bo aż siedem lat, jest bardzo starannie przemyślany. Mnóstwo w nim aluzji, metafor, neologizmów. Język dramatu jest niechlujny, ubarwiony gwarą, tekstami przyśpiewek, przeplatają się tam terminy naukowe i techniczne, a także obcojęzyczne. Konstrukcja dramatu opisuje nam jego autora, człowieka zrozpaczonego, nienawidzącego wszystkich, co nadaje sztuce autentyzmu i szczerości.

W 1938 (tysiąc dziewięćset trzydziestym ósmym) roku napisał dramat „Tak zwana ludzkość w obłądnie”, który zaginął, jak zresztą bardzo wiele innych dramatów. Witkacy poruszył w nim nieuchronnie zbliżającą się katastrofę, był w depresji i postanowił wyruszyć na Polesie. Można go nazwać prorokiem totalitaryzmu, wieszczem, który twierdził, że powstanie społeczeństwo robotów, szczęśliwych i nieciekawych. Na wiadomość o wkroczeniu Armii Czerwonej do Polski w 1939 (tysiąc dziewięćset trzydziestym dziewiątym) roku popełnił samobójstwo. W 1988 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym ósmym) roku szczątki Witkacego sprowadzono do Polski i uroczyście pochowano na cmentarzu w Zakopanem. Kilka lat później okazało się, że nastąpiła skandaliczna pomyłka i w grobie obok matki artysty znajdują się prochy nieznanej osoby. Takiego pogrzebu sam Witkacy by sobie nie wymyślił!

Ćwiczenie 1. Proszę podkreślić dziedziny nauki i sztuki, którymi zajmował się Stanisław Ignacy Witkiewicz: literatura, teatr, dziennikarstwo, reportaż, fotografia, malarstwo, rzeźba, literatura, filozofia, językoznawstwo, muzyka, taniec, astronomia, chemia, religia, dramatopisarstwo.

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w Warszawie w 1895 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym piątym) roku.		
2. Jest autorem dramatów „Szewcy” i „W małym dworku”.		
3. Znany jest jako portrecista i fotograf.		
4. Zajmował się filozofią.		
5. Zmarł śmiercią naturalną w Zakopanem.		
6. „Szewcy” to pełna absurdów nowela.		

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić wyraz, który nie pasuje do pozostałych.

1. malarz – zegarek – pędzel – paleta
2. pisarz – ołówek – farba – papier
3. teatr – kurtyna – wystawa – aktor
4. fotografia – zdjęcie – woda różana – klisza
5. literatura – dramaturg – koń – powieść
6. nowela – reportaż – bajka – szafa
7. absurd – groteska – tragikomedie – baśń

H. Bruno Schulz to polski pisarz, grafik, rysownik i malarz żydowskiego pochodzenia. Urodził się w 1892 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym drugim) roku w Drohobyczku koło Lwowa w dość zamożnej rodzinie. Z czasem jednak do domu zawitała bieda. Lata jego życia wpłatają się w bardzo trudny okres dziejowy historii – czasy pierwszej i drugiej wojny światowej. Z powodu problemów ze zdrowiem i wojny nigdy nie ukończył studiów, choć był bardzo zdolny, maturę zdał z odznaczeniem.

W 1910 (tysiąc dziewięćset dziesiątym) roku rozpoczął studia na Politechnice Lwowskiej, kilka lat później studiował malarstwo w Wiedniu. Po powrocie do rodzinnego domu już sam się kształcił, zaczął malować i tworzyć grafiki. Z wielkimi kłopotami dostał pracę nauczyciela w Drohobyczku, z którym był związany całe życie i który uważał za centrum świata.

Był pilnym kronikarzem – realia miasteczka utrwalał w swoich utworach, rysunkach i obrazach. W latach dwudziestych XX (dwudziestego) wieku powstały grafiki z cyklu „Xięga bałwochwalcza” wykonane rzadką techniką rysowania igłą na szkłe pokrytym farbą i użyciu jej potem jako negatyw. Z tego cyklu znane są grafiki: „Dedykacja”, „Undula u artystów”, „Ławka”, „Procesja”, „Pielgrzymi”, „Zaczarowane miasto II (dwa)”, „Ogień i eunuchy”.

Tylko jeden obraz namalowany farbami olejnymi pt. (pod tytułem): „Spotkanie. Żydowski młodzieniec i dwie kobiety w zaułku miejskim”, zachował się do dziś. Przedstawia on młodego chasyda z pejsami, w kapeluszu z szerokim rondem, który uniesienie się schyla przed eleganckimi kobietami. W tle obrazu są wymodelowane domy małego miasteczka, prawdopodobnie Drohobycza. Obraz namalowany jest wprawną ręką, piękny kolorystycznie.

Schulz jest autorem dwóch słynnych tomów opowiadań: „Sklepów cynamonowych” i „Sanatorium pod klepsydrą”. Ten pierwszy tom ukazał się dzięki protekcji Zofii Nałkowskiej w 1934 (tysiąc dziewięćset trzydziestym czwartym) roku. Tam autor napisał:

„Każdy wie, że w szeregu zwykłych, normalnych lat rodzi niekiedy zdziwaczały czas ze swego łona lata inne, lata osobliwe, lata wyrodne, którym, jak szósty mały palec u ręki, wyrasta kędyś trzynasty, fałszywy miesiąc.”

Po publikacji obydwu tomów opowiadań stał się Schulz osobą bardzo znaną w świecie literackim. Zaczął podróżować do Warszawy i Zakopanego, gdzie zaprzyjaźnił się z Witoldem Gombrowiczem i Witkacym. Poznał również Leopolda Staffa i Juliana Tuwima, którzy w bardzo ciepłych słowach wyrażali się o jego twórczości literackiej.

Nadciągająca wojna przysporzyła wielu zmartwień Schulzowi, dopadła go depresja, a stany lękowe i słabe zdrowie uczyniły z niego odludka.

W swoją twórczość wplatał znane sobie osoby i miejsca: ukazał ojca, siebie, prowincjonalny dom, ulicę. Odnajdujemy też w niej elementy mistyki i kabały. Zarówno twórczość pisarska, jak i malarstwo, nacechowane są tajemniczością, mrokiem, pasją, dużym ładunkiem emocji. Lata trzydzieste XX (dwudziestego) wieku to czas, gdy powstało wiele obrazów malarskich, które niezwykle cenil Stanisław Witkiewicz. „Chłopiec z psem w oknie”, „Emeryt i chłopcy”, „Zaczarowane miasto”, „Kobieta z pejcem i klęczący mężczyzna”, „Bestie” to obrazy i grafiki Schulza, nacechowane fobią i lękami. Prace podszyte są niepokojem, a ich domeną jest groteska, przewijają się przez nie demoniczne kobiety i zalęknieni mężczyźni, postaci są zniekształcone. Twórczość Schulza zaczęto porównywać do prac Franza Kafki.

Obraz pt. (pod tytułem) „Wyzwolenie ludu zachodniej Ukrainy przez Armię Czerwoną” namalował w barwach narodowych Ukrainy, za co trafił do aresztu NKWD.

1 (pierwszego) lipca 1941 (tysiąc dziewięćset czterdziestego pierwszego) roku do Drohobycza wkroczyli Niemcy i ludność żydowska, w tym rodzina Schulza, znalazła się w getcie. Tam Bruno pracował w domu okrutnego gestapowca Feliksa Landaua, gdzie porządkował zbiory biblioteczne i ozdabiał ściany domu baśniowymi scenami. Dziecinne pokoje przystroił królewnami, krasnoludkami i zwierzętami. Do roku 2001 (dwa tysiące pierwszego) uważano, że freski zostały zniszczone. W tym roku przedstawiciele izraelskiego Instytutu Pamięci Jad Waszem ukradkiem wywieźli z Ukrainy część fresków, pozostałe szczątki przeniesiono do muzeum w Drohobyczu. Obecnie freski, które zostały wywiezione do Jerozolimy, uważane są za własność Ukrainy i przekazane zostały jako depozyt Instytutowi Jad Waszem.

W twórczości malarskiej Brunona Schulza widzimy głównie motywy mrocznego Drohobycza, przedstawionego w sposób karykaturalny i groteskowy, często także portrety, na których kobiety są wyidealizowane, a mężczyźni skarłali i noszący pewne cechy zwierzęce. Schulz jest w sumie autorem kilkuset

obrazów, rysunków, grafik i ilustracji do książek. Sam Schulz mawiał, że dzieło plastyczne jest uzupełnieniem tekstu i nie stanowi dla niego konkurencji.

Bruno Schulz zginął zastrzelony w Drohobyczu w 1942 (tysiąc dziewięćset czterdziestym drugim) roku, nie wiadomo gdzie został pochowany.

Jurij Andruchowycz powiedział: „W tej chwili Schulz jest lepiej znany niż czytany. Znany przede wszystkim jako ktoś zamordowany przez Niemca na ulicy. To wiele Schulzowi jako pisarzowi odbiera. On sam w sobie, bez tego życiorysu, jest potężny, symboliczny i mityczny.”

Obecnie twórczość Schulza cieszy się dużą popularnością. Na deski teatru przenoszone są jego opowiadania, kręcone są również filmy. Polskie i zagraniczne galerie organizują wystawy jego dzieł.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Schulz to rysownik i malarz pochodzenia żydowskiego.		
2. W czasie wojny pracował jako wykładowca w Drohobyczu.		
3. Jest autorem dwóch tomów opowiadań.		
4. Część fresków z Drohobycza znajduje się w Jerozolimie.		
5. Na jego obrazach widzimy groteskowe i karykaturalne postaci.		

Ćwiczenie 2. Proszę uzupełnić luki w zdaniach, używając podanych wyrazów w odpowiedniej formie: sklep, Drohobycz, fobia, muzeum, barwy narodowe, fresk.

Przykład: Bruno Schulz jest autorem opowiadań „...Sklepy... cynamonowe”.

1. Artysta urodził się wi tam spędził całe swoje życie.
2. Jego malarstwo nacechowane jest lękami i, które widzimy w „Bestii” i „Kobiecie z pejczem i klęczącym mężczyźnie”.
3. „Wyzwolenie ludu zachodniej Ukrainy przez Armię Czerwoną” Bruno Schulz namalował w kolorach niebieskim i żółtym, czyli wUkrainy.
4. W Izraelu znajduje się z Drohobycza, wykonany przez Brunona Schulza w czasie II (drugiej) wojny światowej.
5. Szczątki fresków przeniesiono do w Drohobyczu.

I. Nikifor Krynicki, właściwie Epifaniusz Drowniak, urodził się w 1895 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym piątym) roku w Krynicy. Jest to malarz polski pochodzenia łemkowskiego, który przez całe życie związany był z Krynica i tam głównie powstały jego barwne akwarele, zaliczane do malarstwa prymitywnego.

Jego matka była łemkowską żebraczką, zaś ojciec prawdopodobnie był polskim malarzem. Nikifor odziedziczył po matce bełkotliwą mowę i wadę słuchu, po ojcu natomiast zamiłowanie do malarstwa. Już we wczesnej młodości ujawnił się jego talent, lecz z powodu biedy miał utrudniony dostęp do akcesoriów

malarskich, dlatego malował na czym się tylko dało, na tekturkach, papierach urzędowych, pudełkach od papierosów czy czekolad i na papierze pakowym.

Pierwsze jego prace datowane są na lata dwudzieste XX (dwudziestego) wieku. Nikifor zawsze uważał się za artystę malarza i dlatego często swoje prace podpisywał „Matejko z Krynicy”, robiąc przy tym błędy, w dodatku pismo miał bardzo nieczytelne. Żył samotnie, a źródłem jego utrzymania były pieniądze ze sprzedaży obrazków kuracjom w Krynicy. Jest autorem kilkunastu tysięcy obrazków namalowanych akwarelą, temperą, a gdy miał większe możliwości finansowe – farbami olejnymi.

Prymitywizm w jego malarstwie polegał na obrysowywaniu konturów cienką, czarną linią i wypełnianiu płaszczyzny bardzo żywymi kolorami. Malował cerkwie greckokatolickie i ludzi na ich tle, postaci świętych, ale też przechodniów w uzdrowisku i samego siebie. „Cerkiew o zachodzie słońca”, „Biskup przed cerkwią” i „Kapliczka” to obrazki z lat dwudziestych i trzydziestych XX (dwudziestego) wieku. Wtedy też powstawały pejzaże: „Krynica-pijalnia”, „Willa Zachęta”, „U fryzjera”, „U krawca” i wiele innych. Autoportrety często ukazują malarza w wymyślonych sytuacjach, elegancko ubranego przy sztalugach lub w czasie posiłku. Duża część jego obrazków zaginęła bądź malarz je zgubił.

Z początku jego malarstwa znany „Autoportret potrójny” namalowany akwarelą przedstawia Nikifora wytwornie ubranego z koroną na głowie. Każda z trzech postaci jest wyraźna, w garniturze i z muszką przy koszuli, siedząca przy zastawionym stole. Są to marzenia Nikifora, bo malarz cierpiał biedę i na pewno nie stać go wtedy było na solidne ubranie i jedzenie. Malował również siebie w urzędniczym mundurze, w szatach liturgicznych lub przedstawiał się jako święty w ikonostasie. Tak rekompensował sobie krzywdy doznane od ludzi i losu.

Jego talent malarski odkrył ukraiński malarz Roman Turyn i to on rozślawił Nikifora w Paryżu, gdzie wystawił jego obrazki w Ukraińskim Muzeum Narodowym jeszcze przed II (drugą) wojną światową. W 1949 (tysiąc dziewięćset czterdziestym dziewiątym) roku dzięki staraniom przyjaciół odbyła się jego pierwsza wystawa w Warszawie. Pod koniec lat pięćdziesiątych jego prace zaprezentowane zostały w Brukseli, Amsterdamie, Paryżu, Hajfie oraz kilku miastach niemieckich, gdzie zdobyły duże uznanie wśród artystów.

Malarz centralnie umieszczał postać lub budowlę i zamykał ją w ozdobnej ramce, malował wiele szczegółów, nanosił barwne plamy, by w ten sposób zaprezentować nastrój obrazka, bardzo często smutny, choć kolorowy.

Oddanym przyjacielem Nikifora był w latach sześćdziesiątych malarz, Marian Włosiński, który swój czas poświęcił Nikiforowi i opiekował się nim aż do śmierci. Ta niezwykła przyjaźń stała się tłem filmu „Mój Nikifor”, gdzie rolę malarza fenomenalnie zagrała Krystyna Feldman w 2004 (dwa tysiące czwartym) roku. Film przypominał artystę „naiwnego”, który zmarł w 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku w sanatorium koło Jasła. Nikifor został pochowany w Krynicy. Na jego grobie są umieszczone dwa

napisy, jedno nazwisko napisane alfabetem łacińskim, a drugie cyrylicą. W Krynicy znajduje się Muzeum Nikifora, a także pomnik malarza z pędzlem w dłoni, siedzącego na murku tak, jak to czynił za życia.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się w 1895 (tysiąc osiemset dziewięćdziesiątym piątym) roku nad morzem.		
2. Jest autorem kilkunastu tysięcy prymitywnych obrazków, które malował farbami akwarelowymi.		
3. „Biskup przed cerkwią” i „Autoportret potrójny” to akwarele Nikifora.		
4. W 1949 (tysiąc dziewięćset czterdziestym dziewiątym) roku miała miejsce jego wystawa w Krakowie.		
5. Jego życie opisuje spektakl „Mój Nikifor”.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić wyraz, który nie pasuje do pozostałych.

1. żółty – zielony – niebieski – niebo
2. cerkiew – kościół – rzeka – kaplica
3. obraz – pejzaż – koszyk – widok
4. grafika – szkic – rysunek – impresjonizm
5. talent – zdolność – mrówka – polot

Ćwiczenie 3. Proszę dokończyć zdania, wstawiając podane wyrazy w odpowiedniej formie: żywe kolory, naiwny, prymitywny, pędzel, tektura, autoportret.

Przykład: Akwarele Nikifora Krynickiego zaliczane są do malarstwa ...prymitywnego...

1. Prace artysty powstawały na płótnie, papierze, a także na
2. Obrazki Nikifora cechuje dbałość o szczegóły i
3. Nikofor namalował także wiele
4. Malarza z Krynicy nazywamy artystą
5. W Krynicy znajduje się pomnik malarza z

J. Zdzisław Beksiński urodził się w 1929 (tysiąc dziewięćset dwudziestym dziewiątym) roku w Sanoku. Naukę rozpoczął w tym miasteczku, lecz studia kontynuował na Politechnice Krakowskiej na Wydziale Architektury.

Swoją drogę artystyczną rozpoczął od fotografii, lecz to rysunek i malarstwo przyniosły mu największą sławę i rozgłos. Jego wszystkie fotografie znajdują się w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, wszystkie mają szokujące tytuły, przekraczają przyjęte kanony w fotografii i stały się początkiem body-artu. Postaci na fotografiach są skulone, przerażone, zdeformowane, poowijane sznurkami. Beksiński był bardzo dobrze przygotowany teoretycznie, a jego prace mają charakter surrealistyczny i ekspresjonistyczny, są bardzo radykalne.

Taką samą technikę stosował w rysunku i malarstwie. Były to prawie abstrakcyjne figury, przesiąknięte masochizmem i sadyzmem. Malował ludzi z głowami z kamienia, krzyczących na pustyni, umierających, wieszanych, rodzące kobiety. Jego wyobraźnia była nieograniczona żadnymi barierami. Prace takie oglądali tylko bliscy znajomi artyści, gdyż w czasie PRL-u nie mogła być prezentowana taka tematyka.

Pierwszy sukces malarski odniósł po wystawie w Warszawie w 1964 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym czwartym) roku, kiedy to sprzedał wszystkie swoje prace z wystawy. Zaprezentował wówczas malarstwo fantastyczne, figuratywne, pełne symboli, tajemnicze i groźne. Artysta malował farbami olejnymi na płycie pilśniowej. Jego twórczość podzieliła odbiorców sztuki na tych, którzy uważali, że to kicz i na takich, którzy widzieli w nim objawienie sztuki współczesnej. Nie nadawał swoim obrazom tytułów, pragnąc, by każdy, kto ogląda jego prace sam je nazywał i sam odnajdował to, co jest ukryte na obrazie. Beksiniński powiedział: „Ważne jest to, co ukazuje się naszej duszy, a nie to co widzą nasze oczy i co możemy nazwać”.

W latach osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku Beksiniński gościł na wielu wystawach w Europie i Japonii.

W 2001 (dwa tysiące pierwszym) roku malarz zapisał cały swój dorobek artystyczny, majątek, mieszkania i sprzęt komputerowy Muzeum Historycznemu w Sanoku, gdzie urządzono stałą Galerię Zdzisława Beksinińskiego.

Artysta mówił, że maluje z „potrzeby i przyzwyczajenia”, maluje po to, żeby „sobie zrobić przyjemność”, z potrzeby duszy, a – malując śmierć – „żeby choć na chwilę o niej zapomnieć”. Nie lubił lasu, przyrody i odosobnienia, nie podróżował. Powiedział: „Nigdy nie byłem za granicą. Wielkich malarzy dawnych i współczesnych znam tylko z reprodukcji.”

Uwielbiał muzykę i słuchał jej po kilka godzin dziennie. Polityką się nie interesował. Na ten temat tak się wyraził: „Nie mam nic przeciw Wałęsie, jest to (czy był) charyzmatyczny przywódca robotników, o zdolności wpływania na masę równą Hitlerowi, ale ja nie jestem robotnikiem, w d... mam walkę o lepsze jutro klasy pracującej, podobnie jak ona w d... ma to, co ja robię, nie miałem nigdy nic wspólnego tak z Solidarnością, jak i z Partią, stosuje się raczej do mnie wiersz Gałczyńskiego „Wciąż uciekamy – inteligenci”.”

Tragiczne są losy Zdzisława Beksinińskiego: jego syn popełnił samobójstwo, żona wcześniej zmarła, a sam malarz został brutalnie zamordowany w 2005 (dwa tysiące piątym) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę opisać malarstwo Zbigniewa Beksinińskiego, używając podanych wyrazów: sadyzm, masochizm, brak tytułów, głowy z kamienia, figury abstrakcyjne, farby olejne, płyta pilśniowa, postaci przerażone, deformacja, śmierć.

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Malarz urodził się w Sanoku.		
2. Jego obrazy przedstawiają sceny masochistyczne i sadystyczne.		
3. Twórczość malarza jest pozbawiona tytułów.		
4. Swój dorobek artystyczny malarz przekazał Muzeum Historycznemu w Lublinie.		
5. Zmarł tragicznie w 2010 (dwa tysiące dziesiątym) roku.		

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić wyraz, który nie pasuje do pozostałych.

1. abstrakcja – nonsens – park – paranoja
2. surrealizm – ekstrawagancja – słoik – groteska
3. wystawa – wernisaż – galeria – szklanka
4. tytuł – publikacja – zdjęcie – tom
5. muzeum – zbiór – herbata – kolekcja

K. Jacek Yerka, właściwie Jacek Kowalski urodził się w 1952 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym drugim) roku w Toruniu w rodzinie artystycznej. Jest absolwentem Wydziału Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Od najmłodszych lat interesował się rzeźbą i grafiką. Po studiach swoje zainteresowania artystyczne skierował głównie w stronę plakatu. Jego grafiki były bardzo staranne, technicznie doskonałe. Znaczną część swoich plakatów wysyłał na różne konkursy i zwykle je wygrywał.

Od 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego) roku zaczął malować surrealistyczne obrazy. Inspiracją dla niego są podróże na wieś, sny, legendy i mity, wspomnienia z lat dziecięcych i twórczość wybitnych malarzy. Przez kilkanaście lat malował farbami olejnymi. Są to niezwykle barwne obrazy, na których malarz umieszcza np. (na przykład) auto z ogonem jaszczurki i łapami zwierzęcia zamiast kół. Obserwujemy to na obrazie „Atak o świcie”.

Obraz „Powrót do domu” przedstawia również auto, krwistoczerwone, które z przodu na zęby i kły zwierzęce, pędzące do domu, który jest w oddali na tle księżyca, ale tuż przy drodze stoi zakaz wjazdu. Obraz ma niezwykle siłę przekazu z powodu oświetlenia. Niektórzy krytycy nazywają jego malarstwo magicznym. Niby jest to obrazek zwyczajny, jednak mocno intryguje, gdyż świat na nim przedstawiony rządzi się nadzwyczajnymi prawami. Obecność bajkowych stworzeń i pejzaży w zestawieniu z autem jest surrealistyczna, magiczna, jak wizja senna. Technologia i natura.

Obraz pt. (pod tytułem) „Port” przedstawia ogromny tunel na morzu zrobiony z muszli wielkiego skorupiaka, udekorowany czułkami, wokół którego pływają zniekształcone ryby, meduzy i konik morski. Wyobraźnia autora jest niezwykła.

Inny rodzaj malarstwa to połączenie dwóch światów, nierealnego i przyziemnego, znanego, które widzimy w „Sadzie poziomkowym”.

„Polny kredens”, „Kosmiczna stodoła” i „Pogoda pod bzem” to urokliwe obrazy, powstałe z inspiracji wsią. Na pierwszym planie tych obrazów znajdują się drewniane przedmioty i chaty pokryte strzechą.

„Nauka chodzenia” to obraz w tonacji brązowo-beżowej, który przedstawia ogromną żabę z ogonem jaszczurki, która zamiast głowy ma cyferblat zegara. Budziki stoją także na trawie obok stwora i każdy z nich pokazuje inną godzinę. Obraz powstał w 2005 (dwa tysiące piątym) roku. Jest namalowany farbami akrylowymi na płótnie.

Jacek Yerka „Nauka chodzenia”

Obrazy Yerki cechuje spokój, precyzja szczegółów, harmonia, lecz również często chaos.

Jego twórczość była inspiracją do napisania trzydziestu opowiadań fantastycznych przez Harlana Jaya Ellisona, które autor wydał wraz z obrazkami polskiego malarza.

Niezwykłe wizje i doskonałe umiejętności malarza wykraczają ponad wszelkie normy i są również obecne w filmie amerykańskim pt. (pod tytułem) „Stawberry Fields”, gdzie podkładem muzycznym do jego obrazów jest muzyka Beatlesów.

Na stałe artysta mieszka w Warszawie, ma tam swoją galerię, choć głównie wystawia swoje prace w Londynie i Los Angeles. Jest autorem około 400 (czterystu) obrazów, rysunków i plakatów.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Artysta urodził się w 1925 (tysiąc dziewięćset dwudziestym piątym) roku w Gdańsku.		
2. Inspiracją dla jego surrealistycznych obrazów były sny.		
3. Jest autorem obrazów zatytułowanych: „Atak o świcie”, „Powrót do domu” i „Port”.		
4. Obraz pt. (pod tytułem) „Nauka chodzenia” namalował w 2005 (dwa tysiące piątym) roku.		
5. Jest autorem około 1400 (tysiąca czterystu) obrazów olejnych.		

Ćwiczenie 2. Proszę wstawić podane słowa w odpowiedniej formie: plakat, surrealistyczny, muszla, ogon jaszczurki, magiczny.

1. Jacek Yerka jest twórcą rzeźb, grafik i wielu
2. Na obrazach olejnych artysty przeważają bardzo kolorowe sceny
3. Obraz „Nauka chodzenia” przedstawia ogromną żabę z i głową w kształcie zegarowego cyferblatu.
4. Obraz pt. (pod tytułem) „Port” ukazuje tunel na morzu zrobiony z wielkiego skorupiaka.
5. Niektórzy krytycy określają obrazy Yerki jako

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić wyraz, który nie pasuje do pozostałych.

1. żaba – jaszczurka – świeczka – konik morski
2. bez – konwalia – mięta – balkon
3. poziomka – malina – truskawka – orzech
4. plakat – rzeźba – grafika – gwiazda
5. chaos – labirynt – rozgardiasz – pociąg

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- kto malował sceny batalistyczne?
- głównym tematem czyich obrazów były konie?
- kto jest współautorem „Panoramy Racławickiej”?
- kto jest autorem obrazu „Bitwa pod Grunwaldem”?
- którzy malarze byli jednocześnie pisarzami?
- kto był przedstawicielem prymitywizmu?
- w jakim stylu malował Beksiński?
- kto zajmował się malarstwem surrealistycznym?

ŁUDZIE KINA I TEATRU

A. Tadeusz Kantor urodził się w Wielopolu Skrzyńskim w 1915 (tysiąc dziewięćset piętnastym) roku. Studiował malarstwo na Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, a jednocześnie poznawał malarstwo dekoracyjne i teatralne. Po II (drugiej) wojnie światowej rozpoczął pracę w Teatrze Starym w Krakowie jako kierownik malarni, a także uczęszczał na kurs scenografii w krakowskim Studiu Teatralnym.

W czasie wojny Kantor stworzył w konspiracji Teatr Niezależny, w którym wystawiał repertuar narodowy tylko dla zaufanej publiczności. W tym czasie także zajmował się malarstwem surrealistycznym, które przedstawił kilka lat później.

W 1946 (tysiąc dziewięćset czterdziestym szóstym) roku wziął udział w wystawie sztuki współczesnej w paryskim Musée d'Art Moderne, która odmieniła jego spojrzenie na rzeczywistość. Zaczął malować figuratywne obrazy, groteskowe postaci na ciemnym tle, które z powodzeniem pokazywał w Paryżu. W ten sposób odreagowywał wojenną traumę. Już jako nauczyciel malarstwa na uczelni, którą ukończył, brał udział w wielu wystawach światowych.

Jako protest przeciwko realizmowi socjalistycznemu, wraz z grupą dziewięciu malarzy, zorganizował wystawę pt. (pod tytułem) „9 (dziewięciu) Malarzy” w 1955 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym piątym) roku. Swoją pasję teatralną rozwijał w teatrze niezależnym, Cricot 2 (dwa), i tam przedstawiał sztuki inspirowane twórczością Wyspiańskiego i Witkiewicza, a potem autorskie. W jego realizacjach odnaleźć można również wpływ Brunona Schulza. W swoim „Credo” napisał: „Nie ogląda się dzieła teatru jak obrazu dla estetycznych wzruszeń, ale przeżywa się je konkretnie”.

Cechą charakterystyczną spektakli Kantora było pozbawienie aktorów ich kształtu, poruszali się oni jak kukły opakowane w czarne stroje, był to tzw. (tak zwany) ambalaż – ukrywał rzeczywistość pod opakowaniami. W „W małym dworku” wg (według) Witkiewicza pozbawił aktorów osobowości, pełnili oni na scenie rolę taką samą, jak przedmioty. Był to tzw. (tak zwany) „teatr informel”. Potem był „teatr zerowy”, gdzie rozdzielił akcję od tekstu. Kantor nieustannie poszukiwał nowego środka wyrazu, modyfikował, przetwarzał i asymilował wszelkie nowinki ze świata. Tworzył kompozycje półprzestrzenne, w których umieszczał np. (na przykład) zniszczony parasol, bo nie spełniał już swojej roli. To samo robił ze starymi workami, papierami czy notatkami.

Następnie odnalazł happening. Pierwsze happeningi to: „Cricotage” i „Linia podziału”. Światową sławę przyniosły mu spektakle „Teatr śmierci. Umarła klasa”, w którym odnajdujemy wątki biograficzne Kantora, „Gdzie są niegdysiejsze śniegi?”, „Wielopole, Wielopole”, „Niech szczzną artyści”, „Nigdy tu już nie powrócę”. Te spektakle należą do tzw. (tak zwanego) „teatru śmierci”, gdzie głównym motywem jest przemijanie, śmierć i pamięć. Tworzył

natrętnie powracające sceny, wprowadzał chaos i zamęt, w przestrzeni mieszał żywych i umarłych. Był artystą natchnionym, sztukę i teatr traktował bardzo poważnie. Był to ostatni nurt w jego twórczości.

Spektakl „Umarła klasa” został wystawiony w 1975 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym piątym) roku. Opowiada o niemożności powrotu do przeszłości, do dzieciństwa. Odnajdujemy w nim także tragiczne dzieje narodu żydowskiego w czasie II (drugiej) wojny światowej.

Tadeusz Kantor „Umarła klasa”, Kraków 1988

W czasie prób teatralnych zawsze był obecny i wtedy mówił: „Ja muszę być obecny tak jak przy rozstrzelaniu. Spektakl dla mnie jest podobny do egzekucji”, a gdy próba przebiegała niezgodnie z jego oczekiwaniami, krzyczał: „Ja przez was umrę!”. Kantor był cholerykiem z usposobienia, neurotykiem, artystą totalnym opętanym przez śmierć i utracone dzieciństwo. Żył sztuką i wierzył, że poprzez sztukę dochodzi się do prawdy. I obojętnie, czy to było malarstwo, czy teatr, zawsze medytował nad sensem życia. Zagłębiał się w przeszłości i w niej szukał właściwej drogi w sztuce. Chciał, by jego sztuka hipnotyzowała widzów, by reagowali w czasie spektaklu, by płakali – i tak było na wszystkich kontynentach świata, mimo że czasem nie rozumieli treści.

Jego aktorzy żyli w ciągłym zagrożeniu, byli sterroryzowani przez Kantora, a jednocześnie był dla nich idolem i wizjonerem. W jednym z wywiadów powiedział: „Nie bez racji aktorzy do XIX (dziewiętnastego) wieku nie byli chowani na cmentarzach. Artysta jest poza społeczeństwem i wtedy się najlepiej czuje, ma pozycję, która pozwala mu na czyste działanie”.

W 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym) roku miała miejsce premiera spektaklu „Wielopole, Wielopole”. Wielopole to małe galicyjskie miasteczko, w którym urodził się Tadeusz Kantor. W przedstawieniu przywołuje wspomnienia z dzieciństwa, głównie te tragiczne, np. (na przykład) śmierć księdza. Autor jest obecny na scenie jako widz, kontroluje grę aktorów i jednocześnie bierze udział w spektaklu, wykonując prace techniczne, ale najbardziej jest widoczny, gdy milczy. Jest to rodzaj prowokacji w stosunku do widzów. Kantor uwielbiał przełamywać wszelkie konwencje.

Od 1989 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego dziewiątego) roku Kantor przygotowywał spektakl „Dziś są moje urodziny”. Jest to następne dzieło, w którym autor przywołuje lata wojny, wspomina przyjaciół i rodzinę. Sam tworzył scenografię do tego widowiska, nawiązującą do swego malarstwa. Na scenie pojawiły się ramy obrazów, w których stali aktorzy, przedstawiający, jak na rodzinnej fotografii, rodziców Kantora i jego wujków. Aktorzy tylko od czasu do czasu wychodzili z tych niby-kadrów, głównie pozowali. Kantor w sztuce wykorzystał prawdziwe nagrania głosów znanych sobie osób: Księdza Śmietany z Wielopola Skrzyńskiego, głos Jonasza Sterna, który opowiadał swoją historię ocalenia w czasie wojny. Na scenie byli oprawcy i ich ofiary.

Tadeusz Kantor zmarł w czasie jednej z ostatnich prób w grudniu 1990 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego) roku. Premiera sztuki odbyła się w styczniu 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego pierwszego) roku w Tuluzie i Paryżu. Miał jak zwykle zagrać na scenie, lecz w spektaklu było już tylko puste krzesło należące do Kantora.

Ćwiczenie 1. Proszę podkreślić wyraz, który nie pasuje do pozostałych.

1. teatr śmierci – teatr informel – teatr zerowy – teatr grecki
2. zniszczony parasol – kukła – worek – pałac
3. wojna – trauma – przeszłość – samolot
4. publiczność – most – dekoracja – teatr
5. wspomnienie – dzwonek – pamięć – śmierć

Ćwiczenie 2. Proszę połączyć wyraz z definicją.

1. scena	a. strój aktora, charakteryzujący odgrywaną rolę
2. kurtyna	b. wydzielony fragment sztuki teatralnej
3. akt	c. dekoracja teatralna, oddzielająca scenę od widowni
4. reżyser	d. tekst literacki, na którym opiera się przedstawienie
5. garderoba	e. niezbędny przedmiot w sztuce teatralnej
6. scenariusz	f. przestrzeń w teatrze, gdzie grają artyści
7. rekwizyt	g. człowiek odpowiedzialny za kształt spektaklu czy filmu
8. kostium	h. przebieralnia artystów

Ćwiczenie 3. Z podanych niżej tytułów proszę wybrać tytuły przedstawień teatralnych Kantora: „Niech szczeną artyści”, „Teatr śmierci. Umarła klasa”, „Cricotage”, „Wielopole, Wielopole”, „Linia podziału”, „Nigdy tu już nie powrócę”, „Dziś są moje urodziny”.

Ćwiczenie 4. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Ukończył studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.		
2. To twórca teatru niezależnego Cricot 2 (dwa).		
3. Był malarzem i scenarzystą bardzo łagodnego usposobienia.		
4. Znany jest jako twórca „teatru śmierci”.		
5. Zmarł podczas spektaklu „Dziś są moje urodziny”.		

B. Andrzej Wajda urodził się w 1926 (tysiąc dziewięćset dwudziestym szóstym) roku w Suwałkach. Jego ojciec był zawodowym wojskowym, który zginął w Katyniu.

Studiował w PWSF w Łodzi, gdzie uzyskał dyplom w 1960 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym) roku. Jako reżyser zadebiutował filmem pełnometrażowym „Pokolenie”, który miał swoją premierę w 1955 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym piątym) roku, z Tadeuszem Łomnickim, Zbigniewem Cybulskim i Romanem Polańskim na ekranie. Film ukazuje pokolenie młodych ludzi, mieszkających w Warszawie w czasie II (drugiej) wojny światowej, którzy, wchodząc w dorosłość, stają przed różnymi dylematami. Pokazał ich rozterki, naiwność, dojrzewanie, radości i smutki dnia codziennego.

W 1958 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym ósmym) roku nakręcił „Popiół i diament”, obraz pełen scen symbolicznych, imponującego aktorstwa i świetnej kompozycji scen. Film przeszedł do historii kina dzięki wspaniałej roli Zbyszka Cybulskiego.

Na początku lat sześćdziesiątych powstał film „Niewinni czarodzieje”, do którego scenariusz napisali Jerzy Skolimowski i Jerzy Andrzejewski, a muzykę Krzysztof Komeda. Film wywołał kontrowersje wśród krytyków, gdyż eksponował nowy styl życia – jazz, poezję i alkohol – wśród młodzieży lat sześćdziesiątych.

W 1965 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym piątym) roku Wajda filmem „Popioły” rozpoczął współpracę z Danielem Olbrychskim. Film nakręcił na podstawie powieści Stefana Żeromskiego i zrobił to z ogromnym rozmachem.

Daniel Olbrychski, Beata Tyszkiewicz i Andrzej Łapicki pojawili się w kolejnym filmie „Wszystko na sprzedaż”, poświęconym tragicznie zmarłemu Zbigniewowi Cybulskiemu.

W 1972 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym drugim) roku Wajda sięgnął po kolejny tekst i pokazał „Wesele”, a po dwóch latach „Ziemię obiecaną”.

Szerokim echem odbił się film „Człowiek z marmuru”, który pokazuje zmagania bohatera z totalitaryzmem. To tragedia ludzi, którzy uwierzyli w sens przemian komunistycznych i przez system zostali zniszczeni. Film powstał w 1976 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym szóstym) roku i w Polsce stał się legendą.

W 1981 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym pierwszym) roku powstał film opisujący wydarzenia Sierpnia’80 (osiemdziesiątego) roku, zatytułowany „Człowiek z żelaza”.

Temat zbrodni i kłamstwa katyńskiego ukazał w 2007 (dwa tysiące siódmym) roku w filmie „Katyń”, filmie bardzo osobistym. Powiedział o nim: „To była opowieść o mojej matce. Moja matka była ofiarą kłamstwa katyńskiego, a ojciec był ofiarą zbrodni katyńskiej. Trudno było w pierwszym filmie na ten temat nie pokazać jednego i drugiego”. Przedstawił w nim typowych bohaterów romantycznych, pogodzonych z losem, znających celowość swej śmierci.

Ze względów osobistych również nakręcił film „Tatarak” według opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza, gdzie do współpracy zaprosił Krystynę Jandę. Film zrobiony został na zasadzie narracji śmiertelnie chorej kobiety i matki, która straciła swych synów w czasie powstania warszawskiego. Na planie filmu Krystyna Janda napisała i odczytała swoje zapiski z okresu choroby i śmierci swego męża, operatora, który realizował znaczące filmy Wajdy.

Kolejny film Wajdy to „Wałęsa – człowiek z nadziei”, obraz pokazujący życie przywódcy politycznego okresu „Solidarności”, ale też jego prywatne życie jako męża i ojca. Wajda określił go następująco: „To będzie film o niej – o kobiecie z marmuru, o kobiecie z żelaza, o kobiecie ze stali, krótko mówiąc o kobiecie, która potrafi pogodzić sprzeczność swojej sytuacji: obowiązki związane z domem i wychowaniem dzieci, w których nikt jej nie może zastąpić, ze wspieraniem męża, który bierze udział w wielkiej polityce, w wielkich wydarzeniach, z jakimi się mierzy”. Film to lekcja historii współczesnej Polski.

Rok 2016 (dwa tysiące szesnasty) przyniósł kolejny obraz Wajdy. Pokazał publiczności film pt. (pod tytułem) „Powidoki”. Tytuł reżyser zaczerpnął z obrazów solarystycznych malarza Władysława Strzemińskiego. Film opowiada o życiu tego znakomitego artysty awangardowego lat dwudziestych i trzydziestych minionego wieku, żyjącego po wojnie w Łodzi. Reżyser pokazuje na jego przykładzie, jak władza komunistyczna potrafiła zniszczyć człowieka niepokornego, nieszablonowego – jego dramat lat powojennych w Polsce.

Andrzej Wajda to laureat wielu nagród i odznaczeń międzynarodowych oraz Oscara za całokształt twórczości, którego otrzymał w 2000 (dwutysięcznym) roku.

Andrzej Wajda zmarł w październiku 2016 (dwa tysiące szesnastego) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jego ojciec zginął w Katyniu.		
2. Zbyszek Cybulski wystąpił w filmie „Popiół i diament”.		
3. Film „Popioły” powstał na podstawie powieści Bolesława Prusa.		
4. Film „Człowiek z żelaza” powstał w sierpniu osiemdziesiątego roku.		
5. Zdobył Oscara za swój ostatni film.		
6. Film „Powidoki” opowiada historię życia jego ulubionego aktora.		
7. Nakręcił film o polskim prezydencie.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić nazwiska aktorów, z którymi najczęściej współpracował Andrzej Wajda: Krystyna Janda, Zbyszek Cybulski, Daniel Olbrychski, Grażyna Szapołowska, Tadeusz Łomnicki, Stanisław Mikulski, Szymon Sękowski, Wojciech Pokora, Barbara Brylska, Bożena Dykiel, Beata Tyszkiewicz.

Ćwiczenie 3. Używając poniższych wyrażen, proszę opowiedzieć fabułę filmu „Katyń”: film fabularny, zbrodnia katyńska, II (druga) wojna światowa, film osobisty, ofiara kłamstwa katyńskiego, pogodzić się z losem, śmierć, inteligencja polska.

Ćwiczenie 4. Proszę połączyć opis z tytułem filmu.

1. Legendarny film z lat siedemdziesiątych.	a. „Tatarak”
2. Film według. opowiadania Iwaszkiewicza.	b. „Katyń”
3. Film z lat sześćdziesiątych z muzyką Komedy.	c. „Powidoki”
4. Film o malarzu Władysławie Strzemińskim.	d. „Niewinni czarodzieje”
5. Film o zbrodni katyńskiej.	e. „Człowiek z marmuru”

C. Stanisław Bareja to polski reżyser, autor scenariuszy i aktor. Urodził się w 1929 (tysiąc dziewięćset dwudziestym dziewiątym) roku w Warszawie. Ukończył studia na Wydziale Reżyserii w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej w Łodzi. Jego filmem dyplomowym był „Mąż swojej żony” – farsa matrymonialna, którą przedstawił w 1960 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym) roku. Jak sam powiedział w wywiadzie: „Chyba w ogóle dlatego zostałem reżyserem, by móc robić komedie”.

Jego twórczość możemy podzielić na dwa okresy – lata sześćdziesiąte, kiedy to powstawały lekkie komedie sytuacyjne, oraz lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte, gdzie w filmach można już było zauważyć ironię, absurd i satyrę na przywary rodaków w polskiej rzeczywistości, wręcz surrealizm.

W roku 1966 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym szóstym) nakręcił film pt. (pod tytułem) „Małżeństwo z rozsądku”, w którym pokazał warszawską rodzinę, która szuka męża-malarza dla swojej córki, gdyż w tym czasie artyści byli grupą uprzywilejowaną i mogli mieć duże dochody, a rodzina chciała ukryć w ten sposób swoje brudne interesy.

W filmach drugiego okresu twórczości reżyser wykorzystywał swój fascynujący zmysł obserwacji i właściwie każda absurdalna scena z życia, którą zauważył, pojawiała się w jego filmie. W tym czasie powstały kultowe komedie, takie jak: „Poszukiwany, poszukiwana”, „Nie ma róży bez ognia”, „Co mi zrobisz, jak mnie złapiesz” i „Miś”. Filmy te były surowo ocenione przez cenzurę, lecz mimo to Stanisławowi Barei nadal udawało się tworzyć filmy i w połowie lat osiemdziesiątych powstały dwa seriale ośmieszające polskie realia: „Alternatywy 4” i „Zmiennicy”.

Dzięki rolom w filmach Stanisława Barei aktorzy zyskali ogromną sławę. Niezapomnianą rolę stworzył Stanisław Tym w „Misiu”, Wojciech Pokora w filmie „Poszukiwany, poszukiwany” oraz Krzysztof Kowalewski w komedii kryminalnej „Brunet wieczorową porą”. Dużą rolę w jego filmach odgrywali

aktorzy drugoplanowi, którzy także dodawali kolorytu komediom. Sam reżyser również pojawiał się na planie swoich filmów, wzorując się na filmach Hitchcocka. Były to role małe, epizodyczne.

Film „Poszukiwany, poszukiwana” ukazuje inteligentnego pracownika muzeum, który został niesłusznie oskarżony o kradzież obrazu. Mężczyzna, by uciec przed sądem, przebiera się za kobietę i podejmuje pracę gospodyni domowej. Jest to film przedstawiający perypetie bohatera u kolejnych pracodawców i ośmieszający ówczesne społeczeństwo.

„Niespotykanie spokojny człowiek” to komedia powstała w 1975 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym piątym) roku, pokazująca problem przesiedleń młodych ludzi ze wsi do miast.

Najbardziej znany jest jednak „Miś”, kultowy film z 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego) roku. Jest to kpina z milicjantów, urzędników, barów, gdzie do blatów stołów są przykute łańcuchami sztucze i talerze. Reżyser pokazał w filmie sytuacje, które napotkał i które bardzo go rozbawiły. Fabułą filmu jest pełna absurdów historia prezesa klubu sportowego, Rysia, którego małżonka pieszczotliwie nazywa Misiem. Małżonkowie przed laty założyli wspólnie konto w angielskim banku, a po rozwodzie nie chcą się dzielić pieniędzmi. Okazuje się, że bohaterowi ktoś powyrywał kartki z paszportu i nie może on wyjechać z kraju. Podejrzewa o to swoją żonę i robi wszystko, by zdobyć paszport. Z pomocą przyjaciela szuka sobowtóra, który mógłby zamiast niego wyjechać do Anglii. Scenki sytuacyjne pokazane w filmie są bardzo śmieszne, przewrotne i są pretekstem do pokazania nonsensów lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku w Polsce. Tytułowy miś jest ogromną słomianą kukłą, która w ostatniej scenie filmu leci nad miastem podwieszona do helikoptera.

Do ogólnego obiegu wszedł termin „bareizm”, oznaczający absurdalną wypowiedź, mało zręczne sformułowanie czy język urzędowy. Przykładami bareizmów mogą być napisy: „Drzwi proszę pchnąć do siebie”, „Rolniku, nie myj jaj przed skupem”, „Oszczędzaj tlen”, „Mięso drobiowe z jelenia”.

Stanisław Bareja zmarł u szczytu swojej sławy w Niemczech w 1987 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym siódmym) roku. Został pochowany w Warszawie. Pośmiertnie został odznaczony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Stanisław Bareja był polskim reżyserem i kompozytorem.		
2. Był tworcą filmów przyrodniczych.		
3. To kultowy reżyser komedii polskiej z końca XX (dwudziestego) wieku.		
4. „Alternatywy 4” to serial filmowy.		
5. „Poszukiwany, poszukiwana” to film o poszukiwaczu skarbów.		

Ćwiczenie 2. Proszę wyjaśnić termin bareizm i podać przykłady bareizmów, z którymi się zetknąłeś/zetknęłaś.

D. Roman Polański (właściwie Raymond Roman Liebling) urodził się w 1933 (tysiąc dziewięćset trzydziestym trzecim) roku w Paryżu w rodzinie polskiej pochodzenia żydowskiego. W wieku czterech lat wraz z rodzicami i siostrą przyjechał do Krakowa, bo wówczas Kraków był miastem bardzo tolerancyjnym, szczególnie dla Żydów. W 1939 (tysiąc dziewięćset trzydziestym dziewiątym) roku Niemcy wkroczyli do Krakowa i wszyscy Żydzi, w tym rodzina Polańskich, znaleźli się w getcie. Ukochana matka zginęła w komorze gazowej.

Studia Polański rozpoczął w łódzkiej PWSF na reżyserii. W tym okresie nakręcił 8 (osiem) etiud i wszystkie zostały wysoko ocenione. Do jednej z nich – „Dwaj ludzie z szafą” – muzykę napisał Krzysztof Komeda.

Pierwszy film długometrażowy, „Nóż w wodzie”, dostał nominację do Oscara i od tego momentu rozpoczęła się kariera reżyserska Romana Polańskiego. Ten film psychologiczny jest polemiką z konsumpcyjnym stylem życia. Scenariusz do tego filmu uznawany jest za najlepszy w historii polskiego kina. Po premierze tego filmu reżyser wyjechał najpierw do Francji i Anglii, potem do Stanów Zjednoczonych. W Hollywood nakręcił nagrodzone Oscarami filmy „Dziecko Rosemary” i „Chinatown”.

**Roman Polański, Krzysztof Komeda i pracownicy
Paramount Pictures na planie filmu „Dziecko Rosemary”**

W 1979 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym dziewiątym) roku powstał film pt. (pod tytułem) „Tess” i obraz ten otrzymał 3 (trzy) nagrody Oscara, w tym za reżyserię. Jest to opowieść o kilkunastoletniej dziewczynie, w tej roli Nastassja Kinski, która zostaje seksualnie wykorzystana przez swego krewnego. Film jest odpowiedzią na toczący się proces sądowy Polańskiego w Stanach Zjednoczonych. W tym roku opuścił Hollywood i nigdy już tam nie powrócił.

Bohaterem jego filmów zazwyczaj jest kobieta demoniczna, silna, żądna zemsty, w mroku. Widzimy to w „Gorzkich godach”, które powstały w 1992 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym drugim) roku. Przedstawił w nich fragmenty własnej biografii, przemoc, śmierć, perwersję. Po premierze Polański

powiedział: „Tworzenie filmu jest jak robienie zdjęcia rentgenowskiego duszy reżysera, a więc to oczywiście wszystko jest o mnie”.

Dramat wojenny „Pianista” został nakręcony w 2002 (dwa tysiące drugim) roku. Również i ten film otrzymał trzy Oscary. W nim reżyser przedstawił obrazy zapamiętane z wojny, ofiary Holokaustu. I jak powiedział: „Gdyby miano mi położyć na grobie jedną rolkę, chciałbym, żeby to był „Pianista”.

W 2010 (dwa tysiące dziesiątym) roku Polański przedstawił film „Autor widmo”. Zmontował go w areszcie domowym w Szwajcarii. Fabuła filmu nawiązuje do koszmarnej sytuacji reżysera, osaczenia.

„Wenus w futrze” nakręcił w 2013 (dwa tysiące trzynastym) roku. Tu pokazuje reżysera, który stał się erotyczną ofiarą aktorki. W rolę kobietę wcieliła się obecna żona Polańskiego.

Roman Polański w swoim życiu doświadczył wielu nieszczęść, widział okrucieństwo wojny, zagładę Żydów, boleśnie przeżył śmierć matki i drugiej żony, Sharon Tate, która – będąc w dziewiątym miesiącu ciąży – zginęła z rąk sekty Charlesa Mansona. Powiedział później: „Niektórzy w obliczu ogromnej tragedii osobistej znajdują pocieszenie w religii. W moim wypadku zdarzyło się coś przeciwnego. Wszelka wiara, jaką miałem, legła w gruzach wobec zabójstwa Sharon. To zdarzenie umocniło we mnie przekonanie o potędze absurdu”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Film „Nóż w wodzie” był nominowany do Oscara.		
2. To reżyser głośnych filmów „Gorzkie gody” i „Pianista”.		
3. Film „Tess” otrzymał 4 (cztery) nagrody Oscara.		
4. Pracuje i mieszka w Hollywood.		
5. Oskarowy film „Pianista” opowiada o ofiarach Holokaustu.		

Ćwiczenie 2. Proszę rozwiązać krzyżówkę.

1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										

1. Człowiek grający w filmie.
2. Tytuł nagrodzonego trzema Oscarami filmu z 1979 roku.
3. Miejsce urodzenia Romana Polańskiego.
4. Miejsce powstawania wielu filmów amerykańskich.
5. Dramat wojenny Romana Polańskiego z 2002 roku nagrodzony trzema Oscarami.
6. Autor muzyki do filmu „Dwaj ludzie z szafą”.
7. Najbardziej prestiżowa nagroda przyznawana twórcom i aktorom.

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić prawidłową odpowiedź.

1. Roman Polański jest polskim politykiem/ rzeźbiarzem/ reżyserem.
2. Film pt.(pod tytułem) „Pianista” opowiada o życiu na wsi / I (pierwszej) wojnie światowej / ofiarach Holokaustu.
3. Obecnie artysta mieszka w Polsce / Szwajcarii / Francji.
4. Roman Polański jest laureatem Nagrody Nobla / Nagrody Literackiej Nike / Oskara.
5. „Nóż w wodzie” to kryminał / dramat wojenny / film psychologiczny.

E. Maja Komorowska urodziła się w 1937 (tysiąc dziewięćset trzydziestym siódmym) roku w Warszawie. Pochodzi z rodziny hrabiów Komorowskich herbu Korczak. Jej mężem był Jerzy Hubert hrabia Tyszkiewicz-Łohojski herbu Leliwa. Maja Komorowska jest kuzynką byłego prezydenta Polski, Bronisława Komorowskiego. To niezwykła aktorka filmowa i teatralna. Karierę rozpoczynała w teatrach wrocławskich. W 1972 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym drugim) roku rozpoczęła pracę w warszawskim Teatrze Współczesnym i jest z nim związana do tej pory. Kreuje wspaniałe role – niezapomniane i wyraziste.

Od roku 1970 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego) roku pojawiała się w filmach reżyserowanych przez Krzysztofa Zanussiego, jest jego ulubioną aktorką i muzą – dla niej reżyser napisał kilka scenariuszy filmowych. Wystąpiła w „Życiu rodzinnym”, potem w filmie telewizyjnym „Za ścianą”. W tym filmie wcieliła się w postać wrażliwej i niedoszłej pani naukowiec. Role te zaowocowały wieloma nagrodami na festiwalach polskich i zagranicznych. Maja Komorowska stała się najbardziej obiecującą aktorką polską o ponadprzeciętnych zdolnościach. Współpraca z Krzysztofem Zanussim trwała ponad dwadzieścia lat, a kilka wspólnych filmów przeszło do klasyki polskiego kina.

U Tadeusza Konwickiego zagrała wraz z Andrzejem Łapickim i Gustawem Holoubkiem w dramacie „Jak daleko stąd, jak blisko”. Wcieliła się w postać Musi, młodej dziewczyny, miłości z przeszłości głównego bohatera.

W 1972 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym drugim) roku Andrzej Wajda zaproponował jej rolę Racheli w „Weselu” na podstawie dramatu Stanisława Wyspiańskiego. Kilka lat później w „Pannach z Wilka” według opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza wcieliła się w postać Joli. „Panny z Wilka” były nominowane do Oskara.

Na deskach teatru w latach osiemdziesiątych wystąpiła w „Kurce wodnej” Stanisława Witkiewicza oraz w „Trzech siostrach” Antona Czechowa w reżyserii Macieja Englerta. Niezapomnianą rolę Winnie stworzyła w dramacie „Szczęśliwe dni” według Samuela Becketta.

Współpracowała także z Krzysztofem Kieślowskim w „Dekalogu”. W 2007 (dwa tysiące siódmym) roku wzięła udział w filmie Andrzeja Wajdy „Katyn”, gdzie przejmująco zagrała rolę matki zamordowanego rotmistrza.

Maja Komorowska w czasie stanu wojennego pomagała internowanym, a obecnie bierze czynny udział w życiu społecznym i kulturalnym Polski. Uczestniczy w wieczorach poetyckich w ośrodkach polonijnych na całym świecie. Czyta wiersze Wisławy Szymborskiej, księdza Jana Twardowskiego i wielu innych poetów. To wspaniała, piękna kobieta, pełna dobroci i spokoju, który emanuje wokół jej postaci, aktorka charyzmatyczna i wybitna, autorytet moralny. Do 2014 (dwa tysiące czternastego) roku była profesorem w warszawskiej Akademii Teatralnej im. (imienia) Aleksandra Zelwerowicza. Studenci cenili ją za mądrość i doświadczenie. Jest laureatką wielu odznaczeń państwowych.

O sobie mówi, że więcej ról odrzuciła, niż przyjęła. W wywiadzie powiedziała: „Teatr bardziej przypomina życie. Natomiast film jest przygodą. W teatrze spotykam się z prawdziwym człowiekiem, tu i teraz. Przy filmie pracuje wielu ludzi, jest montaż, aktor nie ma wpływu na ostateczny kształt roli”.

Napisała książkę „31 (trzydzieści jeden) dni maja”. To wzruszająca opowieść autobiograficzna, która powstała z zapisków niewysłanych listów do syna w maju 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego pierwszego) roku, gdy ten z rodziną wyjechał do Stanów Zjednoczonych.

W 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku odbyła się premiera filmu „Sprawiedliwy”, gdzie z aktorami młodego pokolenia wystąpiła Maja Komorowska i Beata Tyszkiewicz. Film wyreżyserował Michał Szczęrbic.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jest ulubioną aktorką i mężą Krzysztofa Zanussiego.		
2. W „Weselu” Andrzeja Wajdy zagrała rolę Racheli.		
3. Odrzuciła rolę w filmie „Katyń”.		
4. Jest autorką 4 (czterech) książek biograficznych.		
5. Pracuje jako wykładowca.		

Ćwiczenie 2. Proszę ułożyć pytania do zdań.

1. Maja Komorowska jest wybitną polską aktorką.
2. Maja Komorowska jest ulubioną aktorką polskiego reżysera, Krzysztofa Zanussiego.
3. Film pt. (pod tytułem) „Panny z Wilka” był nominowany do Oskara.
4. W filmie „Za ścianą” Maja Komorowska kreowała rolę młodego naukowca.
5. Maja Komorowska na wieczorkach poetyckich czyta wiersze księdza Jana Twardowskiego.
6. W 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku wzięła udział w filmie pt. (pod tytułem) „Sprawiedliwy”.

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić tytuły filmów, w których wystąpiła Maja Komorowska:

„Katyń”, „Życie rodzinne”, „Człowiek z żelaza”, „Autor widmo”, „Panny z Wilka”, „Czterej pancerni i pies”, „Rejs”, „Wesele”, „Dekalog”, „Pianista”, „Sprawiedliwy”.

F. Jerzy Skolimowski urodził się w 1938 (tysiąc dziewięćset trzydziestym ósmym) roku. To polski reżyser, malarz i poeta. Jest absolwentem etnografii i reżyserii na PWSF w Łodzi. Swoją karierę scenarzysty rozpoczął w słynnym filmie Polańskiego „Nóż w wodzie”. Skolimowski zaliczany jest do nurtu „trzeciego kina polskiego”, czyli okresu lat sześćdziesiątych XX (dwudziestego) wieku.

W 1967 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym siódmym) roku nakręcił film „Ręce do góry”, który cenzura wstrzymała i fakt ten miał bezpośredni wpływ na decyzję o emigracji. Za granicą reżyserował własne filmy, lecz jako bardzo krytyczny wobec siebie twórca uznał, że nie są to dobre obrazy i przestał się tym zajmować. Zaczął grać w filmach, najczęściej role Rosjan. Po kilkunastu latach wrócił do reżyserowania i w 2008 (dwa tysiące ósmym) roku pojawił się film „Cztery noce z Anną”, bardzo intymny i przewrotny. Pokazał w nim historię szaleńczo zakochanego mężczyzny.

W 2010 (dwa tysiące dziesiątym) roku przedstawił „Essential Killing”, do którego scenariusz napisał w kilkanaście dni, zainspirowany brawurową ucieczką więźnia z tajnego więzienia amerykańskiego gdzieś w Europie. Film jest znakomicie oceniany, pełen symboli, poruszający.

W 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku Skolimowski zaprezentował na festiwalu w Wenecji thriller psychologiczny „11 (jedenaście) minut”. Jak powiedział sam reżyser, film jest odpowiedzią na hollywoodzkie filmy akcji. Jest też filmem bardzo osobistym, zmuszającym do refleksji o tym, jak ważna jest każda minuta w życiu człowieka. Opowiada o mieszkańcach wielkiego miasta, którym w ciągu jedenastu minut nieoczekiwane wydarzenia odmieniły los.

Jerzy Skolimowski obecnie mieszka w Polsce, był ojcem dwóch synów, aktorów i reżyserów. Młodszy syn, Józef, w maju 2013 (dwa tysiące trzynastego) roku wyjechał do Indii zbierać materiał do najnowszego filmu i nieoczekiwanie tam zmarł.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jako scenarzysta debiutował w filmie Romana Polańskiego „Nóż w wodzie”.		
2. Kilkadziesiąt lat przebywał na emigracji.		
3. Film reżysera z 2015 (dwa tysiące piętnastego) roku nosi tytuł „Dwanaście minut”.		
4. Jest autorem scenariusza do filmu „Essential Killing”.		

Ćwiczenie 2. Proszę streścić fabułę filmu „Essential Killing”, używając poniższych wyrażen: film fabularny, film współczesny, więźniowie, brawurowa ucieczka, tajne więzienie, Europa.

Ćwiczenie 3. Proszę wyjaśnić sformułowanie „kino moralnego niepokoju”.

G. Beata Tyszkiewicz urodziła się w 1938 (tysiąc dziewięćset trzydziestym ósmym) roku w Wilanowie w rodzinie arystokratycznej. Dzieciństwo miała o jakim można tylko pomarzyć; koszmaru wojny nie doświadczyła. Sama wspomina w książce: „Wydaje mi się ono po latach trochę nierealne, jak z literatury lub filmu. Mam wrażenie, jakby te wydarzenia dotyczyły innej osoby”.

Beata Tyszkiewicz olśniewa urodą i manierami, to prawdziwa dama polskiego kina, kobieta wytworna i dystygowana. To polska aktorka telewizyjna i filmowa. Już jako młodzianka dziewczyna debiutowała w filmie „Zemsta”, gdzie zagrała rolę Klary. Do tej pory wystąpiła w prawie stu produkcjach. Dyplom aktorski otrzymała bez ukończenia studiów.

Aktorka współpracowała z najlepszymi polskimi reżyserami, występowała w serialach telewizyjnych, wszędzie odtwarzając niezapomniane role, zarówno w Polsce, jak i za granicą.

W 1964 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym czwartym) roku zagrała wyśmienitą rolę w „Rękopisie znalezionym w Saragossie”, który to film zaliczany jest do arcydzieł polskiego kina.

Na planie filmowym spotykała się również z Andrzejem Wajdą, najpierw w filmie „Zaduszki”, a potem w „Popiołach”, gdzie zagrała rolę księżniczki Elżbiety.

W pamięci wielu widzów utrwaliła się jako Izabela Łęcka z „Lalki”. W tę postać wcieliła się wyśmienicie. Jej wyjątkowa uroda, szlacheckie gesty i zachowanie z powodzeniem odnalazły się też na planie filmu „Wielka miłość Balzaka”.

W 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym) roku u znakomitego reżysera, Krzysztofa Zanussiego, zagrała w obrazie „Kontrakt”, potem wzięła udział w kultowych komediach Juliusza Machulskiego „Seksmisja” i „Kingsajz”.

W 1991 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym pierwszym) roku wystąpiła w „Ferdynandzie” Jerzego Skolimowskiego.

Od kilku lat zasiada w jury popularnego show „Taniec z gwiazdami”, stając się wsparciem dla tancerzy-amatorów.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Beata Tyszkiewicz to prawdziwa dama polskiego kina.		
2. W „Lalce” wykreowała postać Izabeli Łęckiej.		
3. Swoją urodą oczarowała widzów w filmie „Wielka miłość Balzaka”.		
4. Nigdy nie występowała w serialach telewizyjnych.		

Ćwiczenie 2. Proszę wykreślić wyraz niepasujący do pozostałych.

1. uroda – młodość – dźwig – wdzięk
2. maniery – życzliwość – chleb – sympatia
3. aktorka – gwiazda – lekarz – muza
4. arystokracja – salon – szlachta – księżyc
5. rola – film – sklep – teatr
6. serial – asystent – wodewil – komedia

Ćwiczenie 3. Proszę odpowiedzieć na pytania:

- w jakich filmach wystąpiła Beata Tyszkiewicz?
- jaką rolę odtwarzała w filmie pt. (pod tytułem) „Lalka”?

H. Krzysztof Kieślowski urodził się w 1941 (tysiąc dziewięćset czterdziestym pierwszym) roku w Warszawie. Studia z reżyserii filmowej ukończył w Łodzi w 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku. To bardzo wrażliwy reżyser filmów dokumentalnych i fabularnych.

W pierwszym okresie swojej twórczości zajmował się kręceniem filmów dokumentalnych. Ukazywał w nich sytuację społeczną i polityczną okresu PRL (Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej). Jego bohaterowie jednak nie chcą walczyć z systemem, chcą tylko spokojnie pracować. Krytycy byli bardzo niechętni jego twórczości, niektóre filmy latami przeleżały na półkach. W 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym) roku zakończył produkcję dokumentów. Początkowa twórczość Kieślowskiego zaliczana jest do „kina moralnego niepokoju”. Zasłynął realizując filmy o tematyce moralnej i egzystencjalnej. W pierwsze jego filmy fabularne „Personel” i „Amator” wplecione są wątki autobiograficzne.

„Dekalog” to cykl dziesięciu obrazów, swą tematyką nawiązujący do przykazań Bożych. W tych filmach odszedł Kieślowski już od tematyki politycznej, zmienił swój język filmowy i jak sam powiedział: „Starałem się pokazać pojedynczych ludzi w jakichś trudnych sytuacjach”.

Kolejne filmy produkował we Francji. W „Podwójnym życiu Weroniki” przedstawił dwie kobiety urodzone w tym samym dniu, lecz w innym kraju. Bohaterki z niewiadomych powodów są sobie bardzo bliskie – choć się nie znają i nic o sobie nie wiedzą, łączy je jednak jakaś metafizyczna więź.

W 1993 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym trzecim) roku powstał słynny obraz „Trzy kolory: Niebieski”, w następnym „Trzy kolory: Biały” i „Trzy kolory: Czerwony”. Za ten tryptyk reżyser otrzymał wiele nagród. Przetwócił w nim oryginalne układy międzyludzkie w atmosferze tajemniczości, klimatycznie, nastrojowo. Filmy ubarwia muzyka Zbigniewa Preisnera, która wzmacnia dramaturgię, zmusza do refleksji. Filmami tymi Kieślowski umocnił swoją pozycję w świecie filmu, a wielu młodych twórców czerpie inspirację z jego dorobku.

O swojej twórczości powiedział: „Každy człowiek chce zmieniać świat, kiedy zaczyna cokolwiek robić. Ja chyba nie liczyłem na to, że można zmienić świat w dosłownym tego słowa znaczeniu. Myślałem, że uda się ten świat opisać”.

Wybitny reżyser, scenarzysta, kontrowersyjny artysta i esteta zmarł w 1996 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym szóstym) roku w Warszawie.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Reżyser urodził się w Warszawie.		
2. Jest przedstawicielem „kina moralnego niepokoju”.		
3. „Dekalog” to cykl 15 (piętnastu) filmów.		
4. W 2003 (dwa tysiące trzecim) roku powstał film „Trzy kolory: Niebieski”.		
5. Nakręcił filmy o tematyce egzystencjalnej.		

Ćwiczenie 2. Proszę wstawić wyrazy z nawiasu w odpowiedniej formie.

1. Krzysztof Kieślowski studia z (reżyseria filmowa) ukończył w Łodzi.
2. Reżyser w swoje pierwsze (film fabularny) wplótł wątki autobiograficzne.
3. „Dekalog” to cykl (dziesięć) obrazów.
4. Tryptyk to dzieło literackie lub filmowe składające się z (trzy) części.
5. Kieślowski jest reżyserem (film) dokumentalnych i fabularnych.
6. Reżyser jest (przedstawiciel) „kina moralnego niepokoju”.

Ćwiczenie 3. Proszę wymienić najbardziej znane tytuły filmów Krzysztofa Kieślowskiego.

I. Pola Raksa urodziła się w 1941 (tysiąc dziewięćset czterdziestym pierwszym) roku w Lidzie – mieście znajdującym się na terytorium obecnej Białorusi. Po II (drugiej) wojnie światowej wraz z rodzicami zamieszkała we Wrocławiu i tam ukończyła szkołę średnią. Rozpoczęła studia na filologii polskiej.

W tym czasie piękną dziewczynę spotkała reżyserka Maria Kaniewska, która kompletowała obsadę do filmu „Szatan z siódmej klasy” na podstawie powieści Kornela Makuszyńskiego. Pola Raksa zagrała w tym filmie rolę Wandy Gąsowskiej. Bardzo spodobała jej się ta praca, dlatego polonistykę przerwała i rozpoczęła studia w Łodzi w PWSFTViT (Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej) im. Leona Schillera.

Po studiach rozpoczęła pracę w teatrze w Łodzi, potem w Warszawie. W tym czasie wzięła udział w kilku filmach – ze Zbyszkim Cybulskim w „Ich dniu powszednim”, potem w „Panience z okienka”, gdzie otrzymała główną rolę. Jej niezwykłą urodę i zapał do pracy odnajdujemy również w „Rękopisie znalezionym w Saragossie”. W „Popiołach” wystąpiła wraz z Danielem Olbrychskim u Andrzeja Wajdy. W tym filmie zagrała rolę Heleny.

Połowa lat sześćdziesiątym to czas „Czterech pancernych i psa”, serialu bardzo popularnego w kraju i za granicą. W tym filmie wcieliła się w postać ślicznej Marusi, radzieckiej sanitariuszki. Rola ta przyniosła jej największy rozgłos i sławę.

W 1993 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym trzecim) roku wystąpiła w filmie Marka Piwowskiego „Urowadzenie Agaty” i była to jej ostatnia rola filmowa. Wcieliła się w niej w matkę Agaty.

Bogdan Olewicz napisał kultowy tekst „Autobiografia” dla zespołu „Perfect”, w którym solista śpiewa o jej nieprzeciętnej urodzie: „Za jej Poli Raksy twarz każdy by się zabić dał”. Piosenka ta stała się hymnem „Solidarności” i stanu wojennego na początku lat osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku w Polsce.

Obecnie Pola Raksa projektuje kostiumy i pisze artykuły o historii mody. Prywatnie jest matką jednego syna z małżeństwa z reżyserem Andrzejem Kostenką.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodziła się na terenie obecnej Ukrainy.		
2. W „Czterech pancernych i psie” odtwarzała rolę radzieckiej pisarki.		
3. Jej ostatnią rolę filmową możemy obejrzeć w „Urowadzeniu Agaty”.		
4. Debiutowała w czasie studiów w łódzkiej filmówce.		
5. Napisała dla zespołu Perfect piosenkę „Autobiografia”.		

Ćwiczenie 2. Proszę podać tytuł najbardziej popularnego filmu, w którym wystąpiła Pola Raksa w roli radzieckiej sanitariuszki.

Ćwiczenie 3. Proszę wykreślić wyraz niepasujący do pozostałych:

1. szatan – anioł – Lucyfer – diabeł
2. panienka – dziewczynka – mróz – kobieta
3. pielęgniarka – lekarz – sanitariuszka – cymbalki
4. Agata – Zosia – Tomek – Ola
5. piosenka – hymn – szlagier – grzyb
6. reżyser – aktor – scenarzysta – ślusarz
7. kostium – moda – ubranie – zawód
8. uroda – czar – wdzięk – małżeństwo

J. Krystyna Janda urodziła się w 1952 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym drugim) roku w Starachowicach. Ukończyła PWST w Warszawie i już w czasie studiów debiutowała na deskach teatru w sztuce Antona Czechowa „Trzy siostry”.

Po studiach rozpoczęła pracę w teatrze, a jako aktorka filmowa rozpoczęła swoją karierę w filmie Andrzeja Wajdy „Człowiek z marmuru”, gdzie zagrała

młoda studentkę reżyserii. Zarówno rola, jak i cały film odbiły się głośnym echem w Polsce, zbierały od krytyków negatywne recenzje, a od widzów same entuzjastyczne. Jest jedną z ulubionych aktorek Andrzeja Wajdy. Janda to kobieta znana i rozpoznawalna ze względu na wszystkie role, w jakie się wcielała. W następnym filmie Andrzeja Wajdy „Człowiek z żelaza” śpiewa patriotyczną „Balladę o Janku Wiśniewskim”.

Wystąpiła też w „Tataraku” Andrzeja Wajdy. Sam reżyser powiedział: „Przez 54 (pięćdziesiąt cztery) lata w zawodzie marzyłem o różnych filmach. O tych, które nakręciłem, i takich, których nie udało mi się zrealizować. „Tatarak” dojrzewał we mnie jednak coraz bardziej z myślą o tym, że jest w nim rola dla Krystyny Jandy”.

W 2005 (dwa tysiące piątym) roku założyła własny teatr „Polonia” w Warszawie. W 2010 (dwa tysiące dziesiątym) roku otworzyła nową scenę w „Och-teatrze”, którym zarządza jej córka Maria Seweryn. W czasie pracy we własnych teatrach napotkała dużo trudności, głównie finansowych. Powiedziała wtedy: „Mnie teatru nikt nie dał, sama go stworzyłam. Nie rozumiem tej buty, tego roszczenia, które ma środowisko teatralne, że należą im się miliony, a oni roztoczą jakąś wizję. Wiem, że awangarda kosztuje i ona musi mieć pieniądze, bo sztuki wizjonerskie potrzebują nakładów. Jednak dobre spektakle można robić też za małe pieniądze. A koszty utrzymania teatru państwowego, utrzymania całej instytucji, są niewiarygodne. Przysięgam, gdybym miała takie pieniądze, zbudowałabym z tego teatr”.

Janda to kobieta z pasją, energiczna, podziwiana w środowisku artystycznym.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Karierę aktorską rozpoczęła w teatrze.		
2. Pierwszy film, w którym wystąpiła to „Człowiek z marmuru”.		
3. Jest właścicielką teatru „Rozmaitości”.		
4. Jest jedną z ulubionych aktorek Jerzego Skolimowskiego.		

Ćwiczenie 2. Proszę wstawić wyrażenie w nawiasie w odpowiedniej formie.

1. Krystyna Janda (debiutować) w sztuce Antona Czechowa „Trzy siostry”.
2. W „Człowieku z marmuru” zagrała rolę (młoda studentka) reżyserii.
3. Krystyna Janda jest (właścicielka) warszawskiego teatru „Polonia”.
4. Andrzej Wajda zaproponował Krystynie Jandzie rolę w („Tatarak”)

Ćwiczenie 3. Proszę wybrać poprawną odpowiedź.

1. Film to: utwór audiowizualny / obraz olejny / partytura / dekret.
2. Aktor to: człowiek / ślimak / tęcza / masaż.
3. Kamera to: czasopismo / aparat rejestrujący / samochód / piosenka.
4. Plan filmowy to: powietrze / ślad / przestrzeń / telewizor.

K. Jan Komasa urodził się w 1981 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym pierwszym) roku. Ukończył studia w łódzkiej filmówce i już w 2005 (dwa tysiące piątym) roku zrobiło się o nim głośno po filmie „Oda do radości”, historii młodych ludzi, którzy podjęli decyzję o emigracji do Anglii. Nie pokazują swojego buntu wobec dorosłych, nie są wyrachowani, tylko pogubieni.

W 2008 (dwa tysiące ósmym) roku powstało widowisko teatralne, wielokrotnie nagradzana „Golgota wrocławska”, w której pokazuje powojenny aparat Służby Bezpieczeństwa, gdzie funkcjonariusze sfingowali dowody tak, by sąd skazał na śmierć śląskiego patriotę. Reżyser przedstawił portret psychologiczny okrutnego ubeka z Wrocławia i jak napisała Magdalena Rigamonti: „U Komasy to snujący się po ekranie upiór, który bardziej przypomina trupa niż istotę ciepłokrwistą. Ale kiedy zaczyna przesłuchanie, nabiera życia”.

W 2011 (dwa tysiące jedenastym) roku, wykorzystując nowe media, obraz żywy i animację komputerową, pokazał „Salę samobójców”. To historia kilkunastoletniego chłopca, który szuka wsparcia w niebezpiecznym świecie Internetu.

Sześćdziesiąt trzy dni powstawał film „Miasto 44 (czterdzieści cztery)”. Reżyser przygotowywał się do tego filmu niezwykle dokładnie. Filmowcy starannie dobrali muzykę, kostiumy, stosowali nowoczesne techniki komputerowe i efekty dźwiękowe. Na plan filmowy Komasa zaprosił tylko młodych, nieznanych aktorów po to, by widz skupił się na treści fabuły. Film opowiada o tragicznych dziejach Warszawy, pokazuje miasto i ludzi, powolne sceny miłosne na tle ognia pocisków, psychopatycznych Niemców, przejawskrawione portrety powstańców, przemoc i śmierć. Premiera filmu odbyła się w siedemdziesiątą rocznicę powstania warszawskiego.

Jan Komasa jest też pomysłodawcą filmu dokumentalnego „Powstanie Warszawskie”, który został zrealizowany na zamówienie Muzeum Powstania Warszawskiego, a wykonany techniką kolorowania i odnowienia cyfrowo kronik z sierpnia 1944 (tysiąc dziewięćset czterdziestego czwartego) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Komasa ukończył studia w łódzkiej filmówce.		
2. Jest reżyserem „Sali samobójców”.		
3. W „Miście 44 (czterdzieści cztery)” występuje wielu znanych aktorów.		
4. W swoim filmie pokazuje ostatni dzień wojny w Polsce.		
5. Jest pomysłodawcą filmu fabularnego „Powstanie Warszawskie”.		

Ćwiczenie 2. Proszę opisać, jaki problem współczesnej młodzieży porusza film „Sala samobójców”. Proszę przedstawić swoją opinię na temat tego problemu.

Ćwiczenie 3. Proszę opisać fabułę filmu „Miasto 44” i wyjaśnić dlaczego zagrali w nim mało znani aktorzy.

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- kto jest twórcą teatru śmierci?
- kto jest reżyserem filmów „Katyń” i „Popiół i diament”?
- kto i za jakie filmy otrzymał Oscara?
- kto jest autorem „Dekalogu”?
- kto jest reżyserem filmu „Ogniem i mieczem”?

KOMPOZYTORZY

A. Fryderyk Chopin urodził się w 1810 (tysiąc osiemset dziesiątym) roku w Żelazowej Woli. To jeden z najwybitniejszych kompozytorów polskich epoki romantyzmu. Chopin był chłopcem utalentowanym, oprócz muzycznego, posiadał również talent literacki i malarski. We wczesnych latach szkolnych w czasie lekcji zaczął rysować portret nauczyciela – był to czyn karygodny, lecz portret tak się spodobał, że ten go pochwalił. Już w 1810 (tysiąc osiemset dziesiątym) roku cała rodzina przeniosła się do Warszawy. Naukę rozpoczął w Liceum Warszawskim, a jego nauczycielem został Wojciech Żywny. W 1817 (tysiąc osiemset siedemnastym) roku Chopin skomponował swój pierwszy utwór, a rok później publicznie wystąpił na koncercie charytatywnym z „Koncertem fortepianowym g-moll”.

Spędzając wakacje w majątku swego kolegi na Mazowszu, zetknął się z muzyką ludową i żydowskim folklorem. Zaowocowało to „Mazurkiem a-moll”.

W 1826 (tysiąc osiemset dwudziestym szóstym) roku rozpoczął studia u Józefa Elsnera, który po trzyletniej nauce wystawił Chopinowi następującą opinię: „Szopen Friderik – szczególna zdatność, geniusz muzyczny”.

Chopin rozpoczął koncerty, grał w Wiedniu, Warszawie i Paryżu. Pisano wówczas o nim, że: „jest cały oddany geniuszowi muzyki, którym tchnie, oddycha”.

W październiku 1830 (tysiąc osiemset trzydziestego) roku dał pożegnalny, jak się okazało, koncert w Warszawie. Opuścił Warszawę żegnany kantatą Józefa Elsnera pt. (pod tytułem) „Zrodzony w polskiej krainie”.

Wybuch powstania listopadowego zastał go w Wiedniu, chciał wrócić do kraju, lecz znajomi go powstrzymali. Po upadku powstania listopadowego powstała „Etiuda c-moll”, zwana „Rewolucyjną”. Po przybyciu do Paryża grał koncerty, a w prasie pojawiały się piękne recenzje: „Panowie, czapki z głów, oto geniusz”.

Podczas jednego z występów zdenerwowany Mickiewicz podszedł do niego ze słowami: „Mógłbyś porwać tłumy! A ty ledwie zadajesz sobie trud łaskotania nerwów arystokratycznych!”.

W maju 1838 (tysiąc osiemset trzydziestego ósmego) roku zaprzyjaźnił się z bulwersującą pisarką George Sand. Malarz Delacroix naszkicował ich wspólny portret. Wspólnie z Sand wyjechał na Majorkę, by tamtejszy klimat podratował zdrowie artysty. Podróżowali po Włoszech, cały czas utrzymując związek w tajemnicy. Po wielu zdradach Sand i scenach zazdrości Chopina chaotyczny związek dwojga artystów rozpadł się dwa lata przed śmiercią kompozytora. W 2002 (dwa tysiące drugim) roku powstał film o życiu Chopina pt. (pod tytułem) „Chopin. Pragnienie miłości” ukazujący ten związek.

W 1849 (tysiąc osiemset czterdziestym dziewiątym) roku lekarz stwierdził gruźlicę w ostatnim stadium. Obecnie badania jako przyczynę śmierci wskazują mukowiscydozę. Artysta umierał kilka dni w męczarniach, był wychudzony, ważył

tylko 40 (czterdzieści) kilogramów. Chopin zapragnął, by na jego mszy pogrzebowej zagrano „Requiem” Mozarta, a po jego śmierci serce wyjęto z ciała i przewieziono do Polski. Tak też się stało – serce Chopina przemyciła pod spódnicą jego siostra i umieściła w filarze kościoła Świętego Krzyża w Warszawie.

Jednym z jego najpopularniejszych utworów jest „Marsz pogrzebowy”, część „Sonaty fortepianowej b-moll”, melodia, którą często żegnamy bliskich.

Utwory wirtuoza, zwłaszcza polonezy i mazurki, traktowane były jak synonim polskości. Pianista Ignacy Jan Paderewski powiedział w setną rocznicę urodzin Chopina: „Zabraniano nam Słowackiego, Krasińskiego, Mickiewicza. Nie zabroniono nam Chopina. A jednak w Chopinie tkwi wszystko, czego nam wzbraniano: (...) naszych kos chłopskich połyski, jęk piersi zranionej, bunt spętanego ducha, krzyże cmentarne, przydrożne wiejskie kościółki, modlitwy serc stroskanych, niewoli ból, wolności żal, tyranów przekleństwo i zwycięstwa radosna pieśń [...]”.

Polski poeta Cyprian Kamil Norwid skwitował geniusz Chopina słowami w nekrologu: „Sercem Polak, rodem warszawianin, a talentem świata obywatel”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Chopin urodził się w Żelazowej Woli.		
2. Był wirtuozem gry na skrzypcach, pisał mazurki i polonezy.		
3. Skomponował „Etiudę Rewolucyjną” po upadku powstania listopadowego.		
4. Był mężem skandalizującej pisarki francuskiej, George Sand.		
5. Serce Chopina znajduje się w warszawskim kościele Świętego Krzyża.		

Ćwiczenie 2. Proszę wykreślić wyrazy, które nie pasują do pozostałych:

1. skrzypce – smyczek – etiuda – kałamarz
2. muzyka – piosenka – grzebień – melodia
3. wiolonczela – koncert – nuty – parapet
4. koncert – widownia – dyrygent – butelka
5. fortepian – klawiatura – wirtuoz – czekolada
6. gitara – altówka – kontrabas – kaktus
7. mazurek – kujawiak – zakrętka – oberek
8. kompozytor – muzyk – artysta – dyszel
9. opera – drukarka – operetka – symfonia
10. recenzja – opis – omówienie – żart

Ćwiczenie 3. Proszę powiedzieć, na jakim instrumencie swoje mazurki komponował Fryderyk Chopin.

B. Stanisław Moniuszko – ten przyszły polski kompozytor, dyrygent i pedagog urodził się w 1819 (tysiąc osiemset dziewiętnastym) roku koło Wilna w rodzinie o patriotycznych tradycjach.

Naukę gry na fortepianie rozpoczynał w Warszawie, potem uczył się w Mińsku. Studiował również w Berlinie. Po powrocie z Berlina ożenił się i z żoną zamieszkał w Wilnie. Tam rozpoczął pracę. W 1848 (tysiąc osiemset czterdziestym ósmym) roku poprowadził prawykonanie dwuaktowej opery „Halka”. 10 (dziesięć) lat później nowa czteroaktowa „Halka” odniosła ogromny sukces w Warszawie.

W 1858 (tysiąc osiemset pięćdziesiątym ósmym) roku został pierwszym dyrygentem Opery Polskiej w Warszawie. Pracował dużo, lecz sytuacja polityczna nie sprzyjała tworzeniu, upadek powstania styczniowego hamował jego pracę jako kompozytora. Jednak, gdy w 1865 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym piątym) roku wystawiono operę „Straszny dwór”, to odniosła również bardzo duży sukces. Kolejny sukces przyniosło mu wykonanie „Sonetów krymskich” skomponowanych w 1867 (tysiąc osiemset sześćdziesiątym siódmym) roku do wierszy Mickiewicza.

W Warszawie mieszkał z całą rodziną, miał dziesięcioro dzieci. Ciągłe borykał się z kłopotami finansowymi. Tak pisał w liście: „Ze mną dzieje się zawsze to samo. Niepłacone długi i procenta pochłaniają wszystkie moje dochody”.

Stanisław Moniuszko zmarł nagle w 1872 (tysiąc osiemset siedemdziesiątym drugim) roku na atak serca, został pochowany na warszawskich Powązkach, a pogrzeb stał się manifestacją narodową.

W jego biografii autorstwa Aleksandra Walickiego czytamy: „Postać i ułożenie Moniuszki były bardzo niepospolite... Wzrostu był miernego, a nawet bardziej niskiego [...]. Oczy błękitne, trochę zezowate, małe, lecz pełne wyrazu. One to głównie nadawały fizjonomii tę cechę wysokiej inteligencji i zapału, która go tak wyróżniała od innych [...]. W obejściu się ze wszystkimi był nadzwyczaj grzecznym i delikatnym, w towarzystwie miał maniery dystygowane, znamionujące wielkie obycie się ze światem, lecz zarazem i wielką skromność”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Urodził się na początku XX (dwudziestego) wieku.		
2. Skomponował „Halke” i „Straszny dwór”.		
3. Kompozytor muzyki do wierszy Adama Mickiewicza.		
4. Był pierwszym dyrygentem Opery Polskiej w Warszawie.		
5. Był człowiekiem niezwykle zamożnym.		
6. Zmarł w Paryżu.		

Ćwiczenie 2. Proszę wymienić tytuły najważniejszych dzieł muzycznych, które skomponował Stanisław Moniuszko.

Ćwiczenie 3. Proszę podkreślić słowa oznaczające instrument muzyczny: gitara, skrzypce, leżak, fortepian, wiolonczela, gniazdo, pianino, buty, organy, klawesyn, piszczałki, bęben, grzech, grzechotka, skrzypce, klarnet, koszyk, magazyn, saksofon, trąbka, organy, kontrabas, wiolonczela, fioletowy, organka, karzeł, fujarka, latawiec, harmonia.

C. Witold Lutosławski urodził się w 1913 (tysiąc dziewięćset trzynastym) roku w Warszawie, był kompozytorem i dyrygentem. Już w dzieciństwie zaczął komponować, grał na skrzypcach i fortepianie. Studiował w konserwatorium warszawskim. W czasie II (drugiej) wojny światowej walczył jako żołnierz i radiotelegrafista. Trafił do niewoli. Po wojnie dużo komponował i dyrygował głównie swoje utwory. Grywał w domach prywatnych, zbierając fundusze na pomoc dla ukrywających się artystów, m.in. (między innymi) dla Władysława Szpilmana, którego historię pokazał Roman Polański w filmie „Pianista”.

W czasie stanu wojennego jako jedyny reprezentował środowisko muzyczne w Komitecie Obywatelskim przy Lechu Wałęsie i wyraźnie opowiedział się za „Solidarnością”.

Lutosławski wraz ze swoją orkiestrą wystąpił w wielu krajach Europy i świata. Nie miał słuchu absolutnego, lecz cieszył się dużą sympatią wśród muzyków i słuchaczy. To jeden z najwybitniejszych kompozytorów polskich, klasyk XX (dwudziestego) wieku. Jego utwory wykonywali m.in. (między innymi) Violetta Villas, Mieczysław Fogg czy Irena Santor. Pisał również piosenki dla dzieci, np. (na przykład) „O panu Tralalińskim” do słów Juliana Tuwima. Kompozytor zmarł w Warszawie w 1994 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym czwartym) roku.

W 2013 (dwa tysiące trzynastym) roku obchodzony był w Polsce Rok Lutosławskiego.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. W czasie II (drugiej) wojny światowej przebywał poza granicami Polski.		
2. Grał na gitarze i kontrabasie.		
3. Komponował i dyrygował głównie swoje utwory.		
4. Pisał tylko poważną muzykę.		

Ćwiczenie 2. Proszę wstawić wyrazy z nawiasów w odpowiedniej formie:

1. Witold Lutosławski był (dyrygent)
2. Artysta jest również (kompozytor) muzyki do wierszy dla dzieci.
3. Kompozytor tworzył muzykę na (fortepian) i (skrzypce)
4. Studiował w (konserwatorium) warszawskim.
5. Zbierał (fundusz) na pomoc dla ukrywających się artystów.

D. Krzysztof Komeda urodził się w 1931 (tysiąc dziewięćset trzydziestym pierwszym) roku w Poznaniu. Był wybitnym polskim kompozytorem i pianistą jazzowym. Stworzył również muzykę do 65 (sześćdziesięciu pięciu) filmów. Jest twórcą muzyki do filmu Andrzeja Wajdy „Niewinni czarodzieje”, a także do filmu „Do widzenia, do jutra...” Janusza Morgensterna. Dla Janusza Passendorfera napisał ścieżkę dźwiękową do „Wyroku”, z Jerzym Skolimowskim pracował przy filmie „Start”. Ten bardzo zdolny muzyk tworzył również muzykę do filmów anonimowanych, dokumentalnych, zarówno krótko-, jak i pełnometrażowych.

Z wykształcenia był lekarzem. Właściwie nazywał się Krzysztof Trzcіński, lecz by ukryć przed przełożonymi swoją fascynację muzyką jazzową, która w latach pięćdziesiątych była źle postrzegana, przyjął pseudonim sceniczny – Komeda. Miłość do muzyki i przyjaźń z wieloma znanymi muzykami doprowadziły do rezygnacji z wykonywania zawodu lekarza. Założył zespół „Komeda Sextet”, zespół grający bardzo ambitną muzykę jazzową, z której przebiła się słowiańska dusza i tradycja.

Lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte to czas występów na festiwalach polskich i zagranicznych. W 1956 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym szóstym) roku Krzysztof Komeda odniósł ogromny sukces na festiwalu w Sopocie. W zespole muzyków był Jan „Ptaszyński” Wróblewski, genialny muzyk jazzowy, saksofonista barytonowy, który tak wspomina występ sekstetu Komedy na festiwalu: „Atmosfera z minuty na minutę stawała się coraz gorętsza. Czegoś podobnego jeszcze nikt nie słyszał. Żadnego grania do tańca. Żadnego efekciarstwa. Muzycy na scenie zachowywali się niczym członkowie konduktu pogrzebowego, czyli nikt nie podskakiwał, nie robił głupich min, nie machał rękami. Wszyscy skoncentrowani byli tylko na muzyce. I publiczność uległa. Po raz pierwszy jazzowego koncertu wyłącznie słuchano. W napięciu, z namaszczeniem. Na sopocką scenę spłynął duch Nowego Jorku i zaoceaniczny klimat. Muzyka kojarzona z buntem, rozrywką i murzyńskimi zabawami w tej właśnie chwili przerodziła się nad Bałtykiem w sztukę. Huknęły oklaski. Na samo zakończenie zespół zagrał „Memory of Bach”. Publiczność oniemiała”.

Od następnego roku Krzysztof Komeda wielokrotnie koncertował w Krakowie i zdobywał główne nagrody na festiwalach jazzowych. Przeprowadził się do Krakowa i ożenił z Zofią, z którą nie miał dzieci. Kobieta wcześniej była zamężna i miała syna.

Od 1957 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątego siódmego) roku nawiązał ścisłą współpracę z Romanem Polańskim i napisał muzykę do wielu filmów tego reżysera, m.in. (między innymi) do jego bardzo znanej etiudy filmowej „Dwaj ludzie z szafą”, którą wykonał ze swoim zespołem. W 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku Polański zaprosił go do Stanów Zjednoczonych, gdzie powstała śliczna kołysanka do filmu „Dziecko Rosemary”. Film odniósł ogromny sukces i życie Krzysztofa Komedy zmieniło się diametralnie, pojawił się luksusowy samochód, piękny dom i alkohol. Stany Zjednoczone go oczarowały, bo tam nikt nikogo nie pytał kim jest, ważne było tylko to, co potrafi.

W Hollywood poznał i zaprzyjaźnił się z Markiem Hłaską. Po kolejnej imprezie alkoholowej wracali piechotą i wydarzyło się nieszczęście. Marek Hłasko niechcący popchnął Krzysztofa, a ten, pijany i trochę kulawy, spadł ze skarpy i doznał urazu głowy. Jego żona poleciała do Stanów Zjednoczonych i przywiozła go do szpitala w Warszawie, gdzie po kilku dniach zmarł w kwietniu 1969 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego dziewiątego) roku. Został pochowany w Warszawie na Cmentarzu Powązkowskim. W następnym miesiącu Hłasko umarł w niejasnych okolicznościach. Według słów żony Komedy, odczuwał wyrzuty sumienia po śmierci przyjaciela: „Marek przyczynił się do śmierci Krzysia, a potem sam sobie życie odebrał – jestem o tym przekonana”.

Krzysztof Komeda był pracowitym i bardzo zdolnym muzykiem jazzowym. Współpracował z wieloma znakomitymi muzykami i reżyserami, którzy go z nostalgią wspominają. Mówiono, że kochał muzykę, że wręcz był muzyką, potrafił wiele godzin spędzić przy fortepianie, do tego był przyjacielski i lubiany. Mówił: „Jazz jest grą niebezpieczną. Bezlitosną”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Krzysztof Komeda urodził się w dziewiętnastym wieku.		
2. Z wykształcenia był biologiem.		
3. Sławę przyniosła mu muzyka filmowa.		
4. Był twórcą muzyki do filmu „Pan Tadeusz”.		
5. Zmarł i został pochowany w Paryżu.		
6. Komponował głównie bluesa.		

Ćwiczenie 2. Od podanych rzeczowników proszę utworzyć wykonawcę czynności. W razie konieczności proszę sięgnąć do słownika.

Przykład: pianino – pianista

saksofon –

gitara –

perkusja –

wiolonczela –

skrzypce –

akordeon –

trąbka –

organy –

Ćwiczenie 3. Proszę wyjaśnić terminy.

film krótkometrażowy –

film pełnometrażowy –

etiuda filmowa –

Ćwiczenie 4. Proszę wyjaśnić powody, dla których artysta przyjął pseudonim sceniczny.

E. Krzysztof Penderecki urodził się w Dębicy w wielokulturowej rodzinie w 1933 (tysiąc dziewięćset trzydziestym trzecim) roku. Już od najmłodszych lat muzyka zdominowała jego życie. Najpierw ćwiczył na fortepianie, lecz szybko rozpoczął naukę gry na skrzypcach. Zapraǳnął zostać mistrzem skrzypiec. Studia rozpoczął w Krakowie, a po ich ukończeniu został wykładowcą na swojej uczelni.

Penderecki marzył o wyjeździe za granicę. Okazja pojawiła się w 1959 (tysiąc dziewięćset pięćdziesiątym dziewiątym) roku, kiedy to Związek Kompozytorów Polskich zorganizował konkurs, którego nagrodą było stypendium w Niemczech i paszport. By mieć pewność wygranej złamał regulamin konkursu i wysłał trzy kompozycje (zamiast dozwolonej jednej). Dla niepoznaki jedną napisał prawą ręką, drugą – lewą, a trzecią dał do przepisania. W ten sposób zdobył wszystkie trzy nagrody i spełnił marzenie o wyjeździe do Włoch, porzucając stypendium w Darmstadt.

Przez 15 (piętnaście) lat był rektorem, a do dziś jest profesorem w swojej alma mater – Akademii Muzycznej w Krakowie. W latach sześćdziesiątych znał go już cały muzyczny świat. Zerwał z radykalną awangardą i stworzył dzieło przystępne dla każdego melomana – „Pasję według świętego Łukasza”. Sam powiedział: „Nie zależy mi na tym, jak „Pasja” zostanie określona, czy jest tradycyjna, czy awangardowa. Dla mnie jest po prostu autentyczna. I to wystarczy”.

Jest twórcą wielu symfonii. W 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym) roku zaczął komponować muzykę poświęconą ofiarom Grudnia’70 (siedemdziesiątego) roku, kardynałowi Wyszyńskiemu, Solidarności, świętemu Maksymilianowi Kolbemu, ofiarom Katynia i powstaniu warszawskiemu. Pisał również muzykę do filmów np. (na przykład) do „Łśnienia” Stanleya Kubricka, do „Egzorcysty” Williama Friedkina, do „Maski” braci Quay, „Wyspy tajemnic” Martina Scorsese’a i do polskiego filmu pt. (pod tytułem) „Rękopis znaleziony w Saragossie” Wojciecha Jerzego Hasa. Jest także autorem muzyki do głośnego filmu Andrzeja Wajdy pt. (pod tytułem) „Katyń”.

Krzysztof Penderecki był członkiem honorowego komitetu poparcia Bronisława Komorowskiego w wyborach prezydenckich w 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku.

Został laureatem wielu nagród i odznaczeń, zarówno polskich, jak i zagranicznych. Jest doktorem honoris causa na wielu uniwersytetach zagranicznych. Napisał również książkę zatytułowaną „Labirynt czasu. Pięć wykładów na koniec wieku”. Mistrz jest ciągle aktywny zawodowo.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jest mistrzem gry na skrzypcach i profesorem Akademii Muzycznej w Krakowie.		
2. Studiował w Polsce.		
3. Jest autorem muzyki do filmu „Katyń”.		
4. Jest twórcą wielu symfonii.		
5. Urodził się w Lublinie.		

Ćwiczenie 2. Proszę ułożyć pytania do następujących zdań.

1. Krzysztof Penderecki urodził się w Polsce.
2. Artysta jest mistrzem gry na skrzypcach.
3. Penderecki marzył o wyjeździe za granicę.
4. Napisał muzykę do filmu pt. „Katyń” i do „Rekopisu znalezionego w Saragossie”.
5. Jest profesorem na Akademii Muzycznej w Krakowie.
6. Przez 15 (piętnaście) lat był rektorem Akademii Muzycznej w Krakowie.
7. Mistrz jest ciągle aktywny zawodowo.
8. Krzysztof Penderecki mieszka w Krakowie.

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- kto jest autorem „Marsza żałobnego”?
- kto jest autorem „Halki” i „Strasznego dworu”?
- na jakich instrumentach grał Lutosławski?
- kto skomponował muzykę do „Lśnienia”?

MUZYKA ROZRYWKOWA

1. „**Hej sokoły**” – to jedna z najbardziej rozpoznawanych polskich piosenek biesiadnych z I (pierwszej) połowy XIX (dziewiętnastego) wieku. Jej autor nie jest znany, lecz często przypisywana jest polsko-ukraińskiemu poecie i kompozytorowi, Tomaszowi Padurze.

„Hej, Sokoły!”

Hej, tam gdzieś znad wody
Wsiada na koń młody,
Czule żegna się z,
Jeszcze czulej z Ukrainą.

Ref. Hej, hej, hej
Omijajcie góry,, pola, doły
Dzwoń, dzwoń, dzwoń dzwoneczku,
Mój skowroneczku.

Wiele dziewcząt jest na
Lecz najwięcej w Ukrainie,
Tam me pozostało,
Przy kochanej mej

Ref. Hej, hej, hej sokoły...

Ona jedna tam
Jaskółeczka moja moja mała
A ja w obcej stronie
Dniem i nocą do niej

Ref. Hej, hej, hej sokoły...

Żal, żal za dziewczyną,
Za Ukrainą,
Żal, żal serce,
Już jej nie zobaczę.

Ref. Hej, hej, hej sokoły...

Wina, wina, wina,
A jak pochowajcie
Na zielonej Ukrainie

Przy mej dziewczynie.
Hej, hej, hej sokoły...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- za czym tęskni podmiot liryczny?
- czego pragnie?
- jakie ma uczucia wobec ojczyzny?

2. Kolejną piosenką ludową czy też biesiadną jest „Cyganeczka Zosia” – utwór grany na każdym polskim weselu.

„Cyganeczka Zosia”

Znałem Cyganeczkę
kazali mi ją
lecz me nie pozwala,
mojej Cyganeczki lubić.

Na podwórzu, na podwórzu
cztery kare stoją
lecz ty Cyganeczko
nigdy już nie moją.

A jak mi się wreszcie
kupię sobie konia w
kupię konia i
i z Cyganami.

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kim może być podmiot liryczny?
- jakie ma plany?

3. „**My Cyganie**” – to piosenka, bez której nie może odbyć się żadna impreza. Jej autor nie jest znany; popularne jest wykonanie Krzysztofa Krawczyka, wokalisty grupy Trubadurzy – piosenkarza o charakterystycznym barytonie.

„My Cyganie”

My Cyganie co pędzimy z
my Cyganie znamy świat!
My Cyganie wszystkim
a śpiewamy sobie tak:

Ref. Ore, ore sza ba da ba da amore.

Hej! Amore sza ba da ba da.

O muriaty, o szagriaty,
hajda trojka na mienia!

Kiedy tańczę, niebo razem ze mną.

Kiedy gwizdzę, gwizdże w wiatr

Zamknę oczy, wiedzna,
kiedy milknę, świat.

Ref. Ore, ore sza ba da ba da amore...

Gdy śpiewamy, słucha cała

Gdy śpiewamy, śpiewa każdy

Niechaj każdy z nami,
niech rozbrzmiewa piosnka ta.

Ref. Ore, ore sza ba da ba da amore...

..... słucham, słucha cała ziemia

i jak śpiewam, śpiewa z nas

gdy ucichnę – wiatru nie ma

..... oczy – nie ma gwiazd

Ref. Ore, ore sza ba da ba da amore...

Będzie prościej, będzie jaśniej

całą damy wam

Będzie prościej, będzie jaśniej,

gdy zaśpiewa z was:

Ref. Ore, ore sza ba da ba da amore...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- w jaki sposób połączony jest podmiot liryczny z przyrodą?
- w jaki sposób można zrozumieć refren piosenki?

4. Maryla Rodowicz to piosenkarka działająca nieprzerwanie od 1962 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątego drugiego) roku. Ma w swoim dorobku ponad dwa tysiące piosenek. Wśród hitów przez nią wylansowanych należy wymienić: „Ale to już było” oraz „Kasa i seks”. Wykonała wiele piosenek Agnieszki Osieckiej – bardzo płodnej polskiej poetki, autorki tekstów piosenek, pisarki, m.in.(między innymi): „Małgośka”, „Niech żyje bal”, „Sing sing”,

„Wariatka tańczy”, „Żyj, mój świecie”, jak również utwór stworzony w hołdzie dla Agnieszki Osieckiej „Łatwopalni”.

„Niech żyje bal” (słowa: Agnieszka Osiecka, muzyka: Seweryn Krajewski)

Życie,, trwa tyle co taniec,
fandango,, be-bop,
....., hosanna, różaniec i szaniec,
i jazda, i basta, i

Bal to na jaki nas proszą,
nie grają na, chociaż żal.
Zanim więc serca upadłość
na bal, na bal.

Szalejcie aorty, ja idę na
Roboto ty w się pal.
Miasta nieczułe jak porty,
Bo życie, bo życie to

Bufet jak bufet zaopatrzony,
..... czy tu, czy gdzieś tam.
..... póki żyjesz i śmiej się do żony,
I pij dam!

Ref. Niech żyje!
Bo to życie to bal jest nad bale!
Niech żyje!
Drugi raz nie nas wcale!
Orkiestra!
Jeszcze tańczą i drzwi są!
Dzień warty!
A to życie jest warte!

Chłopo-robotnik i boa grzechotnik,
z niebytu się fal,
widzi swą mamę i, i żonkę,
i rusza, na bal.

..... kostucha – ta Miss Wykidajło,
wyłączy nam w środku dnia.
..... więc taczki obłędu jak Byron,
bo mamy bal!

Ref. Niech żyje bal...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- co symbolizuje bal?
- jaką tematykę porusza utwór?
- do kogo zwraca się podmiot liryczny?
- co podmiot liryczny radzi adresatowi?

5. Krystyna Janda to polska aktorka filmowa i teatralna, reżyser, prozaik i felietonistka. Jak wielu polskich artystów wykonała również piosenki Agnieszki Osieckiej, np. (na przykład) „Zielono mi”, „Wariatka tańczy”.

„Na zakręcie” (słowa: Agnieszka Osiecka, muzyka: Przemysław Gintrowski)

Dobrze się pan?
To świetnie
Właśnie widzę wzrok, równy
Jak w marszu

A ja jestem, proszę, na zakręcie
Moje prawo to jest pańskie lewo
Pan widzi krzesło,, stół
A ja rozdarte

Bo ja jestem, proszę pana, na
Ode mnie widać przekrzywione
Pan dzieli zimę, każdy na pół
Pan swoją żonę

Pora wracać, bo zgaśnie
Niedługo, proszę pana, będzie
Żona, pewnie wcale dziś nie zaśnie
A robotnicy

A ja jestem, proszę pana, na zakręcie
Migają światła możliwości
Pan mówi basta,, pat
I pan mi nie zazdrości
Lepiej, bo papieros zgaśnie
Niedługo, pan to czuje, rano
Ona czeka, dziś nie zaśnie
A robotnicy wstaną

A ja jestem, proszę pana, na zakręcie
Choć gdybym, bym się urządziła
Już widzę, bieska, stół
Wystarczy, żebym była

Pan był, proszę pana, na zakręcie
Dziś pan dostrzega, proszę pana, te
I pan haruje, proszę pana, jak ten
A moje się kolebie niczym balia

Pora wracać, już zięby
....., proszę pana, będzie rano
Iść do domu, przetrzeć oczy, umyć
Nim robotnicy wstaną

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- W jaki sposób można zinterpretować tytuł utworu?
- Jak można scharakteryzować bohaterkę?
- Czym się różni kobieta z piosenki od mężczyzny?

6. Kalina Jędrusik – piosenkarka, aktorka i artystka kabaretowa, która w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku uchodziła za symbol seksu.

„Bo we mnie jest seks” (słowa: Jeremi Przybora, muzyka: Jerzy Wasowski)

Bo we mnie jest,
Gorący jak samum.
Bo we mnie jest seks,
Któż się ma mu?
On mi opływa,
Wypełnia mi biust,
Żar sący do

Bo we mnie jest seks,
Co pali i
Tysiące już serc..... do zgliszczy.
Kogo zmysłów pożoga,
Już ten, nie zazna już ten,
Co i sen
Lecz gdy
Mą trawię żarem,
Ja muszę,

Że go me tak opętało,
Choć ciała
Mam przecież i!

Lecz we ten seks,
Jak ją zagłusza.
Nikt nie wie, że jest
Pod i dusza.
Więc o takim marzę,
Co ogarnie
I duszy
Ze wygarnie.
Takiemu ja oddam wśród
I duszę, i seks!
I duszę, i...

Dlaczego stale zły palec
..... mnie tym nadmiarem?
Za jakie płci mojej cechy
Zmysłowym dręczę żarem?
Gdy tylko pochylę dekolt,
Już ściele się trup.

Niech wypnę odrobineczkę biodro,
Już rządzą żądze u
Bo mnie jest seks,
..... jak samum.
Bo we mnie jest seks,
Któż oprzeć się ma mu?
On mi biodra
Wypełnia mi
Żar do ust.
Lecz we mnie seks,
Jak chwast ją zagłusza.
Nikt nie, że jest
Pod seksem i dusza.
Więc o wciąż marzę,
Co całość
I duszy latarnie
Ze zmysłów
Takiemu ja oddam wśród łez
I, i seks!
I duszę, i...
I duszę, i seks!

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jak reaguja mężczyźni na jej wygląd?
- jakiego mężczyzny pragnie kobieta z piosenki?
- z jakimi problemami wiąże się według kobiety piękno fizyczne?

7. Czesław Niemen, właściwie Czesław Wydrzycki, to bardzo znany kompozytor, multiinstrumentalista, piosenkarz i autor tekstów piosenek. Urodził się na terenie obecnej Białorusi w 1939 (tysiąc dziewięćset trzydziestym dziewiątym) roku. W latach pięćdziesiątych XX (dwudziestego) wieku wraz z rodziną wyemigrował do Gdańska i tam uczęszczał do szkoły.

Jako charyzmatyczny muzyk zaistniał w Polsce w roku 1962 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym drugim). Wraz z zespołem Niebiesko-Czarni koncertował w całej Europie. W 1963 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym trzecim) roku przebojem stała się kompozycja „Pod papugami”. Z tego okresu znany jest utwór „Czy mnie jeszcze pamiętasz?”, który również wykonała w języku niemieckim zachwycona piosenką Marlena Diertich.

W 1967 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym siódmym) roku kompozytor nagrał „Dziwny jest ten świat” i pieśń stała się przebojem lat sześćdziesiątych. Piosenkarz w niej wykazał olbrzymi kunszt piosenkarski, właściwie wykrzyczał tekst, śpiewał z ekspresją dotąd nieznaną. Album „Dziwny jest ten świat” zyskał status „złotej” płyty.

W 1969 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym dziewiątym) roku ukazał się kolejny album Niemena pt. (pod tytułem) „Niemen Enigmatic”. Zawarte są w nim utwory jazzowe, muzyka awangardowa i progresywny rock. Najbardziej znany utwór z tej składanki to „Bema pamięci żałobny rapsod” do tekstu Cypriana Kamila Norwida.

W 1970 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym) roku Niemen poznał włoską piosenkarkę, Faridę, z którą dużo koncertował w Polsce i Włoszech. Współpraca przerodziła się w wielką miłość, która przetrwała wiele lat. Niemen dla niej napisał muzykę do piosenki „Musica magica”, która stała się kością niezgody pomiędzy Faridą a żoną Czesława Niemena.

W 1975 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym piątym) roku Niemen wydał album „Katharsis”, nagrany przy użyciu instrumentów elektronicznych. W latach osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku Niemen już sporadycznie występował, często zmieniał skład zespołu, czasami występował solo. Był to bardzo trudny okres w jego życiu, gdyż władze polskie wmanewrowały go w kompromitującą akcję propagandową. Tuż przed wprowadzeniem stanu wojennego w Polsce wyemitowano w telewizji wywiad z Niemenem tak zmanipulowany, że wynikało z niego, że jest „kolaborantem”. Od tego czasu spotykał się z nieprzychylnym odbiorem w kraju i za granicą. Piosenkarz załamał się całkowicie i coraz mniej koncertował. Dopiero w końcu lat osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku jego pozycja na rynku muzycznym się poprawiła.

W 2001 (dwa tysiące pierwszym) roku wydał swój ostatni album „spodchmurykapelusza”, bardzo ciepło przyjęty przez krytykę i publiczność. Jego koncerty zawsze budziły ogromne zainteresowanie. Kompozytor wychodził na scenę zawsze spokojny, nietuzinkowo ubrany, często w finezyjnym kapeluszu, w perukach, czasami klękał na scenie, co wzbudzało zachwyt publiczności. Zmarł na nowotwór w 2004 (dwa tysiące czwartym) roku. W czasie jego pogrzebu wiele stacji radiowych wyemitowało najbardziej znaną piosenkę kompozytora „Dziwny jest ten świat”, oddając w ten sposób hołd artyście. Został pochowany na warszawskich Powązkach.

Jego imieniem nazwano wiele ulic, w 2009 (dwa tysiące dziewiątym) roku Narodowy Bank Polski wypuścił monetę poświęconą pamięci Niemen, a piosenka „Sen o Warszawie” od 2004 (dwa tysiące czwartego) roku jest wykonywana przed każdym spotkaniem drużyny piłkarskiej Legia Warszawa na Stadionie Wojska Polskiego w Warszawie jako hymn kibiców.

„Dziwny jest ten świat” (słowa i muzyka: Czesław Niemen)

Dziwny jest ten świat,
gdzie wciąż
mieści się wiele I jest to,
że od tylu lat
człowiekiem człowiek.

Dziwny ten świat,
świat spraw,
czasem aż przyznać się.
A jednak jest,
że ktoś słowem złym
zabija tak, jak

Lecz ludzi dobrej jest więcej
i mocno w to,
że ten świat
nie zginie nigdy nim.
Nie! Nie! Nie!
Przyszędł już,
najwyższy czas,
..... zniszczyć w sobie.

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jak artysta charakteryzuje świat?
- za co artyście wstyd?
- na co ma nadzieję?
- w co wierzy?

8. Czerwone Gitary to zespół, który rozpoczął swoją działalność w latach sześćdziesiątych XX (dwudziestego) wieku. Związany z nim był solista Seweryn Krajewski – autor muzyki filmowej. Do największych przebojów grupy należą: „Nie zadzieraj nosa”, „Nikt na świecie nie wie”, „Takie ładne oczy”, „Dozwolone od lat osiemnastu” czy „Kwiaty we włosach”.

„Tak bardzo się starałem” (słowa: Krzysztof Dzikowski, muzyka: Seweryn Krajewski)

Kto za Tobą w ganiał,
Do piórnika wkładał? Kto?
No, – kto? Kto na ławce serce
I podpisał: „..... Elce”? Kto?
No, powiedz –? Tak bardzo starałem,
A Ty nie chcesz mnie.
Dla Ciebie tak
Powiedz mi, dlaczego nie mnie?

Kto dla Ciebie nosił
Spodnie w włożył modne? Kto?
No, – kto?
Kto Tuwima przepisał,
Jako własny Tobie? Kto?
No, powiedz – kto?
Tak się starałem,
A Ty teraz nie mnie.
Dla Ciebie tak;
Powiedz mi, dlaczego nie chcesz

Ja dla Ciebie byłem gotów
..... wiśni zjeść z pestkami
Ja, tak ja.
Teraz kiedy Cię,
..... mi że się nie znamy,
Czy to tak ?

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- w jaki sposób bohater okazywał dziewczynie uczucia?
- jak ona zareagowała na jego poświęcenia?
- jaki mógł być ich dalszy los?

9. Ewa Demarczyk jest wyjątkową i jedną z najbardziej charyzmatycznych postaci na polskiej scenie muzycznej. Przez wiele lat związana była z krakowską Piwnicą pod Baranami, gdzie występowała z doskonałą interpretacją poezji Mirona Białoszewskiego, Juliana Tuwima czy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Ogromnym powodzeniem cieszyły się występy artystki w kraju i za granicą na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku. W tamtym czasie wystąpiła również w filmie Jerzego Skolimowskiego pt. (pod tytułem) „Bariery” z piosenką napisaną przez Krzysztofa Komedę, zatytułowaną „Z ręką na gardle”. Brawurowe wykonanie piosenki ściska za gardło z wrażenia i przerażenia. Obecnie artystka już nie koncertuje. Należy ją pamiętać jako Czarnego Anioła. Ewa Demarczyk w czasie występu zawsze była ubrana w czarną suknię, na scenie stała tajemnicza, przybierając posagową postać z twarzą niczym maska, nieruchomym wzrokiem hipnotyzowała publiczność. Jej repertuar jest trudny i ciemny. Do najbardziej spektakularnych utworów w jej wykonaniu należą: „Grande Valse Brillante” do wiersza Juliana Tuwima, „Deszcze” do wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, „Czarne anioły”, „Karuzela z madonnami”, „Groszki i róże”, „Skrzypek Hercowicz”, „Taki pejzaż” i „Tomaszów”.

„Grande Valse Brillante” (muzyka: Zygmunt Konieczny, słowa: Ewa Demarczyk na podstawie wiersza Juliana Tuwima)

Ty – wódkę za w bufecie...
Oczami po sali drewnianej – i serce ci (Czy pamiętasz?)
Orkiestra opada, przycicha
Powiada, że (Czy pamiętasz, jak ze mną...?)
Już znalazł twój moje oczy
Już suniesz – po zamroczy –
Już zaraz za chwilę... (Czy pamiętasz, jak ze mną tańczyłeś?...)
Podchodzisz na i naraz nad głowę
grzmotnęło do
Porywasz – na życie na – do tańca Grande
Valse Brillante

Ref. Czy pamiętasz, jak ze mną walca
Z panną, madonną, tych lat
Czy pamiętasz, jak ruszył do tańca
Świat, co w ci wpadł
..... bluźnierca dotulałeś do serca
W utajeniu te dwie
Unoszone unisono dyszące
Jak ja cała, w domysłach i
I tych dwoje nad co też są, lecz ich nie ma
Bo zakryte wnet zakryte, i w dół

Jakby tam właśnie i błękitem pieściły
Jedno tę, drugie tę, pół na

Gdy przez sufit przetaczasz – nosem zahaczasz
Gdy po ziemi młynkujesz, to siłacza
Wątle naprężasz, pierś cherlawą wytężasz
Będę miała i huzara za męża

Ref. Czy pamiętasz jak ze mną tańczyłeś walca...

A tu ugrzęzła, drzazga w uwięzła
Bo ma dziurę w mój pretendent na męża
Ale się wyrwie – o już wolny, odeszło
I walcuje, szurając podeszwą

Ref. Czy pamiętasz jak ze mną tańczyłeś walca...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jak kobieta opisuje mężczyznę?
- co symbolizuje ich taniec?

10. Michał Bajor to polski aktor i piosenkarz. Swój debiut muzyczny rozpoczął na festiwalu w Opolu, potem wystąpił w Sopocie i Zielonej Górze. Znany jest również z kilku ról filmowych. Wystąpił u Agnieszki Holland w filmie „Wieczór u Abdona” i w „Quo vadis” Jerzego Kawalerowicza, wcielając się w rolę Nerona. Na scenie muzycznej artysta wykonuje piosenki z niezwykłą ekspresją, dramatycznie, śpiewając teksty Juliana Tuwima, Władysława Broniewskiego, Wojciecha Młynarskiego czy Marka Grechuty. Do najbardziej rozpoznawalnych utworów w wykonaniu Michała Bajora, należą: „Moja miłość największa”, „Pamiętajcie o ogrodach”, „Nie opuszczaj mnie”, „Ja wbity w kąt”, „Ogrzej mnie”, „Nie chcę więcej”, „Nasza niebezpieczna miłość”, „Na granicy łąz” i „A kto Ciebie, ty wierzbino”. Jego twórczość jest bardzo melodyjna, kojąca i wzruszająca.

„**Niepewność**” (słowa: Adam Mickiewicz, muzyka: Jan Kanty Pawluśkiewicz)

Gdy cię nie widzę, nie, nie płaczę,
Nie tracę, kiedy cię zobaczę;
Jednakże gdy cię długo nie,
Czegoś mi, kogoś widzieć żądam;
I tęskniąc sobie pytanie:
Czy to jest przyjaźń? czy to jest

Cierpiałem nieraz, nie wcale,
Abym przed tobą szedł wylewać;
Idąc bez celu, nie pilnując
Sam nie, jak w tve zajdę progi;
I wchodząc sobie pytanie;
Co mnie tu? Przyjaźń czy kochanie?

Gdy z oczu, nie mogę ni razu
W myśli twojego odnowić;
Jednakże nieraz czuję chęci,
Że on jest blisko mej pamięci.
I znowu sobie zadaję:
Czy to jest przyjaźń? Czy to jest kochanie?

Dla twego życia bym nie skąpił,
Po twą do piekieł bym zstąpił;
Choć śmiałej żądy nie ma w mojem,
Bym był dla ciebie zdrowiem i
I znowu sobie zadaję:
Czy to jest przyjaźń? Czy to jest kochanie?

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jakie uczucia żywi do kobiety bohater?
- na co jest gotowy dla niej?

11. Budka Suflera to lubelski zespół założony w latach siedemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku przez Krzysztofa Cugowskiego i Romualda Lipkę. Do hitów wylansowanych przez zespół należą: „Cień wielkiej góry”, „Martwe morze”, „Za ostatni grosz”, „Cisza jak ta”, „Jolka, Jolka, pamiętasz”. Krzysztof Cugowski ma dwóch synów, którzy tworzą zespół rockowy Bracia. Piosenkę „Jest taki samotny dom” Budka Suflera wykonała razem z Urszulą – wokalistką rockową z ich rodzinnego miasta.

„Jest taki samotny dom” (słowa: Adam Sikorski, muzyka: Romuald Lipko, Krzysztof Cugowski)

Uderzył, wybuchła noc,
Przy drodze dwór,
W katedrach, w przyłbicach gór,
..... ton.

Za witraża szkłem,
Pustych chłód,

W szary pył rozbity,
....., pusty dwór.

Dorzucam drew, bo ogień,
Ciągłe burza,
Nagle feeria i mnóstwo świec,
Ktoś na gra,
Gotyckie odrzwia się
I skrzypiąc suną w
I biała płynie z nich
W brylantowej

Zawirował z dwór,
..... włosów płomień,
Nad górami lecę, z nią,
Różę trzyma w

Ref. A po nocy przychodzi,
A po spokój,
Nagle ptaki mnie
Tukąc do okien
A po nocy dzień,
A po burzy spokój,
Nagle budzą mnie
Tukąc się do

Znowu, pusty dom,
Gdzie schroniłem się
I z wszystkich, z wszystkich mi
Na witraża,
Znowu w drogę, w drogę trzeba,
W się zanurzyć,
Chociaż w jeszcze tkwi
Lekko zwiędła
Ref. Lecz po nocy przychodzi dzień...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- co autor chce nam przekazać słowami refrenu?
- jaki jest nastrój piosenki?

12. Maanam to zespół rockowy, który powstał pod koniec lat siedemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku. Jego solistką, postacią charyzmatyczną, jest Olga „Kora” Jackowska, która pisze teksty piosenek. Od występu na

festiwalu w Opolu w 1980 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym) roku zespół nieprzerwanie nagrywał kolejne przeboje i występował na całym świecie. Ogromną rzeszę fanów mają piosenki: „Boskie Buenos”, „Żądza pieniądza”, „Stoję, stoję, czuję się świetnie”, „Szare miraże”, „Raz dwa, raz dwa”. W roku 2015 (dwa tysiące piętnastym) minęła czterdziesta rocznica powstania zespołu Maanam i z tej okazji koncern wydawniczy przedstawił słuchaczom 40 (czterdzieści) przebojów zespołu na dwupłytowym albumie zatytułowanym „Miłość jest cudowna: 1975–2015 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiąt pięć–dwa tysiące piętnaście)”, a historię zespołu ukazuje film dokumentalny „Ma nam być pięknie”.

„Cykady na Cykladach” (słowa: Olga „Kora” Jackowska, muzyka: Marek Jackowski)

Jest bardzo bardzo, bardzo
Słońce rozpala ciała.
..... i niebo ostro lśni,
Dobrze mi, ach jak dobrze mi.
Jem słodkie, słodkie
Ty śpisz w moich, moich
Morze i ostro lśni,
Dobrze mi, ach jak dobrze mi.

Ref. Cykady na Cykladach,
Cykady na Cykladach.
W nocy, gdy spadają,
A dyskoteka

Przez bardzo, bardzo chwilę,
Dookoła widzę rój
..... mam takie gorące,
Gorące w ustach słońce.
..... słodkie, słodkie winogrona,
Ty śpisz w moich, moich ramionach.
Morze i niebo ostro lśni,
Dobrze mi, ach jak mi.

Ref. Cykady na Cykladach...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jaki jest stan psychiczny podmiotu lirycznego?
- co opisuje podmiot liryczny?

13. Perfect to zespół rockowy założony pod koniec lat siedemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku. Ich znane piosenki to: „A kysz biała mysz”, „Chcemy być sobą”, „Ale wkoło jest wesoło”, „Idź precz”, „Nie płacz, Ewka”, „Nie patrz jak ja tańczę”, „Niepokonani”.

„Kołysanka dla nieznajomej” (słowa: Bogdan Olewicz, muzyka: Perfect)

Gdy nie cię już
Świat mechanicznych
Kiedy dręczy cię
Niefizyczny

Zamiast słuchać
Głupich telefonicznych wróżek zza mórz
Spytaj siebie czego
Dlaczego, że miałaś wszystko

Gdy udając, że
W głowie tropisz z gazet
Kiedy nie już śnić
..... marzeń

Bosa do mnie
I od progu powiedz mi
Czego chcesz
Słuchaj jak dwa serca
Co ludzie – to nieistotne

Kochaj mnie! mnie!
Kochaj mnie nieprzytomnie!
Jak płomień
Jak sucha wodę

Kochaj mnie tak
Jakby świat się miał
Swoje znajdź
I nie pytaj czy taki ma jakiś sens
Słuchaj co twe mówi
W studni już nie utoniesz

Kochaj! Kochaj mnie!
Kochaj nieprzytomnie!
Jak zapalniczka

Jak sucha studnia

Kochaj mnie! Kochaj mnie!

Kochaj mnie!

Jak księżyc w oknie się i płacz

Na linie nad tańcz

Aż w jedną chwilę

Pojmiesz po co żyjesz

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- do kogo zwraca się podmiot liryczny?
- czego pragnie?
- jakiej miłości chce?

14. Lady Pank to zespół rockowy powstały w 1981 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym pierwszym) roku. Jego hity to m.in. (między innymi): „Mniej niż zero”, „Zawsze tam, gdzie ty”, „Wciąż bardziej obcy”, „Na co komu dziś”, „Kryzysowa narzeczona”, „Tańcz, głupia, tańcz”, „Zostawcie Titanica”.

„Mała wojna” (słowa: Zbigniew Hołdys, muzyka: Jan Borysewicz)

Aniołowie jeśli tylko

Kryją się w bunkrach

Takie listy szybko

Chcą mnie dziś, chcą mnie jutro

Paru już tam jest

Mówią, że krzyżyk w usta

..... nie bać się

Tylko coś nie pozwala

Zawsze iść –, który mam we krwi

Małą wojnę w mieć

Z każdym z was do utraty tchu

I bez słów...

Mogę zwalić ciebie z

Wrogu mój, co wykrzywiasz usta

Nie przepraszaj, tylko

Nigdy już nie zobaczysz

Ludzie są po to, żeby i tańczyć

Ludzie są po to, żeby walczyć

Ludzie są i nie będą nigdy
Ludzie są...
Tacy są...
Ktoś za twój ból
Za łyk
Od tej chwili mój
Nie, nie odwracaj się
Patrz mi w oczy,!

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kto jest podmiotem lirycznym w piosence?
- jak opisuje człowieka?
- co jest jego głównym obowiązkiem człowieka?

15. Hey – zespół wykonujący różną gatunkowo muzykę – od elektronicznej do rocka. Od początku istnienia formacji wokalistką jest Kasia Nosowska. Popularne piosenki zespołu to: „Moja i twoja nadzieja”, „Mimo wszystko”, „Cisza, ja i czas”.

„Teksański” (słowa: Kasia Nosowska, muzyka: Piotr Banach)

Herbata stygnie zapada
A pod ciągle nic

Obowiązek jest
Piosenka musi tekst
Gdyby mucha zjawiała się
Mogłabym ją, a później to opisać

W moich słowa czai się
Nie znaczą nic
Jeśli szukasz, prawdy w nich
Zawiedziesz się

A może zmienić gry
Chcesz słowa
To sam sobie wymyśl
Nabij, chmurę śmierci weź
Pomoże
Wnet twe myśli w słowa zmieniają się
..... je sam

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- z jakim problemem boryka się piosenkarka?
- co jej może pomóc?

16. Strachy na Lachy to formacja utworzona w 2002 (dwa tysiące drugim) roku. Wokalistą zespołu jest Krzysztof „Grabież” Grabowski. Już rok po utworzeniu muzycy nagrali swoją pierwszą płytę „Strachy na Lachy” i zyskali bardzo duży rozgłos. Kolejne płyty zyskały miano złotych krążków i ogromną rzeszę odbiorców. Najbardziej znane utwory zespołu to: „Chory na wszystko”, „Piła tango”, „Moralne salto”, „Jedna taka szansa na 100 (sto)”, „Dzień dobry, kocham Cię” czy „Raissa”. Artyści tworzą muzykę z pogranicza ska, reggae, folku i rocka. Występują na różnych festiwalach, w radiu, promują zespół na klubowych trasach koncertowych. Autorem zdecydowanej większości tekstów jest Krzysztof „Grabież” Grabowski, ale artyści wykonują też piosenki Jacka Kaczmarskiego i innych wokalistów w zmienionych wersjach, np. (na przykład) więzienną piosenkę „Czarny chleb i czarna kawa” czy „Po prostu pastelowe” zespołu Malarze i Żołnierze.

„Moralne salto” (słowa i muzyka: Krzysztof „Grabież” Grabowski)

Z co noc
..... się na nią
Kiedy składa na
Sukienkę
Nie powie nic kiedy znów
..... ją rano
Wszystko już o niej wie
Tani anioł

Drugi rok stoi tam
Za
Nie mu, że
On poszedł z
Wylało się na
..... salto
Smutna ta
Z dominantą

..... dziwnych jej pięć
Jak palców jest pięć u każdej
Ściera swój ze starych zdjęć

Jego uśmiechu
..... oczy nakarmi
Dobrze wie już, że „my”
Się nie przez trzy
Z koleżankami
Jeśli już ktoś dziś w jej drzwi
To z całych sił tylko
Przeciąg trzaska
Przeciąg trzaska

..... wtuli się w koc
W godzinie
Nie policzy tych
Zostały w kinie
Pożegna ją dym ze
..... w kominie
Z zszedł dziś w tę noc
Nie będzie przy niej

Ona coraz ma chęć
I w palnik z gazem
Sama sobie wydaje się
i życie jej puszcza się płazem
Ona ten dzień
I siebie przed
Nie pytaj mnie o tym wiem
Opowiem ci o tym razem

Ref. Snów dziwnych jej pięć...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kogo opisuje piosenkarz?
- jaka sytuacja jest przedstawiona w utworze?
- co planuje zrobić kobieta?

17. Pidżama Porno to polski zespół punkrockowy, który powstał w latach osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku. Jego współzałożycielem, solistą i autorem tekstów jest Krzysztof „Grabaż” Grabowski. Pierwszy swój album artyści wydali będąc jeszcze studentami poznańskiego uniwersytetu, a nosił on tytuł „Ulice jak stygmaty”. Kolejny album Marcin Świetlicki określił jako „cudownie odnaleziony, brakujący łańcuszek w polskim rocku”. Pidżama Porno dużo koncertuje, głównie w Polsce. Do najbardziej rozpoznawalnych tytułów należą: „Ezoteryczny Poznań”, „Do nieba wzięci”, „Nikt tak pięknie nie mówił, że się boi miłości”, „Brudna forsa”, „Twoja generacja” i „Złodzieje

zapalniczek”. Pidżama Porno raz w roku do swoich występów zaprasza przyjaciół i grali już z nimi: Kazik Staszewski, Marcin Świetlicki, Kasia Nosowska i Zygmunt „Muniek” Staszczuk.

„Brudna forsa” (słowa i muzyka: Krzysztof „Grabaz” Grabowski)

Było ich trzech, trzy krwawe
Każdy z nich kieszeń miał ciasno
Na ich widok trzęsło się całe miasto
Dziś ten pierwszy ma kasy masy
Drugi wyje – Iwan polał mu twarz
Trzeci został przyjacielem ryb w
Ten ma najgorzej

Forsa, brudna forsa, brudna forsa, forsa
To jest właśnie piosenka o pieniądzech

Idą ludzie Babilonu
Ugina się od złodziejska hołota
Przywiązują do ludzi w lesie
Ósmy cud świata piąty w dresie
Specyficzni
Ich karki są szersze niż w beemkach
Ich kobiety już nie się Bogom
Na wysokich nie mogą tańczyć pogo

Forsa, brudna forsa, brudna forsa, forsa śmierdząca...
To jest właśnie o brudnych pieniądzech

Nie możemy już na siebie
Nie chcemy siebie więcej znać
Brudna forsa wszystkich nas
Być może nawet i popełniam
Nieodparcie wydaje mi się, że
Ty dla kilku nędznych
Mógłbyś mnie
Nie możemy już na siebie patrzeć
Nie chcemy siebie znać
Brudna forsa, brudną forsa ocieka
Być może nawet i popełniasz błąd,
Kiedy myślisz, że możesz kupić

Uważaj tylko ja nie wszystko na sprzedaż, mam na sprzedaż, mam na sprzedaż, mam.

Radio zła rytm życia wybija
..... życia się rozbija tu i dokoła
Tu diabeł wcielony gorliwszy od
Tak poważnie mnie
Ten oszołom w bandażach
Całe to pogotowie
Tu jest święta pieniądze
..... są laickie

Ref. Nie możemy już na siebie patrzeć...
Dobry Jezu pokazuje mi
Którą przez życie mogę
A czasem nawet mi pocztą kasę.

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jaki los i dlaczego spotkał trzech mężczyzn wymienionych w piosence?
- co jest głównym problemem dzisiejszego świata?
- jak zostaje opisana „złodziejska hołota”?
- jaki jest sens życia dzisiejszego pokolenia?

18. T. Love to zespół założony w latach osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku, który gra muzykę rockową. Filarem grupy i wykonawcą piosenek jest Zygmunt „Muniek” Staszczuk. Artysta odznacza się charakterystycznym głosem, lekko zachrypniętym, a w czasie koncertów publiczność śpiewa wraz z nim. Muzycy bardzo dużo koncertują, nagrywają i wydają płyty, a ich piosenki spotykają się z entuzjastycznym odbiorem publiczności. Do najbardziej znanych należą: „Chłopaki nie płaczą”, „Stokrotka”, „Jest super”, „Autobusy i tramwaje”, „Warszawa”, „King”, „Ajrisz”, „Nie, nie, nie”. Zespół ma na swoim koncie wiele albumów muzycznych i obecnie pracuje nad kolejnym. Solista zapowiedział: „Płyta ma ostro bujać...”.

„King” (słowa: Zygmunt „Muniek” Staszczuk, muzyka: Jan Benedek)

Mówiono o nim King
W mieście Wieży
Pamiętam z
Jak się z papierem
Przejeżdżał też sekretarz
Gdy przecinano wstęgę

Kingy poszedł na
Pomarzyć o czymś innym

Był zawsze trochę z
Na bakier trochę był
W szkole nie wiedział
Czym King naprawdę żył

To było trochę
Już przyjaciółkę Ewę
Mieszkali więc bez
I klepali słodką biedę
Dawali czasem czadu
Bo lubili dragi
Znajomych było wielu
Wieczory i
Uważaj na swych,
Bo lubią cynk
Ty wiesz, kto rządzi w mieście
Tu biskup z – King!

Tak mówił mu
Długi, Lolo
Kiedy wyszli na
Zapalić spliffa z colą
Mam tego miasta
Czerwono-czarnej
Czy mnie rozumiesz Lolo?
Czy, co mnie trapi?

Tymczasem Ewa
Wy tłumaczyć wszystko,
Bo komisarz wszedł przez okno
A spod wylazł biskup
Co masz w kieszeni King?
Komisarz spytał w
Wy palicie wciąż to
Mieliśmy skarg
A biskup łypie z boku
To na Kinga, to na Ewę
Wy tu bezbożnie
Myślicie, że nic nie wiem

Za zielska
Ty dostaniesz dziesięć
Za nielegalny z nią
Następnych kratek

Dziś King siedzi w
I wspomina dobre dni
Napisał do
Bardzo długi list
..... wysłał kartkę
Do samego
Lecz nikt o nim już nie mówi
Nikt o nim nie

Był zawsze z boku
Na bakier trochę był
..... nikt nie wiedział
Czym King żył

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kim jest tytułowy King?
- jak wyglądało jego życie z kobietą?
- kto na niego doniósł?
- jakie były jego przewinienia?
- o co teraz się stara?

19. Maria Peszek to barwna młoda piosenkarka sceny alternatywnej, a także artystka filmowa i teatralna. Jej piosenki często zawierają błyskotliwe gry słów, np. (na przykład) tekst „Poliz mnie, I’m polish” czy tytuł albumu „Jezus Maria Peszek”. Znanie piosenki to: „Nie mam czasu na seks”, „Miły mój” czy „Kobiety-pistolety”.

„Mam kota” (słowa: Maria Peszek, muzyka: Wojciech Waglewski)

Mam kota na dachu mojej głowy
On czuwa nad i kolorem moich nocnych spraw
Chociaż ciemno on w się żarzy, w mroku błyszczący
Ja i marzę, że...
Mam psa na
wyprowadzam go na spacer gwiazd
bez smyczy, bez hula wśród niebieskich traw

Chociaż ciemno on w środku się żarzy, w mroku
ja gwizdzę i, że..

Mam kota na gorącym mojej głowy
On czuwa nad smakiem i kolorem moich nocnych spraw

Chociaż, ja w środku się żarzę
świecę mrokiem i tęsknię za

Tęsknię za

Tęsknię za

Tęsknię za

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- czym cechuje się kot?
- jakie pełni funkcje?
- do jakiego dzieła kinowego nawiązuje piosenka?

20. Elektryczne Gitary to zespół powstały pod koniec lat osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku, wykonujący muzykę rockową z elementami piosenki autorskiej. Autorem repertuaru i wokalistą jest Kuba Sienkiewicz, który w teksty i muzykę wplata autoironię i humor. Zespół zyskał ogromną popularność dzięki takim utworom, jak „Jestem z miasta”, „Piosenka dla działacza”, „Zdemolowane sklepy”, „Na krzywy ryj”. Elektryczne Gitary nagrały również ścieżkę dźwiękową do filmu Juliusza Machulskiego pt. (pod tytułem) „Kiler”. 2014 (dwa tysiące czternasty) rok przyniósł słuchaczom płytę z piosenkami w odmienionej aranżacji „Stare Jak Nowe. 25 (dwadzieścia pięć) przebojów na 25 (dwudziestopięć)-lecie”.

„Nie pij, Piotrek” (słowa i muzyka: Jakub Sienkiewicz)

Nie pij, Piotrek, nie pij w

Piątek zły jest na

Co z pracującą

Będziesz na stojąco

Nie pij, Piotrek, nie pij w

..... w czwartek nic niewarte

Coś się zdarzy

Nic nie zapamiętasz z tego

Pij w pij w sobotę

Na ulicy pij pod

Zapał sobie w każde

Pal leż i stękaj

Nie pij, Piotrek, w
Ty się na to nie nadajesz
W poniedziałek trzeba
Po sił nie starczy

Nie pij, Piotrek, nie pij w środę
W środę samochodem
Nie ujedziesz za daleko
Jeszcze staniesz się

Wtorek jest do picia
Musisz mieć coś z życia
Pij we wtorek ile wlezie
A po obiedzie

Nie pij, Piotrek, o
Pić tak wcześnie jest
Lepiej gdy się robi ciemno
Kiedy jest wszystko jedno

Mówisz w głowie się
W sercu się i kotłuje
Nie bądź taki
Twardy jak Roman Bratny

Wszystko dobrze jest do kiedy
Nie narobisz sobie
Nie dość że nędza
Ty się sam w tę wpędzasz

Wypij trochę przed
Żeby móc spokojnie
Jeśli jeszcze nie bierze
Powiedz co ty na to
A Piotrek na to
„jawohl jawohl ich liebe alkohol”

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kim jest tytułowy Piotrek?
- kiedy powinien, a kiedy nie powinien pić i dlaczego?

21. Dżem to polski zespół, który powstał w latach siedemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku wykonujący muzykę rockową, często połączoną z bluesem. Jest to jeden z najważniejszych zespołów polskiej muzyki rockowej. Jego wokalistą był Ryszard Riedel. Muzycy najczęściej występowali na różnych festiwalach, występowali nieregularnie i dopiero w połowie lat osiemdziesiątych nagrali swój pierwszy album płytowy pt. (pod tytułem) „Cegła”, który zapisał się w historii polskiego rocka.

Ryszard Riedel nigdy nie uczył się śpiewu, edukację zakończył na szkole podstawowej, sam pisał teksty i miały one wydźwięk autobiograficzny. Określano go jako „ostatniego hippisa naszych czasów”. W latach osiemdziesiątych jego życie zdominowały narkotyki, opuszczał próby, nie przychodził na własne koncerty, a kuracje odwykowe nie przynosiły oczekiwanych rezultatów. Zmarł w 1994 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym czwartym) roku na niewydolność serca. W hołdzie artyście zespół zorganizował koncert i utrwalił go na płycie „List do R. na 12 (dwanaście) głosów”. W tym koncercie wystąpili znakomici goście, tacy jak Czesław Niemen i Tadeusz Nalepa.

Po śmierci Ryśka Riedla formacja nagrała jeszcze pięć płyt z innymi solistami. Dżem z Ryszardem Riedlem zasłynął z takich utworów, jak: „Whisky”, „Paw”, „Mała aleja róż”, „Czerwony jak cegła”. Postać Ryszarda Riedla i twórczość zespołu Dżem posłużyła jako kanwa do kilku filmów dokumentalnych i fabularnego zatytułowanego „Skazany na bluesa”, a także książek biograficznych. Ostatni album zespołu nosi tytuł „Muza” i został wydany w 2010 (dwa tysiące dziesiątym) roku. W tym samym roku muzycy wystąpili na warszawskim lotnisku Bemowo przed australijską grupą AC/DC.

„Wehikuł czasu” (słowa: Ryszard Riedel, muzyka: Adam Otręba)

Pamiętam dobrze swój.
Marzeniami żyłem jak
..... rano – to dla mnie noc,
Pracować nie chciałem, się.

Za to do zamykano mnie.
Za to zamykano mnie.
Po grywałem za piwko i chleb,
Na szyciu bluesa tak mi dzień.
Ref. Tylko nocą do klubu „Puls”
dżem session do rana, tam blues
To już minęło, ten klimat, ten
..... ludzie nie powrócą,
Nie powrócą!

Lecz we mnie zostało coś z lat,
Mój mały,, muzyczny świat.
Gdy tak wspominam ten czas,
Wiem jedno, że to nie poszło w

Dużo bym dał, by to znów –
..... czasu – to byłby cud!
Mam jeszcze, odmieni się los,
Znów kwiatek do wetknie im ktoś

Ref. Tylko nocą do klubu „Puls”...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kto jest bohaterem piosenki?
- jakim jest człowiekiem?
- czego pragnie, a czego żałuje?

22. Enej tworzą młodzi muzycy, wykonujący utwory z pogranicza folku, ska, rocka i tzw. (tak zwanej) ukraińskiej muzyki alternatywnej. Liderem zespołu jest Piotr Sołoducha, który śpiewa i gra na akordeonie. Zespół popularność zyskał dzięki programowi „Must be the music. Tylko muzyka” w 2001 (dwa tysiące pierwszym) roku, wykonując bardzo rytmiczną piosenkę pt. (pod tytułem) „Radio Hello”. Do tej pory muzycy nagrali trzy albumy, wśród nich znaleźć można utwory: „Skrzydlate ręce”, „Tak smakuje życie”, „Zbudujemy dom”, „Symetryczno-liryczna” i ostatni hit pt. (pod tytułem) „Kamień z napisem Love”.

„Symetryczno-liryczna” (słowa: Mirosław Ortyński, muzyka: Mirosław Ortyński, Piotr Sołoducha)

Zapraszam Ciebie na to
I wtedy wrócisz ty do domu po
Ale nic Ci się nie
Czy Ty się – ja tego nie wiem
To nienormalne i z mojej strony
Ale będzie nam jak w
I gdy nowy smak
To będę ja!
I taki sam
Dobre w moich dłoniach mam

Nie będę mą rezydencją

Nie będę kłamał, się inteligencją
Bo to dekadencją
Wystarczy małe 'Dzień dobry Panu'
A za te słowa zrobię tylko Tobie
Sacrum i profanum
I gdy poczujesz smak
To będę!
I niecodziennie taki sam
Dobre zakłęcie w moich mam!

Ref. Poznam Cię z miłością naturalną
Niedotykalną i
Poznam Cię z miłością symetryczno–liryczną
I czystą
Poznam Cię z naturalną
Niedotykalną i nieprzewidywalną
..... Cię z miłością symetryczno–liryczną
I niekoniecznie czystą

Co ja zrobiłem, o nieba!
Zalałem głowę Twą osobą jak
Tylko tego było trzeba
Miłosne teksty, zabawne
Zdecydowanie wolę jak kontrolę
Tego nauczyli w
I gdy poczujesz nowy
To będę ja!
I niecodziennie sam
..... zakłęcie w moich dłoniach mam!

Ref. Poznam Cię z miłością naturalną...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- co jest tematem piosenki?
- co podmiot liryczny oferuje dziewczynie?
- czym się różni od innych mężczyzn?

23. Raz Dwa Trzy to zespół który rozpoczął swoją karierę sceniczną w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku występami na festiwalach studenckich. W skład zespołu wchodzi Adam Nowak, wykonawca utworów i współzałożyciel formacji. Zespół nagrał kilka albumów, na których znalazło się wiele przebojów, m. in. (między innymi) „Czy te oczy mogą kłamać?”, „Talerzyk”, „Rzeka”, „Oczy tej małej”, „Czarna Inez”. Zespół wykonuje

muzykę łączącą rock z poezją współczesną. Muzycy nagrywają własne interpretacje piosenek do słów Agnieszki Osieckiej i Wojciecha Młynarskiego.

„Oczy tej małej” (słowa: Agnieszka Osiecka, muzyka: Zygmunt Konieczny)

Posłuchaj pan, panie, co się zdarzyło na Próżnej:
mieszkała tam Jagna dobra i czysta, i do niej Jan
kancelista.

Akurat to była niedziela, się karuzela,
zabrał tam Jagnę czuły i całkiem zmaćcił jej miły umysł.

Ref. Oczy tej małej, jak dwa,
myśli tej małej – białe,
a on był dla niej, jak młody,
żebyż on jeszcze mógł...

A lato, jak w Warszawie – młodym służyło
.....

On ją zabierał nieraz na, a ona jego
smutki.

Posłuchaj pan, panie: nastał ten dzień niewymowny
– odszedł bez słowa kochanek, na nic się zdały płacz jej i

Ref. Oczy tej małej jak dwa błękity...

Pociągi nie odchodzą ni – ona nie wróci do matki.
Kto by w całym Makowie, że dla niej światem był jeden?
Przez niego więc siebie ta, co z miłości tańczyła...
Bóg jej wybaczył sercowe i lody podał jej

Ref. Oczy tej małej jak dwa błękity...

Posłuchaj, niewierny kochanku, co poranków:
wróci do ciebie jeszcze ta, gdzie leży twoja kochanka
Bo taki, co kochać nie umie –, choć wszystko rozumie.
Bóg cię swą nieczułością za to, żeś ludzką miłością.

A tyś był dla niej, jak Bóg,
pokłoń się do jej nóg...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania
pomocnicze:

- jak można scharakteryzować Jagnę, a jak Jana?
- co się stało z Jagną?
- w jaki sposób do tego doszło?
- jaki los czeka Jana?

24. Magda Umer jest piosenkarką, autorką recitali, wykonującą poezję śpiewaną. Pierwsze recitale przedstawiła w kabaretach studenckich. Wyreżyserowała kilka spektakli teatralnych, występowała także w filmach. Do najbardziej znanych piosenek w jej wykonaniu należą: „Koncert jesienny na dwa świerszcze”, „Miłość w Portofino”, „Przepraszam za słońce, przepraszam za deszcz”. Jest kobietą bardzo delikatną, eteryczną, wręcz uduchowioną.

„Kiedy mnie już nie będzie” (słowa: Agnieszka Osiecka, muzyka: Seweryn Krajewski)

..... z tamtą kobietą w twarz
Kiedy mnie już nie
Spalcie w kominie moje buty i
..... sobie miejsce...

A mnie mile
Uśmiechem, słowem,
Dopóki jestem, dopóki jestem...

Dziel z kobietą chleb na pół
Kiedy już nie będzie
Kupcie, jakąś lampę i stół
Zróbcie sobie

A mnie smutnie
Uśmiechem,, gestem
Dopóki jestem, dopóki jestem...

Płyn z tamtą kobietą w rzek
Kiedy mnie już nie
Znajdźcie polanę, sosnę i brzeg
Zróbcie sobie miejsce...

A mnie wspominaj
Że mało tak się
A przecież była, a przecież byłam

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jakie jest życzenie kobiety?
- o co prosi mężczyznę?
- jak widzi przyszłość swojego mężczyzny i innej kobiety?

25. Edyta Geppert to polska wokalistka, która debiutowała w latach osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku na Przeglądzie Piosenki Aktorskiej we Wrocławiu, potem występowała na festiwalu w Opolu i tam wykonała niezwykle popularną piosenkę „Jaka róża, taki cień” i „Och, życie, kocham cię nad życie”. Jej piosenki są spokojne, nastrojowe, refleksyjne, liryczne. Artystka najlepiej się czuje na małych scenach recitalowych, gdzie ma bliski kontakt z publicznością.

„Och, życie, kocham Cię nad życie” (słowa: Wojciech Młynarski, muzyka: Włodzimierz Korcz)

Uparcie i
och życie, kocham cię, kocham cię
kocham cię nad
W każdą
potrafią dostrzec oczy moje
niebezpieczną twą

Kocham cię życie
poznawać cię, pragnę cię
pragnę cię w
choć ściemniasz
wierzę w światelko, które rozprasza

Wierzę w
Nadziei, nadziei
W na mierzei
Co drogę wskaże we
Nie mnie
Nie mnie
A ja skrycie
och życie, kocham cię, kocham cię
kocham cię nad życie
Choć ściemniasz
Choć tej mi nie uprzyjemniasz
Choć się odwzajemniasz

Kocham cię życie
Kiedy kończy się, kończy się
kończy się o
A ja się
Z nadzieją nową na się dzień

Chcę spotkać w tym
Człowieka co jak ja
Chcę powierzyć
Powierzyć mu swój
Chcę w jego
Dojrzeć to światło sprawi
Że on jak ja, jak ja

..... i skrycie
och życie, kocham cię, kocham cię
kocham cię nad życie
Jem winne
I myślę ech ty życie łez mych
Nie cię na inne

Kocham cię
Poznawać pragnę cię, pragnę cię
Pragnę cię w zachwycie
I człowieka
Który tak życie
I tak jak ja
..... ma...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- co jest tematem piosenki?
- czego chce kobieta?
- w co wierzy?

26. Marek Grechuta to jeden z najważniejszych przedstawicieli nurtu poezji śpiewanej. Przez wiele lat współpracował ze słynną Piwnicą pod Baranami. Z wykształcenia był architektem. Interesował się również rzeźbą i malarstwem. Jego debiutem muzycznym było „Tango Anawa”, następnie wykonał „Hop – szklankę piwa!”, „Będziesz moją panią”, „Nie dokazuj”, „Korowód”, „Dni, których nie znamy”, „Świecie nasz”. W swoim dorobku ma płytę „W malinowym chruśniaku”, zawierająca piosenki do wierszy Bolesława Leśmiana. W sumie nagrał 13 (trzyście) płyt, w tym bardzo znaną „Wiosna – ach to ty”. Twórca cierpiał na depresję, zmarł i został pochowany w Krakowie na cmentarzu Rakowickim. O jego życiu i twórczości powstało kilka filmów dokumentalnych. W 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku ukazał się tomik z wierszami Marka Grechuty zatytułowany „Pani mi mówi niemożliwe... Najpiękniejsze wiersze i piosenki”.

„Dni, których nie znamy” (słowa: Marek Grechuta, muzyka: Jan Kanty Pawluśkiewicz)

Tyle było dni do sił,
Do utraty tyle było chwil,
Gdy tych, z których nie masz nic,
Jedno znać, jedno tylko wiedz, że...

Ref. Ważne są te dni, których jeszcze nie znamy,
Ważnych jest tych chwil, tych na które czekamy,
Ważne są te dni, których jeszcze nie znamy,
Ważnych jest tych chwil.

Pewien znany ktoś, kto miał dom i
Zgubił sens i w złe kręgi
Choć prysł, on nie stoczył się,
Wy tłumaczyć sobie wtedy, wtedy właśnie, że...

Ref. Ważne są tylko te dni, których jeszcze nie znamy...

Jak ludzi, których już nie znamy?
Jak pozbierać z tych nieposkładanych?
Jak oddzielić nagle swój od serca?
Jak usłyszysz siebie, w takim skercu?

Jak ludzi, których już nie znamy?
Jak pozbierać z tych nieposkładanych?
Jak odnaleźć nagle i nadzieję?
..... szukaj, czasu jest

Ref. Ważne są tylko te dni, których jeszcze nie znamy...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- co i dlaczego jest ważne w życiu?
- jakie problemy egzystencjalne porusza piosenka?

27. Ania Dąbrowska jest młodą wokalistką, kompozytorką i autorką tekstów. W 2002 (dwa tysiące drugim) roku wystąpiła w programie rozrywkowym „Idol”, a dwa lata później nagrała swój pierwszy album „Samotność po zmierzchu”, który zebrał bardzo ciepłe recenzje. Kolejne płyty również zyskały gorących zwolenników. Do najbardziej znanych piosenek artystki należą: „Tego chciałam”, „Trudno mi się przyznać”, „Nigdy więcej nie tańcz ze mną”. Najnowszą piosenką artystki jest „Nieprawda”, zapowiadająca

kolejny album piosenkarki. Ania Dąbrowska śpiewa w stylu retro, jej piosenki przypominają melodie z lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku.

„Trudno mi się przyznać” (słowa i muzyka: Ania Dąbrowska)

Wiem, że jestem jedną z tych
co nie się żyć.
Gdy dzień zmienia się w noc
nie mnie nic.
Wiem, że sama być,
trwonić tak czas.
Choć nic się nie
to dobrze mi jest z tym.

Ref. I trudno mi się przyznać,
że to wszystko traci sens
gdy nie ma.
Na nie wypowiem,
że tęskniłam gdy nie było Cię
trochę za

Wiem, że sobie dam
..... mi nikt.
Nie muszę się,
że znów nie robię
Wiem, że sobie żyć,
jakby nie świat.
Wiem też, że dla Ciebie
to

Ref. I trudno mi się przyznać...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jaką osobą jest podmiot liryczny?
- jak się zmienia pod wpływem straty mężczyzny?

28. Violetta Villas to polska artystka estradowa, osobowość sceniczna, śpiewaczka, piosenkarka pieśni estradowych, operowych i operetkowych. Jej głos był charakteryzowany jako sopran koloraturowy o rozszerzonej skali. Miała słuch absolutny. Grała na fortepianie, puzonie oraz skrzypcach. Przez wielu uważana jest za legendę polskiej muzyki, w prasie francuskiej i amerykańskiej określana jako „głos ery atomowej” oraz „biały kruk wokalistyki światowej”. Przez kilka dekad była uważana za polski symbol seksu. Mówiła biegle po francusku i

rosyjsku, władała także językiem niemieckim i walońskim. Znana z potężnego głosu o czterech oktawach, wizerunku scenicznego i burzy długich blond loków.

Villas znana była ze swej dobroczynności na rzecz zwierząt, prowadziła własne schronisko, które jednak uciekło jej spod kontroli. Cierpiała na zaburzenia urojeniowe, była uzależniona od różnych substancji, trzykrotnie zamężna. Jej śmierć wzbudziła wiele kontrowersji, a pogrzeb zgromadził tysiące ludzi. Jej szlagiery to „Nie ma miłości bez zazdrości”, „Mechaniczna lalka”.

„Dla Ciebie, miły” (słowa: Mirosław Łepkowski, muzyka: Ryszard Sielicki)

We włosach kliwii, dla ciebie miły,
..... ciepły blask, dla Ciebie miły.
Pudruję nos i węgielkiem czernię,
szal cienki jakby z, dla ciebie miły.
Korali sznurki, dla ciebie miły,
dobrze, że siostry mi
..... miota skry i jak prawdziwy łśni,
..... powiedz czy nieładnie mi?

Choć jeden raz, żebym była tak
Dziś, dziś, bo wieczorem na bal
z tamtą masz przyjść.
Spostrzegasz mnie, nagle serce ci,
ta scena mi każdej nocy się,
od wieczora po

We włosach kliwii kwiat, dla ciebie miły..
Korali trzy, jak mi w nich ładnie,
że dziś nikt nie odgadnie.
Przyjdź, przyjdź, ubawisz ty się dziś,
lusterko mówi mi, że mogę

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jaka sytuacja przedstawiona jest w utworze?
- do czego przygotowuje się kobieta?
- o czym śni bohaterka piosenki?

29. Edyta Górniak jest polską piosenkarką, kompozytorką i producentką, występuje również w musicalach i teatrze. Jej debiut sceniczny to rola w musicalu „Metro”. W 1994 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym czwartym) roku wystąpiła w Eurowizji z piosenką „To nie ja!”, gdzie zajęła 2 (drugie) miejsce. Artystka dysponuje trzyoktawową skalą głosu. Bierze udział w wielu festiwalach, plebiscytach, konkursach w kraju i za granicą. Wydała kilka albumów płytowych,

kilkadziesiąt singli i wystąpiła w kilkudziesięciu teledyskach. Najbardziej znane piosenki Edyty Górniak to: „Dumka na dwa serca”, „To nie ja byłam Ewą”, „Jestem kobietą”. Piosenkarka angażuje się w kampanie ekologiczne, była twarzą polskiej firmy kosmetycznej, a także zasiadała w jury programu „Bitwa na głosy”.

„Dumka na dwa serca” (słowa: Jacek Cygan, muzyka: Krzesimir Dębski)

Mój chmurnooci

Pytaj o gór wysokich

Pytaj o mnie lasów

I mnie

Mój, mój przejrzysty

Pytaj o mnie nurtów

Pytaj o mnie kwiatów

I uwolnij mnie, mój

Jak mam pytać w niebiosach?

Są o Twój posąg:

O miłości skrzynie

I o dobroć Twą

Mój miły...

Jak mam pytać innych?

Serce me odkryją w

I choć, nie powiedzą

Nie odnajdę

Mój sokole gromowładny

Pytaj o mnie sławnych

..... tych burzanów wonnych

I uwolnij

Przez kurhany spopielale

Przez chutory w całe

Snu już nie znam, step odmierzam

By Cię

Mój miły...

Jakże pytać mam?

On się w Twych źrenicach

Słońce zgoni, step

Nie Cię

Mój miły...

Jakże pytać mam?
Co na chorą zapadł
On by z świat podpalił
Gdyby stracił Cię...
Mnie...

Jakże pytać mam księżycu?
On się kocha w Twych
Słońce, step zasłoni
Nie odnajdziesz

My wpatrzeni,
Tak współcześni aż do granic
W kinie, po kryjomu
Ocieramy

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kto jest podmiotem lirycznym?
- z jakimi problemami boryka się podmiot liryczny?
- czego lub szuka?

30. Grażyna Łobaszewska jest kompozytorką i piosenkarką. W 1971 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym pierwszym) roku debiutowała na Festiwalu Piosenki Radzieckiej w Zielonej Górze. Teraz koncertuje w Polsce i za granicą, bierze udział również w spotkaniach jazzowych, współpracuje z młodzieżą, prowadzi zajęcia z emisji głosu, warsztaty wokalne i zasiada w jury na różnych festiwalach. Piosenkarkę charakteryzuje niezwykle brzmienie głosu i dlatego niektórzy nazywają ją „najczarniejszą z białych kobiet”. Do najbardziej popularnych piosenek artystki należy „Czas nas uczy pogody” i „Tyle tego masz”.

„Czas nas uczy pogody” (słowa: Jacek Cygan, muzyka: Krzesimir Dębski)

Widziałam wiatr o włosach,
roznosił spokój pól,
w ciepłe babie lato grzał,
a innym razem lasy,
..... ostrzem z gór,
młody był, Bogiem był i wolny tak.

Wiele dni, wiele, czas nas uczy pogody,
zapłaczę drogi, prawdy,
nim oddzieli od trawy.

Bronisz się, wiatr, myślisz „jestem tak młody”,
czas nas pogody,
tak od lat, tak od lat.

Ilu czas wyleczył z ran,
zamienił w spokój krwi,
pewnie kiedyś tam, pod tak,
też czoło wypogodzi i brwi.

Widziałam dni w sennych,
o zimnych jak lód,
starsi ludzie w wielkich sal,
..... pięknych myśli pełne,
pokrył gruby
herbaty smak, miękkich szur, spokój serc.

Ref. Wiele dni, wiele lat, czas nas uczy pogody...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jak zrozumieć tytuł piosenki?
- czego potrafi dokonać czas?

31. Monika Brodka jest młodą wokalistką popową. W 2003 (dwa tysiące trzecim) roku wzięła udział w programie muzycznym „Idol”, który wygrała i od tego czasu cieszy się niesłabnącą popularnością w Polsce. Nagrała już kilka albumów z piosenkami, wśród których znajdują się takie przeboje jak: „Znam Cię na pamięć”, „Miał być ślub”, „Granda”, „Krzyżówka dnia” i „Za mało wiem”. Piosenkarka jest rodowitą góralką i wcześniej śpiewała w zespołach ludowych.

„Miałeś być” (słowa: Andrzej „Piasek” Piaseczny, muzyka: Monika Brodka)

Miałeś być niej
miałeś być na każdy
takiej dziewczynie
do nóg się cały świat
na każdą chwilę miałeś jej
..... przejrzystego smak
każdym oddechem o Ciebie
i tylko Ty nie widzisz jak...
Ref. Głęboko w środku
i choćby łez
jej oczy nie poznały, nie!

..... w środku tam
otwiera Ci świat
otwiera wszystko to, co w ma

Miałeś być przy niej
..... czy nie gubi się
silnym ramieniem, miałeś być
żeby mogła z niej
na każdą chwilę jesteś jej
Niebo z pod jej dach
każdym oddechem o Ciebie
i tylko nie widzisz jak

Ref. Głęboko w środku gdzieś...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- czego oczekuje podmiot liryczny od mężczyzny?
- jaka jest dziewczyna?
- czego pragnie?

32. Bajm to zespół założony w Lublinie w roku 1978 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym ósmym), którego wokalistką jest Beata Kozidrak. Swoją debiut muzycy mieli na festiwalu w Opolu. Tam Beata zaśpiewała utwór „Piechotą do lata”, który stał się przebojem. W latach osiemdziesiątych zespół dużo koncertował w kraju i za granicą. Powstały wtedy bardzo znane piosenki: „Co mi Panie dasz”, „Józek, nie daruję Ci tej nocy”, „Nie ma wody na pustyni”, „Biała armia” i „Małpa i ja”. Najbardziej dynamiczny album zespołu to „Etna” z przebojami: „Dziesięć przykazań” i „Dzień za dniem”. Beata to wyjątkowo sceniczna postać. Jej koncertom towarzyszy zawsze starannie przygotowane show, a na scenę piosenkarka wychodzi do publiczności oryginalnie ubrana i doskonale przygotowana do koncertu. Bajm wydał kilkanaście płyt z piosenkami i jeden album koncertowy w roku 2015 (dwa tysiące piętnastym).

„Co mi, Panie, dasz?” (słowa: Beata Kozidrak, muzyka: Jarosław Kozidrak)

Karuzela gna, w wciąż muzyka gra
Czuję, jak w jej takt się cała
I raz, i dwa, i trzy, i w serca, wielki „cheese”
Czujność śpi, trochę mdli, jak z rana
Ref. Co mi, Panie, dasz w ten czas?
Jakie słowa moją duszę, moją przyszłość na tę lat?
Kilka starych bym na tyłku siadł

I czy warto, czy, mocną wodę w gardło,
by ukoić żal

Co tam nagi i w górę połatany ciuch
Czuję ten pęd, że głowa odpada
I raz i dwa i trzy i wcale nie jest mi
Z góry pluć, żuć, tu wszystko wypada
Ref. Co mi, Panie, dasz w ten niepewny czas...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- do kogo zwraca się podmiot liryczny?
- na co sobie pozwala?

33. Virgin to zespół rockowy, w którym przez sześć lat solistką była Dorota „Doda” Rabczewska, piosenkarka o krzykliwym wizerunku. Doda krytykowana była za jaskraworóżowe stroje, które odsłaniały za dużo ciała. Prywatnie związana była z grającym w polskiej reprezentacji piłkarzem Radosławem Majdanem, a potem z Adamem „Nergalem” Darskim – solistą grupy metalowej Behemot, skrajnym antyklerykałem. Wzbudziło to pewne kontrowersje z tego powodu, iż Doda znana jest ze swojej religijności i działalności charytatywnej m.in. (między innymi) na rzecz Kościoła. Rabczewska jest członkiem Mensy, organizacji skupiającej ludzi o ilorazie inteligencji powyżej 148 (stu czterdziestu ośmiu) punktów w skali Cattella.

„Dżaga” (słowa: Dorota „Doda” Rabczewska, muzyka: Tomek Lubert)

Mówią: jesteś kimś
Możesz każdego, bo
..... dżaga z Ciebie jest
Ale ja jedno
I nikt nie, że
Dla mnie się kochanie

Mówią mi: jest
Mówi: „kocham” myśli „.....”
..... wykończyć jego też.
Ale to jest świat
I jak kocham to na
Mogę też
Więc mogę
I cię zadręczyć,

Ref. Chociaż świat, ludzie
Nie pozwolą nam tak
..... Cię
Jest też coś, to wiem
Że nie życia się
I dlatego mam to
Mówią mi: olej
..... się i przestań śnić
Że kiedyś się
Mówię wam, tak ma
Nie obudzisz mnie za
Bo ja też chcę być
Chora na
chora na
chora mnie boli głowa
Jest za na ten jazz
Chora na
Chora na
To młodości są
I dla jasne jest
Wiem, że męczysz
Wiem, że mnie dręczysz,

Ref. Chociaż świat, ludzie źli...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jaka jest dziewczyna?
- co o niej mówią?
- jakie są jej uczucia?
- co jej radzą znajomi?

34. Kult to zespół, który powstał w latach osiemdziesiątych XX (dwudziestego) wieku. Jego solistą i współzałożycielem jest Kazik Staszewski. Zespół gra rocka alternatywnego z elementami punka czy hip-hopu, muzykę zróżnicowaną pod względem melodii, jednak bardzo rozpoznawalną. Zespół nagrał kilkanaście albumów, a na nich znalazło się mnóstwo przebojów, piosenek znanych i lubianych. Wśród nich są: „Dwanaście groszy”, „Piosenka młodych wioślarzy”, „Polska”, „Gdy nie ma dzieci”, i wiele innych. O Kaziku i Kulcie powstały książki, zawierające teksty piosenek i historię ich powstania. Wielką sławę przyniosły zespołowi covery piosenek autorstwa ojca – znanego barda Staszka Staszewskiego, np. (na przykład) „Celina”, „Dziewczyna się bała pogrzebów”, „Jeśli zechcesz odejść – odejdz”, „Baranek”, które znalazły się na płytach poświęconych ojcu – „Tata Kazika” i „Tata 2”.

„*Celina*” (słowa i muzyka: Staszek Staszewski)

Tę włosów każdy zna
Przy ustach dłoni chwiejny
Tak to Celina, Celina, Celina jest
Jak hejnał grzmi jej
Gdy całe śpi
Nie wytrzeźwiała od
Balet trwa już dni
I w twiście wozi się w klipsów
Na potłuczonym

„La, la, la” – zaśpiewał w ktoś
To Ziutek pije gin
Celiny koleś gość
..... cztery dni
Wychylił setną
Powietrze zaraz z niego
W kliniczną popadł śmierć..... Liczko pobladło mu jak
Ziutek się swych od Celiny trosk

Zapamiętajcie sobie, którą dziś wam wszystkim dam
Możecie liczyć na – pomogą wam
Ziutkowi minął kac, w kocioł wzięli go
Szukaj Celiny, lamusie, gdzie adapter,, szkło
Ziutek nie twardy jest
Godzinę ze wył jak pies

Tak, tak, tak, Celina już na
To czarny Ziutek z kilerami pod Celiny dom
Oświecił błysk ich
W rynku bramy brzeg
Sikory pod mankietem odmierzają sekund bieg
I pikiet sak
Pod oknem w sieni i u dać tylko znak.

Zasłony w oknach leją blask na mecie jakby w dzień
Tak to Celiny, Celiny, Celiny
..... kołyszą się egzotyczne kwiaty dwa
Celina na balecie pośród żądź i szkła
Wtem nagle jakiś
W progu staje Mundek, Ziutka druh.

Dzyń, dzyń, dzyń
To przysło w szkło
Celina naga w ucieka
Jakie dno, jakie dno
Już tylko chce się jej do skryć
Och, Ziutek, Ziutek gdzieś ty był kiedy ja pić?
Dlaczegoś nie bił w?
Lecz noc i tylko kosy świeci błysk.

Dlaczego taki był Ziutkowej kosy szpic?
Przecież znacie te balety, wszak w nich nie ma nic
Ale Celiny głos, Celiny woń
Czerwoną zasnuwa oczy w kamień zwiera dłoń
Ziutek tylko podniósł brew, błysnęło na białą trysnęła krew

Słuchaj, to jęknął jak chory pies u pana stóp
Tak to Celinie, Celinie, Celinie kopią
W rynku syren jęk na jezdni kurz
Niebieska miga blacharnia Ziutka zwija już.
I odtąd spoza Ziutek i Mundek bez Celiny widzą świat

Lecz czasem gdy jest noc Ziutek wytęża
Tak to Celiny, Celiny, Celiny
Wiecie więc, że ja was śpiewem swym
Tylko dla zwykłej draki, w prawdy nie ma w tym
To zwykły jest, darujcie to już kres!

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- kim mogła być tytułowa Celina?
- jaki los spotkał Ziutka?
- czy historia była prawdziwa?

35. Seweryn Krajewski jest kompozytorem, multiinstrumentalistą i piosenkarzem. Swoją karierę muzyczną rozpoczynał z zespołem Czerwone Gitary. Jest autorem muzyki do bardzo znanych piosenek, np. (na przykład): „Nie zadzieraj nosa”, „Anna Maria”, „Barwy jesieni”, „Takie ładne oczy”, „Gondolierzy znad Wisły”, „Niech żyje bal”, „Płoną góry, płoną lasy”, „Sing-Sing”, „Wsiąść do pociągu”, „Dozwolone od lat 18 (osiemnastu)”. Seweryn Krajewski napisał także muzykę do filmu „Jan Serce” i „Uprowadzenie Agaty”.

„*Czekasz na tę jedną chwilę*” (słowa: Bogdan Olewicz, muzyka: Seweryn Krajewski)

Czekasz na tę jedną
serce jak bije
Zrozumiałem po co
wiem, że to co ja
Ej za trwa godzina
..... się chwila ta zatrzyma
moim szczęściem chcę
calutki świat, tak.

Ref. Wielka nie wybiera
Czy jej chcemy nie nas wcale.
Wielka miłość, wielka
Zostajemy jej na zawsze...

Miną lata, zgasną,
Fotografie w zasną.
Gdy nas ludzka rozłączy
Ja i tak odnajdę
Kiedy każe zwątpić
Czekaj, zadrży płomień
Bo po drugiej stronie,
Ja dobrze wiem, tam jest.

Ref. Wielka miłość nie wybiera...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- czym się charakteryzuje wielka miłość?
- na co nie zwraca uwagi?
- kiedy miłość jest wystawiona na próbę?

36. Ich Troje to polski zespół pop-rockowy, który swoją karierę rozpoczynał od występów z grupą taneczną, tworząc na scenie prawdziwe show. Znani stali się dzięki piosence „Powiedz”, którą prezentowali na różnych festiwalach. Solistą zespołu jest charyzmatyczny Michał Wiśniewski, prezentujący się na scenie w bardzo oryginalnych strojach i z ekstrawaganckimi fryzurami. Zespół wydał kilkanaście albumów i singli, z których wiele utworów stało się przebojami, np. (na przykład) „A wszystko to... bo Ciebie kocham”, „Zawsze z Tobą chciałbym być”, „Perfekcyjna miłość”, „Razem a jednak osobno”.

„A wszystko to... bo Ciebie kocham” (słowa: Rohde, tłumaczenie: Michał Wiśniewski, muzyka: Andreas Frege)

Czy wiesz,, może jak ciebie mi brak?
Czy czujesz to co ja, gdy jestem?
Jestem opętany jak w niewoli
Kto jest temu winien,?

Nie ma takich słów, co oddadzą to co boli mnie...
..... mam, że jednak spyta ktoś: „Czy ta bajka się nie źle?”

Ref. A to, bo ciebie kocham!
I nie wiem jak bez Ciebie żyć.
Chodź! ci czym moja miłość jest.
Dla ciebie się!

To tylko zżera mnie,
Zawsze wtedy kiedy ciebie nie ma mnie .
Raz jestem Jekyll, raz Mr. Hyde
Transformacja trwa – nie jej!

Oko w oko stań. Co za!
No powiedz – boisz
Za już, zwałam stąd.
Będzie jak zapomnisz mnie!

Ref. A wszystko to, bo ciebie kocham...

..... mi się być na haju, wiesz jak jest.
Dziwne wizje wchodzą, nie mnie.
..... kogoś bardziej, żegnaj więc.
Nie chcesz nic, no to odwal się!

..... nie mam słuchać i stać,
Na nie stać mnie.
Przechodzi nas oboje dreszcz;
Czy ta bajka się nie źle?

Ref. A wszystko to, bo ciebie kocham...
Oko w stań. Co za twarz!
No – boisz się.
Za późno już, zwałam
Będzie lepiej jak zapomnisz

Ref. A wszystko to, bo ciebie kocham...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- co jest w stanie zrobić mężczyzna dla kobiety?
- kiedy jest o nią zazdrosny?
- jakie ma obawy?

37. Akurat to zespół grający muzykę z pogranicza rocka, punka, ska i reggae. Sami członkowie zespołu swoją muzykę określają jako „poezję skakaną”, w ich utworach często widoczne są gry słowne. Do popularnych piosenek grupy należą: „Wiej-Ska”, „Hahahaczyk”, „Lubię mówić z tobą”, „Roman i Julia”. Zespół nagrał muzykę do wiersza Tuwima „Do prostego człowieka”, napisanego w 1929 (tysiąc dziewięćset dwudziestym dziewiątym) roku, czyli w tzw. (tak zwanym) dwudziestoleciu międzywojennym. Wiersz skamandryty spotkał się z falą krytyki ze strony środowisk prawicowych.

„Do prostego człowieka” (słowa: Julian Tuwim, muzyka: Akurat)

Gdy do murów klajstrem
przylepiać obwieszczenia,
gdy do ludności, do
na alarm czarny druk
i byle drab, i byle
w odwieczne ich uwierzy,
że trzeba iść i z walić,
mordować, grabić, i palić
gdy zaczną na tysięczną modłę
..... szarpać deklinacją
i łudzić kolorowym,
i judzić racją
o piędzi, chwale i rubieży
o ojcach, i sztandarach
o i ofiarach
o bohaterach i ofiarach
Gdy wyjdzie biskup,, rabin
pobłogosławić twój,
bo mu sam Pan szepnął z nieba,
że za ojczyznę się trzeba
Kiedy rozścierwi się, rozchami
wrzask liter z pierwszych stron
a stado dzikich kwiatami
obrzucać żołnierzyków

O nieuczony
mój bliźni z tej czy ziemi
wiedz, że na trwogę biją w
króle z brzuchatemi
Wiedz, że to bujda, zwykła,
gdy ci wołają „broń na”
że im gdzieś z ziemi sikła
i obrodziła
że coś im w nie sztymuje,
że gdzieś zwęszyli kasy pełne
lub upatrzyły szuje
..... jakieś grubsze na bawełnę
Rznij karabinem w ulicy
Twoja jest, a ich jest nafta
I od do stolicy
Zawołaj, swej krwawicy
„Bujać to, panowie szlachta!”
„Bujać to my, szlachta!”
„..... to my, panowie szlachta!”
„Bujać to my, panowie!”

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- za co Julian Tuwim mógł zostać skrytykowany?
- jaką sytuację opisuje?
- jakie uczucia ukazane są w danym utworze?

38. Ewa Bem to polska piosenkarka i autorka tekstów. Głównie są to utwory jazzowe, ale wykonuje je również w gatunku blues czy pop. Na swoim koncie ma kilka albumów, a na nich znane tytuły, takie jak: „Mówię tak, myślę nie”, „Kiedy zima się zaczyna”, „Podaruj mi trochę słońca” czy „Żyj kolorowo”. Piosenkarka odznacza się niepowtarzalnym głosem. Koncertuje w Polsce i na całym świecie. Znane są również kolędy w jej wykonaniu.

„Moje serce to jest muzyk” (słowa: Wojciech Młynarski, muzyka: Jacek Mikuła)

Świat wokół mnie wie, czego chce i mi nieraz:
plan jakiś, uszyj suknię na ślub,
jakiś na życie mieć czas.
Wypiłam kaw i gaf z niejednym panem sto.
Im lepszy pan, co do mnie miał,
tym ja zmykałam mu, bo...

Ref. Moje to jest muzyk,
który z orkiestry,
bo nie z każdym lubi
..... mu maestro nie potrafi rady dać.
Moje serce, to jest muzyk,
co ma własny styl i,
ale, gdy kocha – wtedy gra jak nikt.

W krąg ludzi moc дума co noc nad swą
Gęściej do pośrodku swych miast
..... serca samotne się skrzą.
A mnie wciąż gna każdego dnia na przez drogi złe
za mą, za kimś miłym, kto
wreszcie, zrozumie to, że...

Ref. Moje serce, to jest muzyk...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- do czego podmiot liryczny porównuje swoje serce?
- jak argumentuje swoje skojarzenie?
- czym cechuje się serce bohaterki?

39. Urszula to pochodząca z Lublina wokalistka i autorka tekstów piosenek. Karierę muzyczną rozpoczęła od występów na festiwalach, potem związała się z lubelską grupą Budka Suflera. Początki jej kariery to piosenki „Fatamorgana” i „Bogowie i demony”, oraz „Luz-blues, w niebie same dziury”. Szlagierami wokalistki są piosenki „Malinowy król”, „Dmuchawce, latawce, wiatr” i „Anioł wie”. Jej kariera muzyczna trwa nieprzerwanie i w roku 2016 (dwa tysiące szesnastym) ukazał się jej kolejny singiel pt. (pod tytułem) „Sztylet”.

„Konik na biegunach” (słowa: Jacek Dybek, muzyka: Franciszek Serwatka)

Za rok może dwa schodami na
Odejdą z ołowiu
Przeminie jak wiatr twych świat
Kolory odbierze
Za rok może dwa schodami na
Za kudłatym poczłapią
..... te dni i zobaczysz
Że jednak był on...

Ref. Konik – z drzewa koń na
Zwykła – mała huśtawka
A rozkołysze
Konik – z drzewa koń na
Przyjaciół wiosny, uśmiech
Każdy go mieć

..... masz sto i zmartwień masz sto
Bez przerwy to trwa
Nie lalka co łąka, ni co gra
Bez reszty twój czas dziś
Ulica, wystawa – to tu
Na chwilę przystajesz
Uśmiechnij się więc i
Jak wtedy gdy na grzbiecie cię

Radosny to dzień, to dzień
Wracają z łowiu
Ze znów w dół schodami aż tu
....., lecz już nie do ciebie
By ktoś tak jak ty bez troskie dni
Powrócił – ten z wiosny
Dlaczego to już powie
Na przyniosłeś go tu...

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jaka jest ulubiona zabawka podmiotu lirycznego?
- co robi bohater, by znowu przeżyć radosne chwile?

40. Czesław Mozil to polski kompozytor, piosenkarz i akordeonista. Od najmłodszych lat wychowywał się w Danii i tam ukończył Duńską Królewską Akademię Muzyczną. Obecnie mieszka i koncertuje w Polsce, jednak niepoprawnie mówi po polsku, cechuje go także wyjątkowo szybka mowa. Jego muzykę trudno sklasyfikować, czasem to kabaret, czasem rock, a czasem punk rock. Ma wierną rzeszę fanów, jak i zagorzałych przeciwników. W ciągu ostatnich kilku lat nagrał kilka albumów, a wśród piosenek największą sławę zyskały: „Maszynka do świerkania” i „Ucieczka z wesołego miasteczka”.

„Nienawidzę cię, Polsko” (słowa: Michał Zabłocki, muzyka: Czesław Mozil)

Nienawidzę cię, Polsko, na to nic nie
Nienawidzę cię, Polsko, bo nade mną masz
Liczę długie, nie wiem ile już w sumie

Chciałbym, nie mogę, bo cię kochać nie umiem

Tam wkurzała mnie, bida z nędzą, młodzi, starzy
Tu mnie wkurza, że mam wszystko, co mi tylko się
Może czasem ten to pojmie, kto już dawno z wybył
Że tam bieda jest, a bogactwo tu na niby

Powiem wam, jak się ośmielę, bo to głupi temat
Tam drażniła w niedzielę, tu mnie wkurza, że jej nie ma
Tu wkurzają mnie, tam wkurzały mnie niechluje
Wszystko mi się i już nie wiem, co ja czuję

Polsko!
Nienawidzę!
Polski!

Ref. Nienawidzę cię, Polsko, na to nic nie poradzę...

Mam ci za złe tve, ciągle jeszcze we mnie żywe
Bo ty jesteś prymitywna, ja jestem
Komuś na tym, komuś tu chodziło o to
Tam się stałem abnegatem, tu się staję

Polsko!
Nienawidzę!
Polski!

Nienawidzę Polski, która we mnie
Nienawidzę Polski, do spowiedzi.

Proszę zinterpretować tekst piosenki. Proszę odpowiedzieć na pytania pomocnicze:

- jakie żywi uczucia bohater do swojego kraju?
- z czym jest związana zmienność jego uczuć i sposobu postrzegania?

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- kto jest wykonawcą piosenek „Niech żyje bal” i „Małgośka”?
- kto jest autorem i wykonawcą piosenki „Dziwny jest ten świat”?
- w jakim gatunku gra Pidżama Porno?
- kto jest autorem tekstów do piosenek „Na zakręcie” i „Oczy tej małej”?
- kto jest znanym wykonawcą poezji śpiewanej?
- z czego znana była Violetta Villas?
- kto jest frontmanem zespołu Kult?

SPORTOWCY

A. Marek Kamiński urodził się w 1964 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym czwartym) roku. To polski podróżnik, polarnik i odkrywca, zdobywca obu biegunów. We wczesnej młodości rozpoczął podróże, zwiedził niemal wszystkie kraje świata. Samotnie na nartach pokonał trasę 350 (trzystu pięćdziesięciu) km (kilometrów) i zdobył Spitsbergen w 1990 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym) roku. Na biegun północny dotarł w 72 (siedemdziesiąt dwa) dni w 1995 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym piątym) roku. W tym samym roku zorganizował wyprawę na biegun południowy, który zdobył w 53 (pięćdziesiąt trzy) dni.

Jest autorem i współautorem kilku książek, w których opisuje swoje wyprawy. Wygłosił wiele wykładów w Polsce i USA.

W 1996 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym szóstym) roku powstała Fundacja Marka Kamińskiego zajmująca się zbórką pieniędzy na protezy dla osób niepełnosprawnych. Propaguje polarystykę i ekologię.

W 2004 (dwa tysiące czwartym) roku Kamiński wraz z niepełnosprawnym kilkunastoletnim Jasiem Melą zdobył w jednym roku obydwu bieguny.

W 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku Marek Kamiński udzielił wywiadu, w którym zapowiedział kolejną podróż: „Tym razem to będzie dziwna podróż, bo moje wszystkie poprzednie wyprawy miał cel geograficzny, materialny – biegun północny, przepłynięcie Wisły, pustynia, Atlantyk. A teraz cel jest podwójny. Wyruszę z grobu Immanuela Kanta, z Kaliningradu, czyli dawnego Królewca. Chcę dojść do Santiago de Compostela, katedry, grobu świętego Jakuba. Ponad 4 (cztery) tysiące kilometrów, sześć krajów: Rosja, Polska, Niemcy, Belgia, Francja i Hiszpania. Więc niby to punkty na mapie, ale ważniejsza jest dla mnie symbolika tych miejsc i drogi pomiędzy nimi. To podróż od bieguna rozumu do bieguna wiary”. W tę pielgrzymkę wyruszył w marcu 2015 (dwa tysiące piętnastego) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Kamiński to kapitan żeglugi wielkiej.		
2. Podróżnik i zdobywca obydwu biegunów.		
3. Autor książek podróżniczych.		

Ćwiczenie 2. Proszę utworzyć nazwy sportowców od poniższych dyscyplin. W razie konieczności proszę sięgnąć do słownika.

Przykład: lekkoatletyka – lekkoatleta

piłka nożna –

koszykówka –

boks –

pływanie –
siatkówka –
żużel –
narty –
łyżwy –
taniec –
hokej –
piłka ręczna –
zapasy –
karate –
judo –

B. Andrzej Gołota urodził się w 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku. To polski bokser, zdobywca brązowego medalu olimpijskiego w Seulu i na mistrzostwach Europy, mistrz w zawodowym boksie USA i mistrz Polski w wadze ciężkiej. Karierę sportową zaczynał w Warszawie, ale już w 1992 (tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym drugim) roku rozpoczął walki zawodowe w Stanach Zjednoczonych.

Ma opinię boksera chętnie faulującego, stosującego ciosy poniżej pasa, w czasie walki sportowej ugryzł w szyję swego przeciwnika.

Na początku lat dziewięćdziesiątych XX (dwudziestego) wieku podobno działał w grupie złodziei kieszonkowych. Prowadzono przeciwko niemu kilka spraw sądowych, według jednego ze świadków koronnych Gołota był w grupie przestępczej ściągającej haracze.

W 2000 (dwutysięcznym) roku miała miejsce skandaliczna dla Gołoty walka z Mikiem Tysonem, kiedy to po dwóch minutach Gołota uciekł z ringu. Wynik starcia został nierozstrzygnięty, a światowe media nie zostawiły suchej nitki na Gołocie. Pod koniec roku 2014 (dwa tysiące czternastego) zakończył karierę sportową.

Bokser zaistniał w piosence „Andrzej Gołota” zespołu „Kazik na Żywo”. Był także uczestnikiem telewizyjnego programu pt. (pod tytułem) „Taniec z gwiazdami”.

Ćwiczenie 1. Proszę wykreślić słowo niekojarzące się z pozostałymi.

1. koszykówka – kosz – słońce – parkiet
2. piłka nożna – bramkarz – aut – doniczka
3. karate – lato – kimono – mata
4. boks – bokser – sędzia – borsuk
5. żużel – ring – motor – kurz
6. pływanie – czepek – basen – okno
7. hokej – krążek – bramka – mercedes
8. taniec – muzyka – szpilki – jastrząb
9. narty – śnieg – czapka – parkiet
10. lekkoatletyka – bieżnia – sprint – woda
11. piłka ręczna – sędzia – wynik – lód

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Gołota to bokser i medalista olimpijski.		
2. To człowiek empatyczny o nieskazitelnej opinii.		
3. W 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku zakończył karierę sportową.		
4. Gołota wygrał walkę z Tysonem.		

C. Robert Korzeniowski to polski lekkoatleta, wielokrotny mistrz olimpijski w chodzie. Urodził się w 1968 (tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym ósmym) roku. Medale olimpijskie zdobył na trzech kolejnych igrzyskach. Trenował głównie we Francji. W 2004 (dwa tysiące czwartym) roku zakończył karierę sportową i rozpoczął pracę jako kierownik redakcji sportowej w TVP 1 (jeden). W 2009 (dwa tysiące dziewiątym) roku rozpoczął kolejny etap w swoim życiu, zaczął się zajmować sportowcami, którzy zakończyli swoje kariery sportowe, organizuje zbiórki społeczne sprzętu sportowego na rzecz biedniejszych klubów i domów dziecka. Obecnie pracuje w biznesie związanym z branżą sportową.

Za swoje wyniki sportowe został odznaczony przez Prezydenta RP (Rzeczypospolitej Polskiej) Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Angażuje się w wiele inicjatyw społecznych i sportowych, występuje w reklamach. Brał również udział w telewizyjnym programie rozrywkowym „Taniec z gwiazdami”.

Był członkiem honorowego komitetu poparcia Bronisława Komorowskiego w wyborach prezydenckich w 2015 (dwa tysiące piętnastym) roku.

Ćwiczenie 1. Proszę zapisać cyfry słownie.

Długość maratonu wynosi (42,195 km)

Ćwiczenie 2. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Korzeniowski jest zdobywcą medali olimpijskich w lekkiej atletyce.		
2. Trenował głównie w Hiszpanii.		
3. Jest pracownikiem społecznym i celebrytą.		
4. Zakończył karierę sportową pod koniec dwudziestego wieku.		

D. Adam Małysz urodził się w 1977 (tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym siódmym) roku w Wiśle. To najwybitniejszy polski skoczek narciarski w historii, multimedalista olimpijski. Skoki narciarskie rozpoczął w wieku sześciu lat. Jego kariera trwała nieprzerwanie do 2011 (dwa tysiące jedenastego) roku. Małysz to bardzo popularny sportowiec w Polsce. W czasie jego skoków narciarskich wielu Polaków ogarnęła tzw. (tak zwana) małyszomania. Cała Polska oglądała skoki narciarskie, w sprzedaży pojawiły się gadżety związane z Małyszem – breloczki, kubki, pocztówki czy maskotki. Kiedy ogłosił koniec kariery w skokach narciarskich odbyła się akcja „Cała Polska nosi wąsy” na znak podziękowania sportowcowi.

W 2011 (dwa tysiące jedenastym) roku ogłosił, że zacznie uprawiać nową dyscyplinę sportową i zajmie się startami w rajdach. Otrzymał licencję kierowcy rajdowego i w 2012 (dwa tysiące dwunastym) roku po raz pierwszy wziął udział w rajdzie Dakar. Pierwsze zwycięstwo odniósł w następnym roku wraz z zespołem Orlen-Team.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Małysz to skoczek narciarski i medalista olimpijski.		
2. Posiada licencję kierowcy wyścigowego.		
3. Skoki narciarskie rozpoczął w wieku 16 (szesnastu) lat.		
4. Niewielu Polaków kibicowało skoczkowi.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić słowa kojarzące się z Adamem Małyszem: biegi narciarskie, skoki narciarskie, zima, klub sportowy, basen, wąsy, narty, Wisła, łyżwy, skocznia narciarska, kombinezon, Olimpiada, kariera, koszykówka, zagajnik, jezioro, kapusta, małyszomania, rajd, paznokiec, skocznia narciarska, zima.

E. Justyna Kowalczyk to urodzona w 1983 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym trzecim) roku polska biegaczka narciarska. Początek jej kariery datuje się na rok 2001 (dwa tysiące pierwszy). Zdobyła trzy medale na zimowych igrzyskach w Vancouver w 2010 (dwa tysiące dziesiątym) roku, w tym złoty w biegu na 30 km (trzydzieści kilometrów). Do tej pory dla Polski zdobyła 5 (pięć) medali olimpijskich. Czterokrotnie zdobyła Puchar Świata w biegach narciarskich.

Posiada stopień naukowy doktora nauk o kulturze fizycznej. Prywatnie Kowalczyk udziela się charytatywnie. Na aukcji na rzecz dzieci chorych na mukowiscydozę wystawiła sztabkę złota i sama wygrała licytację płacąc za nią 97.000 (dziewięćdziesiąt siedem tysięcy) złotych.

Od 2015 (dwa tysiące piętnastego) roku występuje w barwach Norwegii, gdyż, jak sama powiedziała, „ta ekipa gwarantuje jej profesjonalizm na światowym poziomie”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Kowalczyk jest medalistką olimpijską w jeździe figurowej na lodzie.		
2. Udziela się charytatywnie.		
3. Zdobyła dziesięć medali olimpijskich.		
4. To reprezentantka Polski w biegach narciarskich.		

Ćwiczenie 2. Proszę uzupełnić zdania, używając słów z nawiasów w odpowiedniej formie:

1. Justyna Kowalczyk zdobyła 5 (medal olimpijski)
2. Sportsmenka biega na (narty)
3. W czasie biegów narciarskich używa (kijek narciarski)
4. Biegi narciarskie są (zimowa dyscyplina) sportu.
5. Sztafeta to rodzaj (konkurencja sportowa)

F. Robert Kubica to polski kierowca rajdowy i wyścigowy. Urodził się w 1984 (tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym czwartym) roku. Występował w wyścigach Formuły I (jeden). Karierę zaczynał od jazdy na gokartach. W wieku 13 (trzynastu) lat rozpoczął treningi we Włoszech. Startował z powodzeniem na wielu torach Europy i świata. W 2011 (dwa tysiące jedenastym) roku uległ wypadkowi podczas rajdu. Leczenie i rehabilitacja trwały długo, ale już pod koniec 2012 (dwa tysiące dwunastego) roku powrócił do sportu i zaczął jeździć w rajdach. Prywatnie to człowiek skromny, nie udziela się w mediach. Jego postać wykorzystano w dwóch filmach: „Ile waży koń trojański?” i w „Idealnym facecie dla mojej dziewczyny”.

Ćwiczenie 1. Proszę ocenić, czy podane zdania są prawdziwe (P), czy nieprawdziwe (N).

	P	N
1. Jest kierowcą w wyścigach Formuły I (jeden).		
2. Treningi rozpoczynał we Włoszech.		
3. Urodził się na początku XX (dwudziestego) wieku.		
4. Wystąpił w dwóch filmach.		

Ćwiczenie 2. Proszę podkreślić wyrazy pasujące do dyscypliny sportowej, którą uprawia Robert Kubica: tenis ziemny, rajd, tor rajdowy, samochód sportowy, wyścig, malarz, parasol, czas, zawody sportowe, trening, dieta, współzawodnictwo, Formuła I, niebezpieczeństwo, wypadek, kontuzja, boks, zima, żaluzja, kask.

Ćwiczenie 3. Proszę odnaleźć ukraińskie odpowiedniki polskich wyrażen frazeologicznych, a następnie ułożyć pięć krótkich wypowiedzi o tematyce sportowej: pięta Achillesa, spocząć na laurach, bać się własnego cienia, bez pracy nie ma kołaczy, płacz i zgrzytanie zębów, być w czepku urodzonym, być w siódmym niebie, być zdrowym jak rydz, końskie zdrowie, marzenia ściętej głowy, mieć stalowe nerwy.

POWTÓRZENIE

Czy pamiętasz...

- kto jest zdobywcą obu biegunów?
- kto jest zdobywcą medalu olimpijskiego w boksie?
- który lekkoatleta zdobył medal na igrzyskach olimpijskich w chodzie?
- kto jest multimedalistą w skokach narciarskich?
- ile medali zdobyła Justyna Kowalczyk?

SŁOWNICZEK

abdykować – відрікатися, відмовлятися (від престолу, влади)
abnegacja – абнегація, відстороненість, байдужість
aborcja – аборт
absolwent – випускник
adekwatny – співпадаючий, адекватний, відповідний
adiutant – ад'ютант
akademik – гуртожиток
akcesoria – аксесуари
alabaster – алебастр
alarm – тривога
alfons – сутенер
alienacja – відчуження
altana – альтанка, бесідка
aluzja – натяк
ambasador – посол
amunicja – боєприпаси
anemia – анемія, малокрів'я
Anioł Stróż – янгол-охоронець
apelować – закликати
aplauz – оплески
aptekarz – аптекар
arcydzieło – шедевр
areszt domowy – домашній арешт
arszenik – арсен, миш'як
asymilować – засвоювати
atrakcyjny – привабливий
autorytarny – авторитарний
awanturnik – авантюрист, скандаліст, бешкетник
babie lato – бабине літо
baczność – смирно
bakalie – сухофрукти
balet – балет, гулянка
balia – балія
bałwochwalstwo – ідолопоклонство
bandaż – бинт
bańki mydlane – мильні бульбашки
baśń – казка
bauns – тусування

Bazylika Matki Bożej Bolesnej Królowej Polski – Базиліка Пресвятої Страждаючої Богородиці – Королеви Польщі

beatyfikacja – беатифікація

beemka (сленг) – BMW

bełkot – белькотіння

beneficjent – бенефіціар, одержувач

bestseller – бестселер

bez – бузина

bez mrugnięcia okiem – і оком не моргнути

bezbronność – безпомічність

bezczynność – бездіяльність, безчинність, пасивність

bezkompromisowo – непохитно

bezlitośnie – нещадно, безжалісно

bezpośredni – прямий

bezwstydy – безсоромний

biała kielbasa – вайсвурст, біла ковбаса

białaczka – лейкокемія, білокрів'я

biegi narciarskie – лижні перегони

biegle władać – вільно володіти

biegun południowy – південний полюс

biegun północny – північний полюс

biesiada – бенкет, бесіда

bieżnia – бігова доріжка

biskup – єпископ

blacharnia (жаргон) – поліція

blask – сяйво

„Błaszany bębenek” – „Бляшаний барабан”

bluźnierca – богохульник

blazen królewski – королівський блазень

błogosławiony – блажений

błyskotliwy – дотепний

błyszczeć – блищати, сяяти

bocian – лелека

boczek – бекон

bohater – герой

bojownik – боєць

bombka – кулька

borykać się – боротися, змагатися

boso – босоніж

bowiem – бо

Boże Narodzenie – Різдво Христове

branża – галузь, сфера

brawura – нерозсудливість, відважність

brelok – брелок, дармовис
brokat – блиск
broń – зброя
brud – грязь, бруд
Bug – Західний Буг
bulwersujący – шокуючий
buława – булава
bunkier – бункер
burda – бійка, суперечка, сварка
bursztyn – бурштин, янтар
burza loków – буря локонів
buta – чванливість, пиха
całokształt – цілісність, сукупність
cech – цех
cela więzienna – в'язнична, тюремна камера
cesarz – імператор, кесар
charakter pisma – почерк
chart – хорт
charytatywny – благодійний
chasyd – хасид
cherlawy – кволий
chluba – гордість
chłop – мужик, селянин
choinka – ялинка
cholerny – клятий
cholesterol – холестерин
chorągiew – корогва
choroba nowotworowa – рак
choroba promienna – променева хвороба
chryścianizacja – християнізація
chwast – бур'ян
chwiać się – колихатися
chwiejny – хитливий
ciemieźony – пригноблений
ciepłokrwisty – теплокровний
cios poniżej pasa – удар нижче пояса
cementarz – цвинтар
co najmniej – принаймні
suchnąć – смердіти
cudowny – чудотворний, чудовий
cudzoziemka – іноземка
cukier puder – цукрова пудра
cwaniak – спритник

cygaro – сигара
cykada – цикада
Cyklady – Кіклади
cymbały – цимбали
część – частина
członek – член
członkostwo – членство
„Czterej pancerni i pies” – „Чотири танкісти і пес”
czujność – настороженість
czule – ніжно
czuwać – дивитися, стерегти
czyhać – підстерігати
czyn karygodny – негожий вчинок
czynność – діяльність, активність
czynny – активний, діючий
danina – данина
darmozjad – паразит, нероба, дармоїд
dawać cynk (сленг) – повідомляти
dążyć – прагнути, прямувати (до мети)
decyzja – рішення
defilada – парад
dekadencja – декаданс
delegat – делегат, представник
depesza – депеша
deptać – топтати
deseń – узор
deszczówka – дощова вода
diabeł – біс, чорт
diecezja – єпархія, дієцезія
dłubać – колупати
dług – борг
długość – довжина
dłuto – долото
do szczętu – доценту, дотла
dobrobyt – добробут, достаток
dobroczynność – благодійність
dobrowolny – добровільний
dochód – дохід, прибуток
dodać – додати
dojeżdżacz – вершник–мисливець
doktor nauk – кандидат наук
doktorat – кандидатська дисертація
doktorat honorowy – почесний доктор, доктор наук гонорис кауза

dolać – долити
dom aukcyjny – аукціонний дім
dom dla sierot (sierociniec, dom dziecka) – дитячий притулок, інтернат
doprowadzić – довести
dorobek – досягнення
dostojny – гідний, достойний
dostrzegać – спостерігати
dotknięcie – дотик
dotulać – обнімати
dowodzić – керувати (війском)
dowód miłości – доказ любові
dowództwo – командування
drab – негідник, мерзотник
dragi (сленг) – наркота
draka – прикол, бійка
dresiarz (сленг) – гопник
dreszcz – дрож
dręczyć – гризти, мучити
drink – коктейль
drożdżowy – дріжджовий
druk – шрифт
drużyna – команда
drwal – лісоруб
drwić – знущатися, насміхатися
drzazga – тріска, осколок
drżeć – тремтіти, трястися
duch narodowy – національний дух
duchowny – священик
dumny – гордий
dwoistość – дуалізм, подвійність
dworek – садиба, двір
dwuizbowy – двопалатний
dycha – десятка
dygot – тремтіння
dynastia – династія, рід
dystygowany – витончений, гідний
dziady – діди
działalność – діяльність
działo – гармата
dziczyzna – дичина
dziedzic – спадкоємець
dziedzictwo – спадщина, спадок
dziedzina – галузь

dzieło – твір
Dzień Niepodległości – День Незалежності
dzień powszedni – будній день
Dzień Wszystkich Świętych – День усіх святих
dzikuska – дикарка
dziwak – дивак
egzekucja – страчення
ekspresyjny – виразний, яскравий
elektryk okrętowy – електрик на судноверфі
epistolografia – епістолографія, листування
epitafium – епітафія
epoka – епоха
esencjonalny – концентрований, ароматичний
etiuda – етюд
etnolekt śląski, gwara śląska – сілезький етнолект, сілезька мова
fabryka cukiernicza – кондитерська фабрика
fala uderzeniowa – ударна хвиля
fałdowanie alpejskie – альпійська складчастість, альпійське
горотворення
farsz – фарш, начинка
fascynować – захоплювати
fatamorgana – міраж
feeria – феєрія
ferajna – компанія друзів
filar – стовп, колона, основа
film animowany – мультиплікаційний фільм
film fabularny – художній фільм
fiolka – фіал
firanka – занавіска
flaga – прапор
flisak – плисак, сплавщик
„Folwark zwierzęcy” – „Колгосп тварин”
fortyfikacja – фортифікація, оборонна споруда
frazes – трюїзм, кліше
frywolny – легковажний
futro – хутро, шуба
gablota – вітрина
gafa – груба помилка
galowy frak – святковий фрак
gałka muszkatołowa – мускатний горіх
generał – генерал
geniusz – геній
gest – жест

głaz – скала, камінь
głębokość – глибина
głośnik – динамік
Główna Komisja Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce – Головна комісія з розслідування німецьких злочинів у Польщі
gmina – гміна
gniazdko, kontakt – розетка, роз'єм
godło – герб
godność – сан, достоїнство, гідність
godny politowania – жалісливий
Golgota – Голгофа
goniec – гонець, посланець, кур'єр
gorliwy – завзятий, запопадливий
gospodarka – економіка
gospodyni – господиня
górnictwo – гірництво, гірнича справа
górnicy – гірничий
grabarz – могильник, гробар
grabić – грабувати
grobowiec – склеп
Grody Czerwieńskie – Червенські городи
gromnica – свічка, громниця
grób nieznanego żołnierza – могила невідомого солдата
gruntownie – цілком, зовсім, скрупульозно, ретельно
gruźlica – туберкульоз
grymas – гримаса
grymaśny – вибагливий, примхливий, капризний
grzbiet – хребет
grzechotnik – гримучник
grzywa – грива
gwara – говір
gwarancja – забезпечення, гарантія
gwizdać – свистіти
gwózdź – цвях
haftować – вишивати
hajs (сленг) – бабки (гроші)
Hala Stulecia – Зала Століття
hałasować – шуміти
hamować – гальмувати
harcerz – скаут, піонер
harować – трудитися
hejnał – сирена, гучно
heraldyczny – геральдичний

heroizm – героїзм
hierarcha – ієрарх
hołd – честь
hołd lenny – омаж
hołota – обідранці, сволота, голота
honor – честь, гордість
honorarium – гонорар
honorowy obywatel miasta – почесний громадянин міста
hosanna – осанна
hrabia – граф
hulaszczy tryb życia – гулящий спосіб життя
husarzy – гусари
husyci – гусити
huśtawka – гойдалка
huta – металургійний завод
huta szkła – скляний завод
huta żelaza – залізний завод
hycel – гицель
hymn państwowy – державний гімн
idol – кумир
ilość – кількість
imponujący – вражаючий
indeks ksiąg zakazanych – індекс заборонених книг
inicjator – ініціатор, засновник
inscenizacja – інсценування
inspiracja – натхнення
insurekcja kościuszkowska – повстання Костюшка
internowanie – інтернування
interwencja – вторгнення
intratny – прибутковий, рентабельний
introligator – палітурник
intrygujący – інтригуючий, зацікавлюючий
inwigilacja – спостереження
istnieć – існувати
jałowy – безплідний
jasełka – вертеп
jaskółeczka – ластівочка
Jasnogórskie Śluby Narodu Polskiego – Ясногірська обітниця
польського народу
jaszczurka – ящірка
jednostka – одиниця
jedwabny poriół – шовковий попіл
jeleń – олень

jelito – кишечник, кишка
jeziorność – відношення площі озер до загальної площі
jezuita – єзуїт
jeździec – вершник
jęczeć – стогнати
jubileusz – ювілей, річниця
judzić – заваблювати
kabaret – кабаре
kac – похмілля
kadencja – каденція
kalendarz liturgiczny – літургійний календар
kalendarz myśliwski – мисливський календар
kaligrafia – каліграфія, краснопис
kancelista – писар
kanonik – канонік
kanonizacja – канонізація
kanwa – канва, основа
kapitan – капітан
kapitulacja – капітуляція
kapłan – священик
kapuśniak – капуста, щі
karabin – гвинтівка
karbowana forma – гофрована форма (для пасок)
kark – зашийок
karny – кримінальний
karuzela – карусель
kary – вороний
karzeł – гном, карлик
kask – шолом
kaszanka – кров'янка
katastrofa lotnicza – авіакатастрофа
katecheta – законовчитель, катехит
katedra – кафедральний собор
katusza – страждання, мука
kawał – жарт
kazać – наказувати
kazanie – проповідь
kieł – ікла
kierowca rajdowy – ралліст
kiła – сифіліс
kiwać się – хитатися
klacz – кобила
klarowny – прозорий

klasztor – монастир
klekot (bociani) – клекіт (лелеки)
klepsydra – пісочний годинник
kleryk – клірик, священик
klęczyć – стояти на колінах
kłótniwy – сварливий
kminek – кмин
knajpa – кабак
koczować – кочувати
kojarzyć się – асоціюватися
kokietować – кокетувати
kolaborant – колабораціоніст
kolano rzeki – коліно річки
kolebać – колихати
koleś – приятель
kołęda – колядка
kolorystyka – колорит, забарвлення
kolporter – дистриб'ютор
Koło Sprawy Bożej – Коло Справи Божої
kołysanka – колискова
komisarz – комісар
kompromitować – компрометувати
konar – сук, гілка
koncentrat pomidorowy – концентрована томатна паста
konfesjonał – сповідальня
konieczność – необхідність, потреба
konik na biegunach – кінь-качалка
konklawe – конклав
konkubinat – конкубінат, громадянський шлюб
konsekwencja – наслідок
konserwatorium – консерваторія
konstrukcja nośna – несна, несуча конструкція
konsumpcyjny styl życia – споживацький спосіб життя
kontrowersje – суперечність
kontur – контур, обрис
kontuzja – травм
kopalnia – шахта
kopalnia srebra – копальня срібла
koper – кріп
kopiec – курган, насип
kopnąć – ударити ногою
kopyto – копито
korale – бусинки

korepetycje – репетиторство
koronacja – коронація
kostucha – кістлява (смерть)
kosa (жаргон) – ніж
kotlina – котловина
kradzież – крадіжка
kraina – область, регіон
kraj – країна
krasnoludek – гном
krater – кратер
krawędź – грань, край
krąg życia – коло життя
kremówka – наполеон
kresowy – кресовий
krew – кров
kręcić film – знімати кіно
kręcić się – обертатися
kronikarz – літописець, хронікер
kruche ciasto – пісочне тісто
krucyfiks – розп'яття (хрест)
krwawa niedziela – кривава неділя
krwawica – важка праця
krwiał mózgu – внутрішньочерепна гематома
kryształ – кристал
Krzyż Walecznych – Хрест Хоробрих
„Krzyżacy” – „Хрестоносці”, Тевтонський орден
książęcy – княжий
księgarz – продавець книг
księżniczka – королівна, принцеса
księżyc – місяць
kształt – форма
„ku pokrzepieniu serc” – задля „підкріплення сердець”
kuć – кувати
kudłaty – волохатий
kultywować – сповідувати
kumpel – приятель, дружок
kunszt – майстерність, артистичність
kupiec – купець, торговець
kuracjusz – пацієнт
kuropatwa – куріпка
kurz – пил
kusić – спокушати
kwas – кислота

kwesta – фандрейзинг, збір коштів на благодійність
laboratorium – лабораторія
lansować – рекламувати
laska (сленг) – крала (дівчина)
latarnia – ліхтар
latarnik – маяковий ліхтарник
łąd – суша
łądować – приземлятися
lej – воронка (після вибуху)
lektura – читання
lękowy – тривожний
liczny – численний
lisia kita – лисячий хвіст
Lista światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO –
Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО
liść laurowy – лавровий лист
lokomotywa – локомотив
los – доля
lotnisko – литовище
lśnić – сяяти
lud – народ
lukier – глазур
lump – гуляка, бомж
łamanie praw człowieka – порушення прав людини
łańcuch na choinkę – дощик для ялинки
łańcuch górski – гірський хребет
łapanka – облава
łącznik – зв'язківець
łąka – луг
Łemkowie – лемки, русини
łkać – ридати, схлипувати
łokieć – лікоть
łudzić – вводити в оману, дурити
łuska – луска
łysienie – облисіння
łza – сльоза
magnat – магнат, вельможа, можновладець
majątek – майно, маєток
małżowina – раковина
manifestacja – демонстрація, маніфестація
mankiet – манжет
margrabia – маркграф
marmur – мармур

marsz pogrzebowy – похоронний марш
masa kajmakowa – ірисова маса
maskotka – м'яка іграшка
masyw górski – гірський масив
maść konia – масть коня
Matka Boża, Matka Boska, Najświętsza Maryja Panna – Матір Божа, Діва Марія
matura – атестат зрілості
mazurek – мазурка
mazurek wielkanocny – пасхальні мазурки
mąka – борошно
mdlić – викликати нудоту
medium – медіум
meldować – доповідати
melodyjność – мелодійність, благозвучність, пісенність
melomania – меломанія, пристрасть до музики
melorecytacja – мелодекламація
Mesjasz – Месія
męczarnia – мука, страждання
męczeństwo – мучеництво
mędrzec – мудрець
męstwo – хоробрість, мужність
miano – звання
mieć szajbę (сленг) – бути помішаним
miedź – мідь
mierzeja – коса
Międzynarodowe Targi Poznańskie – Міжнародний Познанський Ярмарок
międzynarodowy – міжнародний
miłosny – любовний
miłość – любов, кохання
minąć – пройти, минути
miotać się – метатися
misjonarz – місіонер
mistrz – майстер, чемпіон
mleko migdałowe – мигдальне молоко
młynkować – крутити
mnóstwo – безліч
modlitewnik – молитовник
modlitwa – молитва
mord – вбивство
motyl – метелик
mrok – сутінки, тьма, темрява

mruczeć – муркотіти
msza pogrzebowa – похоронна меса, служба
mundur – форма
muskać – гладити
muszka – краватка-метелик
muzułmanin – мусульманин
na głos – вголос
na haju (сленг) – під кайфом
na palcach – навшпиньки
na podstawie (powieści) – по (роману)
nabywca – покупець
nachalny – нахабний
nagle – раптово
nagły – раптовий
nagonka – дорікання, прочухан
Nagroda Nobla – Нобелівська премія
najdalej – найдалі
nakład – кошти, тираж
namyślać się – розмірковувати, задумуватися
napiętnowany – тавруваний
naprężać – напружувати
narodowość – національність
Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” – Національний день пам’яті „проклятих солдатів”
narracja – розповідь
natchnienie – натхнення
natężnie – одержимо, настирливо
nędzia – лихо, убогість, злиденність
nędzarz – бідняк, нуждар
nędzny – мізерний
niebezpieczeństwo – небезпека
niebieska szklanka (жаргон) – сирена поліції
niechluj – нечепура
nieczytelny – нерозбірливий
niedbale – неохайно
niedotykalny – недоторканий
niekonwencjonalnie – нетрадиційно, неординарно
nieodparcie – нестримно
niepełnosprawność – інвалідність
niepodległość – незалежність
niepowtarzalny – винятковий, неповторний
nieprzejednany – непримиренний
nieprzytomnie – полум’яно, шалено

niespójny – нескладний
nieszablony – нетрадиційний, неординарний
nieuleczalny – невиліковний
nieustannie – безперестанку, постійно
niewola – неволя, рабство, полон
niewydolność serca – серцева недостатність
Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” – Незалежна
самоврядна професійна спілка „Солідарність”
nizina – низовина
niższe święcenia kapłańskie – малі чини
noblista – лауреат Нобелівської премії
nokturn – ноктюрн
nominacja – призначання
nucić – наспівувати
nurt – течія
„O dwóch takich, co ukradli księżyc” – „Про тих двох, котрі вкрали
місяць”
„O obrotach sfer niebieskich” – „Про обертання небесних сфер”
obchody milenijne – урочистість тисячоліття
obecność – наявність, присутність
obfitować – зарясніти
obłąkany – божевільний
obłąd – безумство, божевілля
obłądny – божевільний
obojętny – байдужий
obóz koncentracyjny – концентраційний табір
obrać – обібрати, обчистити
obrazy – сеанс, засідання
Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej – Ченстоховська ікона Божої
Матері
obronić doktorat – захистити кандидатську дисертацію
obrus – скатертина
obrzęd – обряд
obserwacja – спостереження
obsesja – одержимість
obwieszczenie – відозва, повідомлення
obyczaje – звичаї
obywatel – громадянин
obywatelski – громадянський, цивільний
oczarować – зачарувати
odbicie – відбиття, віддзеркалення
odbiorca – одержувач
odcedzić – процідити

odcinek – відрізок, фрагмент
odczłowieczenie – дегуманізація
odezwa – заклик, промова, відозва
odlot – виліт
odludek – відлюдник
odłamek – осколок
odosobnienie – відокремлення
odsiecz – підкріплення
odskocznia – втеча, відпочинок
odświętny – святковий
odwet – відплата, помста
odwrót – відступ
odwyk – дезінтоксикація
odziedziczyć – успадкувати
odznaczenie – орден, відзнака
odzwierciedlać – відображати, віддзеркалювати
odzyskać – повернути
ofensywa – напад
ofiara – жертва
ogarniać – охоплювати, зрозуміти, розібратися
ognisko – вогнище
ogółem – загалом
ogród zoologiczny, zoo – зоопарк
okazały – чималий, захоплюючий, пишний
okładka – обкладинка
okrasić – змастити
Okrągły Stół – Круглий стіл
okres – період
okruch – криха, окрушина
okrucieństwo – жорстокість
olśnić – захопити, осліпити, зачарувати
ołtarz – вівтар
opamiętać się – схаменутися
opętany – одержимий
opłakany – фатальний, згубний
opłatek – облаток
opona – шина
opresyjność – пригнічення
oprzeć się – чинити опір
Order Księcia Jarosława Mądryego – Орден князя Ярослава Мудрого
Order Orła Białego – Орден Білого Орла
orędzie – відозва
oręż – озброєння, збройні сили

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) – Організація Об'єднаних Націй (ООН)
organy bezpieczeństwa – служба безпеки
orle – орля
orszak – похоронна процесія
ortografia – правопис
orzekać – вирішувати
osiągnięcie – досягнення
osiedlić się – поселитися
ostrze – лезо
oszołom – дурень, ідіот
otaczać kultem – обожнювати, кланятися
otwarcie – відкриття, відкрито
ozdoba – прикраса
ozdobnik – оздоблення
ósmu cud świata – восьме чудо світу
pacierz – молитва „Отче наш”
pająk – павук
pakt o nieagresji – договір про ненапад
paleta – палітра
palnik – конфорка, пальник
Pan Jezus (Jezus Chrystus) – Ісус Христос
pancerz – обладунок
państwa bloku wschodniego – країни, держави Східного блоку
państwowy – державний
papież – папа римський
raplanina – балаканина
parapet – підвіконня
park zdrojowy – курорт
parować – парувати
pasja – пристрасть
„Pasja według świętego Łukasza” – „Пристрасті по Луці”
pasma górskie – гірське пасмо
pastwisko – пасовище
pat – пат
patos – пафос
paulini, właściwie: Zakon Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika – Пауліни, Орден Отців Паулінів або Орден св. Павла Відлюдника
pejsy – пейси
pełnia księżyca – повний місяць
pełnometrązowy – повнометражний
perfekcja – досконалість
perwersja – викривлення, збоченість

pestka – кісточка
pędzel – пензель, кисть
pędzić – гнати
pełk – букет
pełta – ланцюг, кайдани
piastować urząd – обіймати посаду
piastowski szczer – п'ястівський рід, плем'я, династія
pielgrzymka – паломництво
pielgrzymkowy – пілігримовий
piernik – пряник
pierwiastek – хімічний елемент
pierwszorzędny – першокласний
pieścić – пестити
piędź – п'ядь
piętnować – таврувати, засуджувати
piętrowa metafora – розгорнута метафора
pilny – ретельний, терміновий
piórnik – пенал
piramidalny – пірамідальний, величезний, грандіозний
pisanka – писанка
pluskać – сплескувати
płaszczyzna – площина, пласкість
płec piękna – прекрасна половина (стать)
płomień – полум'я
płótno – полотно
płuca – легені
płyta pilśniowa – деревноволокниста плита
po pijaku – у п'яному вигляді
pobrzeże – узбережжя
pochodnia – факел
pochodzenie – походження
pochować – поховати
pocisk – куля
począć – зачати
pod względem – з точки зору
podawać – подавати
podejrzany – підозрілий, сумнівний
podeszły wiek – похилий вік
podkładka pod myszkę – килимок для миші
podkręcony – підкручений
podroby – субпродукти
podróż poślubna (miodowy miesiąc) – медовий місяць
podsmazać – підсмажити

podupadać na zdrowiu – слабнути
podwoje – ворота
podziwiać – захоплюватися
pogaństwo – язичництво
pogotowie – швидка допомога
pograżony – занурений
pogrom – погром, вбивство, геноцид
pogrzeb – похорон
pogrześć – похоронити
pojednanie – примирення
pojedynek – дуель
pojezierze – поозер'я
Pokojowa Nagroda Nobla – Нобелівська премія миру
pokroić – нарізати
pokroić w kostkę – нарізати кубиками
pokroić w paski – нарізати соломкою
polecenie – команда, приказ
policzony – підрахований
polon – полоній
Polonia – польська діаспора
polonistyka – полоністика, польська філологія
polowanie – охота
Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL) – Польська Народна Республіка
położony – разташований
ponadprzeciętny – відмінний, неординарний
ponadto – крім того
ponęta – спокуса
pontyfikat – понтифікат
poparcie – підтримка
popielniczka – попільниця
popieprzyć – поперчити
poriół – попіл
posąg – статуя
poseł – посол, посланник
posiekany – шаткований
posłannictwo – місія
posolić – посолити
postrzelony – поранений кулею
posypać – посипати
poszczególony – окремий
poszczycić się – похвастатися
potęga – велич, могутність, міцність, потужність, сила
potępiony – засуджений

potężny – вагомий, потужний
potyczka – перестрілка, бій
powiat – повіт
powidok – післяобраз, залишкове зображення
powiernica – повірниця
powierzchnia – площа, поверхня
powieść – роман
powiew – дихання, подих
powikłanie – ускладнення
powstanie styczniowe – січневе повстання
powstanie warszawskie – Варшавське повстання 1944 року
powstaniec – повстанець
powstańczy – повстанський
powszechny – загальний
pozamałżeński – позашлюбний
pozaziemski – позаземний
pozew – позов, виклик до суду
poziomka – суниця
pożądać – жадати
pożoga – пожежа
pracownia – ательє, майстерня
pragnąć – бажати
prasa podziemna – підпільна преса, „Самвидав”
prawo kanoniczne – канонічне право
precyzyjny – акуратний, точний
precz – геть, вон
proces sądowy – судовий процес
prochy – прах
profanum – профанне
promieniotwórczość – радіоактивність
proporzec – прапор, хоругва, знамено
prorocstwo – провіщення
prostak – простак
próg – поріг
próżny – марнословний, пихатий
Prusak (зневажливо) – німець
prymas – примас
prymus – відмінник
przebaczenie – прощення
przebój – хіт
przeciąg – протяг
przecucie – передчуття
przedsiębiorca – підприємець

przedstawiciel – представник
przedstawienie – вистава
przedszkole – дитячий садок
przejrzysty – прозорий
przejście graniczne – прикордонна застава
przekleństwo – прокляття
przekonanie – переконання
przekora – непокора
przekupień – торгівець, крамник
przemówienie – промова
przemysł ciężki – важка промисловість
przemysł odlewniczy – ливарна промисловість
przemysł szklarski – скляна промисловість
przemyt – контрабанда
przenikliwe spojrzenie – пронизливий погляд
przepaść – безодня, прірва
przepojony – переповнений
przepych – розкіш
przesilenie – відлига
przestroga – попередження
prześladowany – переслідуваний
prześwietlenie – рентген
przeterminować – прострочити
przetrawiony – переварений
przeważać – панувати, переважати
przewrotny – загадковий, зрадливий
przeziębć się – застудитися
przezwisko – прізвисько
przybrać maskę – прикинутися
przychylnie – прихильно
przyjaźń – дружба
przykazanie – заповідь
przyłączyć – приєднати
przyłbica – шолом
przyprawa – приправа, спеція
przypuszczenie – припущення
przysięga wiernopoddańcza – вірнопіддана присяга
przytułek – притулок
przywilej – привілей
pszczoła – бджола
Puchar Świata w biegach narciarskich – Кубок світу з лижних перегонів
puenta – пуант, суть
pukać – стукати

pułkownik – полковник
puszczać płazem – прощати
puszka (жаргон) – тюряга
rad – радій
radioterapia – радіотерапія
rafineria ropy naftowej – нафтопереробний завод
rajd samochodowy – ралі
ranny – поранений
raport – звіт
ratyfikować – ратифікувати, затверджувати
razowa mąka – разове борошно
rączy – швидкий
referat – доповідь
refleksje – роздуми
reformować – реформувати, перетворювати
rekin – акула
rekonwalescencja – видужування
rekonwalescent – видужуючий
renowacja – відновлення, реставрація
represje – репресія
retoryka – ораторство, риторика
rewia – парад
rewizja – ревізія, пошук, обстеження
rezerwat – заповідник
rękopis – рукопис
robić na drutach – в'язати
rokowania – переговори
romans – роман
ropa naftowa – нафта
roszczenie – претензія, вимога
rotmistrz – ротмістр
rozbrzmiewać – дзвеніти
rozdokazywany – грайливий
rozdziobać – розклювати
rozgłos – слава, видатність
rozgromić – перемогти, громити
rozlew krwi – кровопролиття
rozpraszać – розсіювати
rozrabiać – розбавляти
rozrzewnienie – чутливість, ніжність
rozstrzelać – розстріляти
rozterka – дилема
rozwałkować – розкачати

ród – лінідж, лінія, рід
rój – рій
rózaniec – розарій, вервиця (чотки)
rudera – руїна, звалище
rycina – ритина, гравюра
rynna – ринва
rząd – уряд
rzesza – купа
rzeź, rzeźnia – бійня, різня
rzeźba – скульптура
rzucić – кинути
sacrum – сакральне
sakrament bierzmowania – таїнство миропомазання
salwa armatnia – гарматний залп
samowola – свавілля
samum – самум
„Sanatorium pod klepsydrą” – „Санаторій під клепсидрою”
sanktuarium – святиня
sączyć – смоктати, текти
sąd powszechny – суд загальної юрисдикції
scena batalistyczna – батальна сцена
scena myśliwska – мисливська сцена
schizofrenia – шизофренія
schronić się – сховатися
schronisko dla zwierząt – притулок для тварин
schyłek – кінець, край
szczeznąć – вмерти, зникнути
seminarium duchowne – семінарія
sielanka – пастораль
sień – зала, коридор
sięgać – сягати
sikor (жаргон) – годинник
siłacz – силач
siwek – сивий кінь
sjenna (sjena) – тера сієна
Skarb Państwa – скарбниця
skarpa – кліф, укіс, схил гори
skarpiec – скупар
skecz – скетч
skinąć – кивнути
„Sklepy sypałkowe” – „Динамонові крамниці”
skłonić – переконати, схилити
skoki narciarskie – стрибки з трампліна

skorupiaki – ракоподібні
skowronek – жайворонок
skrzypce – скрипка
skrzypiec – скрипіти
skupiać uwagę – зосереджувати увагу
skutek – наслідок, ефект
sława – відомість, слава
słodyczne – солодощі
słoniowa kość – слонова кістка
słownik – соловей
słuch absolutny – абсолютний слух
Sługa Boży – Слуга Божий
słynny – відомий
smarować – змащувати
smok – дракон
smukły – стрункий
sobota pracująca – робоча субота
sobór watykański – Ватиканський Собор
soczewka aparatu – лінза фотоапарату
sojusznik – союзник
sok fiołkowy (fiołkowy) – фіалковий сік
sokół – сокіл
solatystyczny –
sopran koloraturowy – колоратурне сопрано
spadek – падіння, спадок
spirytus – спирт
spisek – змова
spływ kajakowy – спуск на байдарці
społeczeństwo – суспільство
spośród – з
spowiednik – сповідник
spowiedź – сповідь
spód – основа
spór – спір, конфлікт
Sprawiedliwy wśród Narodów Świata – Праведники народів світу
sprawozdanie – звіт
sprzeczność – протиріччя
sprzęt – знаряддя, приладдя
stadnina koni – кінний завод
stanowić – складати
starówka – старе місто
statek kosmiczny – космічний корабель
staw – суглоб

stękać – стогнати
stocznia – корабельня, верф, суднобудівний завод
strajk – страйк, забастовка
stroić się – наряджатися
strusiowy (strusi) – страусовий
strząsać – стрясати
strzecha – стріха
strzępek – уламок, фрагмент, шматок
studnia – колодязь
stworzenie – істота
stygnąć – холонути
sukces – успіх
sukno – сукно
sum – сом
sumienie – совість
surdut – сюртук
suszony – в'ялений, сушений
sutanna – сутана, ряса
suto – щедро
sylwetka – постать, силует, фігура
symulować – імітувати, симулювати
sypać gromy – вергати громами
szalbierz – шахрай
szaniec – шанець, окопи
szatan – сатана
szaty – одяг, вбрання, риза
szczętki ciała – залишки тіла
szczególny – одиничний, особливий
szczeniak – щеня
szczyt – вершина
szereg – ряд
szkic – ескіз
szkicować – креслити
szkiełko – скло
szkodnik – шкідник
szlachta – аристократія, шляхта
szlifować – удосконалювати, покращувати
szmugiel – контрабанда
sznurek – мотузок
szokujący – шокуючий
szopka – шопка, різдвяний вертеп, вертепна скриня
szpital polowy – польовий госпіталь
sztabka złota – брусок золота

sztaluga – мольберт
sztandar – знамено
sztuczna inteligencja – штучний інтелект
szuja – негідник
szurać – скребти
ściągać haracze – збирати рекет
ślad – слід
Śląsk – Сілезія
śledzić – простежувати, слідкувати
ślimak – равлик
śliwki suszone – чорнослив
ślub kościelny – церковний шлюб
śmierć – смерть
śmierdzieć – смердіти
śniada cera – смаглява шкіра
światelka – гірлянда
światopogląd – світогляд
świecić – світити, сяяти
świerk – смерека, ялина
święcenia kapłańskie – висвячення на сан
święconka – освячена їжа
święto chrześcijańskie – християнське свято
świniobicie – забій свиней
świństwo – підлість
świst – свист
świt – світанок
tajnik – тайник, секрет
tajny – таємний
taniocha – сміття
tatarak – лепеха, аїр тростиновий
tektura – картон
testament – заповіт
tęcza – веселка
tęsknota – туга, сум
tłum – натовп
tłuszcz – жир
toast – тост
tor – траса
tożsamość – тотожність
traktat pokojowy – мирний договір
transmisja – трансляція
transmitować – передавати
trapić – бентежити

troska – турбота
trójpodział władzy – розподіл державної влади
truć – труїти
trunek – алкогольний напій
trwonić – марнувати
Trybunał Konstytucyjny – Конституційний трибунал
Trybunał Stanu – Державний трибунал
tryskać krwią – бризкати кров'ю
tułaczka – бродяжництво
turówka – чаполоч
twarz porwana bliznami – обличчя покриті шрамами
twierdza – твердиня, фортеця
tyłek – сідниця
Tymczasowy Komitet Pomocy Żydom „Żegota” – Рада допомоги євреям
(на окупованій території Польщі) „Жегота”
ubogi – убогий, бідний
uczcić – вшанувати
uczelnia – вищий навчальний заклад
udowodnić – довести
udział – участь
udzielać wywiadu – давати інтерв'ю
ufundować – фінансувати, влаштувати, заснувати
ugotować – зварити
ugrząść – застрягти
ujęcie – кадр
Układ z Schengen – Шенгенська угода
ukojenie – втішання
ulżyć w niedoli – полегшити долю
ułan – улан
ułaskawienie – помилування
ułomny – бракований, ненормальний
ułożenie rąk – розміщення рук
umacniać – зміцнювати
umiejętności – вміння
umysł – розум
Unia Europejska (UE) – Європейський Союз (ЄС)
unicestwić – знищити
unisono – унісон, одночасно
uosabiać – втілювати, уособлювати
upamiętnić – ознаменовувати
upiór – привид
upodlenie – приниження, зниження цінності
uprowadzenie – викрадення

urna – урна
urok – чарівність
urzeczony – зачарований
ustrój – устрій, лад
utrata – втрата
uwięzić – позбавити волі, садити в тюрму
uwięznąć – застрягти
uwodziciel – спокусник
uzdrowisko – курорт
wabić – заманювати
wada wzroku – дефект зору
waga ciężka – важка вага
wariatka – божевільна
warsztat malarski – художня майстерність
wawrzyn – лавр
wąsaty – вусатий
wątek – сюжетна лінія
wąty – хирний, слабкий
wątroba – печінка
wąwóz – ущелина, яр
wciągnąć w bagno – втягти, засмоктати в болото
wdzięcznie – вдячно, мило
według (legendy) – за (легендою)
wehikuł czasu – машина часу
wesele – весілля
wędrować – мандрувати
wędrowny – бродячий, кочовий, мандрівний
węgiel kamienny – кам'яне вугілля
wiać – тікати, дряпати, дути
wiadomość – повідомлення, новина
wiera – віра, вірування
widmo – мара, привид
wiedza tajemna – езотерика
wiedźmin – відьмак
wiejski – сільський
wieko – кришка
wiekuisty – вічний
wielbiciel – amator, шанувальник, фанат
Wielkanoc – Пасха
wielkanocna baba – паска
wielokrotnie – багаторазово
wiersz trzynastozgłoskowy – 13-складовий вірш
wierzenie – вірування

wieszcz – віщун, провісник, пророк
więzień – в'язень
wikary – вікарій
wiklina – лоза
wilgotny – вологий
winobranie – збирання винограду
wiosenny – весняний
Wiosna Ludów – „Весна Націй” (Революції 1848 – 1849 років)
wirować – крутитися, вирувати
witamina – вітамін
wizerunek – відображення, образ
wizjoner – провісник, пророк
wkurzać – діставати, надокучати
władza sądownicza – судова влада
władza ustawodawcza – законодавча влада
władza wykonawcza – виконавча влада
włóczęga – бродяга, швендя
włóczyć się – блукатися, шлятися, бродити
wnikliwy – проникливий
wniosek – висновок
województwo – область, воєводство
wonny – пахучий
worek – мішок
wójt – вїйт
wpleść – вплести
wprawnie – вдало, експертно
wtróška – фея
wrzucić – кинути
wskresiciel – воскреситель
wspierać – підтримувати
wspinaczka – скелелазіння, альпінізм
współdziałanie – співробітництво, спільна діяльність
współtworzenie – співавторство
wstęga – стрічка
wstręt – відраза, огида
wstrząsający – потрясаючий
„wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię” – „Він зупинив Сонце, зрушив Землю”
wstydlivy – сором'язливий
wsza – воша
wtulać się – притулятися
wtyczka – штекер
wybitny – видатний
wybrzeże – узбережжя

wybyć – виїхати
wyciągnąć – дістати, витягти
wycofać – вилучити
wygaszenie – погашення, ліквідування
wygładzić – вигладити
wygłosić – проголосити, зачитати
wykidajło – вишибайло
wykształcenie – освіта
wylęgarnia – інкубатор
wylękniony – переляканий
wyliczanka – лічилка
wyłącznie – виключно, лише
wymazać – стерти
wymijająco – ухильно
wymioty – блювота
wynalazek – винахід
wyobcowanie – відчуження
wyobcowany – відчужений
wyposażać – обставляти, обладнувати
wyprawa – експедиція, похід
wytrachowany – виверткий, корисливий
wyrafinowany – витончений
wyrąb – вирубка
wyrób wędliniarski – ковбасні вироби
wyrzeczenie – жертвопринесення, відмова, самовіддача
wysiłek – зусилля, намагання
wyspa – острів
wystawienniczy – виставковий
wystrał – постріл
wysunięty – виштовхнутий
wyścig samochodowy – автомобільні гонки, автоперегони
wytnienie – передих, відпочинок
wyteżać – натужити
wytworny – витончений, вишуканий, елегантний
wywar – відвар
wywózka – вивезення
Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych – Вища офіцерська школа
повітряних сил
wyżyna – височина
wziąć w kocioł (жаргон) – завдати ударів
wzruszenie – зворушеність
wzywać – гукати, кликати
„Za kulisami” – „За кулісами”

zaangażować się – втягнутися
zaborca – загарбник
zabór – гніт, захват, анексія
zabór pruski – Прусська Польща, Пруський Розділ, Пруський Сектор
zaburzenia urojeníowe – маячний розлад
zachowanie – поведінка
zaćmienie – затемнення
zadręczyć – замучити
zadziorny – забіякуватий
zagłada – винищення, гибель, Голокост
zagłuszać – заглушати
zagotować – закип'ятити
zając – заєць
zaklęcie – закляття
zakon sióstr klarysek – кларисинки, чернечий орден святої Клари
zakonnica – монахиня
zakręcony – шалений, вигнутий
zakrystian – паламар
zakwas chlebowy – хлібна закваска
załękniony – переляканий
zaloty – залицяння
zamach – замах на злочин, атака, путч, переворот
zamachowiec – вбивця, терорист
zamęt – плутанина
zamglony – тьмянний, мутний
zamiłowanie – любов, страсть
zamrozyć – одурманювати, заморочити
zamyślenie – вдумливість, роздум
zanieczyszczenie – забруднення
zaopatrzone – обладнаний
zaowocować obfitym plonem – дати багато плодів, принести великий урожай
zapierać dech w piersiach – аж просто дух захоплює
„Zapiski więzienne” – „В'язничні нотатки”
zaprezentować – представити, показати
zaprzęg – упряж
zaraza – зараза
zarządzać – керувати, управляти
zarzut szpiegostwa – звинувачення в шпигунстві
zasada – правило, принцип
zasięg – обсяг, діапазон
zaskakiwać – дивувати, вражати
zasmażka – ру

zaspa – замет
zastrzelić – застрелити
zastygły – застиглий
zaślubiny (ślub) – шлюб
zaświadczenie – довідка
zaświaty – потойбічний світ
zatarg – колізія, суперечка, зіткнення, конфлікт
zaulek – провулок
zawarcie ugody – заключення договору
zawierzenie – довір'я
zawód – розчарування, професія
zazdrość – ревності, заздрість
zbawienie – спасіння
zbrodnia – злочин
zdarzenia paranormalne – паранормальні явища
zdevastowany – знищений, руйнований
zdezertować – дезертирувати
zdezorientowany – дезорієнтований
zdrój – здравниця
zesłanie – заслання
zespół – ансамбль, комплекс, команда
zespół Downa – Синдром Дауна
zeszklony – підсмажений
zetrzeć – потерти
zez – косоокість
zgliszcza – пожарище, згарище
zgorzkniały – пригнічений, розчарований
ziarno jałowca – ягоди ялівцю
ziele angielskie – духмяний перець
zielsko (сленг) – травка
ziemiaństwo – зем'яни
zięba – зяблик
zjawisko – явище
zjazd – з'їзд
zjednoczenie – з'єднання, по'єднання, об'єднання
zlecenie – замовлення
zleceniodawca – замовник
złamać regulamin – порушити правила
złodziej kieszonkowy – кишеньковий злодій
złóże siarki – родовище сірки
złudzenie – омана, ілюзія
zmartwienie – турбота
zmartwychwstanie – воскресіння

zmiana warty – зміна караулу
zmiażdżyć – роздавити, розчавити
zmykać – тікати, дряпати
zmysłowy – плотський, чуттєвий
znak drogowy – дорожній знак
znicz – свічка
zrabować – грабувати
zręcznie – спритно, вдало
zręczliwy – буркотливий
zuch – молодець
zważyć – засумніватися
zważenie – сумнів
zwężyć – учувати
zwierzenie – визнання
zwierzęcy – тваринний
zwiędły – зів'ялий
zwolennik – прихильник
zwyczaje myśliwskie – мисливські практики
żrebie – лоша
żrenica – зіниця
źródło – джерело
żałoba – траур
żarzyć się – сяяти, горіти, тлітися
żądać – вимагати
żądza zemsty – жага помсти
żebrać – жебрати, просити милостиню
żegnać – прощати
żigolak – альфонс
żłóbek – ясла
żołądek – шлунок
żołnierz – солдат
żółtko – жовток
żuraw – журавель
życzenie – вітання, бажання
żyć na szerokiej stopie – жити на широку ногу
Żyd – єврей
żytni – житній

BIBLIOGRAFIA

1. Bachórz J. i Kowalczykowska A. (red.), *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, Wydawnictwo „Ossolineum”, Wrocław 1991.
2. Borowy W., *Od Kochanowskiego do Staffa. Antologia liryki polskiej*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1992.
3. Chrzanowski I., *Historia literatury niepodległej Polski*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1983.
4. Drzewucki J., *Charakter pisma. Szkice o polskiej poezji współczesnej*, „Instytut Książki”, Warszawa 2015.
5. Fryde L., Andrzejewski A., *Antologia współczesnej poezji polskiej: 1918-1938*, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1939.
6. Hernas Cz., *Literatura baroku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
7. Hernas Cz., Krzyżanowski J. (red.), *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, tom I, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984.
8. Hernas Cz., Krzyżanowski J. (red.), *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, tom II, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1985.
9. Hłasko M., *Pierwszy krok w chmurach. Baza Sokołowska*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Rzeszów 1988.
10. Kaczmarek J., *Antologia poezji*, Wydawnictwo „Demart”, Warszawa 2011.
11. Karwowski A., *Encyklopedia popularna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982.
12. Kleiner J., *Juliusz Słowacki. Dzieje twórczości*, wstęp i oprac. J. Starnawski, t. 1–4, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1999.
13. Konopnicka M., *Nowele*, tom II. Wybór i opracowanie Tadeusz Budrewicz, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1988.
14. Konopnicka M., *Utwory dla dzieci*, tom III. Wybór i opracowanie Józef Zbigniew Białek, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1988.
15. Korolko M., *Średniowieczna pieśń religijna polska*, Wydawnictwo „Biblioteka Narodowa”, Wrocław 1980.
16. Krasicki I., *Satyry i listy*, Wydawnictwo „Ossolineum”, Wrocław 1990.
17. Krasicki I., *Utwory wybrane*, Wydawnictwo „MEA”, Warszawa 2001.
18. Kuksewicz Z., *Zarys filozofii średniowiecznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982.
19. Marx J., *Skamandryci*, Wydawnictwo „Alfa”, Warszawa 1993.
20. Mickiewicz A., *Ballady i romanse*, Agencja Wydawnicza Morex, Warszawa 1994.
21. Mickiewicz A., *Dziady część III*, posłowie i przypisy Janina Wieczerska-Zabłocka, Wydawnictwo „Ossolineum”, Wrocław 1984.
22. Mickiewicz A., *Konrad Wallenrod*, Wydawnictwo „Twój Styl”, Warszawa 1995.
23. Mickiewicz A., *Pan Tadeusz*, Agencja Wydawnicza Liberal, Kraków 1995.

24. Mickiewicz A., *Sonety*, Agencja Wydawnicza Morex, Warszawa 1994.
25. Reymont Wł., *Chłopi*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1970.
26. Sajkowski A., *Barok*, „Biblioteka Polonistyki”, Warszawa 1987.
27. Schulz B., *Sklepy cynamonowe. Sanatorium pod klepsydrą*, Wydawnictwo „Zielona Sowa”, Kraków 2000.
28. Słowacki J., *Kordian. Beniowski*, Wydawnictwo MEA, Warszawa 2001.
29. Stefanowska Z., *Norwidowski romantyzm*, w: *Strona romantyków. Studia o Norwidzie*, Wydawnictwo Naukowe KUL, Lublin 1993.
30. Stępień M., Wilkoń A. (red.), *Historia literatury polskiej w zarysie*, tom I, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1987.
31. Stępień M., Wilkoń A. (red.), *Historia literatury polskiej w zarysie*, tom II, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1987.
32. Szymborska W., *Poezje*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1997.
33. Timofiejew A., *Legiony i vitae lex. Problemy twórczości literackiej Cypriana Godebskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.
34. Tuwim J., *Bal w operze*, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 1982.
35. Tuwim J., *Jarmark rymów*, Wydawnictwo „Czytelnik”, Warszawa 1991.
36. Tuwim J., *Kwiaty polskie*, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 1978.
37. Tuwim J., *Wiersze dla dzieci*, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1988.
38. Wilczek P., *Literatura polskiego renesansu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005.
39. Wojaczek R., *Utwory zebrane*, Wydawnictwo „Ossolineum”, Wrocław 1976.
40. Woronczak J., *Polskość i europejskość literatury naszego średniowiecza*, w: *Problemy literatury staropolskiej*, Seria I, Janusz Pelc (red.), Wrocław 1972.
41. Wyspiański S., *Wesele*, Wydawnictwo „Ossolineum”, Wrocław 1960.
42. Żukowska K., *Poeeci polscy od średniowiecza do baroku*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1977.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. Biblioteka Literatury Polskiej w Internecie www.literat.ug.edu.pl
2. Film Polski www.filmpolski.pl
3. Instytut Badań Literackich PAN www.ibl.waw.pl
4. Instytut Książki www.instytutksiazki.pl
5. Katalog Czasopism Kulturalnych www.katalog.czasopism.pl
6. Kino www.kino.org.pl
7. Kultura www.kulturaparyska.com
8. Polska Bibliografia Literacka www.pbl.ibl.poznan.pl
9. Polska Izba Książki www.iik.pl
10. Staropolska on-line www.staropolska.pl

ДЛЯ НОТАТКІВ

ДЛЯ НОТАТКІВ

Навчальне видання

Aleksandra Cybulska
Цибульська Александра Зофья

Polska. Kompendium wiedzy

Країнознавство Польщі

Навчальний посібник

Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Д. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Кутова*.

Підп. до друку 23.10.2017 р.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура "Times New Roman". Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 33.94. Обл.-вид. арк. 14,796.
Тираж 300 пр. Зам. № 5235.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.